

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Marek Hruška

Právní aspekty agrolesnických systémů

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.

Tematický okruh: Právo životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. 3. 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 397 092 znaků včetně mezer.

V Praze dne 25. 3. 2024

Mgr. Marek Hruška

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doktoru Sobotkovi za jeho ochotu a rady, kterých se mi při zpracování této rigorózní práce dostávalo. Rovněž bych rád poděkoval všem průkopníkům tuzemského agrolesnictví z řad odborné i laické veřejnosti.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vymezení pojmu agrolesnictví.....	8
1.1. Odborné vymezení pojmu agrolesnictví.....	9
1.2. Ústavní základy právní úpravy agrolesnických systémů.....	13
1.3. Legální definice agrolesnických systémů.....	15
1.4. Související terminologie.....	17
2. Agrolesnické systémy v kontextu evropského práva.....	21
2.1. Evropská právní úprava agrolesnických systémů.....	22
2.2. Vnitřní trh a společná zemědělská politika EU.....	25
2.2.1. Vnitřní trh EU se zemědělskými produkty.....	25
2.2.2. Podpora agrolesnických systémů v rámci společné zemědělské politiky EU....	26
2.2.3. Pravidla podmíněnosti ve vztahu k agrolesnickým systémům.....	28
2.2.4. Prvky agrolesnických systémů jako neprodukční plochy.....	30
2.3. Evidence využití půdy podle uživatelských vztahů.....	31
2.3.1. Vymezené druhy zemědělské kultury.....	32
2.3.2. Ekologicky významné prvky.....	33
3. Společné aspekty agrolesnických systémů.....	36
3.1. Věcně-právní aspekty dřevin.....	37
3.1.1. Věcně-právní status dřevin.....	38
3.1.2. Nabývání vlastnického práva k dřevinám.....	39
3.1.3. Dřeviny rostoucí v blízkosti hranice pozemků.....	46
3.1.4. Plody dřevin.....	53
3.2. Pacht agrolesnických systémů na zemědělské půdě.....	54
3.2.1. Specifika pachtovní smlouvy.....	56
3.2.2. Trvalé porosty ve vlastnictví pachtýře.....	59
3.2.3. Absence souhlasu propachtovatele s výsadbou trvalých porostů.....	64

3.3.	Ochrana zemědělského půdního fondu.....	66
3.3.1.	Protierozní opatření	66
3.3.2.	Plantáže dřevin na zemědělské půdě	68
3.4.	Katastr nemovitostí a agrolesnické systémy	70
3.4.1.	Kompatibilita druhového vymezení pozemků s agrolesnickými systémy	72
3.4.2.	Daň z nemovitých věcí v kontextu druhového vymezení pozemků.....	74
3.4.3.	Změna druhového vymezení pozemků při zakládání agrolesnických systémů .	75
3.5.	Ochranná pásma liniových staveb	77
3.5.1.	Ochranná pásma liniových staveb jako soukromoprávní služebnosti.....	78
3.5.2.	Ochranná pásma inženýrských sítí jako zákonné služebnosti.....	79
3.5.3.	Ochranná pásma dopravních staveb jako zákonné služebnosti.....	82
3.6.	Ochrana dřevin rostoucích mimo les	84
3.6.1.	Předmět a principy obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les.....	87
3.6.2.	Ořez dřevin	90
3.6.3.	Kácení dřevin	92
3.6.4.	Právní ochrana památných stromů	100
3.7.	Vybrané aspekty ochrany přírody a krajiny	103
3.7.1.	Významné krajinné prvky a územní systém ekologické stability	103
3.7.2.	Zvláště chráněná území	107
3.7.3.	Vysazování dřevin v záplavových územích	111
4.	Základní typologie agrolesnických systémů	113
4.1.	Lesní pastva	113
4.1.1.	Historie právní úpravy lesní pastvy.....	114
4.1.2.	Současná právní úprava lesní pastvy.....	116
4.2.	Polaření a forest farming	124
4.2.1.	Právní úprava polaření	126
4.2.2.	Právní úprava forest farming.....	127

4.3. Pastva na zemědělských plochách porostlých dřevinami.....	131
4.4. Pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin	134
4.4.1. Polní sady a pásy lesních dřevin.....	135
4.4.2. Pásy výmladkových plantáží (alley coppice).....	137
Závěr.....	141
Seznam použitých zkratk.....	147
Seznam použitých zdrojů	151
Seznam použité literatury	151
Seznam použitých internetových zdrojů	160
Seznam použitých právních předpisů.....	167
Seznam použité judikatury	172
Seznam ostatních zdrojů.....	174
Abstrakt	176
Klíčová slova.....	176
Abstract	177
Key words	177

Úvod

Současná společnost je důsledkem svého dynamického rozvoje stavěna před problémy, které zejména v horizontu posledních let nabývají na intenzitě. Mnohé tyto případy více či méně souvisí s problematikou ochrany životního prostředí. Globální oteplování, ztráta biodiverzity, odlesňování, desertifikace, degradace půdy apod. se stávají relevantnějšími, než tomu bylo kdykoliv dříve.

Globální problémy spojené s ochranou životního prostředí pak vyžadují změnu přístupu na celosvětové, kontinentální, ale také na regionální úrovni. Na regionální lze totiž nejlépe vhodně reagovat na specifika jednotlivých oblastí. Právní doktrína včetně té české pak přirozeně nese společenskou spoluodpovědnost za řešení současných výzev souvisejících s ochranou životního prostředí. Tato rigorózní práce si klade za cíl převzít nepatrný zlomek této společenské odpovědnosti.

Agrolesnictví je způsob hospodaření člověka v krajině, který kombinuje pěstování dřevin s některou formou zemědělské produkce na témže pozemku. Tato zemědělská produkce může spočívat jak v pěstování polních plodin, tak v chovu hospodářských zvířat. Ve své podstatě se jedná o vědomé pěstování stromů na zemědělské půdě, respektive hospodářské využívání lesa nejen k dřevní produkci.¹

Agrolesnictví představuje jeden z nástrojů řešení enviromentálních problémů a adaptace krajiny na dopady klimatických změn, neboť se jedná zcela odlišný přístup hospodaření člověka v krajině oproti konvenčnímu velkoplošnému zemědělství. Jednotlivé agrolesnické systémy reprezentují specifický způsob využívání krajiny s ohledem na její charakter, dispozice a také potřeby člověka jako hospodáře. Význam agrolesnictví spočívá zejména v diverzifikaci krajiny umožňující stabilní životní prostředí, zachování biodiverzity a využívání ekologického potenciálu krajiny. S tím pak souvisí rozložení produkčních a zejména ekologických rizik, které se sebou přináší každý zásah člověka v krajině. V kontextu boje proti globálnímu oteplování je pak nezanedbatelným průvodním jevem agrolesnických systémů sekvestrace vzdušného uhlíku v půdě, zadržování vody v krajině a zamezení větrné a vodní eroze půdy.

¹ LOJKA, Bohdan, Antonín MARTINÍK, Jan WEGER, et al. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8. ISBN 978-80-213-3061-0.

Studie Etnologického ústavu Akademie věd České republiky zveřejněné v odborném periodiku Land se mimo jiné zabývala zjišťováním obav, respektive překážek, zemědělců při vysazování a pěstování dřevin na zemědělské půdě. Jako největší překážka byla dotazovanými zemědělci označena „Byrokratizace procesu“.² Pro tuto překážku se vyslovilo souhlasně 76 % dotazovaných, 18 % bylo nerozhodných a pro pouhých 6 % dotazovaných byrokratizace procesu nepředstavovala překážku pro pěstování dřevin na zemědělské půdě. Takzvané byrokratické překážky pak úzce souvisí s povědomím o právních aspektech této problematiky mezi samotnými zemědělci, ale i v rámci odborné veřejnosti. Jako prospěšnou při zakládání agrolesnického systému pak v rámci této studie označilo provedení odborné analýzy právních, ekonomických nebo jiných aspektů agrolesnictví 44 % zemědělců, což potvrzuje také společenskou potřebu provedení odborné právní analýzy.³

Lojka odhaduje velikost plochy využívané pro agrolesnické systémy na území České republiky na 35 750 ha, což odpovídá přibližně 1 % využívané zemědělské půdy⁴. Tento údaj však nezahrnuje plochy splňující pojmové znaky agrolesnictví na lesních pozemcích, zahradách, či agrolesnické prvky v podobě pěstování ochranných pásů, větrolamů, živých plotů a remízků. Den Herder pak plochu agrolesnických systémů na území České republiky odhaduje na přibližně 46 tis. ha.^{5 6}

Zvolil jsem si tuto problematiku jako téma své rigorózní práce zejména z důvodu významného celospolečenského dosahu, a to s ohledem aktuálnost problematiky, respektive současné i budoucí společenské požadavky kladené na zemědělství v souvislosti se změnami klimatu a ochranou životního prostředí. Svou roli v tomto ohledu má přirozeně i právní nauka realizována například právě prostřednictvím této rigorózní práce. V neposlední řadě jsem si

² Sběr dat probíhal v letech 2018 a 2019 a účastnilo se jej celkem 632 zemědělců z řad fyzických i právnických osob (KRČMÁŘOVÁ, Jana a kol. *Building Agroforestry Policy Bottom-Up : Knowledge of Czech Farmers on Trees in Farmland*. Land. Basel: MDPI, 2021, roč. 10, č. 3, s. 11. ISSN 2073-445X. doi:10.3390/land10030278).

³ KRČMÁŘOVÁ, Jana a kol. *Building Agroforestry Policy Bottom-Up : Knowledge of Czech Farmers on Trees in Farmland*. Land. Basel: MDPI, 2021, roč. 10, č. 3, s. 11. ISSN 2073-445X. doi:10.3390/land10030278.

⁴ Podle dat ČUZK bylo na území ČR k 31. 12. 2021 evidováno 4 198 728 ha zemědělské půdy (Český úřad zeměměřický a katastrální. Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky [online]. 2022 [cit. 2022-09-15], s. 17. ISBN 978-80-88197-27-0. Dostupné z: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu.aspx>).

⁵ DEN HERDER, Michael a kol. *Current extent and stratification of agroforestry in the European Union. Agriculture, Ecosystems and Environment* [online]. 2017, 2017(241), s. 128. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167880917301159?via%3Dihub>.

⁶ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 27. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%3bdzkumn%3%a1-zpr%3%a1-va-2020_TL01000298.pdf.

zvolil toto téma z důvodu mého blízkého vztahu k přírodě a krajině, který jsem si utvářel od svého dětství na rodinném statku.

Agrolesnictví představuje podle Hainové šedou zónu při rozlišování mezi zemědělstvím a lesnictvím⁷. Ačkoliv současné pojetí agrolesnictví do značné míry odráží potřeby přírodě blízkého hospodaření člověka v krajině v kontextu změn klimatu, některé agrolesnické systémy lze považovat za tradiční. Jsou jimi například lesní pastva, polaření a pasené sady.

Hlavním výzkumným cílem této rigorózní práce je poskytnout komplexní právní analýzu agrolesnictví jako celku, jeho jednotlivých dřevinných prvků i specifiky jednotlivých typů agrolesnických systémů. Konkrétně si tato práce klade za cíl zjistit, zda je stávající právní úprava agrolesnických systémů dostatečná s ohledem na oprávněné zájmy dotčených subjektů a také s ohledem na veřejný zájem na ochraně životního prostředí. V této souvislosti budou formulována možná řešení spočívající v úvahách *de lege ferenda*. Stěžejní problematikou, na níž má být upřena pozornost je ochrana dřevin rostoucích mimo les, ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, věcně-právní problematika a problematika pachtu agrolesnických systémů. Současně je cílem nabídnout komparativní pohled na relevantní zahraniční právní úpravu Spolkové republiky Německo zejména z důvodu blízkosti německé a české právní kultury, krajiny a podnebí. Dílčím cílem je poukázat na právní specifika typizovaných agrolesnických systémů, přičemž tradiční typy agrolesnických systémů budou doplněny též o zhodnocení historické právní úpravy.

Tato rigorózní práce bude rozčleněna na 4 samostatné kapitoly, které jsou vymezeny za účelem logicky a systematicky zpracovat vybrané téma. Téma této rigorózní práce není přímo samostatným právním institutem a při jeho zpracování bude potřeba vycházet z různých právních oborů, mezi nimiž dominuje právo životního prostředí, na nějž navazuje evropské právo, občanské právo, daňové právo, respektive správní a ústavní právo. Za tím účelem budou vymezeny jednotlivé kapitoly s cílem pojednat o dotčené problematice systematicky a se snahou učinit tak od obecného k jednotlivostem.

První kapitola bude věnována vymezení pojmu agrolesnictví, respektive agrolesnickým systémům v odborné neprávní literatuře. Bude rovněž představeno související pojmosloví v podobě neprávních i právních institutů, a to za účelem uvedení do zpracované problematiky.

⁷ HAIN, Andrea. *The Potential of Agroforestry for Rural Development in the European Union*. Department of Social Science, Rural Sociology Group, s. 1. Wageningen University, 2014 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://edepot.wur.nl/308667>.

Za týmž účelem budou představeny jednotlivé druhy agrolesnických systémů. V rámci této kapitoly bude dále vymezena relevantní právní úprava agrolesnických systémů na ústavní i zákonné úrovni, a to včetně definic relevantních právních institutů a právní terminologie. V rámci této kapitoly bude tedy vymezen pojem agrolesnických systémů pro účely této rigorózní práce

Druhá kapitola této rigorózní práce bude věnována agrolesnickým systémům v kontextu evropského práva, a to jak na úrovni primárního, tak i sekundárního práva. Podstatnou část této problematiky bude tvořit právní úprava společné zemědělské politiky Evropské unie v podobě unijních právních předpisů, která bude doplněna o relevantní právní úpravu tuzemskou. Ta působí jako významný socioekonomický stimul zakládání agrolesnických systémů a hospodaření na nich. Ačkoliv míra jejich podpory je do značné míry otázkou politickou, nelze opomenout ani právní rámec jejich podpory. Vzhledem k tomu, že podpora agrolesnických systémů je realizována v režii jednotlivých členských států, bude v rámci této kapitoly věnována pozornost také tuzemským zákonným a podzákonným právním předpisům souvisejícím s dotačním právem, respektive s podporou agrolesnických systémů. Neopominutelnou součástí této kapitoly bude také představení právního rámce evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, vymezených druhů zemědělské kultury a registrovaným ekologicky významným prvkům ve vztahu k agrolesnickým systémům.

Těžiště zpracovávaného tématu této rigorózní práce bude obsaženo v kapitole třetí, neboť tato se bude věnovat společným aspektům agrolesnických systémů v rovině práva soukromého a veřejného, a to ve vztahu k agrolesnickým systémům na zemědělské i lesní půdě. Úvodem bude pojednáno o věcně-právním statusu dřeviny v souvislosti s právním vymezením věci, respektive superficiální zásadou. Následně bude věnován prostor problematice nabývání vlastnického práva k dřevinám v kontextu plodů pozemku jako plodonosné věci, náhradě za dřeviny při osázení pozemku cizími dřevinami a související problematice nepřikázaného jednatelství. V otázce dřevin tvořících agrolesnické systémy, které rostou v blízkosti hranice pozemku, bude věnována pozornost právu preventivního zásadu proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemků, převisům a podrostům, sousedským imisím a dřevinám tvořícím rozhradu. Dále bude pozornost věnována problematice nabývání vlastnického práva k plodům dřevin. Neopominutelnou soukromoprávní problematiku pak bude představovat pojednání vztahující se k pachtu agrolesnických systémů na zemědělské půdě v rámci závazkového práva s poukazem na specifika pachtovní smlouvy, výjimky ze superficiální zásady podle zákona o půdě, která může být v případě pachtu agrolesnických systémů zemědělské půdě sjednána.

Závěr kapitoly bude zaměřen na otázky spojené s absencí souhlasu propachtovatele s výsadbou dřevin.

V rámci veřejnoprávní problematiky bude pozornost dále věnována ochraně zemědělského půdního fondu při zakládání agrolesnických systémů na zemědělské půdě s poukazem na prvky agrolesnických systémů jakožto protierozních opatření. V souvislosti s ochranou zemědělského půdního fondu pak bude věnován prostor též problematice plantáží dřevin, které mohou tvořit agrolesnický systém pásů výmladkových plantáží na zemědělské půdě (*alley coppice*). Dále bude představena problematika katastru nemovitostí v kontextu agrolesnických systémů. Konkrétně zde bude věnován prostor kompatibilitě druhového vymezení pozemků, související problematice daně z nemovitých věcí a též případné změně druhového vymezení pozemků.

S ohledem na skutečnost, že agrolesnické systémy na zemědělské půdě mohou do značné míry limitovat ochranná pásma liniových staveb, v jejichž rámci je existence dřevin podstatně omezena, bude představena problematika ochranných pásem liniových staveb jako soukromoprávních služebností i jako tzv. zákonných (legálních) služebností souvisejících s energetickou a dopravní infrastrukturou.

Velmi významnou veřejnoprávní problematikou regulující agrolesnické systémy na zemědělské půdě je obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les. V této souvislosti bude vymezen předmět a principy této ochrany s odkazem na povahu agrolesnických systémů. Následně budou představeny právními limity ořezu dřevin a zejména problematika kácení dřevin rostoucích mimo les, které mohou být v rámci agrolesnických systémů sázeny za účelem pozdějšího využití jejich dřevní hmoty. Konkrétně zde bude věnován prostor povolovacímu a oznamovacímu principu s poukazem na vymezení pojmu porost, respektive volnému režimu kácení dřevin rostoucích mimo les. Obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les bude doplněna problematikou ochrany zvláště chráněných stromů, která je potřebná k poskytnutí celkového vhledu do právní problematiky ochrany dřevin tvořících agrolesnický systém.

Závěr třetí kapitoly bude věnován vybraným aspektům práva životního prostředí. Zde bude pojednáno o problematice agrolesnických systémů v záplavových územích. Následně bude věnován prostor problematice dřevinných prvků agrolesnických systémů jako významných krajinných prvků a významů agrolesnických systémů v kontextu územních systémů ekologické stability. V rámci veřejnoprávní problematiky ochrany přírody a krajiny

bude pojednáno o omezení agrolesnických systémů na zvláště chráněných územích a v rámci ochrany soustavy Natura 2000.

Čtvrtá, závěrečná, kapitola této rigorózní práce bude věnována základní typologii agrolesnických systémů a jejich právním specifikům. Úvodem bude představena problematika lesní pastvy jakožto tradičního agrolesnického systému v tuzemské krajině v kontextu historické a především současné právní úpravy. Této problematice bude věnován prostor s ohledem na současnou kategorizaci lesů, tedy na lesy hospodářské, lesy ochranné a lesy zvláštního určení. Na problematiku lesní pastvy bude navazovat problematika poláření a *forest farmingu*⁸, respektive jejich právních limitů. Z typizovaných agrolesnických systémů aplikovatelných na zemědělské půdě bude úvodem věnována pozornost tradičnímu agrolesnickému systému pasených sadů, respektive pastvě na zemědělských plochách porostlých lesními dřevinami. V souvislosti se silvoorebnými agrolesnickými systémy na zemědělské půdě bude věnována pozornost právním aspektům pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadb dřevin (*alley cropping*), které mohou mít podobu polních sadů, respektive pásu lesních dřevin na orné půdě. Závěrem pak bude věnována pozornost problematice pásů výmladkových plantáží (*alley coppice*) tvořených zejména rychle rostoucími dřevinami.

Závěr bude představovat shrnutí nejpodstatnějších zjištění vyplývajících z jednotlivých kapitol, respektive splnění jednotlivých vytyčených cílů práce. Rovněž budou práce poskytnuty závěry s ohledem na právní úpravu *de lege ferenda*. Pro snazší orientaci bude za závěrem této rigorózní práce umístěn seznam zkratk, které mají za cíl zpřehlednit orientaci v textu. Seznam zdrojů pak poskytuje komplexní přehled o použitých zdrojích, mezi nimiž jsou zejména použité právní předpisy, česká i zahraniční právní literatura, použitá právní judikatura a další.

Při zpracování této rigorózní práce bude použita metoda analytická, při níž budou zkoumány relevantní právní aspekty dané problematiky v rovině stávající právní úpravy a k ní odpovídající právní doktrína. V případě zjištění, že se postoje různých autorů na dílčí problematiku rozcházejí, budou pomocí metody komparativní představeny důvody odlišných závěrů těchto autorů. V této souvislosti bude též využita metoda syntetická. Bude-li to možné

⁸ Forest farming je agrolesnický systém spočívající v trvalém lesním zemědělství. (Viz MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 10. ISBN 978-80-7509-748-4.)

a účelné, bude použita metoda historická, byť problematika agrolesnictví ve značné míře vyžaduje nové, přírodě blízké, přístupy hospodaření člověka v krajině.

Práce vychází z právního stavu ke dni 25. března 2024.

1. Vymezení pojmu agrolesnictví

Pojem *agrolesnictví* není právním pojmem, avšak jeho vymezení je pro tuto rigorózní práci zcela zásadní. V odborné literatuře se lze setkat vedle pojmu *agrolesnictví*, respektive *agrolesnické systémy*, s pojmem *zemědělsko-lesnické systémy*. Tyto pojmy odborná veřejnost vzájemně nerozlišuje, neboť jsou obsahově totožné. S hledem na mezinárodní přesah problematiky v souvislosti s ochranou životního prostředí je však vhodnější setrvat na pojmu *agrolesnictví*, který konzistentně s dalšími evropskými jazyky užívá předponu „*agro-*“.^{9, 10, 11}

Agrolesnictví je způsob využívání krajiny, který je v souladu s principy udržitelného zemědělství. Pro účel a cíle této rigorózní práce je však vhodnější hovořit o agrolesnických systémech, neboť těmi je myšleno konkrétnější nastavení managementu využívání krajiny s ohledem na její faktická a tedy i právní specifika. Přínosy, které poskytuje jeden z agrolesnických systémů se nemusí projevit v tak významné míře u jiného a naopak.^{12, 13}

V tomto směru se agrolesnické systémy projevují pozitivně zejména v omezení eroze zemědělské půdy, ochraně a podpoře biodiverzity, zadržování vody v krajině a sekvestrace vzdušného uhlíku. Agrolesnické systémy představují obecně také účinný nástroj pro eliminaci extrémních výkyvů teplot, které jsou průvodním jevem klimatických změn. Negativním následkem krátkodobých extrémních výkyvů teplot může být mimo jiné poškozování zemědělských plodů omrznutím nebo spálením. Stromy na zemědělské půdě představují účinný mikroklimatický nástroj pro eliminaci celé řady negativních důsledků extrémních výkyvů teplot.¹⁴

Agrolesnictví, či spíše jednotlivé agrolesnické systémy, mají v tuzemské krajině dlouhou historii. Původně nestrukturalizovaná krajina byla postupně členěna, přičemž v období pozdního baroka byla již v podstatě rozdělena na lesy, pole, louky a pastviny. V souvislosti

⁹ Anglicky *agroforestry*, německy *Agroforstwirtschaft*, francouzsky *L'agroforesterie*.

¹⁰ ŠARAPATKA, Bořivoj. *Agroekologie: východiska pro udržitelné zemědělské hospodaření*, s.21. Olomouc: Bioinstitut, 2010. ISBN 978-80-87371-10-7.

¹¹ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 45. ISBN 978-80-213-3061-0.

¹² AHNE, Verena. *Die sieben Prinzipien ökologischer Landwirtschaft* [online]. 2015 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.greenpeace.ch/de/hintergrund/44309/die-sieben-prinzipien-oekologischer-landwirtschaft/>.

¹³ TORRALBA, Mario; Nora FAGERHOLM a kol.. *Do European agroforestry systems enhance biodiversity and ecosystem services? A meta-analysis. Agriculture, Ecosystems & Environment* [online]. 2016, 2016(230) [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167880916303097?via%3Dihub>.

¹⁴ DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science* [e-book]. Singapore: Springer, 2017, s. 269. ISBN 978-981-10-7650-3.

s řízenou obnovou lesů tak bylo zavedeno například polaření, naopak lesní pastva byla postupně omezována. V důsledku mechanizace a simplifikace zemědělství pro účely průmyslové výroby zemědělských plodin a dřevních produktů v 19. a 20. století docházelo k postupnému zániku jednotlivých agrolesnických systémů. Svou roli hrála také kolektivizace českého zemědělství zejména v 50. letech doprovázena ideologickým symbolismem spojování půdních bloků. Podle § 4 odst. 1 bodu 1 nařízení ministrů financí a zemědělství č. 86/1953 Sb., o finanční pomoci jednotným zemědělským družstvům a soukromě hospodařícím rolníkům, ve znění účinném do 30. 10. 1953, byly státem dokonce jednotlivým zemědělským družstvům přímo kompenzovány náklady na úhradu nákladů na rozorání mezí, které přirozeně mohly být čis píše zásadně byly tvořeny dřevinami. Do současnosti se mimo dílčí prvky agrolesnických systémů v podobě mezí s dřevinami, stromořadí apod. v tuzemsku zachovaly prakticky jen pasené, respektive sečené sady v oblasti Bílých Karpat a Českého lesa.^{15 16 17}

Tato kapitola a všechny její dílčí podkapitoly pojednávají o agrolesnických systémech na zemědělské i lesní půdě.

1.1. Odborné vymezení pojmu agrolesnictví

Český spolek pro agrolesnictví vymezuje agrolesnické systémy jako „*způsob hospodaření, který kombinuje pěstování dřevin s některou formou zemědělské produkce na jednom pozemku*“. Složky agrolesnického systému (dřeviny, zvířata, plodiny) přitom pro splnění této definice musí být pěstovány, respektive chovány „*s hospodářským a/nebo environmentálním či kulturním záměrem*.“¹⁸ Podle této definice tak není potřebné, aby dřeviny měly přímý hospodářský účel, ale postačí například jejich environmentální přínos.

Agrolesnictví je způsob využívání půdy, v jehož rámci je stejný pozemek využíván k pěstování stromů a rovněž k zemědělské produkci^{19 20}. Agrolesnictví nespočívá v zalesňování

¹⁵ MARTINÍK, Antonín a kol. *Agrolesnictví v České republice: Minulost, současnost a budoucnost*. Lesnická práce [online]. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2015, (6) [cit. 2023-01-02], s. 6 až 8. ISSN 0322-9254. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2015/06/Agrolesnictvi%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice.pdf>.

¹⁶ Agroforestry in Czech Republic. European Agroforestry Federation [online]. [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://euraf.isa.utl.pt/countries/czechrepublic>.

¹⁷ HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. Praha: Vladimír Lelek, 2013, s. 93. ISBN 978-80-904837-4-3.

¹⁸ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8. ISBN 978-80-213-3061-0.

¹⁹ Srov. nařízení EZFRV.

²⁰ V tomto směru není nutno trvat na výhradním využívání lesních druhů dřevin, neboť mohou být využity například i ovocné dřeviny, případně keře.

zemědělské půdy, naopak zemědělská produkce musí při agrolesnictví zůstat zachována. Kombinace lesní, rostlinné a/nebo živočišné produkce na téže pozemku je prakticky neomezená, čímž vznikají jednotlivé agrolesnické systémy. Ty mohou spočívat například v pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin, chovu drůbeže v porostech rychle rostoucích dřevin (dále jen „RRD“), pastvě v ovocných sadech, pěstování cenných sortimentů lesních dřevin na pastvinách, lesní pastvě či polaření.²¹

Agrolesnictví je mylně spojováno s extenzivním využíváním krajiny. To naopak umožňuje ekonomicky efektivnější vyživání krajiny, což ovšem nelze označit přímo za pojmový znak agrolesnictví. V rámci celoevropského projektu SAFE²² byly ve vybraných agrolesnických systémech zkoumány výnosy plodin a produkce dřevní hmoty v porovnání s monokulturami, přičemž ani v jednom případě produkce agrolesnického systému neklesla pod produkci monokultury²³. Nutno však podotknout, že vědomé pěstování stromů na zemědělské půdě nemusí být pouze za účelem produkce dřevní hmoty, nýbrž například za účelem získávání přirozených plodů stromů, snížení eroze půdy nebo zadržetí vody na zemědělském pozemku²⁴. Produkční význam dřevin v rámci agrolesnictví není přímo pojmovým znakem. Postačí tedy, pokud tyto plní pouze ekosystémové služby²⁵. Tento dvojitý přístup pak hraje roli při zvažování úvah *de lege ferenda*, a to zejména v otázce obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les²⁶.

Vedle způsobu hospodaření člověka v krajině lze agrolesnictví rovněž označovat jako vědní obor, který se zabývá výzkumem agrolesnických systémů a vším, co s nimi souvisí.

²¹ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8. ISBN 978-80-213-3061-0.

²² Silvoable Agroforestry For Europe (SAFE); Final Report: European Research contract QLK5-CT-2001-00560 [online]. 2001 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www1.montpellier.inra.fr/safe/english/results/final-report/SAFE%20Final%20Synthesis%20Report.pdf>.

²³ Porovnání probíhalo pomocí tzv. LER (Land Equivalent Ratio). Zatímco monokultura vždy představovala 1 LER, zkoumané agrolesnické systémy dosáhly ve většině případů 1,2-1,3 LER, tedy byly o 20 až 30 % produktivnější než monokultury (v některých případech až o 40 %). Zvýšení produkce agrolesnické plochy na 1,3 LER však automaticky nemusí znamenat zvýšení výnosu o 30 % v porovnání s předchozím konvenčním využitím zemědělské půdy. Toto srovnání má význam ve vztahu k zemědělské a lesnické produkci (RASKIN, Ben; OSBORN Simone a kol. *THE AGROFORESTRY HANDBOOK Agroforestry for the UK*. Bristol: Soil Association Limited, 2019, s. 122-125. ISBN 978-1-904665-07-6.).

²⁴ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 24. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

²⁵ Ekosystémové služby, z angl. ecosystem services, jsou přínosy přírody, které přímo směřují ke zvyšování lidského blahobytu, bezprostředně však působí na okolní krajinu. (vizte BOYD, James a Spencer BANZHAF. *What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units. Ecological Economics* [online]. 2007, (63), str. 619. [cit. 2022-05-31]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.01.002>).

²⁶ K problematice obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les vizte podkapitulu 3.6. této rigorózní práce.

Tímto pojmem pak lze obecně označit i přístup člověka k přírodě a krajině. Pro účely této rigorózní práce však bude využita pouze první z uvedených definic, tedy pojetí agrolesnictví jako způsobu hospodaření člověka v krajině.²⁷

V odborné literatuře se v zásadě nelze setkat s uvedením maximálního a minimálního počtu dřevin na plochu, pro kterou by se tato považovala za agrolesnický systém. Smyslem agrolesnictví je naplnit ekologický potenciál krajiny, což se projevuje i na možnostech hustoty výsadby dřevin ve vztahu k vlastnostem a potenciálu konkrétního pozemku. V odborné literatuře se pak objevuje doporučený poměr počtu dřevin k ploše v závislosti na typech agrolesnických systémů.²⁸

Druhy agrolesnických systémů

S obecnou definicí, respektive obecným vymezením pojmu agrolesnictví souvisí jeho dělení na jednotlivé druhy. Jak již bylo uvedeno výše, agrolesnictví umožňuje využívání ekologického potenciálu krajiny, který se přirozeně liší podle specifík jednotlivých regionů. Pro Evropu, respektive mírný podnebný pás, se vymezují základní kategorie agrolesnických systémů, kterým je věnován prostor níže. Tyto kategorie jsou vymezeny na základě vzájemné kombinace dvou, respektive tří, základních složek, které agrolesnické systémy tvoří – dřeviny, zemědělská rostlinná produkce a zemědělská živočišná produkce.^{29 30}

První kategorii představují tzv. *silvoorebné agrolesnické systémy*, které spočívají v pěstování dřevin na orné půdě. Zde se řadí liniová výsadba lesních či ovocných dřevin (tzv. *alley cropping*³¹) a pásy výmladkových dřevin (tzv. *alley coppice*³²), které jsou tvořeny zejména RRD. Pěstování stromů na orné půdě organizované v liniích, respektive v pásech,

²⁷ MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 6. ISBN 978-80-7509-748-4.

²⁸ KRČMÁŘOVÁ, Jana, ed. *Stromy v zemědělství: historie a současnost agrolesnictví v České republice: výzkumný program Záchrana a obnova krajiny*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR, 2022. Strategie AV21, s. 8-11. ISBN 978-80-200-3333-8.

²⁹ MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 7-10. ISBN 978-80-7509-748-4.

³⁰ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika : (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8. ISBN 978-80-213-3061-0.

³¹ Vizte podkapitolu 4.4. této rigorózní práce.

³² Vizte podkapitolu 4.4.2. této rigorózní práce.

odráží potřebu zemědělců pro mechanické obhospodařování půdy. Na pozemcích s lesními porosty pak lze hovořit o tzv. *polaření*³³ a tzv. *forest farming*^{34, 35, 36}.

Druhou kategorií představují tzv. *silvopastevní agrolesnické systémy*, které spočívají v pastvě hospodářských zvířat na plochách porostlých dřevinami. Zde se řadí zejména pěstování lesních a vysokokmenných ovocných dřevin na pastvinách, tedy *pasené sady*. V rámci agrolesnictví na pozemcích s lesními porosty lze hovořit o tzv. *lesní pastvě*^{37, 38, 39}.

Třetí a zároveň poslední kategorií jsou tzv. *agrosilvopastevní agrolesnické systémy*. Tato kategorie kombinuje všechny tři základní prvky – dřeviny, zemědělskou rostlinnou produkci i zemědělskou živočišnou produkci. Jedná se tak o kombinaci prvních dvou zmíněných kategorií. Z právního hlediska však tato kategorie práce nepřináší žádná významná specifika, proto jí nebude v rámci této rigorózní práce věnována zvláštní pozornost, byť učiněné závěry v jednotlivých kapitolách budou použitelné i pro *agrosilvopastevní agrolesnické systémy*.^{40, 41}

Podle některých autorů lze hovořit také o další kategorii, a tou jsou liniové výsadby dřevin na okrajích půdních bloků, kam jsou řazeny zejména remízky, stromořadí a větrolamy. Ty jsou vysazovány zejména za účelem snížení eroze, ať už vodní nebo větrné, případně též mohou přirozeně poskytovat dřevní hmotu nebo jiné plody. Tato kategorie je na rozdíl od prvních dvou výše uvedených kategorií relevantní pouze pro zemědělské pozemky, nikoli však pro pozemky lesní. I této kategorii bude v rámci této rigorózní práce věnována pozornost,

³³ Vizte podkapitolu 4.2.1. této rigorózní práce.

³⁴ Vizte podkapitolu 4.2.2. této rigorózní práce.

³⁵ MARTINÍK, Antonín. Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 7-10. ISBN 978-80-7509-748-4.

³⁶ LOJKA, Bohdan, Antonín MARTINÍK, Jan WEGER, et al. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika : (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8, 60, 61. ISBN 978-80-213-3061-0.

³⁷ Vizte podkapitolu 4.1. této rigorózní práce.

³⁸ MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 7-10. ISBN 978-80-7509-748-4.

³⁹ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika : (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8, 60, 61. ISBN 978-80-213-3061-0.

⁴⁰ MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 8-9. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁴¹ RASKIN, Ben; OSBORN Simone a kol. *THE AGROFORESTRY HANDBOOK Agroforestry for the UK*. Bristol: Soil Association Limited, 2019, s. 16. ISBN 978-1-904665-07-6.

byť například veřejnoprávní ochrana dřevin bude dopadat na tyto dřeviny stejně, jako by se nacházely uvnitř půdních bloků.^{42 43}

Agrolesnické systémy se mohou nacházet také v zastavěných území obcí. Takto umístěné agrolesnické systémy spočívají v pěstování dřevin, produkci zeleniny a chovu domácích zvířat na malých plochách, tj. zahradách, a vždy pro vlastní potřebu. Vzhledem k vymezeným cílům této rigorózní práce nebude tomuto druhu agrolesnických systémů věnována zvláštní pozornost, třebaže se některé podkapitoly problematiky agrolesnických systémů v zastavených územích obcí mohou dotýkat.⁴⁴

1.2. Ústavní základy právní úpravy agrolesnických systémů

Ústavní základy právních aspektů agrolesnických systémů je možno spatřovat již v samotné preambuli ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Ústava ČR**“), podle níž se stát zavazuje sřežít a také rozvíjet zděděné přírodní dědictví. V navazujícím článku 7 Ústavy ČR se stát zavazuje k šetrnému využívání přírodních zdrojů a ochraně přírodního bohatství, mezi něž patří také rozmanitost krajiny⁴⁵. Za zmínku stojí také vládní návrh zákona, kterým by mělo být zmíněné ustanovení doplněno o akcent zvýšené potřeby ochrany vody, jakožto významné složky státem chráněných přírodních zdrojů. V důvodové zprávě k této novele je uvedeno, že za zvýšenou zranitelností suchem stojí některé člověkem zapříčiněné zásahy do krajiny, mezi nimiž je uvedeno například kácení dřevin podél dopravních komunikací. Bude-li tento návrh ústavního zákona v budoucnu přijat, lze očekávat, že budou přijímány právní zákonné a podzákonné přepisy právě s ohledem na zvýšenou potřebu výsadby dřevin v otevřené krajině jakožto nástroje ochrany vody – významné složky státem chráněných přírodních zdrojů.⁴⁶

⁴² LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika : (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8, 60 a 61. ISBN 978-80-213-3061-0.

⁴³ MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 7 až 10. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁴⁴ LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika : (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 8, 60 a 61. ISBN 978-80-213-3061-0.

⁴⁵ Toto ustanovení částečně vychází z článku 15 odst. 2 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústavy Československé socialistické republiky, ve znění účinném do 22. 4. 1990, kde se stát mimo jiné zavazuje k ochraně estetické stránky krajiny (SYLLOVÁ, Jindřiška In: SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2016, článek 7, s. 91. ISBN 978-80-7400-590-9.).

⁴⁶ Novela Ústavy České republiky, Sněmovní tisk 497/0, Poslanecká sněmovna, IX. volební období, 14. 07 2023, Praha, s. 10. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=230050>

Důležitá je rovněž zásada legální licence vyjádřena v článku 2 odst. 3 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“) ve spojení s ochranou vlastnického práva vyjádřenou v článku 11 odst. 1 LZPS. Tato ustanovení dávají vlastníkově zemědělské nebo lesní půdy právo jednak nakládat se svým majetkem dle vlastní vůle a také zajišťují povinnost veřejné moci jednat tak, aby do vlastnického práva jednotlivce sama nezasahovala.⁴⁷ To je však limitováno poměrně širokou omezovací klauzulí vyjádřenou v článku 11 odst. 3 LZPS, která vlastníka zemědělské nebo lesní půdy omezuje ve veřejném zájmu, neboť tato půda představuje celospolečenské hodnoty, například v podobě zachování krajinného rázu, práva na příznivé životní prostředí atd.⁴⁸

Vzhledem k tomu, že právní aspekty agrolesnických systémů do značné míry souvisejí s ochranou životního prostředí, je pro ně relevantní článek 35 LZPS. Ten vyjadřuje celkem dvě subjektivní práva v podobě práva na příznivé životní prostředí a práva na informace o stavu životního prostředí. Zatímco konvenční velkoplošné zemědělství může za určitých okolností ohrožovat nebo přímo poškozovat právo třetích osob na příznivé životní prostředí (například prašností, chemizací), agrolesnické systémy mohou spíše představovat řešení pro zachování, resp. ochranu takového práva. Tato práva jsou však významně limitována článkem 41 LZPS, neboť se jich lze domáhat pouze v mezích provádějících zákonů.

Na druhou stranu vedle výše uvedených dvou subjektivních práv článek 35 odst. 3 LZPS ukládá každému, tedy i vlastníkově zemědělské nebo lesní půdy, povinnost neohrožovat ani poškozovat při výkonu svých práv životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Takové omezení se týká přirozeně i agrolesnických systémů, respektive jejich uživatelů. V případě zakládání agrolesnických systémů pak riziko porušení tohoto zákazu nad míru stanovenou zákonem může spočívat například v šíření invazních druhů dřevin.⁴⁹

S ústavními základy souvisejí také obecnější sektorové principy např. princip trvale udržitelného rozvoje, který je definován na zákonné úrovni. Podle § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, je se jedná o rozvoj, „*kteřý současným*

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.

⁴⁸ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 311-314. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁴⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 47 a 48. ISBN 978-80-7400-338-7.

i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. To úzce souvisí z výše vymezeným pojmem *agrolesnictví*, který vytvářením zelené infrastruktury v krajině zvyšuje biodiverzitu a zachovává, respektive obnovuje, přirozené funkce ekosystémů⁵⁰.

1.3. Legální definice agrolesnických systémů

Legální definicí se rozumí závazné vymezení významu určitého pojmu v právním předpise⁵¹. Dříve bylo možno legální definici agrolesnických systémů nalézt v souvislosti s přijetím nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**nařízení EZFRV**“). To nabídlo definici agrolesnických, respektive zemědělsko-lesnických, systémů v článku 23 odst. 2 větě první, který říká, že *„Pro účely tohoto článku se „zemědělsko-lesnickými systémy“ rozumějí systémy využívání půdy, v jejichž rámci je stejný pozemek zároveň využíván k pěstování stromů a k zemědělské činnosti.“* V anglickojazyčné verzi citovaného ustanovení se užívá pojem *„agroforestry systems“*, v německé pak *„Agrarforstsysteme“*, které lze v obou případech považovat za identické s pojmem *„agrolesnické systémy“*.

Pro označení systému využívání půdy v rámci agrolesnických systémů stačilo podle výše zmíněného ustanovení splnění dvou podmínek, a sice jeho využití za účelem pěstování stromů a k zemědělské činnosti (chov hospodářských zvířat a/nebo pěstování polních plodin). Tato definice však sloužila pouze pro účely stanovení podmínek dotací pro zakládání a údržbu zemědělsko-lesnických systémů v rámci společné zemědělské politiky Evropské unie (dále jen „**SZP**“)⁵². Ačkoliv další podmínky podpory agrolesnických systémů v rámci SPZ (např. počet vysazovaných dřevin na plochu) zužují vymezený pojem agrolesnických systémů podle článku 23 odst. 2 věty první nařízení EZFRV jsem toho názoru, že definice odpovídala obecnému jazykovému významu pojmu *agrolesnictví*, respektive agrolesnických systémů. Odlišný názor zastává Doležalová, podle níž je pojem užitý ve výše zmíněném předpisu rozdílný od obecně přijímané definice, protože *„tyto systémy jsou podsystemy opatření souvisejícího s lesnictvím*

⁵⁰ Srov. podkapitolu 1.1. této rigorózní práce.

⁵¹ Srov. GERLOCH, Aleš. Legální definice. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁵² K problematice SZP a dotačního práva vizte podkapitolu 2.2 této rigorózní práce.

(investice do rozvoje lesních oblastí a zlepšování životaschopnosti lesů).“⁵³ To však můj názor s ohledem na výše uvedené nic nemění. Naopak byla tato legální definice přijata v souvislosti s právní úpravou SZP, a tudíž byla použitelná prakticky jen pro agrolesnické systémy na zemědělské půdě.

V souvislosti s nastavením právního rámce SZP pro roky 2023 až 2027 bylo přijato nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**nařízení EP o strategických plánech**“). V bodu č. 14 preambule nařízení EP o strategických plánech je specifikován pojem *agrolesnické systémy*, a to jako „*systémy, v jejichž rámci se stromy pěstují na zemědělských pozemcích, na kterých se zemědělské činnosti vykonávají s cílem zlepšit udržitelné využívání půdy*“. Toto ustanovení vzhledem k jeho umístění v rámci citovaného právního předpisu nelze považovat za legální definici v pravém slova smyslu. Preambule, přestože má podstatný výkladový význam, není právně závazná.⁵⁴ V tom důsledku není naplněn pojmový znak pojmový znak definice, tj. závaznost, jak již bylo uvedeno výše⁵⁵. Česká verze transpozičního předpisu již používá ve srovnání s nařízením EZFRV pojem *agrolesnické systémy*, nikoli *zemědělsko-lesnické systémy*. Oproti předchozí definici agrolesnictví, respektive agrolesnických systémů, však při aktuálním vymezení pojmu agrolesnických systémů přibyl doplňující pojmový znak, a tím je účel zlepšování udržitelného využívání půdy.

Český právní řád legální definici agrolesnictví, respektive agrolesnických systémů také v současnosti neobsahuje. Lze se pouze setkat s vymezením těch agrolesnických systémů, na které může být poskytnuta podpora Státním zemědělským intervenčním fondem v rámci provádění společné zemědělské politiky EU. Je tomu tak od 1. 6. 2023, kdy nabylo účinnosti nařízení vlády č. 140/2023 Sb., o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví, ve znění účinném do 31. 12. 2024 (dále jen „**nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví**“). To bylo přijato podle § 2c odst. 5 a § 3i zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o zemědělství**“). S ohledem na odborné vymezení pojmu agrolesnictví, kterému je věnována pozornost výše⁵⁶, jsou

⁵³ DOLEŽALOVÁ, Helena. *Právní překážky agrolesnictví*. České právo životního prostředí, 2019(52), s. 83. ISSN 1213-5542.

⁵⁴ Srov. SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckova edice komentované zákony, s. 871. ISBN 978-80-7400-339-4.

⁵⁵ Srov. GERLOCH, Aleš. Legální definice. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1

⁵⁶ Vizte kapitolu 1.1. této rigorózní práce.

agrolesnické systémy pro účely tohoto právního předpisu podle § 2 ve spojení s § 10 odst. 3 písm. d) nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví, vymezeny velmi restriktivně.

Ačkoliv se jedná o obecně závazný právní předpis plní spíše funkci dotační výzvy podle § 14j zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o rozpočtových pravidlech**“). Kromě toho, že podpora má být poskytována jen na ty agrolesnické systémy, které se nachází na zemědělské půdě, tyto mohou být tvořeny právě (přesně) 100 kusy dřevin podle § 10 odst. 3 písm. a) bodu 1 nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví, respektive 75 až 100 kusů dřevin podle § 10 odst. 8. písm. a) téhož právního předpisu.

Naproti tomu německý právní řád legální definici agrolesnictví obsahuje. Jedná se o takovou legální definici, která v podstatě odpovídá odbornému vymezení agrolesnictví⁵⁷. Podle § 2 odst. 2 bodu 2 Bundeswaldgesetz (BGBI. I S. 1037), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**BWaldG**“⁵⁸) jsou agrolesnickými systémy „*plochy s porosty stromů, které slouží k poskytování zemědělských produktů*“.⁵⁹ Uvedená definice slouží k vymezení obecné působnosti BWaldG, z níž jsou agrolesnické systémy vyňaty. Takto zvolená definice nabízí možnost koncepční právní úpravy agrolesnictví i v jiných veřejnoprávních předpisech *pro futuro*. Takové řešení lze považovat jako inspirativní i pro český právní řád.

1.4. Související terminologie

Agrolesnictví ani jednotlivé agrolesnické systémy nejsou právně upraveny v rámci jednoho právního předpisu. Je tomu tak dáno pro specifickou povahu agrolesnictví. Právní úprava agrolesnictví tak tvoří jakousi šedou zónu⁶⁰ mezi jednotlivými obory práva a právními instituty. V rámci této interdisciplinární právní úpravy jsou upraveny pouze jednotlivé právní instituty mající vztah vždy k určitému druhu, či spíše typu agrolesnických systémů.

⁵⁷ Vizte kapitolu 1.1. této rigorózní práce.

⁵⁸ Německý *spolkový lesní zákon*.

⁵⁹ Srov. § 2 odst. 2 bod 2 BWaldG: „*Flächen mit Baumbestand, die gleichzeitig dem Anbau landwirtschaftlicher Produkte dienen (agroforstliche Nutzung)*“.

⁶⁰ HAIN, Andrea. *The Potential of Agroforestry for Rural Development in the European Union*. Department of Social Science, Rural Sociology Group, s. 1. Wageningen University, 2014 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://edepot.wur.nl/308667>.

Právní úprava agrolesnických systémů se tak dotýká celé řady jednotlivých právních předpisů. Ačkoliv veřejné právo v rámci relevantní právní úpravy agrolesnictví dominuje, není možné přehlížet rovněž právo soukromé. Mezi stěžejní právní obory upravující agrolesnické systémy lze tak zařadit zejména ústavní právo, právo životního prostředí, správní právo, evropské právo a občanské právo hmotné.

O problematice legální definice agrolesnických systémů bylo již pojednáno výše⁶¹. V tuzemských právních předpisech se však lze setkat s právní terminologií, respektive legálními definicemi právních institutů, které mají svou relevanci ve vztahu k právní problematice agrolesnických systémů. Jak uvádí Eliáš, soukromému právu je vlastní, že se definicím spíše vyhýbá, což však neznamená, že pojmy související s agrolesnictvím neužívá. Občanské právo užívá pojem *strom*, který chápe v obecném slova smyslu, tedy jako rostlinu utvářející zdřevnatělý kmen a korunu, což vyplývá implicitně například z § 1067 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“).⁶²

Soukromé právo dále užívá pojem *keř*, který podle § 1016 odst. 1 OZ odlišuje od stromu. Stromy a keře občanské právo upravuje zejména v souvislosti s tzv. *sousedským právem*⁶³ a superficiální zásadou^{64, 65}.

Na rozdíl od práva soukromého, předpisy práva veřejného užívají pojem *dřevina* zahrnující jak stromy, tak i keře⁶⁶. Předpisy práva veřejného také na rozdíl od předpisů práva soukromého tíhnou k legálním definicím, ty jsou však zásadně použitelné jen pro právní předpisy, v nichž se tyto legální definice nacházejí. Pro jiné veřejnoprávní i soukromoprávní právní předpisy však mohou být tyto legální definice určitým vodítkem.⁶⁷

Například podle § 3 odst. 1 písm. i) ZOPK je dřevinou rostoucí mimo les „*strom či keř rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech na pozemcích*“

⁶¹ Vizte podkapitolu 1.3. této rigorózní práce.

⁶² ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 879 a 880. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

⁶³ Vizte například § 1016 OZ.

⁶⁴ Vizte například § 1067 a § 507 OZ.

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 879 a 880. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

⁶⁶ Srov. například lesní zákon, ZOPK, zákon o ochraně ZPF.

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 879 a 880. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

*mimo lesní půdní fond*⁶⁸. Například Vomáčka volí extenzivní výklad tohoto pojmu, přičemž pod něj zařazuje nikoli jen stromy a keře, nýbrž i polokeře.⁶⁹

V právních předpisech veřejného práva se lze dále setkat s pojmem *stromořadí*, které má svůj význam zejména v silvoorebných agrolesnických systémech, případně může tvořit okrajové části agrolesnických systémů. Podle § 1 písm. c) vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**vyhláška o ochraně dřevin**“) je stromořadím „*souvislá řada nejméně deseti stromů s pravidelnými rozestupy*“, nikoli však stromy rostoucí v ovocných sadech, školkách a porostech energetických dřevin nebo vánočních stromků. Na rozdíl od německé právní úpravy, srov. např. § 29 odst. 1 bodu 4 Bundesnaturschutzgesetz (BGBl. I S. 2542), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**BNatSchG**⁷⁰“), se v českém právním řádu nelze setkat s obecně zažitým pojmem *aleje*.

Pro pochopení problematiky agrolesnických systémů a pro její vymezení pro účely této rigorózní práce je vhodné vymezit také některé neprávní pojmy. Pojem agrolesnictví úzce souvisí s pojmem permakulturní zemědělství, což je přístup k obhospodařování půdy s ohledem na trvalou udržitelnost a obnovu přírodních zdrojů. Zakládání agrolesnických systémů pak představuje jednu z metod permakulturního zemědělství.⁷¹

Obsahově blízkými některým agrolesnickým systémům (zejména liniové výsadbě dřevin na orné půdě a výmladkovým plantážím RRD) jsou tzv. *biopásy*. Tyto souvisejí s úhorovým hospodařením, při kterém jsou pásy zemědělské půdy ponechány ladem a slouží tak jako záchytná stanoviště zejména pro bezobratlé živočichy. Ačkoliv jejich účel z části plní ekosystémové služby srovnatelné s těmi souvisejícími s agrolesnickými systémy, obsahově biopásy nespádají pod výše vymezený pojem agrolesnictví, neboť jejich pojmovým znakem

⁶⁸ Lesním půdním fondem jsou s ohledem na stávající právní úpravu myšleny pozemky určené k plnění funkcí lesa podle § 3 Lesního zákona. (srov. VOMÁČKA, Vojtěch In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 31. ISBN: 978-80-7400-675-3.)

⁶⁹ VOMÁČKA, Vojtěch In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 31. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁷⁰ Německý spolkový zákon o ochraně přírody.

⁷¹ FERGUSON, Raftar Sass a Sarah Taylor LOVELL. *Permaculture for agroecology: design, movement, practice, and worldview. A review*. *Agronomy for Sustainable Development: A journal of the French National Institute for Agriculture, Food and Environment (INRAE)* [online]. 2014, (34) [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13593-013-0181-6#citeas>.

není existence dřevin. Z toho důvodu jim nebude věnována v rámci této rigorózní práce pozornost.⁷²

S pojmem agrolesnictví souvisí pojem *agrovoltaika*, který funguje na obdobném principu jako agrolesnictví. V případě agrovoltaiky však některé z funkcí dřevin nahrazují solární panely, které přistiňují zemědělské plodiny. Produkce dřevní hmoty, případně poskytování ekosystémových služeb dřevinami, jsou tak nahrazeny produkcí obnovitelné elektrické energie. V rámci této rigorózní práce však agrovoltaice nebude věnována pozornost, neboť tato nespadá do vymezeného tématu práce.⁷³

⁷² VEJVODOVÁ, Anna. *Biopásy: informační materiál pro zemědělce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2016, s. 6. ISBN 978-80-7434-302-5.

⁷³ VESELEK, Axel a kol. *Agrophotovoltaic systems: applications, challenges, and opportunities. A review. Agronomy for Sustainable Development: A journal of the French National Institute for Agriculture, Food and Environment (INRAE)* [online]. 2019, (39) [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13593-019-0581-3#citeas>.

2. Agrolesnické systémy v kontextu evropského práva

V rámci této kapitoly bude pojednáno o právní problematice agrolesnických systémů v evropském kontextu, respektive v kontextu Evropské unie. Agrolesnické systémy v Evropské unii zabírají podle analýzy z roku 2017 přibližně 15,4 milionů hektarů, což odpovídá celkovému rozsahu 3,6 % území Evropské unie, respektive 8,8 % využívané zemědělské půdy⁷⁴. Zdaleka nejrozšířenější jsou silvopastevní agrolesnické systémy, které zaujímají plochu 15,1 milionů hektarů. Naopak silvoorebné systémy tvoří pouhý zlomek celkové plochy agrolesnických systémů v Evropské unii.⁷⁵

Největší měrou do celkového rozsahu agrolesnických systémů v Evropské unii přispívá Španělsko (5,6 mil. hektarů), Francie (1,6 mil. hektarů), Řecko (1,6 mil. hektarů) a Itálie (1,4 mil. hektarů). Na území České republiky pak agrolesnické systémy zaujímají plochu pouze 46 tis. hektarů, což odpovídá celkovému rozsahu přibližně 0,6 % území České republiky, respektive 1,3 % využívané zemědělské půdy. Napříč Evropskou unií je tedy možno spatřovat významnou nerovnost využití agrolesnictví jednotlivými členskými státy, kterou je potřeba brát v potaz při snahách o evropskou unifikaci právních předpisů upravujících agrolesnictví.^{76 77}

V rámci této kapitoly bude analyzována právní úprava agrolesnických systémů na evropské úrovni, konkrétně budou představeny relevantní právní předpisy primárního a sekundárního práva Evropské unie, jež bude posléze doplněno o tzv. *soft law*, strategie související s možným budoucím směřováním evropské právní úpravy a navazující tuzemské právní předpisy. Další podkapitola pak bude věnována vnitřnímu trhu a společné zemědělské

⁷⁴ Nutno podotknout, že do výzkumu byla zahrnuta také Velká Británie jako dřívější člen EU, nikoli však Chorvatsko. Plocha spadající do kategorie agrolesnických systémů ve Velké Británii je odhadována na přibližně 742 tis. hektarů, což odpovídá 3,3 % plochy Velké Británie (vizte RASKIN, Ben; OSBORN Simone a kol. *THE AGROFORESTRY HANDBOOK Agroforestry for the UK*. Bristol: Soil Association Limited, 2019, s. 9. ISBN 978-1-904665-07-6.).

⁷⁵ DEN HERDER, Michael a kol. *Current extent and stratification of agroforestry in the European Union. Agriculture, Ecosystems and Environment* [online]. 2017, 2017(241), s. 121. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167880917301159?via%3Dihub>.

⁷⁶ DEN HERDER, Michael a kol. *Current extent and stratification of agroforestry in the European Union. Agriculture, Ecosystems and Environment* [online]. 2017, 2017(241), s. 128. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167880917301159?via%3Dihub>.

⁷⁷ AUGÈRE-GRANIER, Marie-Laure. *Agroforestry in the European Union: European Parliamentary Research Service* [online], s. 4, 5. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651982/EPRS_BRI\(2020\)651982_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651982/EPRS_BRI(2020)651982_EN.pdf).

politice Evropské unie a její právní úpravě, neboť ta je významným socio-ekonomickým faktorem ovlivňujícím podobu unijního zemědělství.

Závěrem bude nabídnuta podkapitola věnována právní úpravě evidence využití půdy podle uživatelských vztahů dále jen „LPIS“) ⁷⁸ na evropské a zejména národní úrovni. V této souvislosti bude věnován prostor jednotlivým druhům zemědělské kultury a také ekologicky významným prvkům, kterými mohou být právě prvky agrolesnických systémů.

Tato kapitola pojednává o agrolesnických systémech v kontextu evropského práva v podstatě pouze v těch případech, kdy se jedná o agrolesnické systémy na zemědělské půdě. Je tomu tak z toho důvodu, že právní předpisy vztahující se ke SZP a k tomu navazující evidenci využití zemědělské půdy přirozeně neupravují právní režim lesní půdy, pomineme-li možnost vzniku agrolesnického systému na dřívě zalesněné zemědělské půdě. V první podkapitole věnované evropské právní úpravě lze však v širším kontextu a s ohledem na primární právo EU uvažovat o přibližování veřejnoprávní ochrany lesů, která by mohla dopadat též na režim agrolesnických systémů na lesní půdě napříč členskými státy.

2.1. Evropská právní úprava agrolesnických systémů

Na úrovni Evropské unie jsou upraveny pouze dílčí části právních aspektů agrolesnických systémů, které mohou být v souladu s primárním právem upraveny. Agrolesnické systémy napříč celou Evropskou unií jsou silně ovlivněny právní úpravou SZP, která stanovuje podmínky ekonomického stimulu zakládání a údržby agrolesnických systémů. Této problematice je pro její význam věnován prostor v samostatné podkapitole.⁷⁹

Za zmínku stojí rovněž obecný princip zohledňování požadavku na dobré životní podmínky zvířat jako vnímajících bytostí vyjádřený v článku 13 Smlouvy o fungování Evropské unie, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SFEU“). Ten je Evropskou unií, resp. jednotlivými členskými státy, uplatňován při stanovování a provádění politik Evropské unie mimo jiné v oblasti zemědělství. Přitom právě silvopastevní agrolesnické

⁷⁸ LPIS (Land Parcel Identification System) úzce souvisí se SZP a je jedním ze základních složek tzv. *Integrovaného administrativního kontrolního systému* (IACS). Právně vychází z nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013, o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky EU, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení se zákonem o zemědělství.

⁷⁹ K právní úpravě agrolesnictví v kontextu SZP vizte podkapitulu 2.2 této rigorózní práce.

systemy jsou ve srovnání s konvenčním zemědělstvím považovány za ideální cestu dosažení vyššího *welfare*⁸⁰ hospodářských zvířat.^{81 82 83}

S agrolesnictvím úzce souvisí ochrana půdy, a to také na evropské úrovni. V minulosti byly zaznamenány snahy o společnou evropskou právní ochranu půdy v rámci sekundárního práva, která by zajistila její komplexní ochranu a přiblížení její právní ochrany napříč členskými státy⁸⁴. V současnosti je ochrana půdy řešena dílčím způsobem, a to například skrze nastavení dotačních podmínek v rámci SPZ nebo sekundárních právních předpisů na ochranu přírody a biologické rozmanitosti.⁸⁵ Snaha posílit do budoucna ochranu půdy jakožto významnou složku přírody v rámci Evropské unie vyplývá také z právně nezávazného sdělení Evropské komise *Soil strategy for 2030*⁸⁶.

Neopominutelný význam v otázce právní úpravy agrolesnických systému má také politika Evropské unie na ochranu klimatu. Ústřední dokument v tomto směru je tzv. *Zelená dohoda pro Evropu (The European Green Deal)*⁸⁷, která byla představena formou sdělení Komise Evropské unie. Nejvýraznějším cílem této politické strategie je dosažení uhlíkové neutrality Evropské unie do roku 2050, přičemž Komise Evropské unie v tomto směru zmiňuje agrolesnictví jako jeden z udržitelných přístupů k zemědělství⁸⁸. Stejně jako *Soil Strategy for 2030* však není ani tato v souladu s článkem 288 SFEU pro členské státy právně závazná.^{89 90}

⁸⁰ Souhrn podmínek pro chov hospodářských zvířat.

⁸¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021, s. 195. ISBN 978-80-87488-43-0.

⁸² WHISTANCE, Lindsay a Jo SMITH. *Silvopasture as a best practice for achieving good animal welfare in a changing and changeable climate: a review* [online]. 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/351848636_Silvopasture_as_a_best_practice_for_achieving_good_animal_welfare_in_a_changing_and_changeable_climate_a_review.

⁸³ MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 12. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁸⁴ SMOLEK, Martin. *Ochrana půdy v komunitárním právu – dozrál čas na harmonizovanou úpravu?* In: DAMOHORSKÝ, Milan, ed. *Pocta Doc. JUDr. Jaroslavi Drobňákovi, CSc. k jeho 70. narozeninám*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2007, 148 až 165. ISBN 978-80-85889-85-7.

⁸⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 297 a 298. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁸⁶ Srov. sdělení Komise COM(2021) 699.

⁸⁷ Srov. sdělení Komise COM(2019) 640.

⁸⁸ Dalšími jmenovanými udržitelnými přístupy k zemědělství jsou precizní zemědělství, ekologické zemědělství, agroekologie a přísnější normy pro dobré životní podmínky zvířat. Tyto pojmy se však vzájemně spolu s agrolesnictvím nevyklučují, nýbrž doplňují (sdělení Komise COM(2019) 640).

⁸⁹ ACHOUR, Gabriel. *Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal): Právní povaha, hlavní cíle a strategie* [online]. 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.achourpartners.com/focuses/zelena-dohoda-pro-evropu-green-deal-pravni-povaha-hlavni-cile-a-strategie/>.

⁹⁰ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckova edice komentované zákony, s. 874. ISBN 978-80-7400-339-4.

Pod výše uvedenou *Zelenou dohodu pro Evropu (The Europea Green Deal)* spadají mimo jiné strategie „*Od zemědělce ke spotřebiteli*“⁹¹ a *Strategie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030*⁹². Ve strategii „*Od zemědělce ke spotřebiteli*“ je navrženo finančně podporovat udržitelné postupy, mezi něž je řazeno právě agrolesnictví. Vedle toho Strategie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 zdůrazňuje další rozšíření agrolesnictví jako důležitého opatření pro dosažení vícenásobných přínosů pro biologickou rozmanitost, lidi a klima.⁹³

Bez ohledu na právní nezávaznost těchto strategií označovaných jako evropské *soft law*⁹⁴ tyto bezesporu ukazují další směr vývoje SZP, respektive odpovídající právní úpravy a dalšími možnostmi financování rozvoje agrolesnických systémů.⁹⁵ Tyto strategie by rovněž měly být zohledněny při tvorbě budoucích právně závazných předpisů na národní úrovni.⁹⁶

Právní úprava agrolesnictví na celoevropské úrovni, respektive harmonizace právních předpisů upravujících agrolesnictví, je limitována samotnou podstatou agrolesnictví, která odráží specifika jednotlivých regionů a krajiny. Přesto zejména v oblasti sdílených pravomocí Evropské unie a členských států podle článku 4 odst. 2 SFEU v oblasti zemědělství a životního prostředí existuje podle mého názoru stále prostor pro přinejmenším přiblížení právní úpravy agrolesnictví v oblasti veřejného práva. Bude však výzvou pro evropské zákonodárce takovou právní úpravu agrolesnictví nastavit vhodně tak, aby příliš nelimitovala využití ekologického potenciálu krajiny a nepůsobila tak kontraproduktivně.⁹⁷

⁹¹ Srov. Sdělení Komise COM(2020) 381.

⁹² Srov. Sdělení Komise COM (2020) 380.

⁹³ LOMBARD, Claire Louise. A comparative review of agroforestry legal frameworks in France, the United Kingdom, Germany, and Ireland. University College Dublin [online]. 2020, s. 14, [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://euraf.isa.utl.pt/files/pub/masters_thesis_regional_agroforestry_legal_frameworks_claire_lombard.pdf.

⁹⁴ Právní doktrína se neshoduje, zda *soft law* spadá pro jeho právní nezávaznost do sféry práva (HUBKOVÁ, Pavlína. *Soft law Evropských orgánů dohledu: nezávazné unijní akty se závaznými vnitrostátními účinky*. Právní rozhledy, 2021, č. 17, s. 573-583. ISSN 1210-6410).

⁹⁵ LOMBARD, Claire Louise. A comparative review of agroforestry legal frameworks in France, the United Kingdom, Germany, and Ireland. University College Dublin [online]. 2020, s. 14, [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://euraf.isa.utl.pt/files/pub/masters_thesis_regional_agroforestry_legal_frameworks_claire_lombard.pdf.

⁹⁶ ACHOUR, Gabriel. *Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal): Právní povaha, hlavní cíle a strategie* [online]. 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.achourpartners.com/focuses/zelená-dohoda-pro-evropu-green-deal-pravni-povaha-hlavni-cile-a-strategie/>.

⁹⁷ TOMÁŠEK, Michal a Václav ŠMEJKAL. *Smlouva o fungování EU: Smlouva o EU ; Listina základních práv EU : komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 22 až 25. ISBN 978-80-7676-508-5.

2.2. Vnitřní trh a společná zemědělská politika EU

Společná zemědělská politika Evropské unie tvoří významnou součást evropského integračního procesu.⁹⁸ Článek 39 SFEU při stanovování cílů SZP vyzdvihuje široký socio-ekonomický význam s tím, že podle článku 39 odst. 2 písm. a) SFEU je nutno při vypracování SZP vzít v potaz přírodní rozdíly mezi různými zemědělskými oblastmi, což je podstatné právě v kontextu agrolesnických systémů a jejich široké variability.

Nástrojem dosažení cílů SZP je společná organizace zemědělských trhů, respektive systém jejich regulace. Tato organizace má podle článku 40 SFEU v závislosti na dotčených produktech jednu z těchto forem:

- a) společná pravidla hospodářské soutěže;
- b) povinná koordinace různých vnitrostátních systémů organizace trhu;
- c) evropská organizace trhu.

Smyslem této podkapitoly není analyzovat dotační výzvy podle § 14j zákona o rozpočtových pravidlech, které mají obecně významný socio-ekonomický vliv na podporu agrolesnictví. Tyto totiž nejsou právním předpisem, neboť se podle rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu jedná o akt veřejné správy v rámci dotační politiky státu.⁹⁹ Smyslem a cílem této podkapitoly je právní analýza agrolesnictví v evropských a národních zákonných i podzákonných právních předpisech tvořících SZP.

2.2.1. Vnitřní trh EU se zemědělskými produkty

Zatímco se na obchod se zemědělskými produkty vztahují obecná unijní pravidla pro volný pohyb zboží¹⁰⁰, o obecných pravidlech pro oblast hospodářské soutěže to již neplatí absolutně. Pro naplnění cílů SZP se obecná pravidla hospodářské soutěže (zejména v oblasti kartelových dohod a státních podpor) vylučují právě pro obchod se zemědělskými produkty

⁹⁸ Pro představu například v roce 1984 tvořily náklady na SZP 71 % evropského rozpočtu (TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 554. ISBN 978-80-7400-546-6.). V současnosti náklady na SZP představují přibližně 31 % rozpočtu EU (NÈGRE, François. *Financing of the CAP* [online]. 2022 [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap>).

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 5. 2018, sp.zn. 6 Afs 8/2018.

¹⁰⁰ Srov. článek 38 odst. 2 SFEU.

v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1184/2006, o použití určitých pravidel hospodářské soutěže na produkci zemědělských produktů a obchod s nimi, ve znění pozdějších předpisů.^{101 102}

Zvláštní režim hospodářské soutěže se však podle Soudního dvoru Evropské unie¹⁰³ uplatní pouze na trh se zemědělskými produkty uvedenými v příloze I SFEU. Tento seznam je však Soudním dvorem Evropské unie vykládán spíše restriktivně.¹⁰⁴ V kontextu agrolesnických systémů je nutno uvést, že mezi těmito zemědělskými produkty není uvedeno mimo jiné dřevo, které může být právě jedním z dominantních produktů agrolesnických systémů. Pro obchod se dřevem se tak uplatní obecná pravidla hospodářské soutěže.¹⁰⁵

2.2.2. Podpora agrolesnických systémů v rámci společné zemědělské politiky EU

Společná zemědělská politika Evropské unie je vybudována na dvou pilířích, které jsou právně relevantní ve vztahu k agrolesnickým systémům. I. pilíř SZP se vztahuje k fungování zemědělských trhů a potravinového řetězce a tvoří základ udržitelného zemědělství v Evropské unii. Smyslem poskytování přímých plateb v rámci I. pilíře SZP je zajistit zemědělcům stálý příjem bez ohledu na reálnou produkci, což do tohoto ekonomického sektoru přináší sociální stabilitu a nestimuluje intenzifikaci zemědělství na úkor poškozování životního prostředí. Přímé platby zemědělcům poskytované v rámci I. pilíře SPZ jsou podmíněny povinnými požadavky na hospodaření. II. pilíř SZP pak tvoří politika rozvoje venkova, jejíž cíle jsou představovány zlepšením konkurenceschopnosti zemědělství, udržitelným nakládáním s přírodními zdroji a opatřeními v oblasti klimatu, resp. dosažením vyváženého územního rozvoje venkovských oblastí.^{106 107 108}

¹⁰¹ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 556. ISBN 978-80-7400-546-6.

¹⁰² DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021, s. 200-202. ISBN 978-80-87488-43-0.

¹⁰³ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 29. 02. 1984. - Srl CILFIT a další a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Corte suprema di Cassazione - Itálie. - Věc 77/83.

¹⁰⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021, s. 201. ISBN 978-80-87488-43-0.

¹⁰⁵ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 556. ISBN 978-80-7400-546-6.

¹⁰⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021, s. 208 až 210. ISBN 978-80-87488-43-0.

¹⁰⁷ V současné době je I. pilíř SZP financován přibližně 77 % celkového rozpočtu SZP, II. pilíř pak 23 %. (vizte NÈGRE, François. Financing of the CAP [online]. 2022 [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap>.)

¹⁰⁸ The new common agricultural policy: 2023-27 [online]. European Commission [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_en.

Společná zemědělská politika Evropské unie původně stanovená pro roky 2014-2020 byla nařízením Komise prodloužena i pro roky 2021 a 2022. Ačkoliv se související právní předpisy v zásadě ruší s účinkem od 1. 1. 2023, jsou tyto i nadále použitelné podle článku 154 nařízení EP o strategických plánech pro žádosti o podporu vztahující se k předchozímu období. Pro účely této rigorózní práce však tato právní úprava postrádá svou relevanci a bude tak věnován prostor pouze právní úpravě SZP pro roky 2023 až 2027.¹⁰⁹

Jak již bylo zmíněno v rámci předchozí kapitoly¹¹⁰, dne 1. 6. 2023 nabylo účinnosti nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví. To vedle již výše zmíněnému vymezení agrolesnických systémů, jejichž založení agrolesnického systému a jeho následná péče může být podporována v rámci SZP. Obsahově je tento právní předpis srovnatelný do značné míry s dotačními výzvami podle § 14j zákona o rozpočtových pravidlech. Z toho důvodu se nebudu v této rigorózní práci blíže věnovat konkrétnímu nastavení podmínek podpory agrolesnických systémů. Pozornost budu naopak věnovat aspektům, které mají relevanci k jiným právním předpisům, či které působí pochybnosti *de lege lata*.

Podle § 6 odst. 5 písm. a) nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví je vyžadováno jako součást žádosti o poskytnutí dotace doložení povolení orgánu ochrany přírody podle § 5 odst. 4 nebo 5 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“). K vydání takového povolení příslušným orgánem ochrany přírody však absentuje v citovaném právním předpisu zákonné zmocnění. Komentované ustanovení je tak podle mého názoru v rozporu se zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí podle čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR a čl. 2 odst. 2 LZPS. Orgány ochrany přírody jsou v tomto směru oprávněny poskytovat nanejvýš vyjádření podle § 77a odst. 7 ZOPK. Dále je potřeba poukázat na skutečnost, že povolení podle § 5 odst. 4 a 5 ZOPK může příslušný orgán ochrany přírody vydávat jen k rozšiřování těch druhů dřevin a jejich kříženců, které jsou jako (geograficky) nepůvodní považovány ve vztahu ke konkrétním přirozenému společenstvu určitého regionu. O nepůvodnosti konkrétního druhu tak může rozhodnout pouze

¹⁰⁹ CAP transitional regulation: 2021-22: The transitional regulation ensures continued support for agriculture, forestry and rural areas until the planned introduction of CAP strategic plans in 2023. [online]. [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/transitional-regulation_en.

¹¹⁰ Vizte podkapitolu 1.3. této rigorózní práce.

příslušný orgán přírody, a tudíž s ohledem na znění citovaného právního předpisu nemůže být stanoveno nařízením vlády¹¹¹.

Podle § 2 písm. b) nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví je stanoveno, že roztroušená výsadba, a tudíž podporovaný agrolesnický systém, může být tvořen též výsadbou dřevin ve skupině. U té je stanoven pouze minimální počet 5 ks dřevin, maximální však již chybí. Ačkoliv se jedná o právní předpis sloužící k nastavení pravidel podpory agrolesnických systémů v rámci SZP, tato absence může zapříčinit, že bude podporována i výsadba vyššího počtu dřevin (veškerých podporovaných dřevin) na malé ploše ve vztahu k rozloze tzv. dílu půdního bloku podle § 3a odst. 4 zákona o zemědělství (dále jen „DPB“). V takovém případě pak nebude možno hovořit o agrolesnickém systému¹¹², přesto bude takový DPB jako agrolesnický systém z veřejných prostředků podporován.

2.2.3. Pravidla podmíněnosti ve vztahu k agrolesnickým systémům

V souvislosti s pravidly podmíněnosti (*cross compliance*) čerpání přímých plateb v rámci I. pilíře SZP a některých podpor Programu rozvoje venkova v rámci II. pilíře SZP podle článku 12 nařízení EP o strategických plánech s odkazem na přílohu č. III nařízení EP o strategických plánech, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, musí příjemce přímých plateb plnit povinné požadavky na hospodaření (dále jen „PPH“) a standardy pro dobrý zemědělský a environmentální stav půdy (dále jen „DZES“)¹¹³. Základní vymezení standardu DZES 8, jehož hlavním cílem je „zachování neproduktivních prvků a ploch ke zlepšení biologické rozmanitosti v zemědělských podnicích“ uvádí příloha III nařízení EP o strategických plánech.^{114 115 116}

Členské státy dále definují DZES na národní úrovni. Podle § 2c odst. 5 zákona o zemědělství vláda upraví podmínky k provádění Programu rozvoje venkova a podle

¹¹¹ VOMÁČKA, Vojtěch. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 68-70. ISBN: 978-80-7400-675-3.

¹¹² Srov. 1.1.2. této rigorózní práce.

¹¹³ Srov. bodu č. 41 preambule nařízení EP o strategických plánech.

¹¹⁴ HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 37 a 38. ISBN 978-80-210-9748-3.

¹¹⁵ EURAF Policy Briefing 14. Agroforestry in the CAP post 01/01/2023 [online]. European Agroforestry Federation [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: <https://euraf.isa.utl.pt/news/policybriefing14>.

¹¹⁶ Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti: platný pro rok 2021 [online]. Ministerstvo zemědělství, 2020 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/667190/Prirucka_CC_2021_final_23_12_2020_web2.pdf.

§ 2b odst. 2 zákona o zemědělství k provádění přímých podpor, čímž blíže upravuje také DZES, a to na základě nařízení vlády č. 73/2023 Sb., o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům, ve znění účinném do 31.12.2023, (dále jen „**nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům**“).

Ve vztahu k agrolesnictví je mj. důležité omezení vyplývající z § 11 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům, na jehož základě musí žadatel zajistit, aby se v rámci užívaného dílu půdního bloku se zemědělskou kulturou standardní orná půda se nevyskytovala souvislá plocha více než 30 ha jedné plodiny. Tuto souvislou plochu pak musí žadatel rozdělit například krajinným prvkem. Část odborné veřejnosti toto omezení vnímá jako jeden z nástrojů nepřímé podpory agrolesnictví.^{117 118}

Na druhou stranu omezení pro agrolesnické systémy bude představovat DZES podle § 14 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům. Podle tohoto omezení dodrží žadatel zákaz ořezu dřevin v době od 31. března do 1. listopadu. Problematice tzv. vyvětvování v souvislosti s tímto omezením je věnován prostor níže¹¹⁹. Uvedené omezení se týká veškerých dřevin na DPB bez ohledu na to, zda tyto tvoří krajinný prvek¹²⁰ podle § 5 odst. 2 písm. a) nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS**“) či nikoliv. Nutno však podotknout, že s ohledem na jazykový výklad komentovaného ustanovení dopadá zákaz pouze na ořez dřevin, nikoli jejich kácení¹²¹. Obdobné omezení je v současné době platné ve Spolkové republice Německo v rámci obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les podle § 39 odst. 5 bod 2 BNatSchG, avšak toto omezení se netýká jen ořezu, ale též kácení dřevin.^{122 123}

Další a zároveň podstatnější omezení pro agrolesnické systémy v rámci pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) SZP představuje zákaz zrušení (kácení), respektive poškození

¹¹⁷ HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 37 a 38. ISBN 978-80-210-9748-3.

¹¹⁸ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 100. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

¹¹⁹ Vizte podkapitulu 4.4.1. této rigorózní práce.

¹²⁰ Tento pojem nelze zaměňovat s významným krajinným prvkem ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK.

¹²¹ Jiná omezení se týkají kácení těch dřevin, která tvoří krajinný prvek, jak je uvedeno níže.

¹²² Vizte podkapitulu 3.6.2. této rigorózní práce.

¹²³ Metodická příručka pro podmíněnost: pro rok 2023 [online]. Ministerstvo zemědělství [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/723189/Metodicka_prirucka_pro_podminenost_2023_WEB_21_4_2023.pdf.

krajinného prvku podle § 5 odst. 2 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. Toto omezení vyplývá z § 13 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům. Ve vztahu k dřevinám, které tvoří krajinný prvek, je stanoven požadavek PPH spočívající v zajištění obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les podle přílohy č. 6 bodu 3.2 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům. Této problematice je věnována pozornost níže^{124, 125}.

Ve Spolkové republice Německo je tento zákaz na spolkové úrovni upraven podle § 23 Verordnung zur Durchführung der im Rahmen der Gemeinsamen Agrarpolitik geltenden Konditionalität (GAP-Konditionalitäten-Verordnung - GAPKondV) (BGBl. I S. 2244), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „GAPKondV¹²⁶“). Inspirací pro tuzemskou právní úpravu *de lege ferenda* může být podle mého názoru výjimka podle § 23 odst. 2 GAPKondV, podle níž se výše uvedený zákaz nevztahuje na dřeviny, které jsou zároveň krajinnými prvky a zároveň mohou tvořit agrolesnický systém. Tím je alespoň v rovině pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) SZP usnadněno zakládání agrolesnických systémů za účelem budoucího využití jejich dřevní hmoty.

Porušení kontrolovaného požadavku v rámci pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) PPH nebo DZES může vést ke snížení dotace, případně její neposkytnutí podle § 17 a 18 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům. Z povahy jednotlivých pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) lze ve vztahu k agrolesnickým systémům spatřovat upřednostňování neproduktivních přínosů, respektive ekosystémových služeb, agrolesnických systémů před produkčními.¹²⁷

2.2.4. Prvky agrolesnických systémů jako neproduktivní plochy

Na národní úrovni jsou neproduktivní plochy vymezeny § 2 odst. 2 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům. Svou relevanci mají tyto neproduktivní plochy ke splnění pravidel podmíněnosti (*cross compliance*), konkrétně DZES v podobě

¹²⁴ Vizte podkapitolu 3.6. této rigorózní práce.

¹²⁵ Metodická příručka pro podmíněnost: pro rok 2023 [online]. Ministerstvo zemědělství [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/723189/Metodicka_prirucka_pro_podminenost_2023_WEB_21_4_2023.pdf.

¹²⁶ V češtině nařízení k provádění platných podmínek v rámci společné zemědělské politiky.

¹²⁷ Průvodce zemědělece kontrolou podmíněnosti: platný pro rok 2021 [online]. Ministerstvo zemědělství, 2020 [cit. 2022-11-23], s. 30 a 31. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/667190/Prirucka_CC_2021_final_23_12_2020_web2.pdf.

vymezení minimálního podílu výměry zemědělské plochy pro neproduktivní plochy podle § 12 komentovaného právního předpisu. Detailněji byl k pravidlům podmíněnosti (*cross compliance*) věnován prostor výše¹²⁸.

Jako neproduktivní plochu lze vyhradit různé plochy, mezi nimiž jsou ve vztahu k agrolesnickým systémům nejpodstatnější krajinné prvky podle § 5 odst. 2 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. Těmi mohou být mez, skupina dřevin, stromořadí, soliterní dřevina, či příkop, tedy neproduktivní prvky, jejichž součástí jsou nebo mohou být i dřeviny. Taktéž neproduktivními plochami mohou být podle § 2 odst. 2 písm. e) nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům, ochranné pásy těchto krajinných prvků. Na druhou stranu je nutno poukázat na skutečnost, že krajinnotvorný sad, který je rovněž krajinným prvkem, nemůže být označen jako neproduktivní plocha podle § 5 odst. 1 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. Ten přitom může tvořit tradiční agrolesnický systém pasených sadů, o němž je pojednáno níže¹²⁹.

Dále lze jako neproduktivní plochu vymežit podle § 2 odst. 2 písm. l) nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům ochranný pás podle nařízení vlády upravujícího opatření agrolesnictví. Konkrétně se tedy bude jednat o ochranný pás liniové výsadby dřevin podle § 2 písm. c) nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví. S ohledem na znění citovaných ustanovení však může být jako neproduktivní plocha označeno i takové ochranné pásmo liniové výsadby dřevin, které splňuje jeho vymezení podle citovaného ustanovení, a to bez ohledu na skutečnost, zda byla podpora na založení agrolesnického systému a následnou péči o něj přiznána, či nikoliv.

2.3. Evidence využití půdy podle uživatelských vztahů

Veřejná evidence využití půdy podle uživatelských vztahů (LPIS)¹³⁰ je informačním systémem veřejné správy sloužící zejména k ověřování správnosti údajů uvedených v žádosti o dotace poskytované na zemědělskou půdu. Jeho existenci předpokládá nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013, o financování, řízení a sledování společné zemědělské

¹²⁸ Vizte podkapitulu 2.2.3. této rigorózní práce.

¹²⁹ Vizte podkapitulu 4.3. této rigorózní práce.

¹³⁰ Z anglického *Land Parcel Identification System*.

politiky EU, ve znění pozdějších předpisů, na národní úrovni pak jeho právní základ tvoří § 3a a násl. zákona o zemědělství provedený nařízením vlády o stanovení podrobností LPIS.¹³¹

LPIS je funkčně propojen s katastrem nemovitostí zejména při využití ortofotografických map pořízených v trigonometrickém souřadnicovém systému¹³². Základní jednotkou LPIS je půdní blok, jehož součástí může být též ekologicky významný prvek. Půdní bloky jsou tvořeny DPB. Pojmové znaky DPB tvoří minimální výměra 0,1 ha, je na něm vykonávána zemědělská činnost pouze jedním uživatelem, je na něm evidován jen jeden druh zemědělské kultury a je identifikovatelný v terénu. Jeho součástí může být též ekologicky významný prvek podle § 3aa odst. 4 zákona o zemědělství.

2.3.1. Vymezené druhy zemědělské kultury

Podstatou agrolesnických systémů na zemědělské půdě je zemědělská živočišná a/nebo rostlinná produkce na pozemcích, na nichž se nacházejí stromy. Za účelem získávání dotací na zemědělskou půdu poskytovaných v rámci SZP nebo národních programů, je podle Nejvyššího správního soudu potřeba, aby dotovaná zemědělská půda splňovala definiční znaky druhu zemědělské kultury, na kterou je dotace poskytována.¹³³ V současnosti jsou na základě § 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS vymezeny čtyři základní druhy zemědělské kultury v systému LPIS, a to *orná půda*, *trvalý travní porost*, *trvalá kultura* a *ostatní kultura*. Pod trvalé kultury jsou dále zahrnuty druhy kultury *ovocný sad* a *rychle rostoucí dřeviny pěstované ve výmladkových plantážích*. Pod druh *ostatní kultura* je zahrnuta také *mimoprodukční plocha*, kterou se rozumí ty DPB, které jsou zcela tvořeny plochou ekologicky významného prvku¹³⁴.

Od 1. 3. 2023 je součástí definic druhů zemědělské kultury *standardní orná půda* a *trvalý porost* podle § 3a a 3b nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS, také ustanovení vztahující se k existenci dřevin na DPB. Podle těchto nových definic spadá pod tyto druhy i půda, která zahrnuje stromy. Jejich hustota však nesmí přesáhnout 100 kusů na 1 hektar., přičemž do tohoto počtu se nezapočítávají dřeviny evidované jako ekologicky významné prvky

¹³¹ O aplikaci Registr půdy. Ministerstvo zemědělství [online]. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/farmer/LPIS/>.

¹³² Vzájemná provázanost katastru nemovitostí a evidence využití půdy LPIS: Ministerstvo zemědělství ČR a Státní zemědělský intervenční fond [online]. 2019 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/626982/Methodika_katastr_vs_dpb.pdf.

¹³³ Vizte rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 8 As 243/2016-31.

¹³⁴ Vizte podkapitulu 2.3.2. této rigorózní práce.

a rozptýlené ovocné dřeviny, které nesou opakovaně úrodu. Lze ovšem vytknout, že v jedné části definice se pojednává o stromech, zatímco v druhé je pojednáváno o dřevinách, což může působit nejasnosti. Do budoucna by tato nekonzistentnost právní terminologie měla být odstraněna.

V rámci odborné veřejnosti se ozývají hlasy podporující návrh, aby byl vydefinován nový druh zemědělské kultury, a sice *agrolesnické systémy*, který by doplnil stávající druhy zemědělské kultury podle § 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS.¹³⁵ ¹³⁶ Podle mého názoru to není přímo ve vztahu k SZP nutné, neboť ve vztahu k agrolesnictví jsou podle stávající právní úpravy široce vymezeny stávající druhy zemědělské kultury doplněné o krajinné prvky, respektive plochy využívané v ekologickém zájmu. Ty rovněž nepožívají podle současné právní úpravy zvláštní ochrany v rámci pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) SZP, jak již bylo uvedeno výše¹³⁷. Takové řešení by však *de lege ferenda* mohlo představovat základ možných sektorových právních změn, které by mohly reagovat na specifické potřeby agrolesnických systémů, a to například s možnou zvláštní právní úpravou k obecné právní ochraně dřevin podle ZOPK, čemuž je věnována pozornost níže¹³⁸.

2.3.2. Ekologicky významné prvky

Jak již bylo řečeno výše, součástí DPB jsou ekologicky významné prvky, kterými jsou podle § 3aa odst. 4 zákona o zemědělství prvky představující „(...) *souvislou plochu i zemědělsky neobhospodařované půdy plnící mimoprodukční funkci zemědělství, popřípadě jiný útvar, který je součástí zemědělsky obhospodařované půdy nebo k ní bezprostředně přiléhá*(...).“ Definičním znakem ekologicky významného prvku je rovněž skutečnost, že spadá pod některý z vymezených druhů ekologicky významných prvků podle § 5 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. Těmi jsou krajinnotvorný sad a krajinný prvek. Aby bylo možno dřeviny na zemědělské půdě považovat za součást ekologicky významného prvku, a tedy i součást DPB, na něž má být poskytována podpora v rámci SZP, musí splňovat legální definice jednotlivých ekologicky významných prvků.¹³⁹ Ekologicky významné prvky nebo jeho části

¹³⁵ ŠRÁM, Radim J. Stanovisko k semináři KŽP AV ČR o agrolesnictví [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <http://nasekrajina.eu/blog/2019/04/18/stanovisko-agrolesnictvi/>.

¹³⁶ DOLEJSKÝ, Vladimír a kol. Otevřený dopis vládě ČR – Open letter to the Government of the Czech rep.: Deklarace [online]. 2018 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2018/11/Semin%3%a1%5%99-10.5.2018-Poslaneck%3%a1-sn%4%9bmovna-deklarace.pdf>.

¹³⁷ Vizte podkapitulu 2.2.3. této rigorózní práce.

¹³⁸ Vizte podkapitulu 3.6. této rigorózní práce.

¹³⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 8 As 243/2016-31.

jsou do evidence zahrnuty Státním zemědělským intervenčním fondem jako správcem systému LPIS na základě vlastního zjištění, resp. podnětu uživatele zemědělského pozemku podle § 3p odst. 4 zákona o zemědělství. V případě podání podnětu uživatelem pozemku musí tento prokázat podle § 3p odst. 5 zákona o zemědělství právní důvod užívání i k této části hospodářsky neobhospodařovaného pozemku. Ekologicky významné prvky nemusí být po celé své hranici obklopeny zemědělsky obhospodařovanou půdou, mohou tak navazovat z části například na lesní pozemky¹⁴⁰.

V odborné literatuře se objevují informace o tom, že v praxi jsou Státním zemědělským intervenčním fondem snižovány rozlohy jednotlivých DPB o dřevinné prvky, a to zejména na okrajích těchto DPB¹⁴¹. Takovou praxi však nelze, nebo lze jen velmi stěží, objektivně kvantifikovat. S ohledem na výše uvedené nicméně není podle mého názoru tato praxe v souladu s platnou právní úpravou¹⁴², a to bez ohledu na to, v jakých částech DPB se dřevinné prvky, respektive ekologicky významné prvky, nacházejí. Tato praxe může mít přirozeně za následek sníženou motivaci vlastníků zemědělské půdy a zemědělců tyto ekologicky významné prvky vysazovat, případně je bude přímo motivovat k jejich odstraňování. Uživatelé zemědělské půdy však mohou v této souvislosti využít právní nástroj v podobě žádosti o zahrnutí pozemku, na kterém se část nebo celý ekologicky významný prvek nachází, do příslušného DPB podle § 3p odst. 4 zákona o zemědělství.

Evidence ekologicky významných prvků v LPIS není pouze nástrojem pro ověřování správnosti údajů uvedených v žádosti o dotace poskytované na zemědělskou půdu, má svůj význam také v daňovém právu. Krajinné prvky jsou podkategorií ekologicky významných prvků. Některé ekologicky významné prvky jsou podle § 4 odst. 1 písm. k) bodu 2 zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o dani z nemovitých věcí**“) od daně z nemovitých věcí osvobozeny. Jmenovitě takovými krajinnými prvky s relevancí k agrolesnictví jsou zejména skupina dřevin, stromořadí a mez.

¹⁴⁰ Srov. § 3p odst. 5 písm. a) zákona o zemědělství.

¹⁴¹ Srov. například MLÁDEK, Jan, ed. Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích: (metodická příručka pro ochranu přírody a zemědělskou praxi). Praha: Výzkumný ústav rostlinné výroby, 2006, s. 90. ISBN 80-86555-76-3. [cit. 2022-08-15]. Dostupné z: <http://bioinstitut.cz/documents/PastvajakoprostredekudrzbyTTP.pdf>. a DOLEŽALOVÁ, Helena In: HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 37 a 38. ISBN 978-80-210-9748-3.

¹⁴² Ekologicky významný prvek může dokonce sám o sobě tvořit DPB podle § 3 odst. 14 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS jako tzv. *mimoprodukční plocha*.

Jedná se tedy o korekční prvek daňového práva, který zakládání a udržování jednotlivých prvků agrolesnických systémů podporuje.¹⁴³

Podmínkou pro osvobození od daně z nemovitých věcí však je, že je tento krajinný prvek evidován v evidenci ekologicky významných prvků, tedy v systému LPIS. Je tedy v zájmu vlastníka pozemku, aby v systému LPIS byly zakresleny všechny ekologicky významné prvky, případně aby o zakres ekologicky významného prvku požádal sám vlastník podle § 3p odst. 4 a 5 zákona o zemědělství. Této žádosti Státní zemědělský intervenční fond vyhoví a provede aktualizaci systému LPIS, pokud změny neshledá nepravdivými, popřípadě neúplnými. Osvobození od daně může vlastník pozemku uplatnit na základě podkladu vygenerovaného ze systému LPIS v daňovém přiznání podaném pro příslušné zdaňovací období podle § 13a zákona o dani z nemovitých věcí.

Je však nutno poukázat na skutečnost, že ještě před nedávnou dobou byly od daně z nemovitých věcí podle § 4 odst. 1 písm. k) bodu 2 zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění účinném do 31. 12. 2019, osvobozeny veškeré pozemky remízků, hájů, větrolamů a mezí na orné půdě, trvalých travních porostech a pozemky ostatních ploch, které nelze žádným způsobem využívat. Jednalo se tedy o veškeré neproduktivní prvky agrolesnických systémů, které poskytovaly ekosystémové služby bez ohledu na to, zda byly evidovány v systému LPIS jako ekologicky významné prvky, či nikoliv¹⁴⁴. Časté změny v daňovém právu týkající se zdanění zemědělské půdy s dřevinnými porosty však mohou podkopávat princip právní jistoty, a tudíž princip právního státu, tím spíše s ohledem na dlouhověkost dřevin tvořících agrolesnické systémy.¹⁴⁵

¹⁴³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. Daňověprávní aspekty ochrany životního prostředí: Daň z nemovitých věcí. České právo životního prostředí [online]. Česká společnost pro právo životního prostředí, 2018, 3(49) [cit. 2022-10-20]. ISSN 1213-5542., s. 20-22, 25. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_49.pdf.

¹⁴⁴ Podle Nejvyššího správního soudu měl správce daně povinnost zkoumat, zda tyto plní ekologickou funkci, či nikoliv. (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. Afs 7/2021-31).

¹⁴⁵ MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan In: SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 14-18, článek 1. ISBN 978-80-7400-590-9.

3. Společné aspekty agrolesnických systémů

Tato kapitola tvoří těžiště této rigorózní práce. Zatímco předchozí kapitola byla věnována především evropské rovině právní úpravy agrolesnických systémů, tato je spolu se čtvrtou kapitolou zabývá problematikou tuzemské právní úpravy agrolesnických systémů. Za účelem zachování přehlednosti zpracovaného tématu budou nejdříve představeny společné aspekty agrolesnických systémů v rámci třetí kapitoly, na kterou bude navázáno čtvrtou kapitolou zabývající se jednotlivými typy agrolesnických systémů.

V rámci této kapitoly bude pojednáno o společných aspektech agrolesnických systémů v rovině soukromoprávní i veřejnoprávní. Soukromoprávní problematiku zpracovávají zejména (nikoli však výlučně) první dvě podkapitoly. Obsáhlejší veřejnoprávní problematice jsou věnovány podkapitoly zbývající. V rámci soukromoprávní problematiky bude věnován prostor věcně právní problematice a problematice závazků. V rámci veřejnoprávní problematiky je pojednáno o problematice ochrany zemědělského půdního fondu (dále jen „ZPF“), katastru nemovitostí, omezením výsadby dřevin v souvislosti s ochrannými pásmy liniových staveb, významné problematice ochrany dřevin rostoucích mimo les a dalším vybraným aspektům ochrany přírody a krajiny.

Okrajem lze poznamenat, že dřeviny zaujímají svou roli i v rovině osobnostního práva v rámci práva soukromého. Stromy jsou nedílnou a důležitou složkou životního prostředí. Právo žít v příznivém životním prostředí je pak podle § 81 odst. 2 OZ chráněno i v rámci práva soukromého.¹⁴⁶ Ačkoliv tedy životní prostředí není součástí lidské osobnosti, právo žít v příznivém životním prostředí je součástí osobnostního práva.¹⁴⁷ V případě poškození dřevin mající důsledek v narušení výše zmíněného osobnostního práva tak lze za určitých okolností dovodit vznik nemajetkové újmy podle § 2956 OZ. Poškozené dřeviny by tak nemusely být ani v majetku poškozeného, poškozený by však v konkrétním případě nesl důkazní břemeno prokázání zásahu do jeho osobnostního práva na životní prostředí.

Tato kapitola se věnuje především agrolesnickým systémům na zemědělské půdě, ale dílčí podkapitoly se mohou věnovat též agrolesnickým systémům na lesní půdě. Zatímco v případě podkapitol věnovaných například ochraně zemědělského půdního fondu je jejich

¹⁴⁶ Srov. článek 35 odst. 1 a 41 odst. 1 LZPS.

¹⁴⁷ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020-. Velké komentáře, s. 328. ISBN 978-80-7400-852-8.

použitelnost zřejmá, u ostatních tomu tak nemusí být vždy. Z toho důvodu bude v úvodu každé podkapitoly pojednáno o tom, zda a případně jaké části těchto podkapitol pojednávají též o agrolesnických systémech na lesní půdě.

3.1. Věcně-právní aspekty dřevin

Dřeviny jsou inherentní součástí agrolesnických systémů. Ačkoliv typicky jsou agrolesnické systémy tvořeny stromy, mohou být tyto tvořeny též keři. Na rozdíl od veřejnoprávní úpravy¹⁴⁸, soukromé právo pojem *dřeviny* nezná¹⁴⁹. V rámci soukromého práva se však lze setkat s pojmy *stromy* a *keře*¹⁵⁰, které společně pojem *dřeviny* obsáhnou.¹⁵¹

Dřeviny, respektive jejich části, mohou být předmětem vlastnického práva. Níže je věnován prostor jejich věcně-právnímu statusu doplněného o způsoby nabývání vlastnického práva k nim, respektive jejich částem. Neopominutelnou problematiku tvoří dřeviny rostoucí v blízkosti hranice pozemku, která je jako věcně-právní problematika součástí tzv. *sousedského práva*. Jak již bylo uvedeno výše, hospodářský význam dřevin rostoucích na zemědělské půdě může spočívat v poskytování plodů, které dřeviny poskytují ze své přirozené povahy.¹⁵²

Tato podkapitola se vztahuje jak k agrolesnickým systémům na zemědělské, tak lesní půdě. Svou relevanci však bude mít s ohledem na vymezený cíl této rigorózní práce zejména k agrolesnickým systémům na zemědělské půdě. Agrolesnické systémy na lesní půdě totiž netvoří toliko existence dřevin, nýbrž především přítomnost zemědělské produkce. Pojednání o účelovém určení dřevin v podkapitole věnující se nabývání vlastnického práva k dřevinám se zvlášť věnuje agrolesnickým systémům na zemědělské půdě. Problematika preventivního zásahu proti sázení dřevin v blízkosti hranice pozemků se s ohledem na zákonnou výjimku z tohoto subjektivního práva týká jen agrolesnických systémů na zemědělské půdě.

¹⁴⁸ Srov. např. obecnou ochranu dřevin rostoucích mimo les podle § 7 an. ZOPK.

¹⁴⁹ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 879 a 880. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁵⁰ Srov. např. § 1016 OZ.

¹⁵¹ Blíže se problematice legálními definicemi pojmu dřevin a dalším blízkým pojmům věnuje podkapitola 1.2.2. této rigorózní práce.

¹⁵² ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 879. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

3.1.1. Věcně-právní status dřevin

Jedním z nejvýznamnějších soukromoprávních aspektů agrolesnictví je věcný status dřevin, protože představuje východisko pro nastavení závazkových vztahů při zakládání a hospodaření na agrolesnických systémech. Věcně-právní status dřevin v předválečném období upravoval § 295 císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném do 31. 12. 1950 (dále jen „**OZO**“), podle něhož byly tyto nemovitými věcmi, dokud nebyly od půdy odděleny. S ohledem na tehdejší závěry komentářové literatury i rozhodovací praxe soudů se však nejednalo o věci samostatné, nýbrž se vždy jednalo o součást pozemku.¹⁵³

154

V rámci právní úpravy § 25 věty první zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 3. 1964, zákonodárce pouze lakonicky poznamenal, že „*Součástí pozemku je všechno, co na něm vzejde.*“, čímž dřeviny, respektive veškeré rostlinstvo podrobil superficiální zásadě. Superficiální zásada v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „**OZ 1964**“), ve vztahu k porostu, a tedy i dřevinám, přímo obsažena nebyla. Přesto ji dovozovala soudní praxe již od 60. let minulého století s odkazem na § 120 OZ 1964 upravující součást věci.^{155 156 157}

Inspiraci současné právní úpravy lze spatřovat v německé¹⁵⁸, respektive rakouské¹⁵⁹ právní úpravě. Dřeviny vzešlé na pozemku jsou považovány za jeho součást, tedy součást věci

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 22. 10. 1936, sp. zn.: R II 466/36.

¹⁵⁴ ROUČEK, František. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530). Reprodukované původní vydání z roku 1935.* Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 39 a 40. ISBN 80-85963-64-7.

¹⁵⁵ TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III.* Praha: Leges, 2014. Komentátor, s. 333 a 334. ISBN 978-80-7502-004-8.

¹⁵⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 10. 10. 1975, sp. zn. 4 Cz 68/75.

¹⁵⁷ ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník.* Právník [online]. 2015(11), s. 881. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁵⁸ Srov. § 94 odst. 1 BGB (Srov. BRUDERMÜLLER, Gerd. *Bürgerliches Gesetzbuch : mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschliesslich Rom I-, Rom II- und Rom III-Verordnungen sowie UE-Güterrechtsverordnungen, Haager Unterhaltsprotokoll und EU-Erbrechtsverordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz. Kommentar Palandt.* 78. Auflage. München: C. H. Beck, 2018, s. 73 a 74. ISBN 978-3-406-72500-5.).

¹⁵⁹ Srov. § 295 ABGB (Srov. KOZIOL, Helmut a kol. *KBB-Kurzkommentar zum ABGB: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I-, Rom II- und Rom III-VO.* 6., überarbeitete Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2020, s. 350 a 351. ISBN 978-3-7046-8396-0.).

nemovitě, a to podle § 507 OZ, který stanoví, že „*Součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé.*“ Uvedené ustanovení vychází ze zásady *superficies solo cedit* podle § 506 odst. 1 OZ.

Podle Tégla je § 507 OZ nadbytečný, neboť vychází již z uvedené zásady obsažené v § 506 odst. 1 OZ a zároveň z vymezení toho, co je součástí věci podle § 505 OZ¹⁶⁰. Opačný názor zastává Eliáš, který uvedenou superficiální zásadu považuje za limitovanou, neboť nikoli vše, co se nachází nad nebo pod povrchem, musí být nutně součástí pozemku. Zároveň poukazuje na skutečnost, že definice součástí věci by nebyla zcela naplněna například v případě náletových dřevin, neboť jejich odstraněním z pozemku by nebyl tento znehodnocen. Zastávám druhý z uvedených názorů. Ačkoliv by došlo při neexistenci § 507 OZ nejspíše k totožnému judikатурnímu závěru jako za účinnosti OZ 1964, tedy že rostlinstvo vzešlé z pozemku je jeho součástí, společenský význam této problematiky vyžaduje takřka až didaktický přístup zvolený zákonodárcem.^{161 162}

V kontextu agrolesnických systémů na zemědělské půdě však existuje významná zákonná výjimka ze superficiální zásady obsažená v § 2 odst. 2 věty druhé zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o půdě**“). Této možné výjimce ze superficiální zásady je věnován prostor níže v rámci podkapitoly věnované pachtu, neboť je přímo spojena jen s těmi pozemky, které byly dány smluvně do užívání^{163, 164}.

3.1.2. Nabývání vlastnického práva k dřevinám

Pendant k výše uvedenému pojetí superficiální zásady ve vztahu k rostlinstvu, respektive dřevinám, představují ustanovení o přirozených a smíšených přírůstcích podle § 1066 a násl. OZ. K rozšíření vlastnického práva k pozemkům o dřeviny dojde na základě akcese, tedy nabytí vlastnického práva přírůstkem o věc, která vlastníkovi pozemku dosud

¹⁶⁰ Srov. TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III.* Praha: Leges, 2014. Komentátor, s. 333, 334. ISBN 978-80-7502-004-8.

¹⁶¹ ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník. Právník* [online]. 2015(11), s. 882. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁶² Podle Eliáše je v rámci současné právní úpravy přímo ve vztahu k lesním školcům a obdobným případům (např. zahradnictví) potřeba sazenice dřevin, byť se zapuštěnými kořeny v cizím pozemku, posuzovat spíše jako zásoby nebo zboží, které součástí pozemku nejsou, neboť jsou tyto běžně přemísťovány (ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník. Právník* [online], s. 890. 2015(11) [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf).

¹⁶³ Vizte podkapitulu 3.2.2. této rigorózní práce.

¹⁶⁴ KOUKAL, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654).* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1567. ISBN 978-80-7400-852-8.

nepatřila. Jedná se o originární způsob nabytí, respektive rozšíření, vlastnického práva. Platí totiž, že vlastnické právo k plodům, respektive dřevinám, lze nabýt jejich oddělením (*separaci*) od plodonosné věci.^{165 166}

Přirůstky lze v souladu se systematikou OZ dělit na přirozené, umělé a smíšené, přičemž ve vztahu k dřevinám přicházejí v úvahu přirozené a smíšené přirůstky. Přirozený přrůstek zvětšuje majetek vlastníka pozemku bez jeho přičinění, respektive bez přičinění kohokoliv jiného. Tento sleduje přírodní zákonitosti, přičemž ilustrativním příkladem mohou být náletové dřeviny na mezích nebo obecně na zemědělské půdě, případně dřeviny vzrostlé v rámci přirozené obnovy lesa. Smíšený přrůstek představuje průnikovou kategorii spočívající v „rozšíření vlastnictví jednak jednáním lidským a jednak přírodními silami“¹⁶⁷. Ve vztahu ke smíšenému přrůstku zná OZ jen jedno ustanovení, a to ve vztahu k osetí, respektive osázení pozemku cizími rostlinami.^{168 169 170}

Dřeviny jako plod ve smyslu občanského práva

V souladu s přirozeným projevem výše uvedené superficiální zásady stanoví § 1067 OZ, že strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Strom, stejně jako keře, tvoří všechny jeho nadzemní i podzemní části. Všechny části stromu tak tvoří s pozemkem, ze kterého vyrůstá, jeden celek.^{171 172 173}

¹⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 882 a 883. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁶⁶ THÖNDEL, Alexandr In: DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 54 a 55. ISBN 978-80-7478-935-9.

¹⁶⁷ ROUČEK, František. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530). Reprodukované původní vydání z roku 1935*. Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 457. ISBN 80-85963-64-7.

¹⁶⁸ THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1066. ISBN 978-80-7598-757-0.

¹⁶⁹ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 882 a 883. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁷⁰ THÖNDEL, Alexandr In: DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 54 a 55. ISBN 978-80-7478-935-9.

¹⁷¹ BĚLOVSKÝ, Petr. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 286. ISBN 978-80-7400-803-0.

¹⁷² THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1067. ISBN 978-80-7598-757-0.

¹⁷³ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 882 a 883. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

Pozemek je považován za plodonosnou věc, která plodí lidským přičiněním nebo i bez něj. Podle Nejvyššího soudu¹⁷⁴ nesmí bránit plodů, a tedy i kácení dřevin v rámci agrolesnických systémů, spočívat v porušování podstaty plodonosné věci, tedy pozemku. Nejvyšší soud k tomu dále doplňuje, že za plody jsou považovány jen ty stromy, „*kteřé jsou výnosem věci ve smyslu hospodářském, jsou určeny k tomu, aby při řádném používání věci mateřské byly od ní oddělovány, a jejich těžení je v souladu s hospodářskou funkcí věci, pak byly považovány mimo jiné lesní stromy kácené podle hospodářského plánu (nikoli však stromy získané kácením „načerno“ při pustošení lesa)*“. Na rozdíl od první zmíněné podmínky (tj. širší vymezení plodu) se druhá uvedená podmínka týká užšího vymezení plodu, které se váže k hospodářskému využití plodonosné věci¹⁷⁵. Též podle předválečné komentářové literatury tak nebudou za plody pozemku považovány stromy, které byly získány kácením při nehospodárném zpusťošení lesa těžbou tzv. *načerno*.¹⁷⁶

Účelové (hospodářské) určení plodonosné věci¹⁷⁷, tak jak bylo uvedeno výše, v současné právní úpravě vychází z legální definice plodu podle § 491 odst. 1 OZ. V odborné literatuře se lze setkat s názorem, že účelové určení plodu je takové, že plod „*přírodou samou je určen k tomu, aby od věci mateřské byl oddělen a existoval samostatně*“.¹⁷⁸ Například v hospodářských lesích je účelové určení stromů navázáno na jejich těžbu při dosažení mýtního věku. Například Thöndel považuje za plody pozemku jakožto plodonosné věci i náletové dřeviny¹⁷⁹. Ve vztahu k agrolesnickým systémům na zemědělské půdě však může podmínka účelového určení ovšem působit pochybnosti.

Účelové určení dřevin v rámci agrolesnických systémů na zemědělské půdě totiž může být dvojitý, a dokonce se může v průběhu času měnit. Zatímco v prvních letech, respektive desetiletích, může účelové určení dřevin na zemědělském pozemku spočívat typicky v poskytování ekosystémových (např. protierozních, mikroklimatických) služeb, v průběhu času může převážit využití jejich dřevní hmoty. Tato funkce může být dokonce i trojitý, neboť

¹⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2003, sp. zn. 22 Cdo 509/2003.

¹⁷⁵ Ve vztahu k agrolesnickým systémům je relevantní právě užší vymezení plodu.

¹⁷⁶ ROUČEK, František. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530). Reprodukované původní vydání z roku 1935*. Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 125. ISBN 80-85963-64-7.

¹⁷⁷ Přeneseně lze také hovořit o účelovém určení dřevin, protože ty po jejich srůstu s pozemkem tvoří jeho hospodářský charakter.

¹⁷⁸ MAYR-HARTING, Robert, HORÁK, Ondřej a Jiří SPÁČIL, ed. *Soustava občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR), s. 125. ISBN 978-80-7598-561-3.

¹⁷⁹ THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1066. ISBN 978-80-7598-757-0.

dřeviny v rámci agrolesnických systémů, mohou poskytovat také nedřevní plody, například ovoce.

Podle mého názoru u dřevin tvořících agrolesnický systém na zemědělské půdě nelze automaticky dovozovat účelové určení z druhů vysázených dřevin¹⁸⁰ ani z druhu pozemku, na nichž byly tyto vysázeny. Při stanovení účelového (hospodářského) určení dřevin, a tedy i pro právní posouzení, zda jsou tyto plodem, je rozhodující účel, pro jaký byly vysázeny. Pokud jsou stromy v rámci agrolesnického systému na zemědělskou půdu vysázeny jen za účelem poskytování ekosystémových služeb, nejsou tyto považovány za plody pozemku, neboť jejich účelové určení je jiné. Pokud jsou však vysázeny i za účelem hospodářského využití jejich dřevní hmoty, mohou být tyto za plody pozemku považovány. Obdobně tomu bude v agrolesnických systémech nacházejících se na lesních pozemcích, a to s ohledem na kategorizaci lesů podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**lesní zákon**“). Více světla do této problematiky by však měla přinést budoucí judikatura vztahující se ke konkrétním agrolesnickým systémům.^{181 182}

Podle Eliáše je celý strom plodem „*pokud má být oddělen a hospodářsky využit jako živá rostlina, jak je tomu např. v řadě případů u sazenic stromů produkovaných v zahradnictvích apod.*“. V ostatních případech, odpovídá-li tomu účelové určení stromů, je plodem spíše dřevní hmota, jež má být vytěžena. Plodem však může být jakákoliv část dřevin (např. kmen, větve, šišťice, listy, kořen) s ohledem na jejich hospodářskou využitelnost, byť se bude jednat v praxi o několik samostatných plodů, neboť nebudou odděleny od pozemku vcelku.¹⁸³

Posouzení otázky, zda je dřevina plodem v rámci agrolesnického systému na zemědělské půdě, není jen otázkou teoretickou. Tato otázka má svůj význam zejména ve vztahu k pachtu agrolesnického systému, na základě něhož může docházet k sekundárnímu nabývání vlastnického práva k plodům pozemku jakožto plodonosné věci¹⁸⁴. Subjektivní práva

¹⁸⁰ Například v případě RRD však pochybnosti nebudou příliš velké, neboť u nich je doba obmýcení vždy několikaletá.

¹⁸¹ Ke kategorizaci lesů podle lesního zákona vizte podkapitulu 4.1.2. této rigorózní práce.

¹⁸² ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 882. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁸³ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 882. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁸⁴ Pachtu agrolesnických systémů se blíže věnuje podkapitola 3.2. této rigorózní práce.

pachtýře a propachtovatele ve vztahu k dřevinám tvořících agrolesnický systém je proto vhodné vymezit výslovně přímo ve smlouvě. Tato otázka může být významná také v případě kvalifikované držby pozemku porostlého dřevinami¹⁸⁵, práv spoluvlastníků¹⁸⁶, bezdůvodného obohacení¹⁸⁷, služebnosti požívacího práva¹⁸⁸ a dalších. Obsahem vlastnického práva je totiž právo věc požívat, tedy brát z ní plody a užítky. Tímto dílčím právem může, jak již bylo uvedeno výše, v souvislosti s flexibilitou vlastnického práva disponovat i jiná osoba.^{189 190}

Podmínkou pro naplnění definice plodu je požadavek na jeho pravidelnost ve smyslu § 491 odst. 1 OZ. V případě agrolesnických systémů na zemědělské půdě, které jsou částečně tvořeny výmladkovými plantážemi RRD, vyplývá požadavek na pravidelné obmýcení přímo ze zákona, a to v souladu se zásadami ochrany ZPF. Podle § 3 odst. 6 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o ochraně ZPF**“), lze takovýmto způsobem využívat zemědělskou půdu nejdéle po dobu 30 let, přičemž délka jednoho pěstebního cyklu nesmí přesáhnout 10 let. V případě jiných trvalých porostů by pro dovození požadavku pravidelnosti jakožto inherentního pojmového znaku plodu ve smyslu § 491 odst. 1 OZ mohl představovat inspiraci rozsudek Nejvyššího správního soudu týkající se obnovy porostu stromořadí¹⁹¹, resp. požadavek zachování porostu jako celku při ochraně dřevin rostoucích mimo les podle ZOPK, byť tento se zabýval čistě veřejnoprávní problematikou¹⁹².

Náhrada za dřeviny při smíšeném přírůstku osázením cizího pozemku dřevinami

Jak bylo uvedeno výše, smíšený přírůstek dřevin k pozemku představuje rozšíření vlastnického práva spočívajícího v kombinaci lidského jednání a přírodních sil.¹⁹³

¹⁸⁵ Srov. ustanovení § 996 odst. 2 OZ.

¹⁸⁶ Srov. ustanovení § 1118 a 1120 OZ. a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2003, sp. zn. 22 Cdo 509/2003.

¹⁸⁷ Srov. ustanovení § 3004 OZ.

¹⁸⁸ Srov. ustanovení § 1285 OZ.

¹⁸⁹ SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1012, s. 144. ISBN 978-80-7400-803-0.

¹⁹⁰ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 491. ISBN 978-80-7598-656-6.

¹⁹¹ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č. j. 5 As 53/2011-109, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 2. 2022, č. j. 10 As 69/2020-29.

¹⁹² DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 103 a 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

¹⁹³ ROUČEK, František. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530)*. Reprodukované původní vydání z roku 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 457. ISBN 80-85963-64-7.

Soukromoprávní úprava zná jen jediný příklad smíšeného přírůstku jako způsobu rozšíření vlastnického práva, a tím je osázení cizího pozemku dřevinami, respektive osetí cizího pozemku semenem. Podle Eliáše by bylo osázení, respektive osetí, vlastního pozemku považováno za „konzumaci vlastníkovu oprávnění s jeho vlastnictvím libovolně nakládat“ s poukazem na § 1012 OZ.¹⁹⁴

Od citovaných ustanovení, kterým je věnována pozornost níže, se lze odchýlit v případě existence smluvního vztahu mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem dřevin, s účinky vůči třetím osobám s poukazem na § 978 OZ ve spojení s větou druhou § 2 odst. 2 zákona o půdě, o čemž je pojednáno níže¹⁹⁵.¹⁹⁶ Thöndel označuje přímo § 1088 jako dispozitivní s tím, že „*bude tak záležet na konkrétním ujednání stran - např. pachtovní smlouvě (§ 2340 obč. zák.)*“, což podle mého názoru je spíše zjednodušený závěr, neboť odlišné ujednání je v rovině věcného práva možné jen v působnosti výše uvedeného ustanovení zákona o půdě.¹⁹⁷ Je tomu tak s ohledem na provedený test kogentnosti, respektive ustanovení § 978 OZ ve spojení s § 1 odst. 2 OZ.

V kontextu agrolesnictví bude smíšený přírůstek představovat rozšíření vlastnického práva vlastníka pozemku osázením cizími dřevinami. Současná právní úprava přebírá dřívější právní úpravu § 420 OZO, která odpovídá římskoprávním pravidlům o setbě (*satia*) a osázení (*plantatio*). Podle § 1088 OZ náleží vlastníku pozemku při osetí cizím semenem a osázení cizími rostlinami, co takto přibude. Při tomto osázení se mu však takto rozšíří vlastnické právo až v okamžiku, kdy rostliny zapustí kořeny. Pozdějším vyrytím rostliny nebo pokácením dřeviny se vlastnické právo původního vlastníka rostliny již neobnovuje.¹⁹⁸

O náhradě za cizí rostliny, respektive dřeviny, platí obdobně § 1083 a 1084 OZ. Podle těchto pravidel užije-li někdo cizí dřevinu pro výsadbu na svém pozemku, nahradí vlastníku dřeviny její hodnotu. Pokud nebyl vlastník pozemku v dobré víře, nahradí vlastníku dřeviny také ušlý zisk, případně též hradí skutečnou škodu ve výši, v jaké přesahuje náhradu za dřeviny. Pokud vlastník dřeviny tuto vysadil na cizím pozemku v dobré víře, že mu pozemek patří,

¹⁹⁴ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 884. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁹⁵ Srov. podkapitulu 3.2.2. této rigorózní práce.

¹⁹⁶ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 889. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

¹⁹⁷ Thöndel označuje přímo § 1088 jako dispozitivní s tím, že „*bude tak záležet na konkrétním ujednání stran - např. pachtovní smlouvě (§ 2340 obč. zák.)*“ (THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1088. ISBN 978-80-7598-757-0.).

¹⁹⁸ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online]. 2015(11), s. 884. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

nahradí mu skutečný vlastník účelně vynaložené náklady. Pokud nebyl vlastník dřevin v dobré víře, má též práva a povinnosti jako nepřikázaný jednatel.¹⁹⁹

Výsadba dřevin na cizím pozemku jako nepřikázané jednání

Podle dostupné právní doktríny je však potřeba ustanovení o nepřikázaném jednání vykládat restriktivně. Problematice výsadby dřevin na propachtovaném pozemku při absenci souhlasu propachtovatele s výsadbou dřevin je věnována pozornosti níže²⁰⁰. Právní nauka rozlišuje několik druhů nepřikázaného jednání. Pokud vysázení dřevin se zřetelem k pochopitelným zájmům a záměrům pána věci (vlastníka pozemku) vede k jeho převážnému užítku, nahradí tento nepřikázanému jednání účelně vynaložené náklady. V takovém případě se jedná o tzv. *nepřikázané jednání užitečné* podle § 3009 odst. 1 OZ.²⁰¹

Není-li užitek se zřetelem k pochopitelným zájmům a záměrům pána věci (vlastníka pozemku) převážný, nemá nepřikázaný jednatel právo na náhradu nákladů. Jedná se tedy o tzv. *nepřikázané jednání neužitečné*. V takovém případě má podle § 3011 OZ pán věci povinnost umožnit nepřikázanému jednání, aby si oddělil, co svým nákladem na věc vynaložil (*ius tollendi*)²⁰². Podle § 3009 odst. 2 věty druhé OZ vzniká rovněž subjektivní právo pána věci vyžadovat takové oddělení, respektive navrácení do původního stavu, a není-li to možné, má tento právo, aby mu nepřikázaný jednatel nahradil škodu. Navrácení do původního stavu v tomto případě bude mít podobu vykácení, případně vyrytí dřevin na pozemku, což však může být v případě agrolesnických systémů značně limitováno obecnou ochranou dřevin rostoucích mimo les podle ZOPK^{203, 204}.

Pokud by se nepřikázaný jednatel (pachtýř) nepokusil získat souhlas pána věci (vlastníka pozemku) s výsadbou stromů nad rámec pachtovní smlouvy, ač tu možnost

¹⁹⁹ BĚLOVSKÝ, Petr. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1088, s. 366. ISBN 978-80-7400-803-0.

²⁰⁰ Vizte podkapitolu 3.2.3. této rigorózní práce.

²⁰¹ DOBROVOLNÁ, Eva In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 3009, s. 1991. ISBN 978-80-7400-287-8.

²⁰² ŽIDLICKÁ, Michaela In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 3006. ISBN 978-80-7598-955-0.

²⁰³ Vizte podkapitolu 3.6. této rigorózní práce.

²⁰⁴ DOBROVOLNÁ, Eva In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014).* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 3009, s. 1991. ISBN 978-80-7400-287-8.

měl, jednalo by se o nedovolené jednání, případně jednání v rozporu s přáním pána věci (vlastníka pozemku). To má podle Lurgera povahu občanskoprávního deliktu.²⁰⁵

Jak upozorňuje Thöndel, v souvislosti s výsadbou dřevin na cizím pozemku přichází do úvahy také tzv. *nepříkázané jednání nutné* podle § 3007 OZ. To by podle Thöndela přicházelo v úvahu například při hrozící škodě spočívající v erozním ohrožení pozemku. V takovém případě pán věci (vlastník pozemku) nahradí účelně vynaložené náklady, třebaže se výsledek bez zavinění nepříkázaného jednatele ani nedostavil. Tato situace ovšem s ohledem na existenci pachtovního vztahu nejspíše nebude řešena podle ustanovení o nepříkázaném jednání.²⁰⁶

3.1.3. Dřeviny rostoucí v blízkosti hranice pozemků

Stromy, respektive dřeviny, rostoucí v blízkosti hranic pozemků jsou významnou součástí právní úpravy tzv. *sousedského práva*²⁰⁷. S ohledem na předmět této rigorózní práce bude pozornost v další části této podkapitoly věnována zejména subjektivnímu právu na preventivní zásah proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemku, převisům a podrostům a problematice sousedských imisí v kontextu pozemků tvořících ZPF.

V rámci této podkapitoly bude věnován prostor také situacím, kdy stromy přímo tvoří hranici pozemků. Problematice plodů dřevin rostoucích v blízkosti hranice pozemků, které jinak spadají do problematiky tzv. *sousedského práva*, bude věnována pozornost v následující podkapitole pro zajištění ucelenosti výkladu.

Právo preventivního zásahu proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemků

Ústředním právem v kontextu agrolesnických systémů je právo preventivního zásahu proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemků. Jedná se o jakousi obdobu veřejnoprávního omezení vlastnického práva zdržet se výsadby porostů například v blízkosti elektrického vedení, jak je uvedeno níže. Podle § 1017 OZ může vlastník pozemku požadovat, aby se souse-

²⁰⁵ DOBROVOLNÁ, Eva In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 3006, s. 1989 až 1991. ISBN 978-80-7400-287-8.

²⁰⁶ THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1088. ISBN 978-80-7598-757-0.

²⁰⁷ Tzv. *sousedským právem* se označuje souhrn norem upravujících (zejména) vztahy mezi vlastníky sousedních nemovitostí. Tyto normy zpravidla obsahují soukromoprávní omezení výkonu vlastnického práva nemovitostí (SPÁČIL, Jiří, DOBROVOLNÁ, Eva, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1013, s. 150. ISBN 978-80-7400-803-0.).

zdržel sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků. Pokud je již vysadil nebo je nechal vzrůst, může vlastník pozemku požadovat, aby je odstranil²⁰⁸. Zákonodárce odkazuje při vymezení této vzdálenosti na místní zvyklosti, které by tak získaly v tomto případě normativní povahu. Pokud však tyto v dotčeném území neexistují, platí pro stromy dorůstající obvykle do výšky přesahující 3 m jako přípustná vzdálenost 3 m a pro ostatní stromy 1,5 m od hranice pozemku.²⁰⁹

Vlastník sousedního pozemku však pro takový požadavek bude muset mít rozumný důvod, jenž bude nejspíše lépe obhajitelný v zastavěných částech obce, ačkoli nelze vyloučit jeho existenci i na zemědělských pozemcích. Takovým rozumným důvodem by mohlo být v kontextu agrolesnictví například prorůstání kořenů do svrchních částí půdy sousedního pozemku, které by znesnadňovaly nebo přímo omezovaly jeho orbu²¹⁰. Spáčil a Hrabánek pak mezi takové rozumné důvody dále řadí případy, kdy by stromy mohly v budoucnu čerpat podstatnou měrou podzemní vláhu sousedního pozemku, případně by jej mohly zastínit.²¹¹ Za zmínku stojí také problematika tzv. *alelopatie*, kdy dochází jednou rostlinou, respektive dřevinou, k uvolňování látek, které jsou toxické pro jiné rostliny.²¹² Například ořešák černý (*Juglans nigra*) a ořešák královský (*Juglans regia*) vylučují chemickou látku zvanou „juglon“, která působí jako inhibitor růstu a klíčení semen. Rozumný důvod pro uplatnění komentovaného práva preventivního zásahu proti vysazování dřevin v blízkosti hranice pozemku tak může být obhajitelný u některých druhů dřevin, zatímco u jiných nikoliv. Rozumným důvodem však nebude zcela prorůstání kořenů do sousedního pozemku, které by například znesnadňovalo jeho orbu. Tento případ je totiž upraven zvláštními ustanoveními o podrostech podle § 1016 odst. 2 NOZ, čemuž je věnován prostor níže.

²⁰⁸ Požadovat pokácení stromů za podmínek podle § 1017 odst. 1 OZ lze jen u těch, které byly vysázeny po 31. 12. 2013 (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1554/2018).

²⁰⁹ Vizte ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online], s. 892 a 893. 2015(11) [cit. 2022-09-05]. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf

²¹⁰ Pokud se jedná o stromy, jejichž kořeny přesahují na sousední pozemek, a které se nacházejí ve větší než vymezené vzdálenosti od hranice pozemků, přichází v úvahu též uplatnění zákonného práva podle 1016 odst. 2 OZ. V případě keřů lze uplatnit obdobné právo podle § 1016 odst. 3 OZ.

²¹¹ SPÁČIL, Jiří, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1017, s. 172 a 173. ISBN 978-80-7400-803-0.

²¹² Podle Lojky „např. ořešák černý (*Juglans nigra*) stejně jako ořešák královský (*Juglans regia*) vylučují chemickou látku zvanou „juglon“ kořeny (přímo do půdy) i listy (splachován deštěm). Juglon působí jako inhibitor růstu a klíčení semen některých druhů rostlin, na jiné však škodlivě nepůsobí (některé trávy), některé dřeviny tolerují jeho vliv (např. jabloň, slíva, bez černý).“ (LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 55. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%3%bdzkumn%3%a1-zpr%3%a1-va-2020_TL01000298.pdf).

Toto omezení však neplatí pro stromy, které jsou součástí lesa nebo sadu, stromy tvořící rozhradu, případně pro stromy, které jsou zvlášť chráněny podle jiného právního předpisu. V posledně jmenovaném případě se bude jednat zejména o omezení související s ochranou dřevin rostoucích mimo les podle ZOPK, památných stromů podle téhož zákona, případně omezení pro stromy zabezpečující stabilitu vodního toku podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vodní zákon“).²¹³

V německé právní úpravě je zvolen odlišný soukromoprávní přístup pro dřeviny rostoucí v blízkosti hranice pozemku. Na spolkové úrovni nejsou stanovena žádná právně závazná omezení pro vzdálenost vysazovaných dřevin od hranice sousedního pozemku, a to ani s ohledem na existující rozumný důvod²¹⁴ vlastníka sousedního pozemku. Některé spolkové země však tato omezení přijala, vzájemně se však velmi liší. Zatímco například v Bavorsku je pro stromy i keře vyšší než 2 metry stanovená vzdálenost 2 metrů od hranice pozemku²¹⁵, v Brandenbursku je stanovena minimální vzdálenost pro výsadbu stromů (nikoli keřů) od hranice pozemku na zemědělské půdě 2 metry pro ovocné stromy, respektive 4 metrů pro ostatní druhy stromů. Na zemědělské půdě jsou pak tyto vzdálenosti dvojnásobné, tj. 4, respektive 8 metrů.²¹⁶ Tento různorodý přístup jednotlivých zemí je německou odbornou veřejností identifikován jako jedna ze stěžejních právních překážek agrolesnictví.²¹⁷

Přesahující větve stromu a podrosty

Podle věty první § 1067 OZ strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. To je posun oproti římskoprávní zásadě, podle níž se vlastnictví stromu posuzovalo podle pozemku,

²¹³ SPÁČIL, Jiří, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1017, s. 172 a 173. ISBN 978-80-7400-803-0.

²¹⁴ Srov. ustanovení § 1017 OZ.

²¹⁵ Srov. ustanovení § 47 odst. 1 Gesetz zur Ausführung des Bürgerlichen Gesetzbuchs (AGBGB) Bayerischen Rechtssammlung, ve znění pozdějších předpisů. *Česky bavorský zákon o provádění spolkového občanského zákoníku*.

²¹⁶ Srov. ustanovení § 37 Brandenburgisches Nachbarrechtsgesetz (BbgNRG), ve znění pozdějších předpisů. *Česky braniborský sousedský zákon*.

²¹⁷ HÜBNER, Rico a kol. *Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere Fallstricke* [online]. Freising, 2020, s. 27 a 28 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2021/03/49__Rechtliche-Hemmnisse.pdf.

z něhož vyrůstaly kořeny. Ačkoliv § 421 OZO odpovídal současné právní úpravě, na tento rozdíl s uvedenou římskoprávní zásadou přímo upozorňoval.²¹⁸

Roste-li strom v blízkosti hranice, zpravidla jeho větve a kořeny budou přerůstat na cizí pozemek. Tyto větve a kořeny smí podle § 1016 odst. 2 OZ soused šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit v míře, v jaké přesahují na jeho pozemek. Může tak ovšem učinit až po neúspěšné výzvě učiněné k vlastníku pozemku, z něhož strom vyrůstá. Toto omezení je podle Eliáše v souladu s myšlenkou, že vlastník pečuje o své vlastnictví starostlivěji než jiná osoba. Inspirací tomuto omezení byla podle odborné literatury švýcarská právní úprava^{219, 220}.

Srovnatelný právní režim předpokládající neúspěšnou výzvu vlastníku pozemku, z něhož strom vyrůstá, existuje v rámci rakouské právní úpravy i ve vztahu k jiným rostlinám, tedy i keřům. Dále lze uvést, že na rozdíl od české právní úpravy je vlastník sousedního pozemku oprávněn požadovat po vlastníku dřeviny náhradu poloviny nezbytných nákladů na odstranění dřevin, a to podle § 422 odst. 2 věty druhé JGS Nr. 946/1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (všeobecný zákoník občanský), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ABGB**“). Je tomu tak v případě, pokud mu vznikla škoda nebo tato hrozila.²²¹

K tomu, aby vlastník sousedního pozemku mohl odstranit větve a kořeny musí být splněna podmínka existence škody nebo jiných obtíží převyšujících zájem na nedotčeném zachování stromu. Zejména v kontextu pastvin v rámci agrolesnictví bude převyšující zájem na odstranění větví nebo kořenů stromů těžko obhájitelný, neboť stromy tvoří běžnou součást zemědělské krajiny.²²²

Protože agrolesnické systémy nemusí tvořit pouze stromy, ale také keře, přichází do úvahy také uplatnění práva podle § 1016 odst. 3 OZ. Podle tohoto ustanovení může vlastník sousedního pozemku odstranit přesahující větve nebo kořeny keřů šetrným způsobem

²¹⁸ BĚLOVSKÝ, Petr. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 286, § 1067, ISBN 978-80-7400-803-0.

²¹⁹ Srov. ustanovení § 687 odst. 1 Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB).

²²⁰ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online], s. 892. 2015(11) [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

²²¹ SCHWIMANN, Michael a Georg E. KODEK. *ABGB Praxiskommentar*. 5., neu bearbeitete Auflage. Wien: LexisNexis, 2020, s. 473. ISBN 978-3-7007-7522-5.

²²² ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online], s. 891 a 892. 2015(11) [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

bez dalších omezení, a to na rozdíl od rakouské právní úpravy podle § 422 ABGB, jak již bylo uvedeno výše.

Vlastníkovi sousedního pozemku pak náleží, co z odstraněných kořenů a větví získá. Jedná se o zvláštní ustanovení k výše uvedené superficiální zásadě, a to podle zásady *lex specialis derogat legi generali*. Jeho oddělená část by tak za jiných okolností patřila vlastníkovi pozemku, z něhož strom vyrůstá. Současná právní úprava tudíž obsahově odpovídá německé²²³, i švýcarské právní úpravě²²⁴. Nutno však podotknout, že samotný ořez větví a kořenů stromů může v konečném důsledku finančně zatěžovat vlastníka sousedního pozemku. Co takto získá, může pro něj mít dokonce negativní hodnotu. Na případnou kompenzaci však nemá ze zákona nárok.

Sousedské imise

V kontextu právních aspektů agrolesnických systémů, v nichž dřeviny rostou v blízkosti hranice pozemků, nelze opomenout problematiku tzv. *sousedských imisí* podle § 1013 OZ. Imisemi se rozumí jakékoliv fyzikální účinky mající původ v lidské činnosti z pozemku jednoho vlastníka na pozemek vlastníka jiného. V podstatě se tedy jedná o rušení vlastnického práva vlastníka sousedního pozemku.²²⁵

Imise lze dělit na přímé a nepřímé²²⁶. Přímé imise, spočívající v jejich přímém přivádění na cizí pozemek, jsou zcela zakázány, ledaže se opírají o zvláštní právní důvod mající původ například v právu odpovídajícím věcnému břemeni.²²⁷ V kontextu právních aspektů agrolesnických systémů však tento druh imisí není relevantní.

Svůj význam v kontextu agrolesnictví naopak budou mít nepřímé imise. Nepřímé imise v podobě fyzikálních účinků mimoděk vnikají na sousední pozemek a ruší vlastníka sousedního pozemku ve výkonu jeho vlastnického práva. V kontextu agrolesnictví lze uvést příklad

²²³ Srov. ustanovení § 910 odst. 1 věta první BGB a WEINECKE, Caroline. *Natur- und Baumschutz in Deutschland: rechtliche Entwicklungen und Probleme*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2012, 74 až 76. ISBN 978-3-8428-7990-4.

²²⁴ Srov. ustanovení § 687 odst. 1 Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB).

²²⁵ SALAČ, Josef In: DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 37. ISBN 978-80-7478-935-9.

²²⁶ Jak upozorňuje Krčmář, je hranice mezi přímými a nepřímými imisemi pochybná (KRČMÁŘ, Jan, SPÁČIL, Jiří, ed. *Právo občanské*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR), s. 111. ISBN 978-80-7478-408-8.).

²²⁷ SPÁČIL, Jiří, DOBROVOLNÁ, Eva, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1013, s. 152. ISBN 978-80-7400-803-0.

v podobě opadu části dřevin jako např. listí, větví, šištic, který bude mít za následek znečištění sousedního pozemku, případně šíření náletových dřevin.²²⁸

Za úvahu stojí také problematika tzv. *alelopatie*, které byla věnována pozornost výše v rámci práva preventivního zásahu proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemků podle § 1017 OZ. Nelze totiž vyloučit, že z dřevin tvořících agrolesnický systém může docházet k uvolňování látek toxických pro rostliny na sousedním pozemku i v případech, kdy se tyto dřeviny nacházejí ve větší vzdálenosti, než jakou vymezuje § 1017 odst. 1 OZ. V takovém případě by obranu vlastníka sousedního pozemku nabízela právní úprava imisí, neboť se jedná o fyzikální účinky zasazených stromů.²²⁹

Zejména v kontextu agrolesnictví bude významným limitem nepřímých imisí podle § 1013 odst. 1 věty první OZ možnost obrany vlastníka sousedního pozemku jen v případě, že tyto jsou nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku. To v podstatě odpovídá předchozí právní úpravě § 364 OZO a § 127 odst. 1 OZO 1964. Ačkoliv se jedná o relativně neurčitou (abstraktní) hypotézu ponechávající soudu široký prostor pro úvahu²³⁰, musí soud vzít v potaz charakter místa. Opad listí z dřevin tvořících agrolesnický systém ve volné krajině proto bude působit zcela jinak než opad listí v zastavěném území obce.

Obranou proti nepřímým imisím bude negatorní žaloba podle § 1042 OZ, respektive podle §§ 79 an. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Aktivní legitimaci k podání této žaloby má zejména vlastník sousedního pozemku, ovšem soudní praxe ji poskytuje i jiným subjektům, které mají věcné či obligační právo věc užívat.²³¹

S dřevinami rostoucími v blízkosti hranice pozemků je spojena soukromoprávní problematika náhrady škody způsobené pádem stromu. S ohledem na vymezené téma této rigorózní práce však tato problematika není relevantní, neboť agrolesnické systémy jakožto způsoby hospodářského využití krajiny se nacházejí mimo zastavěné území obce. Tedy vznik

²²⁸ ELIÁŠ, Karel. Stromy a občanský zákoník. *Právník* [online], s. 890 a 891. 2015(11) [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

²²⁹ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 55. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

²³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3797/2016. Dovolací soud může přezkoumávat jen rozhodnutí podle § 1013 OZ, která jsou zjevně nepřiměřená (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1514/2007-I.).

²³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1554/2018.

škody způsobené pádem stromu je velmi nepravděpodobný, zanedbatelný. Problematice dřevin v ochranných pásmech liniových staveb je věnován prostor níže²³².

Dřeviny tvořící rozhradu

Není výjimkou, kdy stromy ve volné krajině tvoří přímo hranici dvou nebo více pozemků. I takové stromy pak mohou být součástí agrolesnických systémů na zemědělské půdě. Tyto stromy samy nebo vysázené ve větších počtech mohou tvořit rozhradu ve smyslu § 1024 OZ.^{233 234}

Podle § 1024 OZ existuje vyvratitelná právní domněnka, že přirozené nebo umělé rozhrady jsou společné. Ustanovení § 1067 věta druhá OZ však v souladu se zásadou *lex specialis derogat legi generali* stanovuje, že strom, jehož kmen vyrůstá na hranici pozemků různých vlastníků, je společný. Stromy tvořící rozhradu jsou tak ve společném vlastnictví vlastníků sousedních pozemků a budou se tak řídit zásadami správy společné věci podle §§ 1126 an. OZ. Toto ustanovení je kogentní, ledaže by se jednalo o pozemky patřící do ZPF, a to s poukazem na § 2 odst. 2 věta druhá zákona o půdě. Této výjimce ze superficiální zásady je věnována pozornost níže²³⁵.

Nelze vyloučit, že rozhradu budou tvořit také keře. V tom případě se ovšem neužije speciální právní úprava podle § 1067 OZ, která se vztahuje pouze na stromy. Ve vztahu ke stromům tvořících rozhradu nemá žádný z vlastníků právo preventivního zásahu proti sázení stromů v blízkosti hranice pozemků podle § 1017 odst. 2 OZ, kterému byla věnována pozornost výše.

Stromy, respektive keře, tvořící společnou pozemkovou hranici patří do společného vlastnictví podle § 1067 OZ ve spojení s § 1115 OZ. To může fakticky komplikovat hospodářské využití takto umístěných dřevin v rámci agrolesnictví, neboť jejich obhospodařování podléhá pravidlům správy společné věci.²³⁶

²³² Vizte podkapitulu 3.5. této rigorózní práce.

²³³ HRABÁNEK, Dušan, SPÁČIL, Jiří. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1024, s. 183. ISBN 978-80-7400-803-0.

²³⁴ V rovině veřejnoprávní, která má však svou relevanci ve vztahu k soukromoprávní zásadě materiální publicity veřejného seznamu, stojí za zmínku relativní nepřesnost souřadnic podrobných bodů v závislosti na jejich kódech kvality vykazujících mezní souřadnicovou chybu ve smyslu § 7 odst. 3 katastrální vyhlášky.

²³⁵ Vizte podkapitulu 3.2.2. této rigorózní práce.

²³⁶ THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1067. ISBN 978-80-7598-757-0.

3.1.4. Plody dřevin

Když pomineme agrolesnické systémy, které využívají dřeviny pouze za účelem poskytování ekosystémových služeb, umožňují tyto dřeviny diverzifikaci produkce na zemědělskou a lesní. Dřeviny totiž mohou být zdrojem mnoha produktů, např. ovoce, neovocných plodů dřevin (např. žaludy, bukvice), dřevních materiálů (např. konstrukční a palivové dřevo, štěpka), píce a další.²³⁷

Tyto dřevní i nedřevní produkty stromů a keřů tvořících agrolesnický systém jsou plodem pozemku jakožto plodonosné věci ve smyslu § 491 odst. 1 OZ. U využívání dřevních produktů trvalých porostů na zemědělské půdě v rámci agrolesnictví je však otázkou, zda je zachován požadavek na pravidelnost poskytování takových plodů v případě využívání dřevní hmoty, který je inherentním pojmovým znakem plodu. U lesních pozemků je ukazatelem pravidelnosti lesní hospodářský plán podle § 24 lesního zákona, respektive lesní hospodářské osnovy podle § 25 lesního zákona²³⁸. Této problematice byl věnován prostor již výše.²³⁹

Vlastnické právo k plodům dřevin se nabývá jejich oddělením od plodonosné věci (*separaci*). Vlastníkem těchto plodů se zásadně stane vlastník pozemku, z něhož strom vyrůstá. V kontextu agrolesnictví na zemědělské půdě se jim však může stát s poukazem na výjimku ze superficiální zásady vlastník trvalého porostu, respektive pachtýř, podle § 2 odst. 2 zákona o půdě. Této výjimce je věnován prostor níže²⁴⁰. V obou případech se bude jednat o originární nabytí vlastnického práva k plodům.²⁴¹

Problematiky agrolesnických systémů se okrajově týká také pravidlo, podle něhož plody dřevin spadlé na sousední pozemek náleží vlastníkovu sousedního pozemku. To neplatí, je-li sousední pozemek veřejným statkem. Stejná koncepce jako v § 1016 OZ je zvolena též v německém právu²⁴². Podle předchozí právní úpravy OZ 1964 nabýval vlastnické právo i

²³⁷ LOJKA, Bohdan, Antonín MARTINÍK, Jan WEGER, et al. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 28. ISBN 978-80-213-3061-0.

²³⁸ ROUČEK, František. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530)*. Reprodukované původní vydání z roku 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 125. ISBN 80-85963-64-7.

²³⁹ Vizte podkapitulu 3.1.2. této rigorózní práce.

²⁴⁰ Vizte podkapitulu 3.2.2. této rigorózní práce.

²⁴¹ THÖNDEL, Alexandr In: DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 54 a 55. ISBN 978-80-7478-935-9.

²⁴² Ustanovení § 911 BGB (srov. BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. 3. Auflage. München: C.H. Beck, 2012, 1957. ISBN 978-3-406-60932-9.).

k těmto plodům vlastník, respektive uživatel pozemku, na kterém byl strom. Za zmínku stojí také obecné percepční právo podle § 19 odst. 1 lesního zákona.²⁴³ Podle něj má každý právo v lesích sbírat pro vlastní potřebu lesní plody. Jedná se o veřejnoprávní omezení vlastnického práva, které má svou relevanci například k *forest farmingu*, jemuž je věnována pozornost níže.^{244 245}

3.2. Pacht agrolesnických systémů na zemědělské půdě

Agrolesnické systémy mohou být zakládány nikoli jen na zemědělské půdě ve vlastnictví zemědělce, nýbrž také na zemědělské půdě ve vlastnictví jiné osoby. Z průzkumu provedeného mezi zemědělci v letech 2018 a 2019 vyplývá, že ochota zakládat agrolesnické systémy významně klesá u propachtovaných pozemků. Zatímco na vlastním pozemku by některý z agrolesnických systémů založilo 64 % dotazovaných zemědělců, na propachtovaném pozemku by o založení agrolesnického systému uvažovalo pouhých 24 % dotazovaných zemědělců. Tato podkapitola by měla mj. přispět k objasnění, zda tyto obavy mají své právní opodstatnění.^{246 247}

Dalším z důvodů relevance této podkapitoly v rámci zpracovávaného tématu je vysoký podíl propachtované zemědělské půdy v tuzemsku. V České republice bylo v roce 2020 podle Českého statistického úřadu propachtováno 72,7 % zemědělské půdy. Tento podíl se v průběhu času stabilně snižuje ve prospěch hospodaření na zemědělské půdě ve vlastnictví zemědělců. Patrně je tomu tak z důvodu obnovení roztržštěných vlastnických struktur zemědělských pozemků v důsledku restitučních řízení probíhajících zejména v první polovině 90. let 20. století. V rámci právní komparace agrolesnických systémů je v této podkapitole věnován

²⁴³ KOUKAL, Pavel In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, § 507, s. 1567. ISBN 978-80-7400-852-8.

²⁴⁴ Blíže vizte podkapitolu 4.2.2. této rigorózní práce.

²⁴⁵ HRABÁNEK, Dušan, SPÁČIL, Jiří. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1016, s. 171. ISBN 978-80-7400-803-0.

²⁴⁶ KRČMÁŘOVÁ, Jana a kol. *Building Agroforestry Policy Bottom-Up: Knowledge of Czech Farmers on Trees in Farmland*. Land. Basel: MDPI, 2021, roč. 10 a 11, č. 3, s. 11. ISSN 2073-445X. doi:10.3390/land10030278.

²⁴⁷ KALA, Lukáš a kol. *Současný pohled zemědělců na zakládání agrolesnictví* [online]. 2020 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: [https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2020/12/2_Brendzov%
c3%a1_Konference_spol_prezentace.pdf](https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2020/12/2_Brendzov%c3%a1_Konference_spol_prezentace.pdf).

prostor také německé právní úpravě. Tamější zemědělské pozemky jsou stabilně z 60% využívány právě na základě pachtu.^{248 249 250}

Zakládání a udržování agrolesnických systémů na pronajaté půdě přináší řadu praktických specifik. Zatímco při pěstování zemědělských plodin je návratnost investice v zásadě jednoletá, u agrolesnických systémů je návratnost investice do vysazování dřevin s ohledem na druh a jejich hospodářský účel dlouhodobější. To nelze opomenout také při zřizování pachtu. Rovněž případný pozitivní vliv na okolní zemědělskou půdu v podobě poskytování ekosystémových služeb dřevin se začne projevovat až v dlouhodobějším časovém horizontu.²⁵¹

Braní plodů je součástí poživacího práva, které spadá do obsahu vlastnického práva, tedy práva vlastníka v mezích právního řádu se svým vlastnictvím libovolně nakládat podle § 1012 OZ. V souladu s tzv. *elasticitou vlastnického práva* lze poživací právo k dřevinám převést na třetí osobu na základě pachtu v rovině závazkového práva podle §§ 2232 an. OZ. V rovině věcných práv k věci cizí může být obdobou pachtu zřízení služebnosti poživacího práva podle § 1285 OZ, případně služebnost braní lesních plodů podle § 1261 OZ. Čeho lze totiž dosáhnout závazkovým právem (uzavřením pachtovní smlouvy), toho lze také dosáhnout zřízením služebnosti v rovině věcných práv k věci cizí²⁵².

Zřízení výše uvedené služebnosti může vyřešit do značné míry obavu, respektive neochotu zakládat agrolesnické systémy na propachtované zemědělské půdě, což již bylo zmíněno. Například právo pastvy, tedy pozemková služebnost zřízená podle §§ 1278 až 1282 OZ, může oběma stranám právního vztahu poskytnout zvýšenou míru garance stability zejména ve vztahu ke třetím osobám, neboť jako věcné právo k věci cizí působí *erga omnes*. Při stanovení vzájemných práv a povinností plynoucích ze sjednaných pozemkových

²⁴⁸ V České republice bylo v roce 2013 propachtováno 74,3 %, v roce 2016 celkem 73 % a v roce 2020 pak 72,7 % zemědělské půdy (Integrated Farm Survey [online]. Czech Statistical Office [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/integrated-farm-survey-2020>).

²⁴⁹ Farm Structure [online]. Eurostat, the statistical office of the European Union [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ef_sims.htm?fbclid=IwAR2jCHbpNAnRojwcXt0OtMdnHoXXJTEfo0XMMr9kSwPCiyOZ0XyFhmm5aBA.

²⁵⁰ Eigentums und Pachtverhältnisse [online]. Statistisches Bundesamt, 2021 [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Branchen-Unternehmen/Landwirtschaft-Forstwirtschaft-Fischerei/Landwirtschaftliche-Betriebe/Publikationen/Downloads-Landwirtschaftliche-Betriebe/eigentums-pachtverhaeltnisse-2030216209004.html?nn=371820>.

²⁵¹ KRČMÁŘOVÁ, Jana a kol. Building Agroforestry Policy Bottom-Up: Knowledge of Czech Farmers on Trees in Farmland. Land. Basel: MDPI, 2021, roč. 10, č. 3, s. 10 a 11. ISSN 2073-445X. doi:10.3390/land10030278.

²⁵² THÖNDEL, Alexandr. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 127. ISBN 978-80-7478-935-9.

služebností však může být sjednáno totéž, co v případě pachtu. Typologie pozemkových služebností obsažená v §§ 1267 až 1282 OZ není taxativní, protože může být zřízena i služebnost obsahově odlišná.²⁵³

Tato podkapitola podle svého názvu zpracovává pouze problematiku pachtu na zemědělských pozemcích, a to s ohledem na právní specifika takového pachtu a možnost sjednání výjimky ze superficiální zásady právě pouze pro trvalé porosty na zemědělské půdě. Lze též přirozeně sjednat takový pacht, jež bude opravňovat pachtýře k provozování agrolesnického systému na lesní půdě. V odborné literatuře se lze dočíst, že například v souvislosti s obnovou lesů bylo od 18. století běžné zřizovat pacht, jež opravňoval pachtýře k dočasnému pěstování zemědělských plodin v lesích, tedy polaření²⁵⁴. Výzvy, které přináší právní předpisy při pachtu agrolesnických systémů na lesní půdě, jsou však spíše veřejnoprávního charakteru a je o nich pojednáno zvlášť v rámci další kapitoly²⁵⁵.

3.2.1. Specifika pachtovní smlouvy

Jak již bylo uvedeno výše, agrolesnické systémy mohou být založeny na zemědělské půdě tvořící ZPF, ale i na pozemcích určených k plnění funkcí lesa podle § 3 lesního zákona (dále jen „PUPFL“). V obou případech se jedná o zemědělský pacht podle §§ 2345 an. OZ. V rámci něj propachtovatel přenechává pachtýři pozemek k dočasnému užívání a požívání, a to za úplatu (pachtovné), případně za poměrnou část výnosu z věci. Již samotné osázení propachtovaného pozemku dřevinami může být v rozporu s pachtovní smlouvou. Podle § 2345 OZ se jedná o zemědělský pacht, je-li propachtován zemědělský nebo lesní pozemek. Tomu pak podle Hulmáka musí odpovídat způsob jeho užití. Nezáleží přitom na charakteru propachtovaného pozemku, ale jeho propachtování k zemědělské nebo lesnické, respektive agrolesnické činnosti.²⁵⁶

Podle § 2336 OZ je přitom pachtýř povinen o propachtovanou věc pečovat jako řádný hospodář. Jak již bylo uvedeno výše, tato podmínka vylučuje například těžbu dřeva

²⁵³ HRABÁNEK, Dušan, LASÁK, Jan in KRÁLÍK, Michal, SPÁČIL Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2021. 2. vydání, § 1258, s. 1118. ISBN 978-80-7400-803-0.

²⁵⁴ NOŽIČKA, Josef. *Přehled vývoje našich lesů* [online]. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1957, s. 264. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: https://archive.org/details/prehled_vyvoje_nasich_lesu/page/n261/mode/2up.

²⁵⁵ Vizte podkapitoly 4.1. a 4.2. této rigorózní práce.

²⁵⁶ HULMÁK, Milan In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 2345, s. 588. ISBN 978-80-7400-287-8.

v propachtovaném lese mimo lesní hospodářský plán tzv. *načerno*²⁵⁷. Ve vztahu k agrolesnickým systémům může mít tato povinnost podle mého názoru důsledek v podobě zákazu nadměrného kácení, respektive drancování dřevin tvořících agrolesnický systém na propachtované zemědělské půdě. Případný těžební etát²⁵⁸ pro agrolesnické systémy, respektive dřeviny rostoucí na zemědělské půdě, by měl být přímo v pachtovní smlouvě, jak je uvedeno níže.²⁵⁹

Veřejnoprávní limit obhospodařování agrolesnického systému na zemědělské půdě představuje pro pachtýře získání povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les. Podle § 4 odst. 1 písm. b) vyhlášky o ochraně dřevin musí uživatel pozemku, tedy i pachtýř, doložit souhlas vlastníka propachtovaného pozemku při podávání žádosti o povolení kácení dřevin rostoucích mimo les. Souhlas vlastníka propachtovaného pozemku je vyžadován i v případě kácení dřevin podléhajících oznamovacímu principu podle § 4 odst. 2 písm. b) vyhlášky o ochraně dřevin. Ten může být obsažen i v pachtovní smlouvě *pro futuro*, musí však být z něj zřejmé k jakým dřevinám se souhlas vztahuje. Problematice veřejnoprávní ochrany dřevin rostoucích mimo les je věnována pozornost níže²⁶⁰.

Smluvní strany by měly při uzavírání pachtovní smlouvy důrazně dbát na jasné vymezení toho, zda a případně v jaké míře může pachtýř kácet dřeviny na propachtovaném pozemku, resp. zda bude tento oprávněn nabývat dřevní hmotu, či nikoliv. Jiný režim může být například založen pro RRD a jiný pro lesní dřeviny nacházející se na propachtovaném pozemku. Při absenci této bližší specifikace v pachtovní smlouvě by u agrolesnických systémů na zemědělské půdě mělo být ukazatelem účelové určení dřevin. Zatímco například vykácení doposud nevzrostlých lesních dřevin v agrolesnickém systému *alley cropping* vysázených za účelem získání vysoce kvalitního dřeva by nebylo v souladu s jejich účelovým určením²⁶¹, průběžné kácení ovocných dřevin tvořících pasený sad za účelem obnovy porostu by bylo v souladu s jejich účelovým určením. Ačkoliv právní základ pro takový právní závěr

²⁵⁷ ROUČEK, František. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530). Reprodukované původní vydání z roku 1935.* Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů Československých, s. 125. ISBN 80-85963-64-7.

²⁵⁸ Těžební etát je „množství dřevní hmoty, kterou lze z lesa trvale získávat v souladu s vytyčeným cílem hospodaření a stavem lesa při současném respektování ostatních funkcí lesa“ (NOVOTNÁ, Dagmar, ed. Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny. Praha: Enigma, 2001, 74. ISBN 80-7212-192-8.).

²⁵⁹ HULMÁK, Milan. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, § 2336, s. 569-571. ISBN 978-80-7400-287-8.

²⁶⁰ Vizte podkapitulu 3.6. této rigorózní práce.

²⁶¹ Pokud by ovšem byl naplněn požadavek pravidelnosti podle § 491 odst. 1 OZ.

představuje již výše zmíněná povinnost pachtýře pečovat o propachtovanou věc podle § 2336 OZ jako řádný hospodář, bližší specifikaci obsahu a rozsahu výkonu subjektivního požívacího práva pachtýře v pachtovní smlouvě nelze než doporučit. Unesení důkazního břemene případné škody vzniklé propachtovateli totiž může být s ohledem například na dokazování účelového určení dřevin, respektive doby zamýšleného kácení, velmi komplikované.

Po vzoru veřejnoprávní ochrany pozemků určených k plnění funkce lesa v podobě stanovení těžebního etátu v lesních hospodářských plánech, respektive lesních hospodářských osnovách, lze uvažovat i o obdobné ochraně pro pozemky, na nichž se nacházejí agrolesnické systémy. Takový „*agrolesnický plán*“ by jistě měl své opodstatnění zejména při rozsáhlejších agrolesnických systémech zejména typu *alley cropping*. Takový právní institut by oproti nárazovému kácení zachoval ekologické funkce agrolesnického systému jako celku a zároveň by mohl být vodítkem pro vymezení vzájemných práv a povinností propachtovatele a pachtýře. Jednalo by se však o další omezení pro agrolesnictví už vedle tak robustní veřejnoprávní obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les. *De lege ferenda* by tak stanovení těžebního etátu mělo zůstat jako možné vedlejší ustanovení pachtovní smlouvy pouze v rovině závazku. S ohledem na zásadu smluvní volnosti může být v pachtovní smlouvě při propachtování agrolesnického systému stanoven těžební etát velmi variabilně, například s ohledem na druh, stáří, případně dosaženou tloušťku kmene, což může být relevantní například při pěstování cenných druhů lesních dřevin.

Pomineme-li motivaci pachtýře vysazovat dřeviny na zemědělské půdě pro jejich ekosystémové služby, návratnost a hospodářský užitek z nich se velmi různí v závislosti na charakteru konkrétního agrolesnického systému. V porovnání s konvenčním zemědělstvím je proto pro smluvní strany pachtu v praxi výrazně složitější sjednat výši pachtovného, případně sjednat poskytnutí poměrné části z výnosu. Smluvní volnost poskytuje širokou variabilitu nastavení vzájemných práv a povinností v otázce kompenzace nákladů na výsadbu a údržbu dřevin. Obdobnou variabilitu lze spatřovat ve sjednání toho, jak má být naloženo s plody v podobě nedřevních i dřevních produktů.

Výše uvedené právní aspekty pachtu předpokládají propachtování celého pozemku, na němž se nachází agrolesnický systém. Není však v rozporu se zásadou smluvní volnosti, je-li propachtována pouze ta část pozemku, kterou lze využívat ke konvenčnímu zemědělství. Je pak na ujednání smluvních stran, zda založení agrolesnického systému a zmenšení propachtovaného pozemku bude mít nějaký důsledek ve změně výše pachtovného.

Je-li propachtovaný pozemek vymezen pouze na ty plochy, na nichž se nenachází dřeviny tvořící agrolesnický systém, pachtýř nemá přirozeně žádné poživací právo k těmto dřevinám. Na druhou stranu však může benefitovat z poskytování ekosystémových služeb dřevin tvořících agrolesnický systém. Vymezení propachtovaného pozemku tímto způsobem bude mít přirozeně důsledek v nemožnosti získávat zemědělské dotace v rámci SPZ na plochy porostlé dřevinami. Zemědělec totiž přestane být uživatelem těchto částí zemědělského pozemku a tyto budou vyňaty z příslušného DPB²⁶².²⁶³

Za zmínku stojí také právní úprava tzv. *šněrovacích smluv* podle § 2000 OZ. Pokud byla (pachtovní) smlouva uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku u soudu domáhat jeho zrušení. Předpokladem však je, že tato (pachtovní) smlouva byla uzavřena na tuto dobu bez vážného důvodu. Právě vážný důvod zde bude v případě pachtu agrolesnických systémů sjednaných na dobu určitou podle mého názoru zásadně dán. Jak uvádí Šilhán, existence vážného důvodu bude posuzována soudem v souvislosti s účelem smlouvy, ekonomické návratnosti a rozsahu nákladů a nezbytných investic²⁶⁴. Právní jistotu pachtýře, respektive propachtovatele, tak právní úprava tzv. *šněrovacích smluv* podle mého názoru neohroží.

3.2.2. Trvalé porosty ve vlastnictví pachtýře

Ve vztahu k pozemkům daným smluvně do užívání²⁶⁵, tedy i propachtovaným pozemkům, je možno sjednat výjimku ze superficiální zásady. Podle § 2 odst. 2 věty druhé zákona o půdě je vlastníkem jiných než trvalých porostů uživatel, pokud se s vlastníkem nedohodne jinak. Eliáš k tomu uvádí „*Mohou-li se podle zákona dohodnout jinak, mohou se dohodnout i tak, že se vlastnictvím uživatele stanou i trvalé porosty, stromy z toho nevyjímaje*“²⁶⁶. Jedná se přitom o závěry právní nauky nemající výslovnou oporu ve znění

²⁶² Srov. ustanovení § 3a odst. 6 zákona o zemědělství.

²⁶³ Problematice SZP se blíže věnuje podkapitola 2.2. této rigorózní práce.

²⁶⁴ ŠILHÁN, Jan In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 2000, s. 1183. ISBN 978-80-7400-287-8

²⁶⁵ Takovým smluvním ujednáním může být například pachtovní smlouva podle § 2332 an. OZ, smlouva o výpůjčce podle § 2193 an. OZ, smlouva o zřízení práva odpovídajícího služebnosti užívacího práva podle § 1283 an. OZ, smlouva o zřízení práva odpovídajícího služebnosti poživacího práva podle § 1285 an. OZ, nájemní smlouva podle 2201 an. OZ a další. (srov. ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník. Právník* [online]. 2015(11), s. 885 a 886. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf)

²⁶⁶ ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník. Právník* [online]. 2015(11), s. 886. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

zákona²⁶⁷. Tuto výjimku je možno sjednat pouze u pozemků tvořících zemědělský půdní fond podle § 1 zákona o ochraně ZPF²⁶⁸, což lze dovodit ze zásady *lex specialis derogat legi generali*.

Výjimka ze superficiální zásady podle § 2 odst. 2 věty první zákona o půdě, která byla podle rozsudku Nejvyššího soudu²⁶⁹ platná pouze do 31. 12. 1991, a která není předmětem této podkapitoly, byla použitelná jen pro pozemky užívané zemědělskými družstvy podle zákona č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví, ve znění pozdějších předpisů. Naproti tomu výjimka ze superficiální zásady podle § 2 odst. 2 věty druhé zákona o půdě je použitelná pro všechny pozemky dané smluvně do užívání (např. pacht, služebnost) bez ohledu na právní povahu smluvních stran. Komentované ustanovení je v souladu s přechodným ustanovením vyjádřeným v § 3029 odst. 2 OZ, podle něhož nejsou dotčena ustanovení jiných právních předpisů upravujících zvláštní soukromá práva, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

Podle Hraby je však podmínka smluvního užívání jen produktem legislativně technické chyby, neboť právo užívat půdu jiné osoby²⁷⁰ vzniká nejen na základě smlouvy, ale také na základě zákona (*ex lege*), vydržením, rozhodnutím soudu nebo správního orgánu. I v současnosti přitom mohou existovat nájemní, respektive pachtovní vztahy, vzniklé ze zákona (*ex lege*) v důsledku neexistence jiné dohody, respektive smlouvy, mezi dosavadním uživatelem a vlastníkem zemědělského pozemku podle § 22 odst. 2 zákona o půdě.²⁷¹

Opačný názor zastává Eliáš. Ačkoliv se k problematice existence, respektive neexistence legislativně technické chyby přímo nevyjadřuje, implicitně lze dovodit, že komentovanou výjimku ze superficiální zásady striktně navazuje na existenci smluvního vztahu v souladu s jazykovým výkladem komentovaného ustanovení²⁷². K druhému z uvedených názorů se přikláním i já, a to vedle jazykového výkladu také pro nemožnost právního režimu výjimky ze superficiální zásady při vzniku nájemního (pachtovního) vztahu ze zákona. Pokud tedy došlo ke vzniku nájemního vztahu podle § 22 odst. 2 zákona o půdě, jeho důsledkem

²⁶⁷ Vizte též THÖNDEL, Alexandr In: ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 1088. ISBN 978-80-7598-757-0.

²⁶⁸ Na lesní pozemky, respektive PUPFL, se tato výjimka ze superficiální zásady nevztahuje, neboť v citovaném ustanovení není naplněn předpoklad podle § 1 odst. 1 písm. a) zákona o půdě.

²⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1117/2004.

²⁷⁰ Srov. ustanovení § 2 odst. 1 zákona o půdě.

²⁷¹ Srov. HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. Praha: Vladimír Lelek, 2013, s. 196 a 197. ISBN 978-80-904837-4-3.

²⁷² ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník. Právník* [online]. 2015(11), s. 885 a 886. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_11_2015.pdf.

z povahy věci nemohlo být ujednání odlišné od dispozitivních ustanovení upravujících nájem podle OZ 1964.

Sjednají-li si to pachtýř s propachtovatelem, může se pachtýř stát vlastníkem trvalých porostů na propachtovaném pozemku, a tedy i dřevin tvořících agrolesnický systém. Vlastnické právo pachtýře (nebo jiného kontrahenta) k trvalým porostům však není obsahem pachtovní smlouvy, ale spíše jejím důsledkem²⁷³. Trvalé porosty se tak stanou samostatnými věcmi odlišnými od pozemku, neboť se v souladu s výše uvedenou zásadou *lex specialis derogat legi generali* neuplatní pravidlo vyjádřené v § 507 OZ, podle něhož je součástí pozemku rostlinstvo na něm vzešlé. Podle § 498 odst. 1 věty druhé OZ se přitom bude jednat o věci nemovité. Tyto se však podle § 3 odst. 1 *a contrario* zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů nebudou zapisovat do katastru nemovitostí.

Vzhledem k tomu, že dotčené právní předpisy nenabízí legální definici trvalých porostů²⁷⁴, nelze než doporučit smluvním stranám tento pojem upřesnit, pokud chtějí vlastnictví trvalých porostů od vlastnictví propachtovaného pozemku oddělit. V souladu se zásadou smluvní volnosti si mohou strany ujednat také to, že pachtýř nabude vlastnické právo pouze k těm trvalým porostům, které sám vysází. S ohledem na variabilitu agrolesnických systémů však může působit pochybnosti to, zda například RRD, které mají oproti jiným dřevinám poměrně krátkou dobu obmýtí, jsou trvalými nebo dočasnými porosty. I to by mělo být s ohledem na prevenci předcházení potenciálních právních sporů v pachtovní smlouvě jasně ujednáno.

Nabývání vlastnického práva k plodům dřevin, tedy hospodářského užitku z propachtovaného agrolesnického systému, je možné bez ohledu na to, zda výše uvedená výjimka ze superficiální zásady sjednána byla, či nikoliv. Rozdíl však bude spočívat v tom, zda plodonosnou věcí bude pozemek nebo trvalé dřeviny jakožto samostatné plodonosné věci. V té souvislosti lze hovořit také o rozdílu v sekundárním, respektive primárním, nabývání vlastnického práva k plodům dřevin.²⁷⁵

²⁷³ Srov. HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. Praha: Vladimír Lelek, 2013, s. 177. ISBN 978-80-904837-4-3.

²⁷⁴ Jistým vodítkem by v tomto směru mohl být § 14 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů. Ten však definuje trvalé porosty pouze pro účely uvedeného zákona.

²⁷⁵ DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 49. ISBN 978-80-7478-935-9.

Významný rozdíl však nastane v otázce dispozice se samotnými dřevinami při sjednání této výjimky ze superficiální zásady. Vzhledem k tomu, že se pachtýř pozemku stane zároveň vlastníkem dřevin, může s nimi podle § 1012 OZ jako vlastník v mezích právního řádu libovolně nakládat. Vymezené trvalé porosty tak může například pokácet a získat z nich tak dřevní hmotu, aniž by k tomu potřeboval zvláštní souhlas vlastníka pozemku v rovině soukromoprávní. Pachtýř, respektive vlastník trvalých porostů, také není soukromoprávně omezen v množství kácených dřevin, protože disponuje právem v mezích právního řádu se svým vlastnictvím libovolně nakládat. Za soukromoprávní limit při kácení dřevin by však v takovém případě mohla být považována povinnost pachtýře pečovat o propachtovanou věc jako řádný hospodář podle § 2336 OZ.

Obsahem vlastnického práva pachtýře nad trvalými porosty v případě sjednané výjimky ze superficiální zásady ve vztahu k trvalým dřevinám je podle mého názoru také právo převést užívací a požívací právo k dřevinám na třetí osobu. Tato třetí osoba by se stala pachtýřem trvalých porostů (dřevin) a nikoli podpachtýřem. V případě uzavření takové sekundární pachtovní smlouvy vlastník pozemku tedy nedisponoval subjektivním právem vypovědět pachtovní smlouvu k zemědělskému pozemku podle § 2334 OZ.

Sjednání výše uvedené výjimky přináší důsledky také ve veřejnoprávní ochraně dřevin rostoucích mimo les. Podle výslovného znění § 4 odst. 1 písm. b) vyhlášky o ochraně dřevin musí žadatel o kácení dřevin doložit souhlas vlastníka pozemku s kácením dřevin. Obdobně je tomu tak i v případě oznámení o kácení dřevin podle § 4 odst. 2 písm. b) vyhlášky o ochraně dřevin.²⁷⁶ Z této povinnosti zákonodárce uvádí výjimky, mezi nimiž však není uvedena situace, kdy je sjednána výjimka ze superficiální zásady pro trvalé porosty podle § 2 odst. 2 věty druhé zákona o půdě.

Podle mého názoru však nepostačí pouhý jazykový výklad ustanovení, nýbrž je nutno použít také výklad logický a teleologický. Lze totiž dovodit, že komentované ustanovení vychází ze superficiální zásady. Pokud by příslušný orgán ochrany přírody vyžadoval souhlas vlastníka pozemku s kácením dřevin i v případě výše uvedené výjimky sjednané v pachtovní smlouvě, došlo by k bezdůvodnému omezení obsahu vlastnického práva pachtýře, respektive vlastníka trvalých porostů. Důsledkem by také byl dvojitý přístup k veřejnoprávním limitům výkonu vlastnického práva k trvalých porostů pro případ, kdy je jejich vlastníkem vlastník

²⁷⁶ Obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les se věnuje blíže podkapitola 3.6. této rigorózní práce.

pozemku a kdy jim je pachtýř. V této souvislosti je také potřeba poukázat na článek 11 odst. 1 větu druhou LZPS, podle níž má vlastnické právo všech vlastníků stejný zákonný obsah a ochranu²⁷⁷. Ačkoliv to v uvedeném ustanovení není výslovně uvedeno, podle mého názoru by se měl příslušný orgán ochrany přírody v rozhodovacím řízení spokojit pouze s doloženou pachtovní smlouvou, je-li v ní sjednána výjimka ze superficiální zásady právě pro trvalé porosty, které jsou předmětem žádosti, respektive oznámení o jejich kácení.

Případné sjednání uvedené výjimky ze superficiální zásady je striktně navázáno na existenci smluvního vztahu. Při zániku smluvního vztahu dojde k rozšíření vlastnického práva vlastníka pozemku do podoby před uzavřením smluvního vztahu. Stane se tak *ipso iure* s odkazem na § 507 OZ. Ustanovení §§ 15 a 24 zákona o půdě upravující náhradu za trvalý porost je však striktně navázáno jen na restituční nároky vlastníků pozemků s ohledem na stav ke dni převzetí státem nebo jinou právnickou osobou, respektive ke dni vzniku práva užívání podle § 22 odst. 1 zákona o půdě.²⁷⁸

Takto sjednána výjimka ze superficiální zásady přináší specifickou soukromoprávní situaci, kdy je na jednu stranu sjednáno poživací a užívací právo k pozemku a na stranu druhou je sjednáno dočasné převedení vlastnického práva k trvalým porostům. Nelze proto podle mého názoru než doporučit, aby smluvní strany při uzavírání takové pachtovní smlouvy věnovaly velkou pozornost označení dřevin²⁷⁹, u nichž vlastnické právo přechází, a také smluvním limitům dispozice s nimi, včetně případných smluvních sankcí. Možnost sjednat tuto výjimku ze superficiální zásady může představovat významný smluvní nástroj při pachtu agrolesnického systému, neboť významně rozšiřuje dispoziční oprávnění pachtýře s dřevinami. Ne vždy však ujednání této výjimky ze superficiální zásady může být ku prospěchu propachtovatele a měl by zvážit rizika z toho plynoucí. Právní rizika pro propachtovatele souvisí například s absolutní ztrátou možnosti nakládat s dřevinami nacházející se na jeho pozemku, a to případně i těmi, které se na něm nacházely ještě před uzavřením pachtovní smlouvy se sjednanou výjimkou.

²⁷⁷ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), čl. 300 a 301. ISBN 978-80-7357-750-6.

²⁷⁸ HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. Praha: Vladimír Lelek, 2013, s. 239. ISBN 978-80-904837-4-3.

²⁷⁹ Způsob označení dřevin v pachtovní smlouvě může být například podle druhového vymezení, podle typu (tj. RRD, lesní), jejich konkrétním označením v pachtovní smlouvě a v terénu, rozlišením na již vysázené nebo vysázené za dobu trvání pachtu.

3.2.3. Absence souhlasu propachtovatele s výsadbou trvalých porostů

Jak již bylo uvedeno výše, pachtovní smlouvou se propachtovatel zavazuje přenechat pachtýři věc, v tomto případě zemědělský pozemek, k dočasnému užívání a požívání. Zakládání agrolesnického systému na zemědělském pozemku doposud využívaném ke konvenčnímu zemědělství při absenci zvláštních ujednání ve vztahu k trvalým porostům přináší určitá specifika a limity. Ačkoliv ty se budou lišit v závislosti na podobě stávající pachtovní smlouvy, lze je v zásadě v některých ohledech předpokládat.

Podle § 2334 OZ pachtýř nemůže bez propachtovatelova předchozího souhlasu změnit hospodářské určení věci, což by mohlo mít za následek výpověď pachtovní smlouvy danou propachtovatelem bez výpovědní doby. Vzhledem k tomu, že agrolesnické systémy mohou mít různou podobu, založení sofistikovanějších agrolesnických systémů bez předchozího souhlasu vlastníka na zemědělské půdě dříve užívané ke konvenčnímu zemědělství by mohlo mít za následek porušení výše komentovaného ustanovení. Takový souhlas může být přitom obsažen již v rámci smluvního ujednání, měl by být však dostatečně specifikován zejména vzhledem k variabilitě agrolesnických systémů. Tento závěr lze rovněž aplikovat i v případě pachtu lesních pozemků, což je však výrazně limitováno veřejnoprávní úpravou²⁸⁰.

Obdobný právní režim lze spatřovat též v německé právní úpravě. Podle § 590 Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**BGB**²⁸¹“), je pachtýř povinen ke změně zemědělského využití propachtovaného pozemku získat předchozí souhlas propachtovatele. Podle § 590 odst. 2 BGB se nicméně souhlas propachtovatele vyžaduje ke změně dosavadního způsobu užívání propachtovaného pozemku pouze tehdy, pokud změna ovlivní způsob využití zemědělského pozemku nad rámec doby trvání pachtu. V případě neudělení souhlasu propachtovatelem, může být za splnění dalších zákonných podmínek tento nahrazen soudem, je-li tato změna vhodná pro zachování nebo trvalé zlepšení výnosnosti pozemku. Podle mého názoru by zavedení možnosti nahradit souhlas vlastníka zemědělského pozemku soudem mohla *de lege ferenda* přispět větší ekologizaci české zemědělské krajiny, a to právě s ohledem na snazší zakládání agrolesnických systémů na vlastnický roztržitých zemědělských pozemcích. Je však otázkou, do jaké míry by tato praxe vedla k ukončování

²⁸⁰ Pro pacht pozemků určených k plnění lesa vizte také podkapitolu 4.2. této rigorózní práce.

²⁸¹ Německý občanský zákoník.

zemědělských pachtů a nepůsobila tak kontraproduktivně. Svůj význam by však mohla mít při nedůvodně konzervativním přístupu (spolu-)vlastníka propachtovaného pozemku v otázce ekologizace tohoto pozemku (respektive krajiny), byl-li pacht sjednán na delší dobu. Bezespору by se však jednalo o zásah do smluvní volnosti stran pachtu, respektive výkonu vlastnického práva.²⁸²

Jak již bylo uvedeno výše²⁸³, v souladu římskoprávními pravidly o setbě (*satio*) a osázení (*plantatio*) náleží při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami vlastníku pozemku, co takto přibude. Ve vztahu k dočasným porostům (např. zemědělské plodiny) je podle § 2 odst. 2 věty druhé zákona o půdě stanovena výjimka z těchto pravidel, která se však nevztahuje k trvalým porostům. Ve vztahu k trvalým porostům musí být tato výjimka přímo sjednána, jak již bylo uvedeno výše²⁸⁴. Vysadí-li pachtýř na zemědělském pozemku trvalé porosty (dřeviny), tyto se v okamžiku zakořenění stávají součástí vlastnictví vlastníka pozemku, není-li tedy smluvně sjednáno jinak.

Aplikace ustanovení o nepřikázaném jednatelství při výsadbě dřevin v případě existence pachtu, jehož předmětem je týž pozemek, nepřichází příliš v úvahu. Jak již bylo uvedeno výše, podle současné právní doktríny je potřeba ustanovení o nepřikázaném jednatelství vykládat spíše restriktivně a výsadbu dřevin je proto potřeba posuzovat vždy primárně v intencích pachtu. Například výsadba dřevin tvořících technická protierozní opatření podle § 1 odst. 3 zákona o ochraně ZPF by však neměla představovat ani porušení pachtovní smlouvy, na jejímž základě svědčí pachtýři právo pozemek užívat a požívat bez zvláštního vymezení obsahu tohoto subjektivního práva. Výsadbu dřevin, je-li v rozporu se smluvním ujednáním, je proto potřeba posuzovat spíše jako porušení smlouvy, nikoli jako nepřikázané jednatelství²⁸⁵. Případné porušení pachtovní smlouvy je však potřeba hodnotit zvlášť ve vztahu ke každému jednotlivému případu.²⁸⁶

S ohledem na výše uvedené tak existence smluvního vztahu v zásadě vylučuje možnosti nepřikázaného jednatelství. Považovat výsadbu dřevin na propachtovaném pozemku

²⁸² SCHULZE, Reiner. *Bürgerliches Gesetzbuch: Handkommentar*. 9. Auflage. Baden-Baden: Nomos, 2017, s. 917. ISBN 978-3-8487-3308-8.

²⁸³ Vizte podkapitulu 3.1.2. této rigorózní práce.

²⁸⁴ Vizte podkapitulu 3.2.2. této rigorózní práce.

²⁸⁵ Soukromoprávním důsledkem porušení smluvní povinnosti může být v krajním případě i náhrada škody podle § 2913 an. OZ.

²⁸⁶ DOBROVOLNÁ, Eva In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, § 3009, s. 1991. ISBN 978-80-7400-287-8.

za nepřikázané jednání by nejspíše bylo možné jen ve specifických případech, kdy by například poživací právo pachtýře k propachtovanému pozemku bylo omezeno na zcela specifikovanou činnost, která byla sjednána v rámci pachtu.

3.3. Ochrana zemědělského půdního fondu

Jednou z veřejnoprávních problematik souvisejících s agrolesnickými systémy na zemědělské půdě je právní režim ochrany ZPF. Smyslem ochrany ZPF je ochrana zemědělské půdy v kvalitativní a kvantitativní rovině. Kvalitativní ochrana půdy spočívá v negativním výčtu činností, které by mohly vést k poškození kvality zemědělské půdy. Výčet těchto činností je obsažen zejména v § 3 zákona o ochraně ZPF. Kvantitativní ochrana pak spočívá v ochraně rozlohy zemědělské půdy zejména obsažené v § 4 zákona o ochraně ZPF. Obě roviny ochrany ZPF jsou ve vztahu k právním aspektům agrolesnických systémů na zemědělské půdě relevantní.²⁸⁷

Tato podkapitola se tak zcela věnuje pouze agrolesnickým systémům na zemědělské půdě. Naproti této problematice v souvislosti s agrolesnickými systémy na lesní půdě stojí problematika ochrany PUPFL, která však zcela rozdílně dopadá na jednotlivé typy agrolesnických systémů. Z toho důvodu je o ni pojednáno níže v rámci kapitoly věnované jednotlivým typizovaným agrolesnickým systémům na lesní půdě²⁸⁸.

3.3.1. Protierozní opatření

Do zemědělského půdního fondu, jak je zákonnou terminologií souhrnně označována veškerá zemědělská půda, spadá obhospodařovaná zemědělská půda a také ta, která ačkoli v současnosti obhospodařovaná není, do budoucna se s jejím využitím počítá.²⁸⁹ Podle § 1 odst. 3 zákona o ochraně ZPF je zákonodárcem poskytnut demonstrativní výčet nezemědělské půdy spadající do ZPF. Součástí demonstrativního výčtu jsou i tzv. *technická protierozní opatření*.²⁹⁰

²⁸⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 300 až 308. ISBN 978-80-7400-338-7.

²⁸⁸ Vizte podkapitoly 4.1. a 4.2. této rigorózní práce.

²⁸⁹ TKÁČIKOVÁ, Jana, Vojtěch VOMÁČKA a Dominik ŽIDEK. *Půda v právních vztazích – aktuální otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 138. ISBN 978-80-210-9696-7.

²⁹⁰ V případě pochybností o tom, zda konkrétní pozemek spadá do ZPF či nikoliv rozhoduje orgán ochrany ZPF, kterým je v přenesené působnosti obecní úřad obce s rozšířenou působností podle § 15 písm. a) zákona o ochraně ZPF.

Na základě § 22 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně ZPF byla přijata vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí (dále jen „**protierozní vyhláška**“). Podle § 7 odst. 1 písm. c) protierozní vyhlášky, kterou je stanovena mj. přípustná míra erozního ohrožení zemědělské půdy a odpovídající opatření k jeho snížení, se právě technickými opatřeními ke snížení erozního ohrožení myslí „*příkopy, průlehy, zatravněné údolnice se stabilizovanou dráhou soustředěného odtoku, polní cesty s protierozní funkcí, ochranné hrázky, ochranné nádrže, terénní urovnávky, terasy, protierozní meze nebo asanace erozních výmolů*“.

V kontextu agrolesnictví jsou zásadní zejména tzv. *protierozní meze*, které mohou být z povahy věci tvořeny také dřevinami. Ty totiž jejich protierozní funkci zvyšují²⁹¹. Podpůrným argumentem je definice meze jako krajinného prvku pro účely LPIS podle § 5 odst. 4 věty druhé nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. V citovaném ustanovení je přímo uvedeno, že součástí meze může být dřevinná vegetace. Opačného názoru je Doležalová, podle níž „*Dřeviny jsou rostliny, proto je nelze označit jako „technická“ protierozní opatření.*“²⁹² S ohledem na výše prezentované argumenty tomu tak podle mého názoru není. Stejně tak například protierozní vsakovací průleh může být jako protierozní opatření doplněn o výsadbu dřevin.

Nutno upozornit, že protierozní vyhláška počítá pouze s vodní erozí, nikoli erozí větrnou. Tato skutečnost je kritizována odbornou veřejností²⁹³, neboť její důsledek lze spatřovat mimo jiné v tom, že mezi protierozními technickými opatřeními nejsou v protierozní vyhlášce uvedeny například větrolamy. Podle mého názoru však i pozemky, na nichž jsou vysázeny větrolamy, zůstanou součástí ZPF. Je tomu tak z důvodu výše uvedeného a s poukazem na neuzavřenost, respektive demonstrativní povahu, výčtu nezemědělské půdy spadající do ZPF, pokud tato slouží k zajišťování zemědělské výroby.

Z výše uvedeného vyplývá, že výsadba dřevin tvořících například meze, větrolamy nebo samostatně stojící dřeviny, skupiny dřevin, stromořadí na zemědělské půdě při zachování zemědělské produkce nekoliduje s kvantitativní ani kvalitativní ochranou ZPF. Buďto po výsadbě stromů na zemědělské půdě dojde ke změně druhu pozemku například

²⁹¹ Tato protierozní funkce bude přirozeně vlastní zejména liniové výsadbě dřevin, ale nelze ji vyloučit i u samostatně stojících stromů, respektive dřevin.

²⁹² DOLEŽALOVÁ, Helena In: HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 37 a 38. ISBN 978-80-210-9748-3.

²⁹³ DUHA, Hnutí. *Návrh protierozní vyhlášky nechrání půdu před erozí, ale naopak ji toleruje* [online]. 2021 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://hnutiduha.cz/aktualne/navrh-protierozni-vyhlaskey-nechrani-pudu-pred-erozi-ale-naopak-ji-toleruje>.

na sad, přičemž pozemek stále zůstává zemědělskou půdou, nebo se pozemek stane nezemědělskou půdou sloužící k zajišťování zemědělské výroby, avšak zůstane součástí ZPF. Při zakládání agrolesnického systému na zemědělské půdě tak pro výsadbu dřevin není potřeba žádat o odnětí půdy ze ZPF (tzv. *zábor*) podle §§ 9 an. zákona o ochraně ZPF.

3.3.2. Plantáže dřevin na zemědělské půdě

Součástí agrolesnických systémů mohou být při dodržení charakteru agrolesnictví spočívajícího ve využití pozemku pro pěstování dřevin a zemědělskou produkci zároveň také plantáže dřevin. Pro posouzení, zda jsou plantáže dřevin součástí agrolesnického systému, je zásadní skutečnost, zda je při pěstování plantáží dřevin zachována funkce zemědělské půdy v podobě rostlinné nebo živočišné produkce. Primárním účelem plantáží dřevin je produkce biomasy v různé podobě. Ta však může být doprovázena sekundárními přínosy v podobě snížení eroze půdy, zvýšení biodiverzity stanoviště, zvýšení kvality a množství spodních vod nebo například zvýšení *welfare* hospodářských zvířat při silvopastevních nebo agrosilvopastevních agrolesnických systémech.²⁹⁴

Podle § 3 odst. 7 zákona o ochraně ZPF je vlastník nebo jiná osoba, která je oprávněna zemědělskou půdu užívat, oznámit orgánu ochrany ZPF výsadbu dřevin při zakládání plantáže dřevin, a to do 15 dnů od výsadby. Stejně tak je vlastník, respektive uživatel, povinen ohlásit počátek nového pěstebního cyklu, případně ukončení tohoto způsobu využití zemědělské půdy. Tato povinnost nicméně podle citovaného ustanovení odpadá při ohlášení těchto skutečností Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu při získávání přímých podpor v rámci SZP.

V souvislosti s kvalitativní ochranou ZPF je podle § 3 odst. 5 věty druhé zákona o ochraně ZPF zakázáno zemědělskou půdu I. a II. třídy ochrany ZPF využívat jako plantáž dřevin.²⁹⁵ Z obsahu tohoto ustanovení a druhu dřevin, na které omezení dopadá, lze dovodit, že se zákonodárce obává přílišného vyčerpávání nejkvalitnější zemědělské půdy, tedy zemědělské půdy I. a II. třídy ochrany ZPF, což lze považovat za kvalitativní rozměr ochrany ZPF.

²⁹⁴ KRAVKA, Miroslav. *Plantáže dřevin pro biomasu, vánoční stromky a zalesňování zemědělských půd: metody vhodné pro malé a střední provozy*. Praha: Grada, 2012, s. 360 až 363. EPUB. ISBN 978-80-247-7926-3.

²⁹⁵ Třídy ochrany ZPF stanovuje vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 48/2011 Sb., o stanovení tříd ochrany, ve znění pozdějších předpisů, na základě přiřazení bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), ve znění pozdějších předpisů.

Je však otázkou, zda k takovému omezení vůbec existuje důvod. Podle Quinkensteina, Tsonkové a Freese pěstování RRD na zemědělské půdě v mírném podnebném pásu nevede ke snižování obsahu uhlíku v půdě, naopak vede k jeho sekvestraci. Děje se tak v důsledku opadu listů a zbytků kořenového systému, který zůstane v místě ponechán. Ačkoliv se míra přibývajícího uhlíku v půdě mění v závislosti na typu půdy, ukládání organického uhlíku v půdě při pěstování RRD je v dlouhodobém horizontu srovnatelný s ukládáním vzdušného uhlíku v lesích. V prvních letech po výsadbě sice dochází k čerpání uhlíku v půdě, následně je však uhlík zpět doplněn a přibude nad míru, která předcházela výsadbě plantáže dřevin.²⁹⁶

Již na základě výše uvedeného lze pochybovat o smyslu tohoto omezení při ochraně ZPF. Odborné stanovisko VÚKOZ²⁹⁷ v tomto směru dále akcentuje význam výmladkových plantáží při snižování užívání chemických prostředků ochrany rostlin, provzdušňování ornice, rozšiřování biodiverzity, protierozní funkci, či eliminaci těžkých kovů v půdě.²⁹⁸ Pokud má být tedy smyslem zákona o ochraně ZPF skutečná kvalitativní ochrana ZPF, mělo by být podle mého názoru *de lege ferenda* zrušeno výše uvedené omezení pro zemědělskou půdu I. a II. třídy ochrany ZPF. Tato změna by přitom mohla nepřímo podpořit ochotu zemědělců zakládat typ agrolesnického systému využívajícího právě výmladkové plantáže.

Výše uvedené rovněž platí pro hodnocení doplňkových omezení pro výmladkové plantáže pěstované na zemědělské půdě nižší kvality, tj. třídy III., IV. a V. ochrany ZPF. Tato omezení se týkají zejména délky pěstebních cyklů výmladkových plantáží a vycházejí z § 3 odst. 5 a 6 zákona o ochraně ZPF. Podle důvodové zprávy je riziko pro ZPF v tomto smyslu spatřováno v situacích, kdy by pěstovaný porost zůstal dlouhodobě nesklizen nebo by „*po skončení pěstebního cyklu zůstaly na pozemku pařezy a nebyla provedena rekultivace umožňující běžné zemědělské hospodaření.*“²⁹⁹ Doležalová v tomto směru navrhuje zmírnit toto časové omezení při pěstování plantáží dřevin v podobě vymezených cyklů alespoň v určitém omezeném rozsahu „*například při stanovení maximální šíře a minimálního odstupu liniových*

²⁹⁶ QUINKENSTEIN, Ansgar, TSONKOVA, Penka, and FREESE, Dirk In: DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science* [e-book]. Singapore: Springer, 2017, s. 287. ISBN 978-981-10-7650-3.

²⁹⁷ VÚKOZ neboli Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, je veřejnou výzkumnou institucí při Ministerstvu životního prostředí zřízenou podle zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹⁸ WEGER, Jan a kol. *Odborné stanovisko k zákazu pěstování plantáží dřevin v první a druhé třídě ochrany ZPF dle novelizace zák. č. 334/1992 Sb. a návrh na jeho úpravu.* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: https://www.vukoz.cz/dokumenty/isoze/clanky/zakon_o_ZPF/Plantaze_RRD_a_TOZPF_web.pdf.

²⁹⁹ VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk č. 339/0.

*porostů*³⁰⁰. Podle mého názoru by tato regulace nadměrně zkomplikovala koncepci stávající právní úpravy. V současnosti totiž lze podle § 3 odst. 6 zákona o ochraně ZPF pěstovat plantáže dřevin na zemědělské půdě kvality III., IV. a V. třídy po dobu až 30 let (ve třech 10letých cyklech), což je podle mého názoru dostatečně dlouhá doba například pro zavedení a údržbu typu agrolesnického systému *alley coppice*³⁰¹. Nadto je na místě připomenout, že zemědělci je umožněno na svém pozemku mít tzv. *protierozní opatření*, která mohou být například v podobě větrolamů či mezí tvořena také právě pásy výmladkových plantáží dřevin. Takový závěr se opírá o zásadu *lex specialis derogat legi generali*, neboť dopadá pouze na případy, kdy by tyto plantáže dřevin měly právě protierozní funkci.

Nad rámec této podkapitoly pak nelze opomenout otázku zda lze zakládat výmladkové plantáže RRD na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Vzhledem k tomu, že založením výmladkových plantáží RRD by došlo k zániků některých funkcí lesa (například funkce krajinnotvorné, klimatické či zdravotně rekreační)³⁰², muselo by dojít přinejmenším k omezení plnění funkcí lesa podle § 16 lesního zákona. Nelze však vyloučit, že by muselo dojít k úplnému odnětí pozemků, tím spíše, pokud by měla být výmladková plantáž RRD kombinována s jinou zemědělskou činností v rámci agrolesnictví.³⁰³

3.4. Katastr nemovitostí a agrolesnické systémy

Katastr nemovitostí jako veřejný seznam obsahuje soubor zákonem vymezených údajů o nemovitých věcech, mezi nimiž lze jako nejvýznamnější s ohledem na superficiální zásadu označit pozemky. V katastru nemovitostí jsou pozemky členěny mimo jiné podle jejich druhů, případně s uvedením způsobu jejich využití³⁰⁴. Smyslem této podkapitoly je mimo jiné zjistit, zda a případně za jakých podmínek lze zavést agrolesnické systémy na pozemcích, aniž by došlo ke kolizi s druhovým vymezením pozemku podle vyhlášky Českého úřadu

³⁰⁰ DOLEŽALOVÁ, Helena. Právní překážky agrolesnictví. České právo životního prostředí, 2019(52), s. 73. ISSN 1213-5542.

³⁰¹ Pro tento typ agrolesnického systému vizte blíže podkapitulu 4.4.2. této rigorózní práce.

³⁰² DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, § 2. ISBN 978-80-7357-425-3.

³⁰³ STANĚK, Jiří. Jak budeme pěstovat rychle rostoucí dřeviny? *Lesnická práce* [online]. Kostelec nad Černými lesy: Čs. matice lesnická, 2006, 2006(12) [cit. 2022-10-07], s. 12 a 13. ISSN 0322-9254. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-85-2006/lesnicka-prace-c-12-06/jak-budeme-pestovat-rychle-rostouci-dreviny>.

³⁰⁴ Způsob využití pozemku se oproti druhu pozemku eviduje v katastru nemovitostí pouze u parcely s druhem pozemku *vodní plocha, ostatní plocha a zastavěná plocha a nádvoří* bez připojené budovy nebo vodního díla. Pro agrolesnické systémy mohou být relevantní za určitých okolností pouze *ostatní plochy*. (příloha č. 2 katastrální vyhlášky).

zeměměřického a katastrálního č. 357/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „katastrální vyhláška“).

Katastr nemovitostí je částečně propojen s evidencí LPIS, o čemž bylo pojednáno výše³⁰⁵. Druhy zemědělské kultury v evidenci půdy v případě LPIS podle § 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS a druhové vymezení pozemků v případě katastru nemovitostí podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky je potřeba vnímat odděleně, neboť účel obou veřejných seznamů je zcela odlišný. Zatímco katastr nemovitostí je zdrojem informací sloužících k ochraně práv k nemovitostem, pro účely daní, poplatků, rozvoj území a další, LPIS slouží zejména k ověřování správnosti údajů uvedených v žádosti o dotace poskytované na zemědělskou půdu v rámci SZP.³⁰⁶ Za obsahovou provázanost katastru a LPIS však lze považovat ustanovení § 3 odst. 4 písm. b) zákona o ochraně ZPF.³⁰⁷

V rámci dřívější právní úpravy byly v pozemkovém katastru vymezeny druhy evidovaných pozemků podle § 21 zákona č. 177/1927 Sb., o pozemkovém katastru a jeho vedení (Katastrální zákon), ve znění účinném do 31. 8. 1971. Zakládání agrolesnických systémů, respektive pěstování dřevin na zemědělské půdě, v té době usnadňoval § 24 odst. 3 vládního nařízení č. 64/1930 Sb., jímž se částečně provádějí hlavy II., III. a IV. zákona o pozemkovém katastru a jeho vedení (katastrálního zákona), ve znění účinném do 31. 8. 1971. Podle tohoto ustanovení byly pozemky se smíšeným způsobem hospodaření řazeny pod ten druh pozemku, který odpovídal nejvyššímu výtěžku všech zároveň získaných plodin. Takové řešení lze považovat za inspirativní, byť případné dokazování v přestupkovém řízení vedeném katastrálním úřadem v souvislosti s navrhovaným ustanovením by mohlo být přinejmenším komplikované. Mimo jiné by tomu mohlo být také proto, že výtěžek zejména dřevin se může v průběhu času v souvislosti s jejich věkem a druhem významně měnit. Nadto lze upozornit, že s ohledem výjimku podle § 3 odst. 4 písm. b) zákona o ochraně ZPF by

³⁰⁵ Blíže vizte podkapitolu 2.3. této rigorózní práce.

³⁰⁶ Naplňování definičních znaků zemědělských kultur podle LPIS byla blíže věnována pozornost v podkapitole 2.3.2. této rigorózní práce.

³⁰⁷ TKÁČIKOVÁ, Jana, Vojtěch VOMÁČKA a Dominik ŽIDEK. *Půda v právních vztazích – aktuální otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 334 a 335. ISBN 978-80-210-9696-7.

zamýšlený pozitivní účel takové změny dopadl jen na nižší procento pozemků s agrolesnickými systémy, tj. těch, které nejsou evidovány v LPIS.^{308 309}

Okrajově s problematikou katastru nemovitostí a agrolesnických systémů souvisí také problematika tzv. pozemkových úprav podle zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úradech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o pozemkových úpravách**“). Těmi se ve veřejném zájmu prostorově a funkčně uspořádávají pozemky tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy. Součástí nového uspořádání pozemků jsou také tzv. *společná zařízení*. Těmi mohou být také například opatření k ochraně a tvorbě životního prostředí podle § 9 odst. 8 písm. d) zákona o pozemkových úpravách, tedy dílčí prvky agrolesnických systémů například v rámci protierozních opatření (meze, vsakovací průlehy s dřevinami, větrolamy apod.). S ohledem na § 9 odst. 8 písm. d) zákona o pozemkových úpravách by však tzv. *společnými zařízeními* mohly být také komplexní agrolesnické systémy jako například pasené sady, polní sady nebo agrolesnický systém spočívající v pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin (*alley cropping*).

Tato podkapitola pojednává zejména o problematice agrolesnických systémů na zemědělské půdě. Je-li v rámci této podkapitoly pojednáno o agrolesnických systémech na lesní půdě, je na to v textu výslovně upozorněno.

3.4.1. Kompatibilita druhového vymezení pozemků s agrolesnickými systémy

Silvopastevní agrolesnické systémy se budou přirozeně nacházet zejména na druhu zemědělské půdy *trvalý travní porost*³¹⁰. Z jeho definice je zřejmé, že zákonodárce s existencí stromů a keřů na trvalém travním porostu přímo počítá, neboť uvádí, že se na něm mohou vyskytovat rozptýlené stromy a keře, případně jejich skupiny. Požadována rozptýlenost porostu může sice evokovat požadavek nahodilosti, nicméně ty porosty mohou být vysázeny i systematicky například za účelem snazší seče trávy. Pokud by zákonodárce zamýšlel porosty

³⁰⁸ Ustanovení § 24 odst. 3 vládního nařízení č. 64/1930 Sb., jímž se částečně provádějí hlavy II., III. a IV. zákona o pozemkovém katastru a jeho vedení (katastrálního zákona), ve znění účinném do 31. 8. 1971, zní: „*Pozemky vzdělávané způsobem smíšeným (např. role s ovocnými stromy) se zařadí s ohledem na výtěžek všech zároveň získaných plodin do druhu pozemků, jehož způsob vzdělávání u nich plošně převládá.*“

³⁰⁹ DOLEŽALOVÁ, Helena In: HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 35. ISBN 978-80-210-9748-3.

³¹⁰ Definice druhu pozemku *trvalý travní porost* podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky zní: „*Pozemek využívaný k pěstování trav nebo jiných bylinných píceň, který nebyl zahrnut do systému střídání plodin a na kterém se mohou vyskytovat rozptýlené stromy a keře, případně jejich skupiny, pokud trávy a jiné bylinné píceňiny i nadále převažují.*“

pouze nahodilé, toto slovo by použil přímo jako součást definičního znaku vymezeného druhu pozemku. Trávy a bylinné pícniny však stále musí převažovat. V rámci vymezeného způsobu využití pozemku může být součástí trvalého travního porostu školka nebo plantáž dřevin. Na trvalém travním porostu může být dále umístěna také mez, stráž, úvoz, či příkop, což odpovídá možnému způsobu využití tohoto druhu pozemku podle přílohy katastrální vyhlášky. Jejichž součástí pak mohou být přirozeně i stromy, ačkoliv to v katastrální vyhlášce není výslovně uvedeno.

Pro agrolesnické systémy na lesní půdě, tedy zejména lesní pastvu, forest farming a polaření, je relevantní druh pozemku označený jako *lesní pozemek*³¹¹. Legální definice lesního pozemku nevylučuje provádění lesní pastvy. Nadto s vymezenou definicí žádným způsobem nekoliduje ani polaření, neboť tato s odstraněním lesního porostu za účelem jeho obnovy výslovně počítá.

V případě silvoorebných agrolesnických systémů na zemědělské půdě přichází v úvahu zejména druh pozemku *orná půda*³¹². Ve své definici neobsahuje zmínku o tom, že by se na ní mohly nacházet stromy a keře, jako je tomu v případě trvalého travního porostu. V rámci vymezeného způsobu využití pozemku³¹³ však může být na orné půdě školka nebo plantáž dřevin. Na orné půdě přitom může být dále také mez, stráž, úvoz či příkop.³¹⁴ Otázkou však zůstává, z jakých důvodů nejsou mezi způsoby využití orné půdy uvedeny větrolamy. Ty by mohly být přirozeně součástí mezí nebo úvozních cest, samy o sobě však *stricto sensu* na orné půdě stát nemohou (pokud by nebyly tvořeny plantážemi dřevin)³¹⁵. Podle mého názoru by měly být větrolamy *de lege ferenda* zařazeny pod kód č. 30 přílohy č. 2 katastrální vyhlášky mezi mez a stráž, neboť větrolamy mají nezpochybnitelný význam při ochraně orné půdy. *Stricto sensu* by za současných podmínek musel vlastník orné zemědělské půdy pro samostatně stojící větrolamy, které by nebyly tvořeny plantážemi dřevin, vyčlenit samostatnou parcelu s druhem využití ostatní plocha.

³¹¹ Definice druhu pozemku *lesní pozemek* podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky zní: „Pozemek s lesním porostem a pozemek, u něhož byly lesní porosty odstraněny za účelem jejich obnovy, lesní průsek a neuzpevněná lesní cesta, není-li širší než 4 m, a pozemek, na němž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů [§ 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 289/1995 Sb.]“

³¹² Definice druhu pozemku *orná půda k* podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky zní: „Pozemek obdělávaný za účelem produkce plodin nebo pozemek, který je k dispozici pro rostlinnou výrobu, ale je ponechán ladem, případně pozemek, který je dočasně zatravněn v rámci systému střídání plodin.“

³¹³ Vizte přílohu č. 2 katastrální vyhlášky.

³¹⁴ K existenci stromů zejména na mezích vizte blíže pojednání nacházející se výše v rámci této podkapitoly.

³¹⁵ V případě trvalého travního porostu lze uvažovat podřazení větrolamů pod kategorii rozptýlených stromů a keřů, případně jejich skupiny. Trvalý travní porost však oproti orné půdě není v zásadě větrnou erozí ohrožen.

Typizovaný agrolesnický systém spočívající v pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadb dřevin (*alley cropping*) na orné půdě v kontextu vymezeného druhu půdy a dovolených způsobů využití pozemku v katastru nemovitostí nese v praxi s sebou řadu otázek. Zatímco druh půdy „*trvalý travní porost*“ počítá s rozptýlenými porosty při zachování převahy travin a bylinných píceň, v případě orné půdy tomu tak není. Na orné půdě sice mohou být plantáže dřevin, rozptýlené porosty nicméně mohou představovat problém. S vědomím limit mechanického obhospodařování orné půdy při rozptýlených dřevinných porostech, není podle mého názoru důvod takový způsob hospodaření veřejnoprávně limitovat. *De lege ferenda* by tak bylo vhodné upravit definici orné půdy v katastrální vyhlášce podle vzoru definice druhu „*trvalý travní porost*“ tak, aby se i na orné půdě v rámci její definice mohly vyskytovat rozptýlené stromy a keře, případně jejich skupiny. Přesto je podle mého názoru nutné trvat na kompatibilitě tohoto typizovaného agrolesnického systému s druhem pozemku *orná půda*, a to zejména s ohledem na dovolené prvky mezí, strání, úvozů, či příkopů, jak již bylo uvedeno výše. Jako inspiraci při úvaze *de lege ferenda* by v tomto případě mohla posloužit dříve účinná právní úprava obsažená v § 24 odst. 3 vládní nařízení č. 64/1930 Sb., jímž se částečně provádějí hlavy II., III. a IV. zákona o pozemkovém katastru a jeho vedení (katastrálního zákona), ve znění účinném do 31. 8. 1971, které byl věnován prostor výše.

Při zvažování, na jakých druzích pozemků podle katastrální vyhlášky se mohou nacházet agrolesnické systémy, přichází do úvahy také *ovocný sad*, *zahrada* nebo též *ostatní plocha*. Druhové vymezení pozemků, na nichž se nachází agrolesnický systém, má kromě možného způsobu využití pozemku svůj význam také v otázce daňového zatížení vlastníka pozemku, čemuž je věnován prostor níže.³¹⁶

3.4.2. Daň z nemovitých věcí v kontextu druhového vymezení pozemků

Druhové vymezení pozemků v katastru nemovitostí je relevantní také pro otázku výpočtu daně z nemovitých věcí. Agrolesnické systémy, respektive jejich jednotlivé prvky, se mohou nacházet na pozemcích s různým druhovým vymezením, jak již bylo uvedeno výše³¹⁷. Například mez tvořená stromy může být jak součástí pozemku s druhovým označením *orná půda*, tak i *ostatní plocha* s uvedeným způsobem využití *mez*, *stráň*.

³¹⁶ TKÁČIKOVÁ, Jana, Vojtěch VOMÁČKA a Dominik ŽIDEK. *Půda v právních vztazích – aktuální otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 335-337. ISBN 978-80-210-9696-7.

³¹⁷ Srov. podkapitulu 3.4.1. této rigorózní práce.

Jak již bylo uvedeno výše³¹⁸, důsledné zakreslování vymezených krajinných prvků v systému LPIS, které jsou s poukazem na § 4 odst. 1 písm. k) bod 2 zákona o dani z nemovitých věcí od daně zcela osvobozeny, může představovat pro vlastníka pozemku³¹⁹ vhodný nástroj daňové optimalizace.

3.4.3. Změna druhového vymezení pozemků při zakládání agrolesnických systémů

Při zakládání agrolesnických systémů může nastat situace, kdy bude muset dojít ke změně evidovaného druhu pozemku v katastru nemovitostí. Premisou případné změny druhu pozemku evidovaného v katastru nemovitostí je povinnost vlastníka pozemku, aby jej podle § 3 odst. 4 zákona o ochraně ZPF užíval nebo udržoval v souladu s charakteristikou druhu pozemku podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky. V úvahu připadá například změna druhu pozemku z trvalého travního porostu nebo orné půdy na sad. V případě stávající evidence druhu pozemku *ostatní plocha*, může být vyžadováno ohlášení změny druhu využití pozemku, má-li být v rámci agrolesnictví vysázena plantáž dřevin, případně mez nebo stráž. V krajním případě si lze také představit zalesnění pozemku s využitím techniky polaření, případně pro pozdější lesní pastvu, čemuž ale v rámci této podkapitoly nebude věnována zvláštní pozornost. Pro osoby pobírající na tento pozemek, respektive část pozemku, však je z povinnosti podle 3 odst. 4 zákona o ochraně ZPF stanovena zákonná výjimka, neboť tyto musí pozemky užívat a udržovat v souladu s druhovým vymezením pozemku v systému LPIS. Tato podkapitola tak bude mít svou relevanci jen k těm uživatelům agrolesnických systémů, na něž nejsou dotace v rámci SPZ pobírány.

Povinnost vlastníka pozemku ohlásit změnu druhu, respektive využití pozemku, vyplývá z jeho povinnosti ohlásit změny údajů katastru týkající se nemovitostí, a to do 30 dnů ode dne jejich vzniku podle § 37 odst. 1 písm. d) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**katastrální zákon**“). V případě porušení této povinnosti se vlastník pozemku dopouští přestupku podle § 57 odst. 2 písm. d) katastrálního zákona, za což mu hrozí uložení pokuty až do výše 50 tis. Kč v případě fyzických osob, respektive 100 tis. Kč v případě právnických nebo podnikajících fyzických osob.

V případě pozemků do 300 m² bude podkladem pro změnu druhu, respektive využití pozemku prohlášení vlastníka podle § 30 odst. 4 katastrálního zákona. V případě pozemků

³¹⁸ Srov. podkapitulu 2.3. této rigorózní práce.

³¹⁹ Respektive poplatníka daně podle § 3 zákona o dani z nemovitých věcí.

nad 300 m², nejvíce však do 1000 m², postačí územní souhlas podle § 96 odst. 2 písm. d) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. Pro změnu druhu, respektive využití pozemků nad 1000 m² je vyžadováno vydání územního rozhodnutí podle § 80 odst. 2 písm. d) téhož zákona. Výjimkou z této povinnosti jsou však případy, kdy změna druhu, respektive využití pozemků vyplývá ze schválených pozemkových úprav nebo jiného územního rozhodnutí.³²⁰

Pozemky dotčené změnou druhového vymezení pozemku, případně faktické terénní úpravy (např. terénní urovnávky, meze či terasy), jsou při splnění dalších zákonných předpokladů předmětem posuzování vlivů záměru na životní prostředí podle § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**zákon o posuzování vlivu na životní prostředí**“). Podle přílohy č. 1 bodu č. 93 zákona o posuzování vlivu na životní prostředí totiž *Restrukturalizace pozemků v krajině a záměry využití neobdělávané půdy nebo polopřírodních území k intenzivnímu zemědělskému využívání* na ploše 10 ha a vyšší podléhá zjišťovacímu řízení krajského úřadu, jehož předmětem je zjištění, zda tento záměr může nebo nemůže mít významný vliv na životní prostředí a veřejné zdraví (tzv. malá EIA).³²¹

V rámci kvalitativního vymezení záměru je podle odboru posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence Ministerstva životního prostředí restrukturalizací „*nutné chápat jako jakékoliv záměry zemědělského využívání pozemků o příslušné výměře, které dlouhodobě nebyly používány k zemědělským účelům.*“ V praxi lze však spíše očekávat zakládání agrolesnických systémů na dříve využívané zemědělské půdě pro konvenční zemědělství. V rámci kvantitativního vymezení záměru je pak odkazováno v případě změny druhu pozemku na § 3 odst. 2 katastrálního zákona, v případě terénních úprav se pak bude

³²⁰ MACHAČKOVÁ, Jana. In: MACHAČKOVÁ, Jana a kol. *Stavební zákon*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, § 80, s. 447. ISBN 978-80-7400-558-9.

³²¹ Metodický výklad vybraných bodů přílohy č. 1 k zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí a souvisejících ustanovení: Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence. Ministerstvo životního prostředí, s. 64, 2018. [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/dokumentSoubor/166/Metodick%C3%BD%20v%C3%BDklad%20vybran%C3%BDch%20bod%C5%AF%20p%C5%99%C3%ADlohy%20%C4%8D.%201%20k%20z%C3%A1konu.pdf?lang=cs>.

jednat o součet jednotlivých „ploch, u kterých dochází k přemístění, přidání či odebrání půdy“.³²²

Má-li dojít ke změně druhu pozemku z trvalého travního porostu na ornou půdu, tato předpokládá vydání souhlasu orgánu ochrany ZPF podle § 2 odst. 2 zákona o ochraně ZPF. Při něj dojde zejména k posouzení fyzikálních nebo biologických vlastností zemědělské půdy a rizik spojených s erozí.

3.5. Ochranná pásma liniových staveb

Jak již bylo uvedeno výše, agrolesnické systémy na zemědělské půdě v zásadě spočívají ve výsadbě dřevin při zachování zemědělské produkce³²³. Vlastník, respektive uživatel zemědělské půdy však nemá právo vysazovat stromy na zemědělské půdě libovolně. Musí přitom respektovat veškerá veřejnoprávní i soukromoprávní omezení, která se v tomto případě k zemědělské půdě vážou.³²⁴ Jedno z těchto omezení může spočívat v tzv. ochranných pásmech liniových staveb. Relevantní ke vztahu k agrolesnickým systémům pak budou ta ochranná pásma, v nichž dřeviny vůbec nemohou být nebo mohou dorůst pouze do omezené výšky.³²⁵

Ochranná pásma mohou být stanovena jak generálním omezením vlastnického práva k věci, tak služebnostmi³²⁶. Rozdíl spočívá zejména v tom, že generální omezení vlastnického práva je veřejnoprávním institutem, zatímco služebnosti soukromoprávním, respektive ve způsobu vymezení okruhu povinných osob. Zatímco v případě generálních omezení vlastnického práva jsou zákonem jako povinné osoby vymezeny všechny osoby, respektive vlastníci pozemků splňující určité podmínky, v případě služebností jsou to vlastníci konkrétních pozemků³²⁷. Od služebností jakožto soukromoprávních institutů je však potřeba

³²² Metodický výklad vybraných bodů přílohy č. 1 k zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí a souvisejících ustanovení: Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence. Ministerstvo životního prostředí, s. 64, 2018. [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/dokumentSoubor/166/Metodick%C3%BD%20v%C3%BDklad%20vybran%C3%BDch%20bod%C5%AF%20p%C5%99%C3%ADlohy%20%C4%8D.%201%20k%20z%C3%A1konu.pdf?lang=cs>.

³²³ Vizte kapitolu 1. této rigorózní práce.

³²⁴ BALOUNOVÁ, Jana. Chráněná území jako institut omezující vlastnické právo. *Právní rozhledy*, 2018, č. 6, s. 197-206. ISSN 1210-6410.

³²⁵ Nelze rovněž vyloučit existenci limitujících ochranných pásem na pozemcích určených k plnění funkcí lesa, ve vztahu k tématu této rigorózní práce však toto nelze považovat za relevantní. V úvahu přicházejí lesní pastva, která nebude ochrannými pásmy nijak dotčena, a polaření, které pak není příliš rozšířeno.

³²⁶ Nelze vyloučit rovněž vznik ochranného pásma na základě závazkového právního vztahu, což však není praktické ani rozšířené.

³²⁷ HRABÁNEK, Dušan, LASÁK, Jan in KRÁLÍK, Michal, SPÁČIL Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. 2. vydání, § 1260, s. 1127. ISBN 978-80-7400-803-0.

odlišovat tzv. *legální (zákonné) služebnosti*. Tyto se řadí mezi instituty veřejného práva, neboť vznikly na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci, případně přímo na základě vládního nařízení³²⁸. Subsidiárně se však pro ně použije soukromoprávní úprava služebností.^{329 330}

Tato podkapitola pojednává o problematice ochranných pásem liniových staveb je relevantní jak k agrolesnickým systémům na zemědělské tak lesní půdě, ačkoliv s ohledem na podobu těchto dvou kategorií odlišně. Zatímco ochranná pásma na zemědělské půdě založení agrolesnického systému spočívajícího ve výsadbě dřevin vylučují nebo do značné míry omezují, pěstování zemědělských plodin na lesní půdě ochrannými pásmy přirozeně omezeno není. Na agrolesnické systémy na lesní půdě jako je například *forest farming* lze nahlížet jako na jeden z mála možných způsobů hospodářského využití PUPFL dotčených existencí ochranného pásma liniových staveb v podobě například nadzemního elektrického vedení. Obsah jednotlivých omezení a rozsahu ochranných pásem liniových staveb se též může lišit v závislosti na tom, zda omezují PUPFL nebo pozemek jiný.

3.5.1. Ochranná pásma liniových staveb jako soukromoprávní služebnosti

Liniové stavby jsou definovány v § 509 OZ jako samostatné věci, které ze své povahy pravidelně zasahují více pozemků a nejsou tak jejich součástí. Zákon pak nabízí jejich demonstrativní výčet, v němž jsou uvedeny vodovody, kanalizace nebo energetická či jiná vedení. Pod pojem liniové stavby lze podřadit například stavby dopravní infrastruktury (silnice, železnice apod.) nebo též meliorace.³³¹

V rámci soukromoprávní úpravy samotná existence liniové stavby na zemědělské půdě nepůsobí automaticky vznik odpovídající služebnosti, ta však může být zřízena. V úvahu připadá zejména typizovaná služebnost inženýrské sítě podle § 1267 OZ. V rámci dispozitivní právní úpravy této služebnosti sice není ochranné pásmo výslovně zmíněno, *ipso facto* s ním však právní úprava počítá. Podle citovaného ustanovení se totiž vlastník pozemku „*zdrží všeho, co vede k ohrožení inženýrské sítě*“, kam by například v souvislosti s prorůstáním kořenového

³²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3217/2011.

³²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 25/04.

³³⁰ Dříve mohlo ke vzniku legální (zákonné) služebnosti vést například rozhodnutí správního orgánu vydávající povolení k výstavbě energetické liniové stavby podle zákona č. 79/1957 Sb., o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny (elektrizační zákon), ve znění účinném do 31. 12. 1994, nebo zákona č. 67/1960 Sb., o výrobě, rozvodu a využití topných plynů (plynárenský zákon), ve znění účinném do 31. 12. 1994. Služebnosti vzniklé na základě těchto právních předpisů mnohdy stále existují.

³³¹ KOUKAL, Pavel In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1572. ISBN 978-80-7400-852-8.

systemu stromů mohla spadat i povinnost zdržet se výsadby stromů. Při zřizování služebnosti může být za tímto účelem zřízeno též ochranné pásmo se stanovením konkrétních ochranných podmínek. V souladu se zásadou materiální publicity je existující služebnost, která může limitovat výsadbu stromů na zemědělské půdě v rámci agrolesnických systémů, evidována v katastru nemovitostí.³³²

Obsah a rozsah služebností, které mohou limitovat výsadbu dřevin na zemědělské půdě, se bude lišit v každém jednotlivém případě. Lze si dokonce představit takovou služebnost, která může stanovovat povinnost vlastníka služebného pozemku vysázet ve vyhrazeném pásmu stromy na zemědělské půdě. Mohlo by se jednat například o služebnost vzniklou v souvislosti s dopravní stavbou, která počítá se stromy jako s opatřením zajišťujícím odhlučnění této dopravní stavby.³³³

3.5.2. Ochranná pásma inženýrských sítí jako zákonné služebnosti

Daleko větší význam, než služebnosti soukromoprávní však budou mít tzv. *zákonné (legální) služebnosti*. Jak již bylo uvedeno výše v rámci této podkapitoly, jedná se o instituty veřejného práva, neboť vznikly na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci, případně přímo na základě vládního nařízení³³⁴, s tím, že se pro ně subsidiárně použije soukromoprávní úprava služebností.³³⁵ Obsah jednotlivých zákonných (legálních) služebností vyplývá do značné míry ze sektorových veřejnoprávních předpisů a může se v průběhu času měnit.^{336 337}

Již důvodová zpráva k §§ 1267 až 1298 OZ uvádí, že „*úprava služebnosti inženýrské sítě je koncipována jako soukromoprávní, nezasahuje tedy do četných veřejnoprávních úprav a ponechává je nedotčeny*“³³⁸. Od zákonných (legálních) služebností je potřeba důsledně odlišovat generální omezení vlastnického práva, které dopadá na v zásadě všechny osoby, a to na rozdíl od zákonných (legálních) služebností, u nichž je povinná osoba určena relativně

³³² HANDRLICA, Jakub. Věcné břemeno a ochranné pásmo v energetickém zákoně. *Právní rozhledy* 2014(21), s. 731-739. ISSN 1210-6410.

³³³ Vizte § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů.

³³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3217/2011.

³³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 25/04.

³³⁶ HRABÁNEK, Dušan, LASÁK, Jan in KRÁLÍK, Michal, SPÁČIL Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. 2. vydání, § 1260, s. 1127. ISBN 978-80-7400-803-0.

³³⁷ HANDRLICA, Jakub. Věcné břemeno a ochranné pásmo v energetickém zákoně. *Právní rozhledy* 2014(21), s. 731-739. ISSN 1210-6410.

³³⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 550. ISBN 978-80-7208-922-2.

individuálně (vlastníci vymezených pozemků), typicky na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci. Důsledky pro agrolesnické systémy však mohou mít i generální omezení vlastnického práva. Například podle § 14 odst. 1 písm. a) vodního zákona je potřeba získat povolení příslušného vodoprávního úřadu k vysazování stromů nebo keřů v záplavových územích podle § 66 vodního zákona v rozsahu ovlivňujícím odtokové poměry, čemuž je věnován prostor níže^{339 340 341}.

Nejvýznamnější omezení v souvislosti se zákonnými služebnostmi při zakládání agrolesnických systémů, respektive výsadby stromů na zemědělském pozemku, bude představovat elektrické vedení, a to zejména z důvodů hustoty tuzemské přenosové a distribuční soustavy. Ochranná pásma této soustavy jsou vymezena v závislosti na konkrétní přenosové kapacitě, izolaci vodičů a způsobu jejich vedení podle § 46 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EnerZ“).³⁴² Jedním z nejzásadnějších praktických omezení pro agrolesnické systémy bude v tomto ohledu představovat zákaz nechávat v ochranném pásmu nadzemního vedení růst porosty nad výšku 3 m.

Naopak v rámci ochranného pásma podzemního vedení je § 46 odst. 10 EnerZ stanovena ještě přísnější povinnost, než je tomu u nadzemního vedení. V případě podzemního vedení je totiž stanoven všeobecný zákaz vysazovat trvalé porosty bez dalšího. Pokud je ovšem pozemek v rámci ochranného pásma podzemního vedení ponechán ladem a dojde k jeho zarostení náletovými dřevinami v rámci reprodukčního působení přírody, nedojde podle Zdvihala k porušení tohoto zákazu³⁴³. Mohlo by však dojít ke vzrůstu náletových dřevin v ochranném pásmu podzemního vedení do takové míry, že by její kořenový systém mohl poškodit nebo ohrozit bezpečné a spolehlivé provozování zařízení přenosové soustavy. Pak by došlo k situaci předvídané § 24 odst. 3 písm. g) EnerZ, respektive § 25 odst. 3 písm. g) EnerZ, podle kterého má provozovatel přenosové a distribuční soustavy právo, respektive povinnost v souvislosti s § 24 odst. 1 písm. a), respektive 25 odst. 1 písm. a) EnerZ takové stromové a jiné

³³⁹ Vizte podkapitolu 3.7.3. této rigorózní práce.

³⁴⁰ KINDL, Milan. *Právo nemovitostí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 398. ISBN 978-80-7400-564-0.

³⁴¹ HANDRLICA, Jakub. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, § 1267, s. 1148 a 1149. ISBN 978-80-7400-803-0.

³⁴² Ochranné pásmo je v zásadě vymezeno vzdáleností od krajního vodiče, která může činit 1-30 m. Ochranná pásma jsou zvlášť stanovena pro stavby a technická zařízení související s výrobou a distribucí elektrické energie.

³⁴³ ZDVIHAL, Zdeněk In: ZDVIHAL, Zdeněk, SVĚŘÁKOVÁ, Jana, MED, Jakub, OSADSKÁ, Jana a kol. *Energetický zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 828. ISBN 978-80-7400-769-9.

porosty odstraňovat a oklešťovat. Svou dílčí funkci by však v rámci agrolesnictví (například v otázce omezování eroze půdy) mohly takto okleštěné porosty i nadále plnit.

Další významné omezení budou při zakládání agrolesnických systémů představovat ochranná pásma plynárenské soustavy. V rámci těchto ochranných pásem je § 68 odst. 3 EnerZ stanovena obecná povinnost prevence, podle které je každý povinen zdržet se jednání, kterým by mohl poškodit plynárenskou soustavu, omezit nebo ohrozit její provoz. Za určitých okolností by k porušení této povinnosti mohlo dojít i v souladu se zakládáním, či údržbou agrolesnických systémů. Dále je § 68 odst. 6 EnerZ stanoveno užší ochranné pásmo³⁴⁴, v němž je bez ohledu na kapacitu konkrétní plynárenské sítě zakázáno vysazování trvalých porostů kořenících do větší hloubky než 20 cm nad povrch plynovodu, ledaže je k tomuto provozovatelem udělen souhlas. Před založením agrolesnického systému lze tak vlastníkovi zemědělského pozemku nebo jeho uživateli doporučit, aby se v případě existence plynárenské sítě obrátil na jejího provozovatele a v závislosti na její hloubce zvážil volbu druhu stromů vysazovaných v rámci zakládání agrolesnického systému. V porovnání s omezeními pro vlastníky pozemků, na nichž se nachází elektrická přenosová a distribuční soustava, jsou tato omezení v zásadě mírnější.

Subjektem přestupku stanoveného ve spojení s výše uvedenými povinnostmi, resp. zákazy, je fyzická osoba, která je vlastníkem nebo uživatelem zemědělského pozemku. Zákon však vymezuje v § 91a EnerZ také přestupky, kterých se mohou dopustit právnické a podnikající fyzické osoby. V takovém případě nemusí být zcela jasné, kdo se takového přestupku spouštějí například ve výsadbě trvalých porostů v ochranném pásmu podzemního elektrického vedení dopustil. V rámci zakládání agrolesnického systému totiž může být běžné, že dřeviny tvořící agrolesnický systém budou vysazovány nikoli vlastníkem nebo uživatelem zemědělského pozemku, ale subjektem specializujícím se na výsadby dřevin. V takovém případě se nabízí otázka, zda pachatelem bude investor, dodavatel, subdodavatel nebo jiná osoba. Obdobným problémem se zabýval Krajský soud v Brně, který se zabýval poškozením plynového potrubí při výkopových pracích ve vymezeném ochranném pásmu. Krajský soud v Brně se v tomto sporu vyslovil v tom smyslu, že primární odpovědnost nese skutečný realizátor nedovoleného zásadu, nikoli investor.³⁴⁵ Obdobný závěr by podle mého názoru bylo možno dovodit také při porušení výše uvedených zákazů v rámci ochranných

³⁴⁴ Šířka tohoto ochranného pásma je stanovena pruhem pozemků o šířce 2 m na obě strany od osy plynovodu.

³⁴⁵ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2018, č. j. 29 A 63/2016-33.

pásem, pokud by založení agrolesnického systému bylo svěřeno třetí osobě, například na základě smlouvy o dílo.³⁴⁶

V praxi se je možné setkat i s dalšími legálními (zákonnými) služebnostmi, jejichž obsah a rozsah je upraven dalšími sektorovými právními předpisy. Mezi ně patří například ochranná pásma teplotní soustavy podle EnerZ nebo ropovodů a produktovodů podle zákona č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze (zákon o nouzových zásobách ropy).

3.5.3. Ochranná pásma dopravních staveb jako zákonné služebnosti

Právní limit pro agrolesnické systémy mohou představovat také zákonné (legální) služebnosti omezující výkon vlastnického práva ve vztahu k agrolesnickým systémům, a to v důsledku existence dopravních staveb sousedících se zemědělskými pozemky. Podle § 33 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o pozemních komunikacích**“), je vymezeno ochranné pásmo na vnitřní straně oblouku silnice a místní komunikace I. nebo II. třídy o poloměru 500 metrů a menším. Vedle tohoto ochranného pásma je stanoveno další, a to v rozhledových trojúhelnících prostorů úrovnových křižovatek tvořených výše uvedenými pozemními komunikacemi.³⁴⁷ V takto vymezených ochranných pásmech podle § 33 zákona o pozemních komunikacích je mimo jiné zakázáno „*vysazovat stromy nebo vysoké keře a pěstovat takové kultury, které by svým vzrůstem a s přihlédnutím k úrovni terénu rušily rozhled potřebný pro bezpečnost silničního provozu*“.³⁴⁸ V ostatních kategoriích pozemních komunikací a dalších částech silnic I. a II. třídy obdobná ochranná pásma nejsou zákonem výslovně stanovena. Ve vztahu k dálnicím jsou tato ochranná pásma stanovena § 30 odst. 2 písm. a) zákona o pozemních komunikacích.

Vlastníky zemědělských pozemků, na nichž se nacházejí stromy, mohou omezovat i jiná, než výše uvedená veřejnoprávní omezení. Podle § 35 odst. 1 zákona o pozemních komunikacích „*Vlastníci nemovitostí v sousedství dálnice, silnice a místní komunikace jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění [...] padání [...] stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem*

³⁴⁶ ZDVIHAL, Zdeněk In: ZDVIHAL, Zdeněk, SVĚŘÁKOVÁ, Jana, MED, Jakub, OSADSKÁ, Jana a kol. *Energetický zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 832. ISBN 978-80-7400-769-9.

³⁴⁷ Strany rozhledových trojúhelníků se stanovují 100 m u hlavní silnice a 55 m u silnice.

³⁴⁸ KOŠINÁROVÁ, Barbora. *Zákon o pozemních komunikacích*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 336. ISBN 78-80-7400-848-1.

dálnice, silnice a místní komunikace nebo přírodními vlivy“. Pro takový zásah však musí existovat objektivní důvody^{349, 350}.

Vznikne-li nebezpečí ohrožující pozemní komunikaci v důsledku jednání, respektive nejednání vlastníků dřevin v blízkosti pozemní komunikace, jsou tito povinni nebezpečí odstranit na vlastní náklady podle § 35 odst. 1 za středníkem zákona o pozemních komunikacích. Typicky se bude jednat právě o zanedbání péče o dřeviny. Obdobné omezení platí i pro vlastníky jiných než sousedních pozemků, na nichž by se nacházel obdobný zdroj ohrožení, a to podle § 35 odst. 2 zákona o pozemních komunikacích. Nelze vyloučit i soukromoprávní odpovědnost vlastníků přilehlých nemovitostí i v případě, že nejsou k odstranění nebezpečí silničním úřadem přímo vyzváni. Bude tomu tak v souladu tzv. *obecnou prevenční povinností* podle § 2900 NOZ.^{351 352}

Právo na náhradu nákladů v souvislosti s péčí o dřeviny nevzniká vlastníkovu přilehlého pozemku. Naproti tomu rakouská právní úprava přiznává podle § 91 odst. 2 *Straßenverkehrsordnung*³⁵³ (BGBl. Nr. 159/1960), ve znění pozdějších předpisů, nárok na náhradu za ořez nebo odstranění dřevin alespoň u ovocných stromů, které nezasahují do vzdušného prostoru nad silnicí.^{354 355}

Stromořadí tvoří zásadní součást tuzemské kulturní krajiny po celá staletí³⁵⁶. Zatímco současná právní úprava přistupuje ke stromořadím podél dopravních staveb pouze restriktivně, měla by tento fenomén tuzemské kulturní krajiny naopak podpořit. S ohledem na široký pozitivní vliv stromořadí podél pozemních komunikací v otázce ochrany přírody a krajiny by mohla být *de lege ferenda* za určitých podmínek stanovena povinnost vlastníka, respektive správce pozemní komunikace podle § 9 odst. 3 zákona o pozemních

³⁴⁹ KOŠINÁROVÁ, Barbora. *Zákon o pozemních komunikacích*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 341. ISBN: 78-80-7400-848-1.

³⁵⁰ ČERNÍNOVÁ, Michaela. *Zákon o pozemních komunikacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 340-342. ISBN 978-80-7478-652-5.

³⁵¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2358/2013.

³⁵² ČERNÍNOVÁ, Michaela. *Zákon o pozemních komunikacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 340-342. ISBN 978-80-7478-652-5.

³⁵³ *Rakouský zákon o provozu na pozemních komunikacích*.

³⁵⁴ HERBST, Peter a kol. *Der Baum im Nachbarrecht : Freude - Änger - Risiko*. 4. , erweiterte Auflage. Wien: Graz: NWV Verlag, 2016, 39 až 41. ISBN 978-3-7083-1123-4.

³⁵⁵ ČERNÍNOVÁ, Michaela. *Zákon o pozemních komunikacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 340-342. ISBN 978-80-7478-652-5.

³⁵⁶ KLEMENSOVÁ, Marcela. Historie a současnost alejí v kulturní krajině České republiky. *Životné prostredie: revue pre teóriu a starostlivosť o životné prostredie* [online]. 2015(46), s. 187-190. [cit. 2022-05-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344565312_Historie_a_soucasnost_aleji_v_kulturni_krajine_Ceske_republiky.

komunikacích, stromořadí vysazovat. Jednalo by se podle mého názoru o účinný a plošný nástroj podporující ochranu přírody a krajiny, který by představoval mimo intravilán obcí přímou podporu agrolesnictví jakožto nástroje podporující vyšší ekologickou stabilitu krajiny, respektive rozšíření agrolesnických prvků v krajině.³⁵⁷

Obdobně jako je tomu v případě pozemních komunikacích, tak i existence železniční dráhy v blízkosti zemědělské půdy může představovat právní limit agrolesnických systémů na zemědělské půdě. Podle § 8 zákona č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**zákon o drahách**“) jsou vymezena v závislosti na kategorizaci železniční dráhy příslušná ochranná pásma. Ustanovení § 10 odst. 3 zákona o drahách stanoví právo provozovatele dráhy po předchozí výzvě adresované vlastníkovu porostu odstraňovat a oklešřovat porosty ohrožující bezpečnost nebo plynulost drážní dopravy nebo provozuschopnost dráhy.

Nutno však podotknout, že podle názoru Nejvyššího správního soudu samotná existence stromu v tzv. *dopadové vzdálenosti* neopravňuje správní orgán k povolení kácení bez dalšího. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku uvedl, že ohrožení bezpečnosti nebo plynulosti drážní dopravy pak nesmí být pouze hypotetické, nýbrž přinejmenším předvídatelné. „*Správní orgány jsou proto povinny zjistit konkrétní okolnosti, z nichž vyplývá nebezpečí pádu stromu (například stáří či zdraví stromu, morfologii terénu či stav podloží). Touto okolností přitom nemůže být pouze možný budoucí extrémní (tedy nikoliv běžný) klimatický jev, který by mohl strom v budoucnu zasáhnout. Pokud by bylo záměrem zákonodárce zahrnout výskyt jakýchkoli stromů (tj. i zdravých či řádně zakořeněných), které toliko v důsledku nepředvídatelných příčin mohou prakticky kdykoliv dopadnout do dráhy a ohrozit její provoz, vymezil by tomu odpovídající omezení vlastníků sousedních pozemků výslovně.*“³⁵⁸

3.6. Ochrana dřevin rostoucích mimo les

Problematika obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les je jedním ze stěžejních právních aspektů agrolesnictví. Na tom nic nemění skutečnost, že se týká pouze agrolesnických systémů, které se nacházejí na zemědělské půdě (tj. netýká se například lesní pastvy a polaření).

³⁵⁷ ČERNÍNOVÁ, Michaela. *Zákon o pozemních komunikacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 87-89. ISBN 978-80-7478-652-5.

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 7. 2020, č. j. 3 As 159/2018-81.

Smyslem této podkapitoly není komplexně obsáhnout problematiku ochrany dřevin rostoucích mimo les, ale postihnout stěžejní aspekty této ochrany ve vztahu k agrolesnictví.

Významnost problematiky obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les kolísá v závislosti na dvojím přístupu k agrolesnictví na zemědělské půdě. Jeden přístup vnímá stromy jako prostředky poskytující zemědělské půdě ekosystémové služby (jako například ochranu před větrnou a vodní erozí půdy, snižování důsledků extrémních výkyvů teplot, zadržování vody v krajině, biodiverzitu). Druhý přístup vnímá stromy primárně (nikoli však výlučně) jako prostředky ekonomického zisku spočívající v produkci dřevní hmoty. Mezi těmito dvěma přístupy v praxi neexistuje pevná rozlišovací linie. Ačkoliv různou měrou, přesto však problematika ochrany dřevin rostoucích mimo les dopadá na uživatele veškerých agrolesnických systémů na zemědělské půdě.³⁵⁹

Lze se setkat s názory, že ochota zemědělců vysazovat na svých pozemcích stromy do značné míry souvisí právě s právní úpravou ochrany dřevin rostoucích mimo les. Tento názor spočívá v tom, že pokud by došlo ke zmírnění podmínek pro kácení těchto stromů v rámci agrolesnictví, ochota vysazovat dřeviny na zemědělském pozemku by vzrostla³⁶⁰. Ačkoliv nelze zcela vyloučit ochranu dřevin rostoucích mimo les i podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, tato podkapitola se bude věnovat jen ochraně podle ZOPK. Nemovité kulturní památky, jejich ochranné zóny, případně památkově chráněná území totiž ze své povahy zásadně neovlivňují užívání zemědělské půdy.

Ve vztahu k obecné ochraně dřevin rostoucích na zemědělské půdě je v rámci srovnání zahraniční právní úpravy vhodné uvést, že ve Spolkové republice Německo dříve podléhaly komplexnější agrolesnické systémy ochraně podle BWaldG. Podle současné právní úpravy jsou tyto³⁶¹ na základě § 2 odst. 2 bod 2 BWaldG z působnosti spolkového lesního zákona vyjmuty.³⁶² Podle odborné literatury ke změně právní úpravy vedla snaha o diverzifikaci

³⁵⁹ Ke zmíněnému dvojímu přístupu agrolesnictví vizte blíže podkapitolu 1.1. této rigorózní práce.

³⁶⁰ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 76. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf

³⁶¹ Srov. ustanovení § 2 odst. 2 bod 2 BWaldG: „*Flächen mit Baumbestand, die gleichzeitig dem Anbau landwirtschaftlicher Produkte dienen (agroforstliche Nutzung)*“.

³⁶² Na rozdíl od jiných ploch nemohou jednotlivé spolkové země agrolesnické systémy podřadit pod působnost BWaldG. Srov. ustanovení § 2 odst. 2 BWaldG.

zemědělství, snížení nadužívání lesů či pozitivní vliv na ochranu životního prostředí v porovnání s konvenčním zemědělstvím.³⁶³

S obecnou ochranou dřevin rostoucích mimo les okrajově souvisí také obecná druhová ochrana dřevin, respektive omezení pro nepůvodní druhy dřevin a jejich křížence podle § 5 odst. 4 a 5 ZOPK. V souvislosti s přijetím zákona č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů, došlo ke změně § 4 ZOPK. Tato změna znamenala odstranění přívlastku „geograficky“ nepůvodní druh, přičemž do té doby odborná literatura vymezovala (geograficky) nepůvodní druh vždy ve vztahu k určitému regionu.³⁶⁴ Podle důvodové zprávy k uvedené novele citovaného zákona však fakticky na vymezení pojmu nepůvodního druhu nedojde k žádné zásadní změně³⁶⁵. Tato nová definice nepůvodního druhu tak lépe odpovídá definici nepůvodního druhu podle článku 3 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014, o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů. S ohledem na výše uvedené tak bude nutné zvažovat případnou žádost o udělení souhlasu orgánu ochrany přírody podle § 5 odst. 4 a 5 ZOPK vždy s ohledem na konkrétní místo záměru založit agrolesnický systém. Podle mého názoru by nejen zakládání agrolesnických systémů v tomto směru ulehčil seznam nepůvodních druhů obdobný unijnímu seznamu invazních nepůvodních druhů podle § 13d odst. 1 ZOPK. Takový právně závazný seznam by mohl mít pouze indikativní charakter, a tudíž by příslušný orgán ochrany přírody nepřišel o možnost rozhodovat o výsadbě dřevin s ohledem na místní poměry stanoviště. Takové řešení by *de lege ferenda* zvýšilo právní jistotu laické veřejnosti a zároveň by umožnilo orgánu ochrany přírody rozhodovat v závislosti na charakteru přirozených společenstev jednotlivých stanovišť.^{366 367}

³⁶³ PUKALL, Klaus. Mögliche Entwicklungslinien für das Bundeswaldgesetz. *Natur und Recht*. Springer. 2014(36), s. 173 a 174. ISSN 1439-0515.

³⁶⁴ VOMÁČKA, Vojtěch. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 68. ISBN: 978-80-7400-675-3.

³⁶⁵ Srov. VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů. Sněmovní tisk č. 731/0.

³⁶⁶ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 68-70. ISBN: 978-80-7400-675-3.

³⁶⁷ Ve vztahu k zakládání agrolesnických systémů uvádí Weger a Martiník seznam dřevin, které by takové povolení příslušného orgánu ochrany přírody podle současné právní úpravy nejspíše vyžadovaly. Mezi těmito dřevinami se nachází například kaštanovník jedlý (*Castanea sativa* Mill.), ořešák černý (*Juglans nigra* L.) a jejich kříženci. (Vizte WEGER, Jan, MARTINÍK, Antonín. In: KRČMÁŘOVÁ, Jana, ed. *Stromy v zemědělství: historie a*

Naproti tomu německá právní úprava omezuje vysazování rostlin, a tedy i dřevin, do volné krajiny v rámci obecné ochrany přírody a krajiny podle § 40 odst. 1 BNatSchG tak, že je zakázáno vysazovat do volné krajiny dřeviny, které se ve volné přírodě nevyskytují nebo nevyskytovaly po dobu delší než 100 let. Z tohoto obecného zákazu však existuje podle § 40 odst. 1 bodu 1 NatSchG zákonná výjimka pro výsadbu dřevin v rámci lesnictví a zemědělství³⁶⁸, tedy i agrolesnictví. Tím ovšem nejsou dotčena další omezení týkající se například invazních druhů dřevin podle § 40a BNatSchG.³⁶⁹

Pojednání o ochraně dřevin rostoucích mimo les je v rámci této podkapitoly doplněno o pojednání o ochraně památných dřevin, respektive památných stromů. Tato problematika je na rozdíl od obecné ochrany významně minoritní, avšak nelze ji při komplexní analýze vymezené problematiky právních aspektů agrolesnických systémů opominout.

Tato podkapitola tedy pojednává pouze o agrolesnických systémech na zemědělské půdě. Naproti této problematice v souvislosti s agrolesnickými systémy na lesní půdě stojí komplexní problematika ochrany PUPFL, která však zcela rozdílně dopadá na jednotlivé typy agrolesnických systémů. Z toho důvodu je o ni pojednáváno v rámci pojednání o jednotlivých typizovaných agrolesnických systémech na lesní půdě³⁷⁰.

3.6.1. Předmět a principy obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les

Podle § 7 odst. 1 ve spojení s § 3 odst. 1 písm. i) ZOPK jsou chráněny všechny dřeviny rostoucí mimo les, tedy i dřeviny na zemědělské půdě. Jedná se tedy o stromy či keře rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech, tedy na nikoli na PUPFL³⁷¹. Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu jsou takto chráněny i stromy suché, odumřelé³⁷². Chráněny jsou nejen dřeviny rostoucí mimo les, které byly záměrně vysázeny, ale také náletové

současnost agrolesnictví v České republice: výzkumný program Záchrana a obnova krajiny. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR, 2022. Strategie AV21, s. 116 až 118. ISBN 978-80-200-3333-8.)

³⁶⁸ Srov. ustanovení § 2 odst. 2 bod 2 BWaldG.

³⁶⁹ SCHUMACHER, Jochen a kol. *Bundesnaturschutzgesetz: Kommentar mit Umweltrechtsbehelfsgesetz und Bundesartenschutzverordnung.* 3. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2021, s. 990 až 992. ISBN 978-3-17-030715-5.

³⁷⁰ Vizte podkapitoly 4.1. a 4.2. této rigorózní práce.

³⁷¹ Pozemek je pozemkem určeným k plnění funkcí lesa podle § 3 lesního zákona, pokud není součástí ZPF, naplňuje definiční znaky pozemku určené k plnění funkcí lesa a zároveň s lesem souvisí či slouží lesnímu hospodářství. (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, č.j. 5 As 94/2008-44).

³⁷² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 8. 2003, č. j. 5 A 27/2001-34.

dřeviny³⁷³. V některých případech však to, zda se jedná o náletovou dřevinu, či nikoli, může rozhodnout o způsobu ochrany dřeviny.³⁷⁴

Obecná právní ochrana dřevin rostoucích mimo les stojí na třech základních principech. Prvním principem je *princip ochrany* vyjádřený v § 7 odst. 1 ZOPK, který spočívá v tom, že všechny dřeviny jsou zákonem chráněny před poškozováním a ničením. Poškozování a ničení dřevin rostoucích mimo les bylo s účinností do 14. 7. 2013³⁷⁵ zákonem definováno. V současnosti jsou vyhláškou o ochraně dřevin obdobně definovány tzv. *nedovolené zásady do dřevin*.^{376 377}

Dřeviny jsou takto chráněny, pokud se na ně nevztahuje ochrana přísnější³⁷⁸ nebo ochrana podle zvláštních předpisů. Podle Dienstbiera může být vyjádřená subsidiarita k ochraně podle zvláštních předpisů problematická. Podle něj by totiž při důsledném výkladu znamenala, že poškození dřeviny rostoucí například v památkově chráněném parku není přestupkem podle § 87 odst. 2 písm. e) ZOPK, resp. § 88 odst. 1 písm. c) ZOPK³⁷⁹. Důvodová zpráva k zákonu se k pojetí výše zmíněné subsidiarity nevyjadřuje³⁸⁰. Podle mého názoru však úmysl zákonodárce použít přísnější právní úpravu směřoval skutečně jen k situacím, kdy zákon nabízí přísnější právní úpravu v konkrétních případech. Tak například obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les umožňuje ořez stromů, pokud při něm nedojde k naplnění znaků nedovoleného zásahu do dřevin podle § 2 vyhlášky o ochraně dřevin³⁸¹. Na druhou stranu podle § 46 odst. 2 ZOPK je ošetřování památných stromů, tedy i ořez, prováděno pouze se souhlasem

³⁷³ Pojem tzv. *náletových dřevin* ZOPK vůbec nezná. (JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 202, s. 54. ISBN 978-80-7676-021-9).

³⁷⁴ Srov. výjimku z povolovacího principu podle § 8 ZOPK, o němž je pojednáno níže, respektive § 59 odst. 1 písm. j) vodního zákona.

³⁷⁵ Vizte § 8 odst. 1 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění účinném do 14. 7. 2013.

³⁷⁶ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 96 a 97. ISBN: 978-80-7400-675-3.

³⁷⁷ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 15. ISBN 978-80-271-2029-1.

³⁷⁸ Zákon přímo odkazuje na ustanovení vztahující se k ochraně památných stromů, a zvláště pak chráněných druhů.

³⁷⁹ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 96. ISBN 978-80-7400-675-3.

³⁸⁰ ČNR. Důvodová zpráva k zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Sněmovní tisk č. 497.

³⁸¹ Vizte blíže podkapitolu 3.6.1. této rigorózní práce.

orgánu, který ochranu vyhlásil. Důsledkům porušení principu ochrany dřevin rostoucích mimo les ve vztahu k pravidlům podmíněnosti (*cross compliance*) SZP je věnována pozornost výše³⁸².

Od 1. 1. 2022 jsou v souvislosti s přijetím zákona č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů, ve znění pozdějších předpisů, zavedeny další výjimky limitující princip ochrany. Tento princip se tak nepoužije zejména na nepůvodní druhy dřevin podle § 5 odst. 4 a 5 ZOPK, podle kterého je orgán ochrany přírody oprávněn stanovit opatření k regulaci nepůvodního druhu nebo křížence s ohledem na místní poměry. Rovněž je tento princip limitován v souvislosti s invazními nepůvodními druhy dřevin podle §§ 13d až 13l ZOPK³⁸³.

Druhým principem je *princip péče o dřeviny* vyjádřený v § 7 odst. 3 ZOPK, který spočívá v povinnosti aktivně pečovat o dřeviny. Tato povinnost zatěžuje přímo vlastníka pozemku. Konkrétně se bude jednat o povinnost ošetřovat a udržovat dřeviny v dobrém stavu. Tuto veřejnoprávní povinnost může vlastník pozemku dodržovat také prostřednictvím jiné osoby, například pachtýře.^{384 385}

Třetím principem je *povolovací princip*, který spočívá v tom, že ke kácení dřevin rostoucích mimo les je zásadně potřeba získat povolení orgánu ochrany přírody. Zákon zároveň vymezuje výjimky z povolovacího principu, čemuž je věnován prostor níže³⁸⁶.

Smysl obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les lze dovodit ze ZOPK, respektive z jeho prováděcího právního předpisu - vyhlášky o ochraně dřevin, v níž jsou podle § 1 písm. b) této vyhlášky vymezeny tzv. *společenské funkce dřevin*. Mezi takové společenské funkce řadí „*snižování prašnosti, tlumení hluku či zlepšování mikroklimatu*“. Mezi další společenské funkce patří: „*funkce estetická, včetně působení dřevin na krajinný ráz a ráz urbanizovaného prostředí*“. Vyhláška o ochraně dřevin však zcela opomíjí například funkci protierozní nebo

³⁸² Srov. podkapitulu 2.2.3. této rigorózní práce.

³⁸³ Jedná se o omezení pro nepůvodní invazní dřeviny zařazené na tzv. *unijní seznam*.

³⁸⁴ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 97 a 98. ISBN: 978-80-7400-675-3.

³⁸⁵ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 15. ISBN 978-80-271-2029-1.

³⁸⁶ Vizte podkapitulu 3.6.3. této rigorózní práce.

biodiverzní. Účel obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les do značné míry kopíruje ekosystémové přínosy agrolesnických systémů, o nichž bylo pojednáno výše³⁸⁷.

3.6.2. Ořez dřevin

Potřeba a způsob údržby stromů na zemědělských pozemcích kolísá v závislosti na dvojím přístupu k agrolesnictví (zda jsou stromy sázeny za účelem produkce dřevní hmoty³⁸⁸), druhů vysazovaných dřevin a konkrétních typech agrolesnických systémů³⁸⁹. Ořez dřevin při agrolesnictví souvisí s prvními dvěma výše zmíněnými principy ochrany dřevin rostoucích mimo les.

K ořezu dřevin rostoucích mimo les je vlastník pozemku nejen oprávněn, ale také za určitých okolností povinen.³⁹⁰ Podle výše uvedeného principu péče o dřeviny je vlastník povinen provést ořez dřeviny, je-li to potřeba zejména k jejich ošetřování a udržování. Pokud by v důsledku neprovádění péče o dřevinu došlo k poškození nebo zničení dřeviny, vlastník pozemku by se dopustil přestupku podle § 87 odst. 2 písm. e) ZOPK v případě fyzických, respektive podle § 88 odst. 1 písm. c) ZOPK v případě fyzických podnikajících a právnických osob.³⁹¹

Na druhé straně limity ořezu dřevin spočívají v situaci, kdy by samotný ořez měl vést k poškození nebo zničení dřeviny. Poškození a ničení dřevin bylo do roku 2013 obecnou prováděcí vyhláškou k ZOPK definováno jako „*nedovolený zásah, který způsobí podstatné a trvalé snížení jejich ekologických a estetických funkcí nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření*“.³⁹² V současnosti je podle § 2 odst. 1 vyhlášky o ochraně dřevin definován pojem *nedovolené zásady do dřevin*, kterými se rozumí „*takové poškození nebo ničení*

³⁸⁷ Vizte kapitolu 1. této rigorózní práce.

³⁸⁸ Vizte blíže podkapitolu 1.1. této rigorózní práce.

³⁸⁹ LOJKA, Bohdan, Antonín MARTINÍK, Jan WEGER, et al. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 32. ISBN 978-80-213-3061-0.

³⁹⁰ Například v souvislosti předcházení šíření nebo k vyhubení škodlivých organismů rostlin. Srov. § 7 odst. 2 věta druhá ZOPK.

³⁹¹ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 97 a 98. ISBN: 978-80-7400-675-3.

³⁹² Ustanovení § 8 odst. 1 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění účinném do 15. 7. 2013.

dřevin, které způsobí podstatné nebo trvalé snížení jejich ekologických nebo společenských funkcí³⁹³ nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření.“.

Právně nezávazná metodická instrukce Ministerstva životního prostředí odkazuje na arboristický standard Řez stromů SPPK A02 002: 2012³⁹⁴. Ta má sloužit příslušnému orgánu ochrany přírody jako věcně odborný podklad pro rozhodování, zda v konkrétním případě došlo k poškozování a ničení dřevin nebo nikoli³⁹⁵. Zásadní pro právní posouzení, zda se jedná o nedovolený zásah, či nikoliv, je však § 2 odst. 2 vyhlášky o ochraně dřevin. Podle tohoto ustanovení se o nedovolený zásah nejedná, pokud je prováděn za účelem zachování nebo zlepšení některé z funkcí dřeviny.

Období, ve kterém může k ořezu dřevin docházet není v rámci obecné ochrany dřevin zákonem stanoveno. Ve vztahu k žadatelům o dotace v rámci SZP však takové omezení existuje v rámci pravidel podmíněnosti (*cross compliance*), jak již bylo uvedeno výše³⁹⁶. Jednotlivým druhům ořezů dřevin, které jsou relevantní pro agrolesnictví, jako například tzv. *vyvětvování*, bude věnována pozornost níže u jednotlivých typizovaných agrolesnických systémů³⁹⁷. Naproti tomu ve Spolkové republice Německo je takové omezení přímo součástí obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les. Podle § 39 odst. 5 bod. 2 BNatSchG není možné dřeviny rostoucí mimo les kácet ani ořezávat (vyjma zdravotních ořezů) v období od 1. 3. do 30. 9. Relevantními výjimkami z tohoto zákazu jsou ve vztahu k agrolesnictví RRD, případně zásahy, k nimž dal

³⁹³ Společenským funkcím dřevin rostoucích mimo les byla věnována pozornost výše v rámci této podkapitoly.

³⁹⁴ ÚRADNÍČEK, Luboš a kol. *Arboristické standardy – Řez stromů: SPPK A02 002:2012* [online]. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2012 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.profitreetwork.cz/standardy.pdf>. Tyto byly revidovány v roce 2015. (KOLARÍK, Jaroslav a kol. *Arboristické standardy – Řez stromů: SPPK A02 002:2015* [online]. I. revize. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2015 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: https://nature.cz/documents/20121/1199516/02002_Rez_stromu.pdf/36bb11a4-5676-b1e0-f3a2-5e758c017694?t=1652775980674.

³⁹⁵ Metodická instrukce č. ZP27/2013, odboru obecné ochrany přírody a krajiny pro zajišťování agendy ochrany dřevin rostoucích mimo les v okolí nadzemních vedení elektrizační soustavy. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 7/2013.

³⁹⁶ Vizte podkapitolu 2.2.3. této rigorózní práce.

³⁹⁷ Vizte kapitolu 4. této rigorózní práce.

souhlas příslušný orgán ochrany přírody. Z uvedeného zákazu jsou vyňaty zásahy do alejí ve volné krajině, a to s ohledem na bezpečnost provozu na pozemních komunikacích.^{398 399 400}

3.6.3. Kácení dřevin

Kácení dřevin rostoucích mimo les, tedy odstraňování přinejmenším nadzemní části dřeviny, je z hlediska obecné ochrany přírody a krajiny nejzávažnějším zásahem⁴⁰¹. Právní úprava kácení dřevin vychází z povolovacího principu podle § 8 ZOPK. Podle něj je ke kácení dřevin rostoucích mimo les zásadně vyžadováno povolení. Zákon však rovněž stanovuje výjimky, kdy postačí pouhé oznámení (v souladu s oznamovacím principem), případně není vyžadováno ani to.⁴⁰²

V některých případech může povinnost kácení dřevin tvořících agrolesnický systém vyplývat přímo ze zákona. Podle § 3 odst. 6 zákona o ochraně ZPF lze zemědělskou půdu využívat jako výmladkovou plantáž nejdéle po dobu 30 let, přičemž délka jednoho pěstebního cyklu nesmí přesáhnout 10 let.

Povolení ke kácení dřevin

Žadatelem o vydání povolení ke kácení dřevin je podle § 4 odst. 1 písm. b) vyhlášky o ochraně dřevin vlastníků, případně uživatel (tj. nájemce či pachtýř) pozemku s doloženým souhlasem vlastníka pozemku, na němž se dřeviny nachází. Jak již bylo uvedeno výše, v případě agrolesnických systémů, u nichž byla uzavřena pachtovní smlouva se sjednanou výjimkou ze superfiální zásady pro trvalé porosty (tj. dřeviny rostoucí mimo les)

³⁹⁸ SCHUMACHER, Jochen a kol. *Bundesnaturschutzgesetz: Kommentar mit Umweltrechtsbehelfsgesetz und Bundesartenschutzverordnung*. 3. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2021, s. 985 a 986. ISBN 978-3-17-030715-5.

³⁹⁹ BRELOER, Von Helge. Baum und Gehölzpflege nach dem neuen Bundesnaturschutzgesetz: Baumpflege und Naturschutzrecht. *AFZ-DerWald* [online]. 2010(17) ISSN 1430-2713. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.oldenburg-kreis.de/downloads/datei/OTAwMDAyMTI3Oy07L3Vzei9sb2NhbC9odHRwZC92aHRkb2NzL2xrb2xkZW5idXJnL2xrb2xkZW5idXJnL21lZGllbi9kb2t1bWVudGUvNjFfYnJlbG9lc9zY2huaXR0emVpdGVuX2FydGVuc2NodXR6LnBkZg%3D%3D>.

⁴⁰⁰ WEINECKE, Caroline. *Natur- und Baumschutz in Deutschland: rechtliche Entwicklungen und Probleme*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2012, s. 40 až 42. ISBN 978-3-8428-7990-4.

⁴⁰¹ Ekologický význam obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les do značné míry koresponduje s ekosystémovými službami stromů v rámci agrolesnictví. K tomuto vizte blíže podkapitoly 3.6. a 1.1. této rigorózní práce.

⁴⁰² DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 99. ISBN: 978-80-7400-675-3.

podle § 2 odst. 2 věty druhé zákona o půdě se podle mého názoru zvláštní souhlas nevyžaduje⁴⁰³.

Nezbytným předpokladem pro vydání povolení ke kácení dřevin je podle § 8 odst. 1 ZOPK závažný důvod, a to po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Zákon blíže nespecifikuje, co předpokládá jako závažný důvod. Jedná se tedy o neurčitý právní pojem. Existence závažného důvodu pro pokácení dřevin musí být posuzována v každém jednotlivém případě⁴⁰⁴. Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu „závažný důvod pro pokácení dřevin musí existovat již v okamžiku vydání rozhodnutí o povolení kácení a nemůže být suplován podmínkou určující termín pro samotnou realizaci kácení dřevin“.^{405 406}

Podle Rozsudku Nejvyššího správního soudu⁴⁰⁷ existuje mezi závažností důvodu pro vydání povolení ke kácení dřevin a funkčním a estetickým významem dřevin vzájemný vztah proporcionality. Čím závažnější důvod pro vydání takového povolení existuje, tím funkčně a esteticky významnější dřeviny mohou být pokáceny. Podle Ministerstva životního prostředí jsou závažnými důvody pro pokácení dřeviny ty důvody, které nelze odstranit jinými běžně dostupnými prostředky než právě pokácením dřeviny⁴⁰⁸. Funkční a estetický význam dřevin a závažnost pro kácení dřevin je vyhodnocován v rámci správního uvážení příslušného správního orgánu, který tak může v rámci tohoto zohlednit konkrétní okolnosti případu.⁴⁰⁹

Součástí vydaného povolení ke kácení dřevin příslušným orgánem ochrany přírody může být podle § 9 ZOPK uložení povinnosti k náhradní výsadby dřevin, případně následné péče o tyto dřeviny. Ačkoliv zákon počítá rovněž s možností uložit povinnost zaplacení odvodů

⁴⁰³ Vizte podkapitolu 3.2.2. této rigorózní práce.

⁴⁰⁴ Podle Jelínkové lze zhruba vymezit, které důvody nelze považovat za závažné pro povolení kácení dřevin (např. opadávání listů, stínění, alergenní působení dřevin) a které v zásadě ano (např. prokázané ohrožení životů a zdraví lidí či kolize s veřejně prospěšnou stavbou). (JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Praktický komentář. ISBN 978-80-7676-021-9.) Závažný důvod pro povolení kácení dřev však jistě nemusí být jen jejich špatný zdravotní stav. (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2020, č. j. 2 As 196/2018-78).

⁴⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 8. 2008, č. j. 4 As 20/2008-84.

⁴⁰⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 8. ISBN 978-80-7552-229-0.

⁴⁰⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 8. 2008, č. j. 4 As 20/2008-84, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2007, č. j. 4 As 10/2007-109.

⁴⁰⁸ Metodická instrukce č. ZP05/2022, odboru adaptace krajiny na klimatickou změnu a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, upravující povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 3/2022.

⁴⁰⁹ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 101 a 102. ISBN: 978-80-7400-675-3.

za pokácené dřeviny, neexistuje k uložení takovéto povinnosti příslušná zákonná úprava. Stanovení odvodů například v obecně závazné vyhlášce obce by pak bylo v rozporu s článkem 2 odst. 4 Ústavy ČR a článkem 2 odst. 3, respektive článkem 4 odst. 1 a článkem 11 odst. 5 LZPS.⁴¹⁰

Období, ve kterém mohou být dřeviny káceny, není v rámci obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les právním předpisem stanoveno. Podle § 5 vyhlášky o ochraně dřevin se kácení dřevin zpravidla provádí v období jejich vegetačního klidu. Období, ve kterém může ke kácení dřevin podléhajících povolovacímu principu dojít, však bývá v rozhodovací praxi stanovováno jako závazná podmínka obsažena v povolení orgánu ochrany přírody podle § 8 odst. 1 ZOPK. Stejně jako v případě ořezu dřevin však takové omezení existuje v rámci SZP v souvislosti s pravidly podmíněnosti (*cross compliance*) SZP, čemuž byla věnována pozornost výše⁴¹¹. Rovněž byla výše věnována pozornost kácení, respektive ořezu, dřevin v rámci německé právní úpravy podle § 39 odst. 5 BNatSchG^{412, 413}

Obecně k oznámení o kácení dřevin

Výjimek z povolovacího principu, u nichž postačí pouhé oznámení⁴¹⁴, je podle §§ 8 odst. 2 a 4 ZOPK celkem šest. Jedná se o následující případy:

- kácení dřevin z důvodů pěstebních, a to za účelem obnovy porostů nebo při provádění výchovné probírky porostů,
- při údržbě břehových porostů prováděné při správě vodních toků,
- odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy, respektive rozvod tepelné energie prováděném při provozování těchto soustav,
- odstraňování dřevin za účelem zajištění provozuschopnosti železniční dráhy nebo zajištění plynulé a bezpečné drážní dopravy na této dráze,
- zdravotní důvody dřevin, není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, a

⁴¹⁰ Blíže vizte DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 115. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴¹¹ Vizte podkapitulu 2.2.3. této rigorózní práce.

⁴¹² Vizte podkapitulu 3.6.2. této rigorózní práce.

⁴¹³ Stanovisko České inspekce životního prostředí. *Kdy se smí provádět kácení a ořez dřevin [online]*, 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/prakticky-radce/nejcasteji-kladene-otazky-a-odpovedi/kdy-se-smi-provadet-kaceni-a-orez-drevin>.

⁴¹⁴ Někteří autoři hovoří přímo o tzv. *oznamovacím principu*. (srov. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 8. ISBN 978-80-7552-229-0).

- je-li stavem dřevin zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu.

Toto oznámení musí být doručeno orgánu ochrany přírody alespoň 15 dní před zamýšleným kácením dřevin. Ten kácení může pozastavit, omezit nebo zakázat, pokud by kácení dřevin mělo odporovat požadavkům na jejich ochranu. Podle rozsudku Městského soudu v Praze je smyslem oznamovací povinnosti to, aby měl příslušný orgán ochrany přírody možnost zabránit neuváženým a nežádoucím zásahům do přírody⁴¹⁵. Pokud se příslušný orgán ochrany přírody rozhodne zakázat zamýšlené kácení dřevin, k zajištění účelů zahájeného správního řízení musí vydat předběžné opatření podle § 61 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**správní řád**“). Součástí výrokové části správního rozhodnutí by pak byl zákaz činnosti podle § 66 ZOPK⁴¹⁶. V případě zřejmého a bezprostředního ohrožení života či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu je nutno oznámit provedené kácení do 15 dnů (§ 8 odst. 2 a 4 ZOPK).⁴¹⁷

Oznámení o kácení dřevin z důvodů pěstebních

Jak již bylo uvedeno výše, existuje dvojí pojetí agrolesnictví v závislosti na tom, zda jsou stromy na zemědělské půdě vnímány primárně jako prostředky ekonomického zisku spočívající v produkci dřevní hmoty nebo jako prostředky poskytování ekosystémových služeb okolní (zemědělské) půdě⁴¹⁸. Zejména pro první z uvedených pojetí agrolesnictví může být relevantní výjimka z povolovacího principu, která dopadá na kácení dřevin z důvodů pěstebních, tj. za účelem obnovy porostů nebo při provádění výchovné probírky porostů. Dienstbier přiléhavě uvádí, že obnovu porostu lze zjednodušeně vyjádřit jako „*kácení, aby bylo možno sázet*“, výchovná probírka je pak „*kácením, protože se hodně sázelo*“.⁴¹⁹ Nutno však podotknout, že výchovná probírka může ze své podstaty v nemalé množině případů podléhat tzv. *podlimitnímu kácení* podle § 3 vyhlášky o ochraně dřevin, ke kterému není potřeba povolení nebo oznámení.

⁴¹⁵ Srov. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013, č. j. 3 A 42/2010-37.

⁴¹⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č. j. 5 As 53/2011-109.

⁴¹⁷ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 106 a 107. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴¹⁸ Vizte kapitolu I. této rigorózní práce.

⁴¹⁹ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

Uvedená výjimka nedopadá na samostatně stojící stromy, ale jen na ty, které jsou součástí porostů. Premisou pro uzákonění této výjimky je nadřazení ochrany porostu jako celku nad ochranou samostatných dřevin rostoucích mimo les⁴²⁰. Zásadní pro možnost uplatnění této výjimky z povolovacího principu v kontextu agrolesnictví je definice pojmu *porost*. Zákon blíže tento pojem nespecifikuje, jedná se tedy o neurčitý právní pojem. Podle právně nezávazné metodické instrukce Ministerstva životního prostředí je porostem soubor dřevin kompaktního plošného charakteru se specifickými podmínkami „*např. mikroklimatem, převážně souvislým zápojem, vzájemnými vazbami*“. Pojmovým znakem porostu je tak podle Ministerstva životního prostředí vzájemné významné ovlivňování dřevin, které zpravidla (nikoli však výlučně) spočívá ve vzájemné konkurenci.^{421 422}

Podle Ministerstva životního prostředí není možno pod pojem *porost* zahrnout stromořadí, tedy liniové uspořádání stromů ve smyslu § 1 písm. c) vyhlášky o ochraně dřevin.⁴²³ Stejný názor zastává Jelínková a Tuháček s poukazem na jazykový výklad pojmu *porost*.⁴²⁴ Opačný názor zastává Nejvyšší správní soud, který ve svém rozsudku připustil uplatnění výjimky z povolovacího principu právě i pro obnovu, respektive výchovné probírky stromořadí. Nejvyšší soud ve svém rozsudku uvedl následující: „*Lipové stromořadí, přestože je součástí živé přírody, je tedy dílem lidských rukou obdobně jako ovocné sady či živé ploty a má obdobně jako tyto porosty svou životnost, byť ji lze počítat na více lidských generací. Tato delší doba životnosti ovšem nic nemění na tom, že nakonec každé takové stromořadí vlivem přirozeného procesu stárnutí či případně za spolupůsobení dalších negativních faktorů dospěje do stadia, kdy je nezbytná anebo přinejmenším vhodná jeho celková obnova.*“⁴²⁵ K takovému názoru se rovněž přikláním, neboť podle Dientsbiera je smyslem citovaného ustanovení je

⁴²⁰ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 103 a 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴²¹ Metodická instrukce č. ZP05/2022, odboru adaptace krajiny na klimatickou změnu a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, upravující povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 3/2022.

⁴²² DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴²³ Metodická instrukce č. ZP05/2022, odboru adaptace krajiny na klimatickou změnu a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, upravující povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 3/2022.

⁴²⁴ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 70. ISBN 978-80-271-2029-1.

⁴²⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č. j. 5 As 53/2011-109, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 2. 2022, č. j. 10 As 69/2020-29.

zachování nadřazení ochrany porostu, respektive stromořadí, jako celku nad ochranou samostatných dřevin rostoucích mimo les, které tento porost, respektive stromořadí tvoří⁴²⁶. Ačkoliv podle citovaného rozsudku Nejvyššího správního soudu lze z pěstebních důvodů vykácet celé stromořadí, a to tedy na základě oznámení, nemusí to být příslušným orgánem ochrany umožněno vždy. Pokud by orgán ochrany přírody došel k závěru, že přírodní a estetická hodnota všech, respektive jednotlivých stromů převyšuje hodnotu budoucího stromořadí, může zamýšlenou obnovu porostu zakázat nebo omezit jen na jeho část.⁴²⁷

Podle Nejvyššího správního soudu musí pak být součástí oznámení podle § 8 odst. 2 ZOPK a § 4 odst. 2 písm. d) vyhlášky o ochraně dřevin konkrétní zdůvodnění „*v čem spatřuje (oznamovatel) ospravedlnění výchovné probírky porostů*“. Nepostačí tak pouhý odkaz na některé rozhodné skutečnosti jako např. „*blízkost dřevin, růst z pařezových výmlatů, poškození stromů a rozvoj hnilobných procesů*“.⁴²⁸

Volné kácení dřevin

Podle § 8 odst. 3 ZOPK ve spojení s § 3 vyhlášky o ochraně dřevin existují případy kácení dřevin, které nevyžadují povolení ani oznámení příslušnému orgánu ochrany přírody. Těmito dřevinami jsou:

- tzv. *podměrečné dřeviny*, tj. dřeviny o obvodu kmene do 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí,
- zapojené porosty dřevin do 40 m² plochy,
- plantáže dřevin s produkčním cyklem mezi sklizněmi do 10 let, a
- ovocné dřeviny rostoucí na pozemcích v zastavěném území.

Z hlediska právní úpravy agrolesnictví jsou relevantní zejména první tři zmíněné výjimky. V případě měření obvodu vícekmenných dřevin se odborná literatura v zásadě

⁴²⁶ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 103 a 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴²⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č. j. 5 As 53/2011-109.

⁴²⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 2. 2022, č. j. 10 As 69/2020-29.

shoduje na tom, že určující je obvod nejsilnějšího kmene, neboť při jiném výkladu by docházelo k nedůvodným rozdílům v otázce ochrany těchto dřevin.⁴²⁹

Zapojené porosty dřevin jsou podle § 1 písm. a) vyhlášky o ochraně dřevin porostem dřevin, v němž se jejich nadzemní části vzájemně dotýkají, prorůstají nebo překrývají. Zapojené porosty dřevin jsou tvořeny jsou dřevinami parametrem odpovídajícím tzv. *podměrečným dřevinám*. Ačkoliv tyto nebudou mít v rámci agrolesnických systémů ze své podstaty významný hospodářský přínos, jejich ekosystémové služby mohou být významné. Zapojené porosty dřevin mohou totiž plnit protierozní funkce, posilovat ekologickou stabilitu a biodiverzitu obhospodařované krajiny a působit tak na okolní zemědělskou půdu.⁴³⁰

Plantáže energetických dřevin mohou být významnou součástí silvopastevních a agrosilvopastevních agrolesnických systémů. Agrolesnický systém *alley coppice* tvořící jeden ze zásadních typů agrolesnických systémů a je mu věnován prostor níže⁴³¹.

Z volného kácení jsou podle § 3 vyhlášky o ochraně dřevin vyloučeny ty, které jsou součástí:

- významného krajinného prvku podle § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK⁴³²,
- náhradní výsadby uložené podle § 9 odst. 1 ZOPK, a
- stromořadí podle § 8 odst. 3 ZOPK ve spojení s § 1 písm. c) vyhlášky o ochraně dřevin.

Vyloučení náhradní výsadby z volného kácení na základě vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 86/2019 Sb., kterou se mění vyhláška č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění vyhlášky č. 222/2014 Sb., řeší původní nedostatek právní úpravy. Dřeviny uložené v rámci náhradní výsadby místo dříve pokácených dřevin totiž po uplynutí následné péče o maximální délce 5 let zůstávaly podměrečné a mohly tak být káceny v rámci výše uvedeného volného kácení.⁴³³

⁴²⁹ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 74. ISBN 978-80-271-2029-1 a DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 108. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴³⁰ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 75. ISBN 978-80-271-2029-1.

⁴³¹ Blíže vizte podkapitolu 4.4.2. této rigorózní práce.

⁴³² Významným krajinným prvkům se blíže věnuje podkapitola 3.7.1. této rigorózní práce.

⁴³³ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 55. ISBN 978-80-271-2029-1.

V rámci volného kácení rovněž nemohou být káceny jakékoliv dřeviny, které jsou součástí stromořadí. To je definováno jako souvislá řada nejméně deseti stromů s pravidelnými rozestupy, případně většími rozestupy v důsledku chybějících stromů. Stromořadí tvoří stromy rostoucí v ovocných sadech a porosty energetických dřevin, které mohou být součástí agrolesnického systému. Jak již bylo uvedeno výše v rámci této podkapitoly, za určitých okolností může kácení dřevin tvořících stromořadí podléhat oznamovací povinnosti v rámci obnovy porostu podle § 8 odst. 2 ZOPK.

Na rozdíl od ořezu dřevin je kácení dřevin pro agrolesnické systémy na zemědělské půdě při vzájemném srovnání výrazně více právně limitováno. Zejména pak pro ty agrolesnické systémy, jejichž dřeviny byly vysázeny za účelem budoucího využití jejich dřevní hmoty. Možnost, respektive nemožnost jejich pokácení do značné míry závisí na správním uvážení orgánu ochrany přírody, a to s ohledem na širokou variabilitu právního režimu jejich kácení podle konkrétních parametrů dřevin. Totéž platí o možnosti, respektive nemožnosti návratu ke konvenčnímu zemědělství, s ohledem na možnost uložení náhradní výsadby dřevin.

V této souvislosti se nabízí možnost zvláštní právní úpravy obecné ochrany dřevin *de lege ferenda* právě pro agrolesnické systémy, v nichž byly dřeviny předem vysázeny za účelem pozdějšího využití jejich dřevní hmoty, respektive dřevní hmoty vysoké kvality⁴³⁴. Ta by mohla spočívat v podřazení dřevin tvořících agrolesnické systémy pod oznamovací princip podle § 8 odst. 2 ZOPK. Takové kompromisní řešení by však přineslo kýžený účinek jen částečně.

Dalším možným řešením *de lege ferenda* by pak bylo vyjmout dřeviny tvořící založené agrolesnické systémy z obecné ochrany dřevin podle ZOPK zcela, a to s ohledem na doposud nedefinovaný druh zemědělské kultury *agrolesnické systémy* v LPIS, které požaduje část odborné veřejnosti^{435 436}. Jednalo by se o období zvolené legislativní techniky podle § 3 odst. 4 písm. b) zákona o ochraně ZPF, na základě čehož jsou zjednodušeně při ochraně ZPF upřednostněny podmínky stanovené v souladu s evidencí půdy LPIS před druhovým

⁴³⁴ Takovým příkladem může být typ agrolesnického systému spočívající v pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadb lesních dřevin, v nichž jsou kmeny stromu pravidelně vyvětvovány za účelem získání kvalitního a hospodářsky cenného kmene. (srov. podkapitulu 4.4.1. této rigorózní práce).

⁴³⁵ ŠRÁM, Radim J. *Stanovisko k semináři KŽP AV ČR o agrolesnictví* [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <http://nasekrajina.eu/blog/2019/04/18/stanovisko-agrolesnictvi/>.

⁴³⁶ DOLEJSKÝ, Vladimír a kol. *Otevřený dopis vládě ČR – Open letter to the Government of the Czech rep.: Deklarace* [online]. 2018 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2018/11/Semin%3%a1%5%99-10.5.2018-Poslaneck%3%a1-sn%4%9bmvna-deklarace.pdf>.

vymezením pozemku v katastrální vyhlášce. Takové řešení však podle mého názoru přináší nejedno úskalí. Zejména by bylo rizikem, aby již existující dřeviny rostoucí mimo les nebyly účelově pod takovou zvláštní právní úpravu podřazovány a káceny bez vůle mít agrolesnický systém do budoucna. Dále by bylo například těžko společensky obhajitelné, aby přísnější ochranou dřevin v rámci obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les byli zatíženi více ti zemědělci, kteří se z vlastní vůle rozhodli nepobírat platby v rámci SZP a jejich DPB nejsou v LPIS evidovány vůbec.

Závěrem je však nutno podotknout, že v zásadě jakékoliv kácení dřevin rostoucích mimo les, tedy i na zemědělské půdě v souvislosti s užíváním agrolesnických systémů, může představovat pozitivní či negativní zásah do krajinného rázu. V takových případech je nezbytný souhlas příslušného orgánu ochrany přírody podle § 12 odst. 2 ZOPK. Nejde-li o zvláště chráněná území, věcnou působnost v otázce obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les, respektive v případné otázce posuzování zásadu do krajinného rázu, má obec s rozšířenou působností podle § 77 odst. 1 písm. j) a l) ZOPK.⁴³⁷

3.6.4. Právní ochrana památných stromů

Agrolesnické systémy mohou být tvořeny památnými stromy, jejichž ochranu lze považovat za protějšek k obecné ochraně dřevin rostoucích mimo les. Zatímco obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les dopadá jen agrolesnické systémy na zemědělské půdě, právní ochrana památných stromů se může týkat také agrolesnických systémů na lesní půdě.⁴³⁸

Předpokladem pro vyhlášení stromů za památné je podle § 46 odst. 1 ZOPK jejich mimořádnost. Předpoklady pro splnění podmínky mimořádnosti zákon výslovně neuvádí, lze je však dovodit. Právně nezávazný metodický pokyn Ministerstva životního prostředí z roku 1993 vymezuje stromy zasluhující prohlášení za památné následovně: „*vynikající svým vzrůstem, věkem, významné krajinné dominanty, zvláště cenné introdukované dřeviny a v neposlední řadě dřeviny historicky cenné, které jsou památníky historie, připomínají historické události nebo se k nim vážou různé pověsti a báje*“⁴³⁹. Dienstbier v tomto kontextu

⁴³⁷ JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada) s. 14. ISBN 978-80-271-2029-1.

⁴³⁸ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 399, ISBN 978-80-7400-675-3

⁴³⁹ Metodický pokyn č. 3 odboru ochrany přírody Ministerstva životního prostředí ČR k vyhlášení památných stromů, jejich skupin a stromořadí. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 5-6/1993.

uvádí, že před důvody kulturně-historickými budou převažovat spíše hlediska biologická, ekologická a krajinná.⁴⁴⁰

Podmínky postačující pro prohlášení stromů za památné je nutno vždy posuzovat v konkrétním případě. Podle Nejvyššího správního soudu však k prohlášení stromů za památné není kulturně-historický kontext vůbec potřeba⁴⁴¹. Ačkoliv vyšší věk stromů tvořících agrolesnický systém bude bezpochyby vhodným předpokladem pro dovození mimořádnosti při odůvodňování jejich prohlášení za památné⁴⁴², podle mého názoru bude za určitých okolností možné vyhlásit i zcela nově vysázené dřeviny za památné, pokud bude možno dovodit zvýšený přínos jako krajinné dominanty nebo pokud se bude například jednat o náhradu za již neexistující významné stromy v dané lokalitě.

Stromy za památné prohlašuje orgán ochrany přírody⁴⁴³ rozhodnutím vydaným ve správním řízení. Takové řízení o prohlášení stromů za památné zahajuje orgán ochrany přírody z moci úřední, přičemž pro zahájení takového řízení může být dán kýmkoliv podnět podle § 42 správního řádu. Účastníkem tohoto řízení bude vždy vlastník pozemku, na němž se stromy nacházejí, spolky podle § 70 ZOPK a další osoby, které mohou být podle § 27 odst. 2 správního řádu rozhodnutím v tomto konkrétním správním řízení dotčeny na svých právech a povinnostech (např. pachtýř, nájemce, provozovatel inženýrské sítě či silniční správní úřad). Prohlásit stromy za památné je možno rovněž uzavřením veřejnoprávní smlouvy mezi orgánem ochrany přírody a vlastníkem stromu podle § 39 ZOPK ve spojení s §§ 159 an. správního řádu. Podmínkou pro uzavření této subordinační veřejnoprávní smlouvy je pak souhlas výše uvedených osob, které by mohly být dotčeny na svých právech a povinnostech.^{444 445}

Smyslem prohlášení stromů za památné spočívá ve vymezení způsobu jejich ochrany a vymezení zakázaných činností ve stanoveném ochranném pásmu. Ochranné pásmo památného

⁴⁴⁰ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 399, ISBN 978-80-7400-675-3

⁴⁴¹ Srov. například rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020, č. j. 4 As 492/2019-41, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 11. 2013, č. j. 4 As 84/2013-33.

⁴⁴² VOPÁLKOVÁ, Alena In: MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 229. ISBN: 978-80-7179-585-8.

⁴⁴³ Srov. ustanovení § 75 an ZOPK.

⁴⁴⁴ Srov. ustanovení § 161 odst. 1 správního řádu.

⁴⁴⁵ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 39. ISBN 978-80-7552-229-0.

stromu vzniklé na základě uzavření veřejnoprávní smlouvy má podle § 39 odst. 1 ZOPK povahu věcného břemene, čímž je zajištěno trvání ochrany i při změně vlastníka pozemku.⁴⁴⁶ Podle § 46 odst. 2 ZOPK je památné stromy zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Pokud dojde k překryvu ochranného pásma památných stromů a například ochranného pásma liniové stavby podle EnerZ⁴⁴⁷, je pro jakýkoliv zásah spočívající například v ořezu památných stromů nutno žádat o výjimku z ochrany památného stromu podle § 56 ZOPK. Tu udělí orgán ochrany přírody jen tehdy, pokud jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany památných stromů, je řádně prokázán a odůvodněn. Důkazní břemeno ohledně těchto okolností leží na žadateli o výjimku.⁴⁴⁸ Podle Rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 5. 2013 by při řešení kolize veřejných zájmů mělo být zachováno maximum z obou kolidujících zájmů, „přičemž by mělo být identifikováno jádro a periferie kolidujícího veřejného zájmu a z obou veřejných zájmů, které jsou ve hře, by mělo být zachováno alespoň jejich jádro.“^{449 450} V praxi to pak bude zřejmě znamenat to, že ořez památného stromu v ochranném pásmu elektrického vedení bude proveden jen v těch místech, kde hrozí kontakt stromu s tímto elektrickým vedením, přičemž památný strom zůstane zachován. Prohlásování památných stromů na základě uzavření výše popsané subordinační veřejnoprávní smlouvy doposud není v praxi nijak hojně využíváno, lze proto i v kontextu agrolesnictví hovořit o nevyčerpaném potenciálu tohoto právního institutu.⁴⁵¹

Prohlášení některých stromů tvořících agrolesnické systémy za památné může představovat účinný nástroj pro vlastníka, respektive uživatele agrolesnických systémů zmírňující existenci ochranných pásem liniových staveb v tuzemské krajině. Závěrem je však nutno upozornit, že v případě úspěšného prohlášení stromů za památné bude pro vlastníka pozemku, respektive uživatele agrolesnického systému, v zásadě znemožněno využít dřevního produkčního potenciálu těchto stromů. Rovněž ořezy památných stromů například pro usnadnění průjezdu zemědělské techniky by vyžadovaly povolení příslušného orgánu

⁴⁴⁶ HANÁK, Jakub. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 289. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁴⁴⁷ Ochranným pásmům liniových staveb byla věnována pozornost výše v rámci podkapitoly 3.5. této rigorózní práce.

⁴⁴⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 9. 2014, č. j. 1 As 100/2014-36.

⁴⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 5. 2013, č. j. 6 As 65/2012-161.

⁴⁵⁰ VOMÁČKA, Vojtěch. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 448-554. ISBN: 978-80-7400-675-3

⁴⁵¹ KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Acta Universitatis Carolinae. Juridica* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015 (2), s. 40 [cit. 2022-05-31]. ISSN 0323-0619. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/1885/Iurid_2_2015_05_Knotek.pdf.

ochrany přírody, a to ještě za předpokladu převažujícího veřejného zájmu. Z toho důvodu by tedy bylo potřebné zvážit, zda pro funkci agrolesnického systému bude mimoprodukční funkce těchto stromů, případně funkce v podobě poskytování přirozených plodů stromů, pro vlastníka pozemku převažující a zda je tak v jeho zájmu o prohlášení stromů za památné vůbec usilovat.

3.7. Vybrané aspekty ochrany přírody a krajiny

Agrolesnické systémy se dotýkají celé řady právních aspektů ochrany přírody a krajiny, která vychází zejména z práva veřejného. Zatímco komplexnější veřejnoprávní problematice ochrany přírody a krajiny byla věnována pozornost výše v rámci předchozích podkapitol⁴⁵², v této podkapitole bude věnován prostor dalším, neméně významným aspektům ochrany přírody a krajiny majícím vztah k agrolesnictví.

Zákonodárce zvolenou koncepcí ZOPK, respektive odborná literatura dělí ochranu přírody a krajiny na obecnou a zvláštní. V rámci obecné ochrany přírody a krajiny ve vztahu k agrolesnickým systémům bude v rámci této podkapitoly věnována pozornost významným krajinným prvkům a územním systémům ekologické stability. V rámci zvláštní ochrany přírody a krajiny ve vztahu k agrolesnickým systémům pak bude věnována pozornost zvláště chráněným územím a problematice záplavových území ve vztahu k agrolesnickým systémům.⁴⁵³

Tato podkapitola se věnuje jak agrolesnickým systémům na zemědělské, tak na lesní půdě. Relevance ve vztahu k jedné z těchto dvou základních kategorií, respektive k oběma, bude zřejmá s ohledem na pojednání o konkrétní problematice.

3.7.1. Významné krajinné prvky a územní systém ekologické stability

Prvky agrolesnických systémů, případně agrolesnické systémy jako celky, mohou být za určitých okolností tzv. *významnými krajinnými prvky* (dále jen „**VKP**“). Ty jsou sice funkčně srovnatelné s ekologicky významnými prvky podle § 5 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS, je však potřeba je vzájemně důsledně odlišovat. Významným krajinným prvkem je podle § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část

⁴⁵² Například ochraně ZPF, obecné ochraně dřevin rostoucích mimo les.

⁴⁵³ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 42. ISBN: 978-80-7400-675-3.

krajiny⁴⁵⁴, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Z vymezení VKP je vyňata zvláště chráněná část přírody podle části třetí, čtvrté a páté ZOPK, tedy zvláště chráněná území⁴⁵⁵, Natura 2000, památné stromy, respektive zvláště chráněné druhy rostlin.⁴⁵⁶

457

Významnými krajinnými prvky jsou ty části krajiny, které tak označí zákon, nebo které jsou jako VKP zaregistrovány. Zákon vymezuje VKP prostřednictvím taxativního výčtu, v němž jsou obsaženy lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Pokud jsou tedy agrolesnické systémy tvořeny dřevinami, které jsou zároveň součástí těchto krajinných útvarů, pak i tyto dřeviny budou součástí VKP. Ve vztahu k agrolesnictví se bude jednat zejména o břehové porosty vodních toků, rybníků a jezer, ale také o lesy využívané pro agrolesnický systém^{458, 459}.

Významnými krajinnými prvky mohou být i ty části krajiny, které jsou jako VKP zaregistrovány podle § 6 ZOPK. Registraci provádí věcně a místně příslušný orgán ochrany přírody, přičemž účastníkem řízení o registraci je vlastník dotčeného pozemku. Zákon nabízí demonstrativní výčet částí krajiny, které mohou být jako VKP zaregistrovány. S ohledem na agrolesnické systémy jsou zásadní zejména remízky, meze a trvalé travní plochy. Jako VKP však mohou být zaregistrovány také například stromořadí, což může být vhodné s ohledem na jejich ekologickou a estetickou funkci v krajině^{460, 461}. Pro registraci VKP je stanovena výjimka z povinnosti žádat souhlas orgánu ochrany ZPF k odnětí zemědělské půdy ze ZPF podle § 9 odst. 2 písm. f) zákona o ochraně ZPF. To však není pro agrolesnické systémy příliš

⁴⁵⁴ Podle Nejvyššího správního soudu musí být naplněn alespoň jeden z těchto tří významů ve vztahu ke krajině. (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 1 As 87/2010-108).

⁴⁵⁵ Podle Ministerstva životního prostředí i krajinné prvky ve zvláště chráněných územích požívají ochrany podle § 4 odst. 2 ZOPK, ovšem pouze do té míry, která přesahuje ochranu ve zvláště chráněných územích. (článek 2 Metodické instrukce č. ZP28/2013, odboru obecné ochrany přírody a krajiny k registraci významných krajinných prvků, Ministerstva životního prostředí. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 7/2013.

⁴⁵⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 365. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁴⁵⁷ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 23-27 a 30. ISBN 978-80-7400-675-3.

⁴⁵⁸ Vizte podkapitoly 4.1. a 4.2. této rigorózní práce.

⁴⁵⁹ JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 202, s. 25. ISBN 978-80-7676-021-9

⁴⁶⁰ Ochrana alejí institutem významného krajinného prvku [online]. Arnika [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://aleje.org/o-alejich/ochrana-a-obnova-aleji/aleje-jako-vkp>.

⁴⁶¹ Aleje: Desatero nenahraditelných funkcí alejí. Arnika, z.s. [online]. [cit. 2022-08-25]. Dostupné z: <https://arnika.org/stromy/nase-temata/aleje>.

relevantní, neboť za účelem výsadby dřevin na zemědělské půdě není zásadně nutno žádat o odnětí ze ZPF, jak již bylo uvedeno výše⁴⁶².

Registrace VKP představuje významný zásah nejen do vlastnického práva, ale také představuje například významné omezení pro pachtýře zemědělského pozemku, na němž se VKP nachází. Lze předpokládat, že tato omezení budou více dopadat právě na agrolesnické systémy oproti konvenčně využívané zemědělské krajině. U agrolesnických systémů se dá totiž předpokládat větší koncentrace VKP pro jejich vyšší ekologický a estetický přínos krajiny.

Ochrana VKP je jedním z nástrojů obecné územní ochrany přírody a krajiny⁴⁶³. Ty jsou podle § 4 odst. 2 ZOPK chráněny před poškozováním a ničením, a tím, že jejich využívání nesmí vést k narušení jejich obnovy, případně ohrožení nebo oslabení jejich ekologicko-stabilizační funkce. Pokud by mělo dojít k takovému zásahu do VKP například umístěním staveb, pozemkovými úpravami, změnou kultur pozemků či jejich odvodněním, musí si původce těchto zamýšlených zásahů vyžádat závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Z toho je tedy zřejmé, že tato omezení budou ku prospěchu zejména těm agrolesnickým systémům, jejichž porosty plní neprodukční funkci a poskytují ekosystémové služby.

K tomu, aby byla zajištěna ochrana VKP je zapotřebí, aby mezi potenciálními původci zásahů do VKP bylo povědomí o existenci registrovaných VKP. Zatímco například památné stromy jsou v terénu označeny⁴⁶⁴, u VKP tomu tak není. Ačkoliv existuje Ústřední seznam ochrany přírody podle § 42 odst. 2 ZOPK, ve kterém jsou evidována zvláště chráněná území a památné stromy, registrované VKP v něm zaneseny nejsou. Registrované VKP nelze také dohledat ani v systému LPIS, a to na rozdíl třeba od ekologicky významných prvků podle § 5 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS. Podle mého názoru by zahrnutí alespoň registrovaných VKP do stávajících systémů Ústředního seznamu ochrany přírody a LPIS, respektive stanovení této povinnosti v odpovídajících právních předpisech, přispělo k faktické ochraně přírody a krajiny a posílilo by též možnosti uživatelů zemědělské půdy vhodně nastavit parametry zakládaného agrolesnického systému.⁴⁶⁵

⁴⁶² Vizte podkapitolu 3.3. této rigorózní práce.

⁴⁶³ JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 50. ISBN 978-80-7676-021-9.

⁴⁶⁴ Srov. ustanovení § 47 odst. 2 ZOPK.

⁴⁶⁵ ŠTEFANOVÁ, Tereza. Registrované významné krajinné prvky ve Středočeském kraji. *Ochrana přírody* [online]. 2015(2), s. 24-28 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/registrovane-vyznamne-krajinne-prvky-ve-stredoceskem-kraji/>.

Evidence registrovaných VKP (např. stromořadí podél pozemních komunikací) může být významným nástrojem obcí s rozšířenou působností pro zachování dřevin, respektive prvků agrolesnických systémů v zemědělské krajině. V rámci činnosti územních samospráv, respektive obcí s rozšířenou působností, se lze setkat s dalším nástrojem, který může být využit pro podporu agrolesnictví. V souvislosti s územním plánováním se jedná o vymezení územního systému ekologické stability krajiny podle § 3 odst. 1 písm. a) ZOPK (dále jen „ÚSES“).

Územní systém ekologické stability je právním institutem plošné ochrany území⁴⁶⁶. Jedná se o systém vzájemně propojeného souboru přirozených i pozměněných, tedy přírodě blízkých ekosystémů, kterými mohou být právě agrolesnické systémy. Částmi, z nichž se ÚSES skládá, jsou biocentra, biokoridory a interakční prvky⁴⁶⁷. Komplexnější agrolesnické systémy mohou plnit v rámci ÚSES funkci biocenter. Méně sofistikované porosty dřevin, tedy prvky agrolesnických systémů jako stromořadí, meze a remízky pak mohou plnit funkci interakčních prvků, neboť poskytují v krajině vhodné prostředí pro získávání potravy, rozmnožování, úkryt a orientaci.^{468 469}

Proces přijímání plánu ÚSES se do značné míry překrývá s územně plánovacím procesem. Existují tři hierarchické úrovně ÚSES podle jejich velikostí, tj. místní, regionální a nadregionální. Kompetence schvalování jednotlivých ÚSES je proto odpovídajícím způsobem svěřena orgánům ochrany přírody na různých úrovních. Vymezení a vytváření ÚSES může představovat nástroj obecních úřadů s rozšířenou působností, krajských úřadů, Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky, správy národních parků a ministerstva životního prostředí pro k vytváření komplexnějších agrolesnických systémů v krajině. Taký nástroj by byl vhodný zejména v krajině s pestrou vlastnickou nebo uživatelskou strukturou. Zakládání agrolesnických systémů tak může být prostředkem k obnově či doplnění chybějících funkčních prvků ÚSES.⁴⁷⁰

⁴⁶⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 7 Ao 3/2010-25.

⁴⁶⁷ Srov. § 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶⁸ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 19-23. ISBN 978-80-7400-675-3.

⁴⁶⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 364 a 365. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁴⁷⁰ Proces vymezení a vytváření ÚSES lze stručně shrnout do těchto fází: vymezení ÚSES, schvalování v příslušné územně plánovací dokumentaci, přijímání projektů k vytváření ÚSES, realizace projektu konkrétního opatření. (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 7 AOs 3/2013-30).

3.7.2. Zvláště chráněná území

Právní úprava zvláště chráněných území přirozeně spadá pod zvláštní ochranu přírody a krajiny. Jedná se o přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná území, která byla jako zvláště chráněná území vyhlášena. Podmínky jejich základní ochrany a zajištění péče jsou určeny obecně pro jednotlivé kategorie zvláště chráněných území a tyto jsou doplněny podmínkami stanovenými při jejich vyhlášení v souladu s § 14 odst. 1 ZOPK.

Zákon vymezuje celkem 6 kategorií zvláště chráněných území. Jsou jimi národní parky, chráněné krajinné oblasti (dále jen „CHKO“), národní přírodní rezervace, přírodní rezervace. Zbylým dvěma kategoriím zvláště chráněných území, tj. národním přírodním památkám a přírodním památkám, nebude věnována zvláštní pozornost, neboť svým charakterem v zásadě neumožňují zakládání agrolesnických systémů, respektive tato možnost je s ohledem na vymezené téma této rigorózní práce zanedbatelná. Režimům ochrany prvních čtyř výše jmenovaných kategorií zvláště chráněných území ve vztahu k agrolesnictví bude věnována pozornost níže, ovšem bez ohledu na specifika ochrany stanovených pro konkrétní zvláště chráněná území při jejich vyhlášení.

Za účelem zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany chráněné krajinné oblasti a maloplošných zvláště chráněných území, tedy zejména národních přírodních rezervací a přírodních rezervací⁴⁷¹, je zpracováván a schvalován příslušným orgánem ochrany přírody plán péče ve smyslu § 38 ZOPK. Jedná se o koncepční nástroj ochrany přírody a krajiny, ve kterém by mohlo dojít k uplatnění jednotlivých typů agrolesnických systémů, a to jak na území konkrétních zvláště chráněných území, tak na území jejich ochranných pásem. Uplatnit by se mohly zejména ty typy agrolesnických systémů, které jsou obecně považovány za tradiční, tedy například pasené sady, polaření, či lesní pastva vedoucí k prosvětlování lesního porostu a podpory jeho členitosti. Zahrnutí vhodných typů agrolesnických systémů do plánů péče by mohlo vést ke zlepšení stavu předmětu ochrany, snížení nákladů na jeho péči, respektive možnost zvýšení citlivého hospodářského využití zvláště chráněných území.

Národní parky

Zakládání agrolesnických systémů na území národních parků může představovat přínos v otázce ochrany přírody a krajiny zejména v zónách soustředěné péče o přírodu. Tyto totiž

⁴⁷¹ Též národní přírodní památky a přírodní památky.

korespondují s charakterem a cílem ochrany této zóny, neboť by v jejím rámci mělo docházet ke zvyšování biologické rozmanitosti.

Na celém území národních parků je podle § 16 odst. 1 písm. f) ZOPK zakázáno povolovat a uskutečňovat záměrné rozšiřování nepůvodních druhů rostlin. Tento zákaz navazuje na obecnou ochranu druhů rostlin podle § 5 ZOPK a znemožňuje udělení povolení orgánu ochrany přírody k záměrnému rozšíření nepůvodního druhu⁴⁷² podle § 5 odst. 4 ZOPK. Mimo zastavěná a zastavitelná území obcí je pak zákaz rozšířen podle § 16 odst. 2 písm. g) ZOPK na veškeré dřeviny, které nejsou původní nebo se nejedná o místní odrůdy ovocných dřevin. Na celém území národních parků je rovněž podle § 16 odst. 1 písm. g) ZOPK zakázáno zavádět intenzivní chovy zvířete, což výrazně omezuje zakládání silvopastevních agrolesnických systémů.^{473 474}

Mimo zastavěná a zastavitelná území obcí na území národních parků je dále podle § 16 odst. 2 písm. a) zakázáno vykonávat činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů. Takové riziko připadá v úvahu zejména v případě komplexních agrolesnických systémů, pokud by tato změna, ať už pozitivní nebo negativní, byla v rozporu s cíli ochrany vymezených zón národního parku.⁴⁷⁵

Chráněné krajinné oblasti

Na území CHKO jsou omezení dopadající na agrolesnické systémy mírnější, než je tomu na území národních parků. Podle § 26 odst. 1 písm. d) ZOPK je na celém území CHKO shodně jako na území národních parků zakázáno povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování nepůvodních druhů rostlin.⁴⁷⁶

Podle § 26 odst. 3 písm. a) ZOPK je na území první a druhé zóny CHKO obdobně jako na územích národních parků mimo zastavěná a zastavitelná území obcí zakázáno provádět činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci

⁴⁷² Srov. podkapitulu 3.6. této rigorózní práce.

⁴⁷³ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 173, ISBN 978-80-7400-675-3

⁴⁷⁴ JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 37. ISBN 978-80-7676-021-9.

⁴⁷⁵ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 178 a 179. ISBN 978-80-7400-675-3

⁴⁷⁶ Srov. podkapitulu 3.6. této rigorózní práce.

ekosystémů. Ve vztahu k silvopastevním agrolesnickým systémům je podle § 26 odst. 3 písm. b) ZOPK na území první a druhé zóny CHKO zakázáno zavádět intenzivní chovy zvířete, například obory, farmové chovy, bažantnice.⁴⁷⁷

Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace

Na celém území národní přírodní rezervace a přírodní rezervace je shodně jako na území národních parků a CHKO zakázáno podle § 29 písm. a) ZOPK, respektive § 34 písm. a) ZOPK, povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování nepůvodních druhů rostlin. Obdobně je též podle § 29 písm. g) ZOPK, respektive § 34 písm. d) ZOPK, zakázáno zavádět intenzivní chovy zvířete.

Podle § 29 písm. b) a § 34 odst. 1 písm. c) ZOPK je s účinností od 1. 1. 2024 na celém území národních přírodních rezervací a přírodních rezervací zakázáno měnit druh nebo způsob využití území. Z textace citovaného ustanovení je zřejmé, že se jedná o zákaz týkající se povolovacího řízení příslušného stavebního úřadu. Problematice změny druhového vymezení pozemku v katastru nemovitostí při založení agrolesnického systému byl již věnován prostor výše⁴⁷⁸. Agrolesnický systém, jehož založení by na pozemku na území národní přírodní rezervace a/nebo přírodní rezervace, není možno bez dalšího založit⁴⁷⁹.

Výjimky z omezení při ochraně zvláště chráněných území

Výše uvedené zákazy stanovené *ex lege* však nejsou zcela nepřekonatelné, i když by se tak z doslovného znění například § 16 odst. 1 písm. f) ZOPK mohlo zdát. Z výše uvedených zákazů a omezení ve zvláště chráněných územích může orgán ochrany přírody udělit výjimku podle § 43 ZOPK. Tato však může být udělena pouze v případech převažujícího veřejného zájmu nad zájmem ochrany přírody, v zájmu ochrany přírody nebo pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území. To se týká

⁴⁷⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 26. ISBN 978-80-7552-229-0.

⁴⁷⁸ Srov. podkapitolu 3.4 této rigorózní práce.

⁴⁷⁹ Srov. § 43 ZOPK.

také zákazu rozšiřování nepůvodních druhů rostlin, tedy i dřevin při zakládání agrolesnických systémů^{480, 481}.

Podle § 43 odst. 2 ZOPK může příslušný orgán ochrany přírody povolit tuto výjimku i pro blíže neurčený okruh osob, a to na základě opatření obecné povahy. Při povolovacím procesu k udělení výjimky vychází příslušný orgán ochrany přírody ze zásady proporcionality⁴⁸². Podle Městského soudu v Praze však vlastnictví pozemků v dotčeném území zvláště chráněného území automaticky nezakládá nárok na udělení výjimky z výše uvedených zakázaných činností.^{483 484}

Obecně lze však předpokládat, že veřejný zájem na zakládání agrolesnických systémů ve zvláště chráněných územích nebude nijak kolidovat s veřejným zájmem na zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území, ba naopak. Oproti konvenčnímu zemědělství představuje agrolesnictví zásadně přírodě blízký způsob hospodaření⁴⁸⁵ a lze tak předpokládat, že bude spíše působit ve prospěch předmětu ochrany.

Soustava NATURA 2000

Soustava NATURA 2000 není kategorií zvláště chráněného území ve smyslu § 14 ZOPK, je však nástrojem plošné územní ochrany přírody a krajiny, čímž se obsahově blíží ochraně zvláště chráněných území. Soustava NATURA 2000 má původ v evropské právní úpravě⁴⁸⁶ a je tvořena tzv. *ptačími oblastmi a evropsky významnými lokalitami* majících význam v kontextu ochrany přírody na evropské úrovni.⁴⁸⁷

⁴⁸⁰ V rámci obecné ochrany přírody je toto povolení udělováno příslušným orgánem ochrany přírody podle § 5 odst. 4 a 5 ZOPK.

⁴⁸¹ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 169, ISBN 978-80-7400-675-3.

⁴⁸² JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 208 a 209. ISBN 978-80-7676-021-9.

⁴⁸³ Vizte rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2004, č. j. 10 Ca 184/20003-58.

⁴⁸⁴ VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 169, ISBN 978-80-7400-675-3.

⁴⁸⁵ Srov. podkapitolu 1.1. této rigorózní práce.

⁴⁸⁶ Srov. směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků, ve znění pozdějších předpisů a směrnici Rady č. 92/43/EHS, 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 379-382. ISBN 978-80-7400-338-7.

Způsob ochrany jednotlivých oblastí soustavy NATURA 2000 se liší pro jednotlivé, konkrétní oblasti. K zamýšleným zásahům, které by mohly vést k takovým nežádoucím důsledkům, je třeba si předem vyžádat souhlas orgánu ochrany přírody podle § 45c odst. 2 ZOPK, respektive § 45e odst. 2 ZOPK. Z toho důvodu je nutné při zjišťování podmínek pro zakládání, respektive užívání agrolesnických systémů, vycházet z konkrétních omezení.⁴⁸⁸

3.7.3. Vysazování dřevin v záplavových územích

Právní režim zakládání agrolesnických systémů v záplavových územích se částečně liší oproti jejich zakládání mimo záplavová území. Jejich rozsah stanovuje na návrh správce vodního toku vodoprávní úřad, a to v souladu s vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 79/2018 Sb., o způsobu a rozsahu zpracovávání návrhu a stanovování záplavových území a jejich dokumentace.

Podle § 14 odst. 1 písm. a) vodního zákona je potřeba získat povolení příslušného vodoprávního úřadu k vysazování stromů nebo keřů v záplavových územích podle § 66 vodního zákona v rozsahu ovlivňujícím odtokové poměry. Vzhledem k tomu, že vlastník pozemku, respektive uživatel, v zásadě nedokáže posoudit případný vliv založení agrolesnického systému na odtokové poměry v záplavovém území, může se před založením agrolesnického systému obrátit na vodoprávní úřad s žádostí o vyjádření podle § 18 vodního zákona.^{489 490}

Podle Strnada má toto ustanovení zřejmý důvod, a to nezhoršovat průtočnost dotčeného území při povodních⁴⁹¹. Ve vztahu k obdobné německé právní úpravě, konkrétně podle § 76 Wasserhaushaltsgesetz⁴⁹² (BGBl. I S. 2585), ve znění pozdějších předpisů, se ze strany německé odborné veřejnosti objevují názory svědčící v zásadě o opačném přístupu. Podle těchto názorů by měl být při posuzování možnosti vysazování dřevin, respektive zakládání agrolesnických systémů v záplavových územích, brán v potaz také pozitivní vliv na změnu

⁴⁸⁸ JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, s. 227 a 228. ISBN 978-80-7676-021-9.

⁴⁸⁹ TUREČEK, Karel. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*. Praha: Sondy, 2002, s. 32 a 33. ISBN 80-902766-8-7.

⁴⁹⁰ PEKÁREK, Milan. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 418-420. ISBN 978-80-210-7750-8.

⁴⁹¹ STRNAD, Zdeněk In: HORÁČEK, Zdeněk a kol. *Vodní zákon*. 3. vydání. Praha: Sondy, 2015, . ISBN 978-80-86846-57-6.

⁴⁹² Německý vodní zákon.

odtokových poměrů. Výsadbou dřevin v záplavových územích totiž může být posilněna retenční schopnost krajiny při povodních. Tato skutečnost by měla být podle mého názoru brána v potaz při výše zmíněné pravomoci vodoprávního úřadu vydávat povolení k výsadbě stromů a keřů v záplavových územích podle § 14 odst. 1 písm. a) vodního zákona.^{493 494}

⁴⁹³ K problematice veřejnoprávního omezení podle § 67 odst. 2 písm. c) vodního zákona vizte též podkapitolu 4.4.2. této rigorózní práce.

⁴⁹⁴ HÜBNER, Rico a kol. Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere Fallstricke [online]. *Freising*, 2020, s. 23 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2021/03/49__Rechtliche-Hemmnisse.pdf.

4. Základní typologie agrolesnických systémů

Zatímco právním aspektům společným agrolesnictví jako celku byl věnován prostor v předchozích kapitolách této rigorózní práce, smyslem této kapitoly je zaměřit se na jednotlivé základní typy agrolesnických systémů, a to jak na zemědělské tak lesní půdě. Ty s sebou totiž zpravidla přinášejí právní specifika, která by neměla zůstat s ohledem na vytyčený cíl této rigorózní práce opomenuta.

Ačkoliv každý agrolesnický systém bude z povahy věci právně i fakticky unikátní, lze v odborné literatuře i praxi pozorovat typizaci agrolesnických systémů. Mezi základní typy agrolesnických systémů patří lesní pastva, pastva na zemědělských plochách porostlých dřevinami, pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin (*alley cropping*), polaření a *forest farming* a v neposlední řadě také *alley coppice*, jehož součástí jsou výmladkové plantáže.

4.1. Lesní pastva

Pastva v lesích je neopominutelným typem silvopastevního agrolesnického systému. Oproti většině agrolesnických systémů není zakládána na zemědělské půdě, pomineme-li zemědělskou půdu dříve zalesněnou. Lesní pastva zcela naplňuje odborné vymezení agrolesnictví, neboť představuje zemědělskou produkci na pozemcích porostlých dřevinami (*lesním porostem*)⁴⁹⁵. Zjednodušeně se tedy jedná o kombinaci lesnické a zemědělské produkce na lesním pozemku.⁴⁹⁶

Lesní pastva měla v české krajině dlouhou tradici a byla v české krajině přítomna od pravěku, neboť vycházela z extenzivního hospodářského využití krajiny člověkem. Ve středověku byla hospodářsky nejvýznamnější pastva prasat na žaludech a pastva koní a krav na travách a jiném podrostu.⁴⁹⁷ Z důvodu dlouhé tradice lesní pastvy v tuzemsku bude v další části podkapitoly věnována zvláštní pozornost i historii její právní úpravy.

⁴⁹⁵ Pro vymezení pojmu agrolesnictví vizte blíže podkapitulu 1.1. této rigorózní práce.

⁴⁹⁶ MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 6 a 9. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁴⁹⁷ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 30 a 31. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%3%bdzkumn%3%a1-zpr%3%a1-va-2020_TL01000298.pdf.

V souvislosti se zemědělskou produkcí (rostlinnou i živočišnou) agrolesnických systémů na PUPFL je nutno předně poukázat na § 2e odst. 3 písm. g) zákona o zemědělství. Podle citovaného ustanovení se zemědělskou výrobou rozumí také hospodaření v lese podle lesního zákona na pozemcích vlastních, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu. Provádí-li osoba soustavně tuto zemědělskou výrobu, je za splnění dalších zákonných podmínek zemědělským podnikatelem podle § 2e odst. 1 zákona o zemědělství. Ačkoliv důvodová zpráva k tomuto nic blíže neuvádí⁴⁹⁸ lze podle mého názoru dovodit, že zákonodárce se zemědělskou produkcí v lesích za dodržení zákonných podmínek přímo počítá.

4.1.1. Historie právní úpravy lesní pastvy

Do poloviny 18. století způsob hospodaření v lesích na území dnešní České republiky upravovaly pouze pro jednotlivá panství lesní řády a instrukce jednotlivých vlastníků lesa. Totéž platilo i o lesní pastvě, která nebyla upravena žádným právním předpisem širší územní působnosti. Příkladem historického omezení lesní pastvy může být zákaz lesní pastvy na smečenském panství ze 17. století, kde po dobu pěti let nebylo dovoleno pást jakákoliv zvířata v mladém porostu.⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ Obdobně byla ve zmiňované době regulována lesní pastva napříč Evropou. Les byl totiž v prvních letech jeho obnovy vnímán jako nejohroženější právě lesní pastvou dobytka.⁵⁰¹ ⁵⁰²

Významnou změnu představovaly lesní řády pro Čechy, Moravu a Slezsko, které byly za vlády Marie Terezie postupně přijímány od roku 1754. Jejich zavedení souviselo se společenskými potřebami udržování kvality lesa, respektive s hospodářským významem dřevní hmoty. Lesní pastva byla omezena, nikoli však zcela zakázána, když: „*Zemské obyvatelstvo zavázáno jest, aby vysečená místa zamýtilo, lesů proti zvěři plaňkami šetřilo, a škodlivou pastvu dobytka zamezilo. Na těch místech, kde se porostlina usadila, a kde nedávno dříví bylo, všecky*

⁴⁹⁸ VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu k zákonu č. 441/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk č. 846/0.

⁴⁹⁹ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 32 ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

⁵⁰⁰ KALOUSEK, Josef. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích.: Díl 23, Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1906, s. 151 až 153.

⁵⁰¹ VERA, F. W. M. *Grazing ecology and forest history*. New York, NY: CABI Pub., 2000., s. 130-132. ISBN 0851994423. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/273108489_Grazing_Ecology_and_Forest_History

⁵⁰² CEMPÍREK, Martin. *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 18-22. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-31-7.

*průhony a pastvy se potud zapovídají, pokud mladé dříví tak vysoko nevzrostlo, aby vršek jeho dosažen a ohlodán býti mohl. Trav žeti srpem, kosou neb jakýmkoliv způsobem se zapovídá.*⁵⁰³

V Tereziánských lesních řádech tak vidíme snahu o regulaci lesní pastvy, která se týkala ochrany mladého lesního porostu před pasením dobytka. V odborné literatuře se lze setkat s informacemi, že v praxi byla v té době ochrana mladého lesa před pastvou dobytka zajištěna oplocenkami.^{504 505}

Počátky moderní právní úpravy ochrany lesa spočívají v císařském patentu č. 250/1852 ř.z., zákonu lesním, ve znění účinném do 31. 12. 1960 (dále jen „**císařský patent č. 250/1852 ř.z.**“), jehož účelem bylo zajistit zvýšenou ochranu lesů a produkci dřevní hmoty⁵⁰⁶. Podle § 10 císařského patentu č. 250/1852 ř.z. byla zcela zakázána lesní pastva v těch částech lesa, v nichž docházelo k omlazování porostu, který by tak mohl být pastvou poškozen. Částečně pak byla omezena lesní pastva v ostatních částech lesa. Do těch mohl být vháněn dobytek jen v takovém počtu, aby v něm našel dostatek potravy. Podle § 60 císařského patentu č. 250/1852 ř.z. pak bylo jako přestupek vymezeno vhánění dobytka do lesů bez svolení majitele nebo tomu odpovídajícího práva, ve větším počtu, jiném než stanoveném druhu nebo stáří dobytka.

S lesní pastvou počítalo soukromé právo rakouské, které ji vymezilo v demonstrativním výčtu služebností pozemkových, polních, a to konkrétně v § 477 OZO. Dispozitivní ustanovení⁵⁰⁷ § 499 OZO vylučovalo z lesní pastvy „*Nečistý, nezdravý a cizí dobytek*“, stejně tak byla vyloučena prasata, drůbež a kozy. Soukromoprávní úpravu dále doplňoval císařský patent č. 130/1853 ř. z., o vyvázání a výkupu služebností, který umožnil vyvázání se z tzv. *lesních služebností*, vymezil právní tituly k jejich nabytí a stanovil povinnost jejich sjednání jako vykupitelné služebnosti.⁵⁰⁸

⁵⁰³ ŠEVĚTÍNSKÝ, Jan Evang. *Dějiny lesů a lesnictví: hospodářství lesního a hospodářského lesního zřízení či úpravy lesa – soustav) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Písek: Theodor Kopecký, 1913, s. 661.

⁵⁰⁴ CEMPÍREK, Martin. *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 25. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-31-7.

⁵⁰⁵ CEMPÍREK, Martin. *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 23 a 24. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-31-7.

⁵⁰⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 320. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁵⁰⁷ Srov. ustanovení § 498 OZO.

⁵⁰⁸ THÖNDEL, Alexandr in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek 3. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, § 1261, s. 741 (§ 1261). ISBN 978-80-7478-546-7.

V odborné literatuře se však v době účinnosti těchto právních předpisů objevují informace o zanedbatelném ekonomickém významu lesní pastvy v českém prostředí. Totéž platí i o nedostatečné ochraně vzrostlého lesa, v němž byla pastva povolena.⁵⁰⁹

Nejvýraznější změnu právní úpravy lesní pastvy přinesl § 43 odst. 1 zákona č. 166/1960 Sb., o lesích a lesním hospodářství (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů, který lesní pastvu zcela zakázal. Pozdější právní úprava lesní pastvu zakazuje na základě § 18 odst. 1 písm. c) zákona č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství, ve znění účinném do 31. 12. 1995. Výjimku z tohoto zákazu mohl udělit na žádost uživatele lesa orgán státní správy lesního hospodářství.

4.1.2. Současná právní úprava lesní pastvy

Ústředním právním předpisem současné právní ochrany lesů je lesní zákon. Ten dělí lesy na tři 3 kategorie: lesy hospodářské, lesy zvláštního určení a lesy ochranné. Lesy zvláštního určení (představující 22 % rozlohy všech lesů) jsou tvořeny lesy nacházející se například v ochranných pásmech vodních zdrojů, v národních parcích či národních přírodních rezervacích. Lesy ochranné (představující 3% rozlohy všech lesů) jsou tvořeny lesy, které se nachází v nepříznivých podmínkách jako jsou například prudké svahy a strže či vysokohorské kleče. Lesy hospodářské (představující 75% rozlohy všech lesů) jsou zbytkovou kategorií, neboť se jedná o lesy nespádající do prvních dvou jmenovaných kategorií, u nichž je veřejný zájem na mimoprodukčních funkcích lesa nadřazen zájmu produkčnímu.⁵¹⁰

Pozemky určené k plnění funkcí lesa, jejichž právní režim je upravený právě lesním zákonem, jsou vymezeny v § 3 lesního zákona. V té souvislosti lze přípustnost lesní pastvy v rámci stávající právní úpravy dovozovat již ze zmíněného vymezení pozemků určených k plnění funkcí lesa. Podle § 3 odst. 1 písm. b) lesního zákona jsou součástí pozemků určených k plnění funkcí lesa i lesní pastviny a políčka pro zvěř, a to za podmínky, že s lesem souvisejí respektive slouží lesnímu hospodářství.“

⁵⁰⁹ BURKET, Ladislav. *Politika lesní: přednášky pro posluchače vyššího ústavu lesnického*. Písek, 1912, s. 199 a 200. [online]. [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://dk.uzei.cz/uzei/view/uuid:cf9327a7-0735-498e-8f41-cc23fd4c9d52?page=uuid:9a205732-6761-11e9-bca3-001999480be2>.

⁵¹⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 327. ISBN 978-80-7400-338-7.

Hospodářské lesy

Podle § 20 odst. 1 písm. n) lesního zákona se mezi zakázané činnosti v lese řadí pasení dobytka, umožnění výběhu hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty. Z jazykového výkladu komentovaného ustanovení je zřejmé, že zákaz lesní pastvy, na rozdíl od průhonu dobytka, dopadá na veškeré PUPFL⁵¹¹. Tento zákaz omezuje v souladu s § 20 odst. 3 větou za středníkem lesního zákona vedle vlastníka lesa, též nájemce či osoby v obdobném právním postavení a všechny třetí osoby v rámci obecného užívání lesa. Jedná se tedy o generální omezení vlastnického práva a práva třetích osob na obecné užívání lesa.⁵¹²

Podle § 20 odst. 3 první věty lesního zákona se tyto zákazy nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese. V kontextu agrolesnictví kombinujícího lesní a zemědělské hospodaření je potřeba poukázat na skutečnost, že záměrem zákonodárce bylo umožnit výjimku ze zákazů těchto činností pro činnosti související s lesním hospodařením, nikoli zemědělským.⁵¹³ Takový závěr odpovídá definici pojmu „*hospodaření v lese*“ podle § 2 písm. d) lesního zákona, podle které se pod tento pojem podřazují „*obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa*“. Funkcemi lesa jsou definovány podle § 2 písm. b) lesního zákona jako *přínosy podmíněné existencí lesa*. Ty se pak člení na produkční a mimoprodukční.⁵¹⁴

V rozporu s uvedeným zákazem tak nebude například krátkodobé pasení koně využívaného při těžbě dřeva. Podle mého názoru si ovšem v souladu s citovaným ustanovením lze představit i trvalejší pastvu, která by splňovala podmínky pro výjimku z těchto zákazů. Mohla by jim být například pastva hospodářských zvířat při obnově lesa po holoseči, která by zajistila spásání buřeně⁵¹⁵, zatímco jednotlivé stromky by byly zajištěny proti okusu. Podle

⁵¹¹ Těmi jsou vedle lesních porostů i mýtiny, lesní průseky, nezpevněné lesní cesty a dále vymezené druhy pozemků, které nejsou součástí ZPF. V případě pochybností rozhodují orgány státní správy lesů, respektive obce s rozšířenou působností. [bližší vizte § 3 a 48 odst. 1 písm. a) lesního zákona].

⁵¹² Generálním omezením vlastnického práva v kontextu agrolesnictví se v podobě ochranných pásem liniových staveb věnovala blíže podkapitola 3.5. této rigorózní práce.

⁵¹³ Zákonodárce tak fakticky umožňuje například odvoz dřeva, pálení klestu apod. (DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, § 65. ISBN 978-80-7357-425-3).

⁵¹⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 6. 2012, č. j. 7 As 39/2012-24.

⁵¹⁵ Buřeň je označení pro rostliny, které ztěžují obnovu hospodářských lesů po holosečích, neboť při svém rychlém růstu utlačují kultury cílových dřevin. (NOVOTNÁ, Dagmar, ed. *Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny*. Praha: Enigma, 2001, s. 36. ISBN 80-7212-192-8. a LIBUS, Jiří a Oldřich MAUER. *Celoplošná příprava půdy orbou v lužním lese. Lesnická práce*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2009, 88(2)).

mého názoru by využití uvedené zákonné výjimky v tomto konkrétním případě mohlo představovat alternativu pro vysazování tzv. *pionýrských dřevin*⁵¹⁶ při obnově lesa po holoseči.

Jak uvádí Sádlo, účinek pastvy se liší podle druhu dobytka, intenzity (tj. počtu pasených kusů) a období, kdy je dobytku pastva umožněna. Pastva dobytka, respektive hospodářských zvířat, má obecně dva hlavní účinky na lesní porost. V porostu se šíří druhy, které dobytek opomíjí nebo které se po pastvě snadno obnovují (např. trávy), čímž se porost prosvětluje. K tomu se přidávají účinky jednotlivých druhů hospodářských zvířat. Krávy a ovce spásají zejména bylinný porost, respektive kozy spásají porost i ve velmi nepřístupných místech. K pastvě prasat v lesích Sádlo uvádí, že tato může být v malém měřítku zejména na podzim a na jaře lesu příznivá, neboť rytím uvolňují minerálně bohatší substrát a dělají díry, ve kterých se zadržuje voda posléze zavlažující rostliny^{517 518 519}.

Podle mého názoru lze tak uzavřít, že pastva hospodářských zvířat v hospodářských lesích není podle lesního zákona zakázána bez dalšího, neboť tato je dovolena, v případě, že je využívána za účelem zajištění plnění funkcí lesa⁵²⁰. V této souvislosti je však vždy potřeba vzít v úvahu již zmiňovaný druh pasených hospodářských zvířat, intenzitu (tj. počet kusů) a období, kdy je pastva umožněna. Vlastík lesa, jeho uživatel, respektive orgán státní správy lesů tak musí vždy individuálně vyhodnotit, zda je pastva skutečně hospodářskému lesu prospěšná, či nikoliv. Správné nastavení managementu pastvy může zvýšit ekologickou ochranu pozemků určených k plnění funkcí lesa a zároveň vlastníkům pozemků ušetřit náklady potřebné pro obnovu lesa, které by jinak tito vynaložili např. na výsadbu tzv. *pionýrských dřevin* či prořez mladého porostu.

⁵¹⁶ Tzv. *pionýrské dřeviny*, mezi něž se řadí například břízy a olše, představují přirozenou konkurenci pro bylinné pásmo lesa, která může urychlit obnovu lesa po holoseči.

⁵¹⁷ „*Prasata v lese plošně a hluboko ryjí, bedlivě dbajíce o žaludy a vše škrobnaté; mnohde byla pastva prasat v lesích zakazována už ve středověku. V malém měřítku a zejména na podzim a na jaře jsou lokální rozrytiny – prasečí disturbance – naopak příznivé. Prasata rytím uvolňují minerálně bohatší substrát od humusové pokrývky, pohřbívají i vynášejí semena a tím, jak dělají díry, ve kterých se drží voda, pasivně zavlažují klíčící rostliny. V historických dobách byla proto prasata do lesa na krátkou dobu vyháněna, aby podpořila jeho zmlazení.*“ (SÁDLO, Jiří. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 3., upr. vyd. Praha: Malá skála, 2008, s. 59. ISBN 978-80-86776-06-4).

⁵¹⁸ Pastva prasat na žaludech byla na území dnešní České republiky hojně rozšířená v období středověku a ranného novověku. [LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 31 a 33. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf).

⁵¹⁹ SÁDLO, Jiří. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 3., upr. vyd. Praha: Malá skála, 2008, s. 59 a 60. ISBN 978-80-86776-06-4.

⁵²⁰ Srov. ustanovení § 2 písm. d) ve spojení s § 20 odst. 3 lesního zákona.

Za úvahu stojí také situace, kdy by intenzita pastvy hospodářských zvířat v hospodářských lesích měla vést ke snížení nebo opuštění dřevo-produkční funkce lesa⁵²¹. Jak již bylo uvedeno výše, kategorie lesů hospodářských je kategorií zbytkovou ke zbylým dvěma kategoriím lesů podle § 9 lesního zákona. Podle Flory spadají do této kategorie lesů i lesy, které „*dřevo-produkční funkci fakticky neplní, ať již z rozhodnutí vlastníka nebo v důsledku přírodních podmínek*“⁵²². Podle Dvořáka má les plnit funkci, která této kategorii odpovídá, tedy v případě lesů hospodářských funkci (dřevo-)produkční.⁵²³ K druhému z uvedených názorů se kloním také, neboť podle důvodové zprávy „*Posláním hospodářských lesů je vyvážené plnění všech funkcí lesa. Mimoprodukční funkce jsou zpravidla zajišťovány samovolně uplatňováním diferencovaného hospodaření podle přírodních podmínek.*“⁵²⁴ K teleologickému výkladu komentovaného ustanovení lze přidat také jeho historický výklad, neboť podle § 23 odst. 2 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění účinném do 31. 12. 1995, byla jako hlavní poslání hospodářských lesů určena „*produkce jakostní dřevní hmoty při současném zajišťování ostatních funkcí lesů*“. Hospodaření v lesích hospodářských i za pomoci lesní pastvy tak musí vést k zachování dřevo-produkční funkce lesa.

Pokud by dřevo-produkční funkce lesa měla být v důsledku zamýšlené lesní pastvy snížena nebo zcela opuštěna, muselo by dojít ke změně kategorizace lesa na les ochranný nebo les zvláštního určení. Již praxe dokazuje, že k takové potřebě v současnosti dochází⁵²⁵. O zařazení do obou z těchto kategorií rozhoduje orgán státní správy lesů na návrh vlastníka lesa nebo z vlastní iniciativy⁵²⁶. Ke změně kategorizace lesa musí být splněny zákonné podmínky, zejména musí být dán veřejný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí lesa podle § 8 odst. 2 lesního zákona. Rozhodnutí o zařazení lesů do kategorie lesů zvláštního určení má konstitutivní povahu^{527, 528}.

⁵²¹ Srov. ustanovení § 2 písm. b) lesního zákona.

⁵²² FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 82. ISBN 978-80-7400-905-1.

⁵²³ DVOŘÁK, Petr. *Lesní zákon: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), § 6. ISBN 978-80-7676-526-9.

⁵²⁴ VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu k zákonu č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). Sněmovní tisk č. 1591.

⁵²⁵ Biologické centrum podalo žalobu na ministerstvo zemědělství [online]. Biologické centrum AV ČR [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.bc.cas.cz/novinky/detail/5822-biologicke-centrum-podalo-zalobu-na-ministerstvo-zemedelstvi/>

⁵²⁶ Srov. ustanovení § 7 odst. 2 a § 8 odst. 3 lesního zákona.

⁵²⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 6. 2017, č. j. 9 Afs 289/2016-30.

⁵²⁸ FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 80. ISBN 978-80-7400-905-1.

Podle Nejvyššího správního soudu nestačí při rozhodování o změně kategorizace lesa pouhé osvědčení faktického stavu, nýbrž správní orgán musí posoudit i jiné skutečnosti. Správní orgán musí následně rozhodnout, z jakého důvodu převažuje veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí nad funkcí produkční.⁵²⁹ Krajský soud v Brně v této souvislosti doplnil, že pro zařazení lesa do kategorie lesů zvláštního určení není rozhodující stav pouze existující v době rozhodování o žádosti, nýbrž cílový (budoucí) stav, kterého hodlá vlastník lesa postupnými opatřeními dosáhnout. Takovému závěru podle Krajského soudu v Brně nebrání návětí § 8 odst. 2 lesního zákona, které hovoří o této možnosti v případě, že „*veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí je nadřazen funkcím produkčním*“.⁵³⁰

Soukromoprávní obdobu takového zákazu lze spatřovat v § 1279 odst. 2 OZ upravujícího lesní služebnost pastvy, který zakazuje zřizování služebnosti lesní pastvy právě na pozemcích s lesním porostem. Soukromoprávní obdoba zákazu, respektive omezení, služebnosti lesní pastvy není s veřejnoprávním zákazem či omezením obsahově shodná. Jak bylo uvedeno již výše, lesní zákon zakazuje pastvu na všech pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Oproti tomu § 1279 odst. 2 OZ zakazuje zřízení lesní pastvy jen na pozemcích s lesním porostem. Z uvedeného vyplývá, že ustanovení OZ vztahující se k služebnosti lesní pastvy umožňuje její zřízení⁵³¹ pro dobytek na všech pozemcích určených k plnění funkcí lesa kromě pozemků s lesními porosty. Na rozdíl od toho lesní zákon zakazuje lesní pastvu dobytka na všech pozemcích určených k plnění funkcí lesa bez dalšího.⁵³²

Rozpor veřejnoprávní a soukromoprávní úpravy lesní pastvy lze spatřovat i ve vymezení okruhu hospodářských zvířat, kterých se omezení lesní pastvy týká. Podle § 1279 odst. 2 OZ je zakázáno zřídit služebnost lesní pastvy dobytka^{533 534}. Naproti tomu § 20 odst. 1 písm. n) lesního zákona zakazuje vedle lesní pastvy dobytka i výběh všech hospodářských

⁵²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 6. 2017, č. j. 9 Afs 289/2016-30.

⁵³⁰ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 1. 2023, č.j. č. j. 30 A 1/2021 – 195.

⁵³¹ Odborná literatura v tomto konkrétním případě připouští zřízení i tzv. *vlastníkovy služebnosti*, při níž osoba oprávněného i povinného ze služebnosti splývá. Taková služebnost se zakládá prohlášením vlastníka a jeho zápisem do katastru nemovitostí podle doktríny *o titulu a modu*. Zřízení takové služebnosti však není v kontextu flexibility vlastnického práva k věci nezbytnou soukromoprávní podmínkou pro lesní pastvu. (Srov. THÖNDEL, Alexandr in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 3*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, § 1261, s. 741. ISBN 978-80-7478-546-7).

⁵³² LASÁK, Jan, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1170.

⁵³³ Jedná se o ustanovení kogentní, jak již bylo uvedeno výše.

⁵³⁴ Za zmínku stojí také § 1279 odst. 1 OZ, které vymezuje obsah pastvy obecně, respektive okruh pasených hospodářských zvířat. Toto ustanovení je však v kontextu lesní pastvy irelevantní, tím spíše, že se jedná o ustanovení dispozitivní. (Srov. THÖNDEL, Alexandr in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 3*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, § 1279, s. 797. ISBN 978-80-7478-546-7).

zvířat, mezi než můžeme zahrnout vedle dobytka také například drůbež či koně.^{535 536} Hrabánek a Lasák teleologickým výkladem komentovaného ustanovení dovozují, že soukromoprávní zákaz zřídit služebnost lesní pastvy se vztahuje vedle dobytka i na hospodářská zvířata, výslovně pak uvádějí koně. Argumentují přitom smyslem zákonodárce zabránit poškozování lesa. K lesní pastvě drůbeže se nevyjadřují. Podle mého názoru takový závěr není správný a soukromoprávní zákaz zřízení služebnosti lesní pastvy v souladu s gramatickým výkladem dopadá pouze na dobytek, tedy nikoliv koně, drůbež, jelenovité sudokopytníky apod. Nadto je potřeba poznamenat, že účinky pastvy se významně liší v závislosti na druhu pasených hospodářských zvířat, jak již bylo uvedeno výše.⁵³⁷

Thöndel⁵³⁸, respektive Hrabánek a Lasák⁵³⁹, považují ustanovení § 1279 odst. 2 OZ zakazující lesní pastvu na pozemcích s lesním porostem za kogentní omezení zřizování pozemkových služebností. Podle mého názoru se jedná naopak o dispozitivní ustanovení s poukazem na § 1261 OZ, které při stanovení podmínek pro zřízení služebnosti zatěžující lesní pozemek přímo zmiňuje i možnost zřízení lesní pastvy. Označení komentovaného ustanovení za dispozitivní neodporuje smyslu zákonodárce chránit vlastníka lesního pozemku před negativními účinky lesní pastvy. Ty však mohou být vzhledem k výše uvedeným zjištěním pozitivní. Bylo by tedy proti úmyslu zákonodárce zakazovat zřízení lesní služebnosti, která by měla při vhodném stanovení jejího obsahu pozitivní vliv na kvalitu lesa a zároveň by mohla přinášet i hospodářský prospěch povinnému a oprávněnému. Právní limity stanovené lesním zákonem jakožto veřejnoprávního předpisu však nemohou být překročeny.

⁵³⁵ Důvodová zpráva k § 494 OZ uvádí: *Zvláštní kategorii hospodářských zvířat představuje dobytek [...], dobytek tedy zahrnuje sudokopytníky náležející k domácím zvířatům a chované jako hospodářská zvířata: tak např. jelenoviti sudokopytníci chovaní v oborách spadají do kategorie hospodářských zvířat, ale nepovažují se za dobytek.* (Vizte ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 228. ISBN 978-80-7208-922-2.). Ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, sice nabízí zákonnou definici pojmu *hospodářská zvířata*, ale pouze pro účely tohoto zákona.

⁵³⁶ Ponechat stranou lze otázku, zda v případě prasat vhnáných do lesů za účelem požívání žaludů, případně bukvic, lze hovořit o pastvě, jak to může vyplývat z § 1279 odst. 1 OZ. Komentované ustanovení lesního zákona totiž komplexně zakazuje vhnání hospodářských zvířat, kterými jsou i prasata.

⁵³⁷ LASÁK, Jan, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jirí, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1170. ISBN 978-80-7400-803-0.

⁵³⁸ THÖNDEL, Alexandr in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek 3. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, § 1279. ISBN 978-80-7478-546-7.

⁵³⁹ LASÁK, Jan, HRABÁNEK, Dušan. In: SPÁČIL, Jirí, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1170. ISBN 978-80-7400-803-0.

Lesy ochranné a lesy zvláštního určení

Jak již bylo uvedeno výše v rámci této podkapitoly, vedle kategorie lesů hospodářských zná zákon též lesy ochranné a lesy zvláštního určení. Ty tvoří dohromady přibližně čtvrtinu veškeré rozlohy České republiky pokryté lesy. Význam těchto kategorií spočívá zejména v tom, že jejich mimoprodukční funkce je nadřazena funkci produkční⁵⁴⁰. Pokud nejsou takto lesy označeny zákonem přímo⁵⁴¹, o zařazení lesů do těchto dvou kategorií rozhoduje orgán státní správy lesů na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.⁵⁴²

Podle § 36 odst. 1 lesního zákona v lesích ochranných a lesích zvláštního určení lze ve prospěch účelového hospodaření přijmout opatření odchylná od některých ustanovení tohoto zákona. Jak uvádí Drobník a Dvořák, okruh opatření podle lesního zákona, od kterých je možno se odchýlit, není zcela zřejmý. Zatímco § 36 odst. 1 lesního zákona obsahuje pouze stručný demonstrativní výčet, § 48a odst. 1 písm. f) lesního zákona lakonicky uvádí, že se jedná o „*ustanovení tohoto zákona*“. Na základě toho by se dalo dovozovat, že se jedná o ustanovení všechna. Lze tak uzavřít, že je možno odchýlit se od všech opatření, ta však musí být v zájmu účelového hospodaření. Ten by měl být odvoditelný z rozhodnutí o prohlášení daného lesa za les ochranný nebo les zvláštního určení, z plánu péče pro území národních parků, respektive národních přírodních rezervací, a z ochranných podmínek zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod.^{543 544 545 546}

Jak již bylo uvedeno výše, výše popsany zákaz pást dobytek a umožňovat výběh hospodářským zvířatům podle § 20 odst. 1 písm. n) lesního zákona nedopadá jen na lesy hospodářské, ale i lesy ochranné a lesy zvláštního určení. Jedná se však o se o omezení, od kterých je možno se v rámci posledních dvou jmenovaných kategorií lesů odchýlit v zájmu účelového hospodaření v lesích podle § 36 odst. 1 lesního zákona. Tato opatření mohou být

⁵⁴⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 327. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁵⁴¹ Srov. ustanovení § 8 odst. 1 lesního zákona.

⁵⁴² DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, § 36. ISBN 978-80-7357-425-3.

⁵⁴³ DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, § 36. ISBN 978-80-7357-425-3.

⁵⁴⁴ Pastva v lese. Fórum ochrany přírody [online]. [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://www.forumochranyprirody.cz/odborne-informace/pravni-nazory/pastva-v-lese?highlight=WyJwYXN0dmEiLCJ2IiwibGVzZSIsInBhc3R2YSB2IiwicGFzdHZhIHVgbGVzZSIsInYgbGVzZSJd>.

⁵⁴⁵ PEKÁREK, Milan. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 360. ISBN 978-80-210-7750-8.

⁵⁴⁶ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 122.

navržena v lesním hospodářském plánu, lesních hospodářských osnovách, případně je stanoví rozhodnutím orgán státní správy lesů *ex actu* na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu.⁵⁴⁷ Účastníky tohoto správního řízení budou vedle vlastníka lesního pozemku též osoby, které mohou být správním rozhodnutím dotčeny ve smyslu § 27 správního řádu. V případě lesní pastvy přichází v úvahu například uživatel honitby, neboť by se pasením změnila její úživnost.⁵⁴⁸

Případné povolení pastvy dobytka nebo umožnění výběhu hospodářských zvířat do lesů, tj. na PUPFL⁵⁴⁹, musí být v zájmu mimoprodukčních funkcí lesů ochranných a lesů zvláštního určení, které spadají právě do těchto kategorií. Podle mého názoru však nemusí být jediným hlediskem pro udělení výše uvedené výjimky pouze zachování mimoprodukčních funkcí, neboť při zachování stávajících mimoprodukčních funkcí těchto lesů mohou přibýt v důsledku udělení výjimky v konkrétních případech i mimoprodukční funkce nové. Jako příklad lze uvést například situaci, kdy by byla povolena lesní pastva ve vysokohorských porostech v takovém rozsahu, že by tento porost neztratil svou ochrannou funkci vůči lesům v nižších polohách. Zároveň by však došlo k podpoře biodiverzity spásáním monokulturních travin. Naopak v případě lesů zvláštního určení v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně si lze těžko představit povolení pastvy větších sudokopytníků, případně umožnění výběhu většího množství drůbeže, které by svou přítomností mohly poškodit nebo ohrozit jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje.^{550 551}

Jak upozorňují Drobník a Dvořák, součástí lesa je ve smyslu § 2 písm. a) lesního zákona vedle lesních porostů také jejich prostředí, tj. i byliny, o jejichž ochranu by mělo jít také.⁵⁵² Tato skutečnost pak musí být brána v úvahu při povolování pastvy v konkrétním případě, neboť tato může za určitých okolností ochráně konkrétních druhů (například chráněných rostlin)

⁵⁴⁷ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 122.

⁵⁴⁸ DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, § 36. ISBN 978-80-7357-425-3.

⁵⁴⁹ Respektive na konkrétní pozemky vymezené v lesním hospodářském plánu, lesních hospodářských osnovách, případně v rozhodnutí *ad hoc*.

⁵⁵⁰ STEJSKAL, Robert. *Stručný přehled dosavadní péče o světlé lesy NP Podyjí* [online]. 28. 9. 2021 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.ochranarskaprirucka.cz/svetle-lesy/strucny-prehled-dosavadni-pece-o-svetle-lesy-np-podyji/>.

⁵⁵¹ STEJSKAL, Robert. *Asanace borových porostů v pastvině exmoorských koní u Havraníků* [online]. 2021 [cit. 2022-08-16]. Dostupné z: <https://www.ochranarskaprirucka.cz/pastva/asanace-borovych-porostu-v-ohrade-exmoorskych-koni-u-havraniku/>.

⁵⁵² DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, § 36. ISBN 978-80-7357-425-3.

prospěš, či naopak uškodit. Rozhodnutí příslušného orgánu státní správy lesů tak musí být náležitě odůvodněno.

Lze tak uzavřít, že zatímco v případě lesů hospodářských lze provádět lesní pastvu jakožto agrolesnický systém při splnění všech zákonných předpokladů bez dalšího, v případě lesů ochranných a lesů zvláštního určení je k provádění lesní pastvy nutno zajistit souhlas orgánu státní ochrany lesů. Rovněž zákonné požadavky na účinky lesní pastvy na les se budou lišit v závislosti na kategorizaci lesů, respektive v případě lesů ochranných a lesů zvláštního určení v závislosti na způsobu ochrany každého konkrétního lesa.

S problematikou lesní pastvy souvisí také obory ve smyslu § 2 písm. j) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o myslivosti**“), které však neslouží k chovu hospodářských zvířat a dobytka, nýbrž zejména k chovu spárkaté zvěře⁵⁵³. K uznání obor dochází na základě rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti podle § 18 odst. 5 zákona o myslivosti. Lesy, v nichž se nachází obory, lze zařadit do kategorie lesů zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písm. g) lesního zákona. Na uznané obory se vztahuje výjimka ze zákazu oplocovat les podle § 32 odst. 8 lesního zákona. I v případě oplocené obory však musí být podle Nejvyššího správního soudu právo veřejnosti vstupovat do lesa zachováno.⁵⁵⁴

4.2. Polaření a forest farming

Agrolesnické systémy polaření a *forest farming* reprezentují vedle lesní pastvy další dva příklady agrolesnických systémů na lesních pozemcích. Zejména polaření představuje historické hospodářské využití lesní půdy⁵⁵⁵. *Forest farming* i polaření mohou představovat potenciál například v oblasti rozvoje ekologického zemědělství. S pojmy polaření a *forest farming* úzce souvisí koncept tzv. *jedlého lesa* (*forest garden, edible forest*).⁵⁵⁶

⁵⁵³ Srov. ustanovení § 2 písm. c) zákona o myslivosti.

⁵⁵⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 1. 2022, č. j. 5 As 412/2020-64.

⁵⁵⁵ MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 23. ISBN 978-80-7509-748-4

⁵⁵⁶ MARTINÍK, Antonín. *Experiment agrolesnictví na lesní půdě aneb koncepce jedlého lesa* [online]. 2020 [cit. 2022-08-23]. Dostupné z: <https://ldf.mendelu.cz/experiment-agrolesnictvi-na-lesni-pude-aneb-koncepce-jedleho-lesa/?psn=600>.

Polaření⁵⁵⁷ spočívá podle Martiníka v „*pěstování zemědělských plodin v meziřádcích lesních dřevin v prvních letech po založení lesa*“⁵⁵⁸. Jedná se tedy o silvoorebný agrolesnický systém. Polaření je ze své podstaty dočasným agrolesnickým systémem, neboť slouží pouze k obnově lesa na mýtinách po holosečích při pasečném hospodaření v lesích. Významně se tím liší od ostatních typizovaných agrolesnických systémů, které mají zásadně trvalý charakter. Jeho podstata spočívá ve výsadbě dřevin tvořících základ budoucího lesa, mezi nimiž jsou pěstovány zemědělské plodiny, kterými mohou být například žito, brambory, oves či pohanka⁵⁵⁹. Po dvou až pěti letech se polaření v místě zanechává, neboť v té době jsou již nové dřeviny dostatečně vzrostlé, aby nezarůstaly buřeni. Některé plodiny, například žito trsnaté (*secale cereale var. multicaule*) neboli tzv. *lesní žito*, mají rovněž významný vliv na omezení vodní eroze lesní půdy v době, kdy jí je lesní půda v důsledku vymýcení nejvíce ohrožena. Plodiny pěstovány při polaření tak mohou *de lege ferenda* představovat alternativu k tzv. *melioračním a zpevňujícím dřevinám* ve smyslu § 24 odst. 2 věty druhé lesního zákona, respektive § 25 odst. 3 věty první lesního zákona. Ten však využití této alternativy podle komentovaných ustanovení přímo neumožňuje. Vedle srovnatelného účinku by taková možnost mohla přinést také rozvoj ekologického zemědělství.^{560 561 562}

Forest farming, respektive lesní zemědělství lze charakterizovat jako záměrné pěstování jiných nedřevních produktů v lesích. Mezi těmito produkty mohou být houby, bobuloviny, ale může zahrnovat také sběr ořechů. Od polaření se liší *forest farming* vedle okruhu typicky pěstovaných nedřevních produktů zejména charakterem trvání tohoto agrolesnického systému.

⁵⁵⁷ V odborné literatuře se objevuje také pojem lesopolaření a losopolnictví. (*Ottův slovník naučný. XV. Svazek.: Ilustrovaná Encyklopedie Obecných Vědomostí*. Praha: J. Otto, 1900, s. 920). Anglický termín označující období polaření je *intercropping*.

⁵⁵⁸ MARTINÍK, Antonín a kol. Agrolesnictví v České republice: Minulost, současnost a budoucnost. *Lesnická práce* [online]. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2015(6), [cit. 2023-01-02], s. 6-8. ISSN 0322-9254. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2015/06/Agrolesnictvi%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice.pdf>

⁵⁵⁹ Tato obilovina dorůstá až do výšky 200 cm a byla pěstována zejména na chudších půdách. (PROCHÁZKA, Jaromír, Jan PELIKÁN a Daniela KNOTOVÁ. *Metodika pěstování žita trsnatého na zrno: uplatněná certifikovaná metodika*. Troubsko: Zemědělský výzkum, spol. s r.o. Troubsko, 2016. Metodika (Zemědělský výzkum), s. 7-8. ISBN 978-80-88000-16-7. a PELIKÁN, Jan. *Trsnaté žito – křibice* [online]. Výzkumný ústav pícninářský, 2001 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://uroda.cz/trsnate-zito-kribice/>.

⁵⁶⁰ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-08-18], s. 38 a 39 ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf

⁵⁶¹ *Ottův slovník naučný. XV. Svazek.: Ilustrovaná Encyklopedie Obecných Vědomostí*. Praha: J. Otto, 1900, s. 920.

⁵⁶² LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-08-18], s. 26. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf

Zatímco polaření je pouze dočasné a je přímo spojeno s obnovou lesa, *forest farming* je trvalý agrolesnický systém.⁵⁶³

4.2.1. Právní úprava polaření

Veřejnoprávní omezení polaření má základ zejména ve výčtu činností zakázaných v lese, jenž je obsažen v § 20 odst. 1 lesního zákona. Podle § 20 odst. 1 písm. b) lesního zákona je mimo jiné zakázáno provádět terénní úpravy a narušovat půdní kryt. Smyslem tohoto zákazu je omezit škodlivé zásahy do lesního prostředí, které mohou negativně ovlivnit PUPFL, respektive lesní porosty.⁵⁶⁴

Podle § 20 odst. 3 věty první lesního zákona se však tyto zákazy nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese, čemuž byla věnována pozornost již v rámci podkapitoly věnované lesní pastvě⁵⁶⁵. To je zásadní s ohledem na charakter polaření jakožto agrolesnického systému využívaného za účelem obnovy lesa po holoseči⁵⁶⁶. Podle odborné literatury polaření jako nástroj sloužící při obnově lesa významně přispívá k rychlejšímu odrůstání mladých kultur cílových lesních dřevin, a to zejména díky provzdušňování půdy, promíchávání živin a likvidace buřeně. Trvalé pěstování zemědělských plodin by již nesplňovalo definici polaření, jednalo by se o *forest farming*, kterému je věnována pozornost níže.⁵⁶⁷

Ve vztahu k polaření je podstatný rovněž výklad § 20 odst. 4 lesního zákona v souvislosti se zásadou, že *nikdo nemůže převést na jiného více práv, než kolik sám má*. Jak upozorňuje Flora „*Je-li vlastník lesa oprávněn umožnit výkon zakázaných činností*⁵⁶⁸ *zcela mimo rámec hospodaření v lese jeho návštěvníkům, není důvod, pro který by tyto činnosti nemohl vykonávat on sám.*“⁵⁶⁹ Této problematice je věnován prostor též níže. Argument možného uplatnění zákonné výjimky ze zákazu narušovat půdní kryt při polaření jakožto

⁵⁶³ MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 10. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁵⁶⁴ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 61.

⁵⁶⁵ Vizte podkapitulu 4.1.2. této rigorózní práce.

⁵⁶⁶ K pojmu *hospodaření v lese* vizte podkapitulu 4.1.2. této rigorózní práce.

⁵⁶⁷ MARTINÍK, Antonín a kol. *Agrolesnictví: Skriptum pro posluchače MENDELU* [online]. [cit. 2022-10-18], s. 54-56. Dostupné z: <https://akela.mendelu.cz/~xcepl/inobio/skripta/AGLES.pdf>.

⁵⁶⁸ Podle § 20 odst. 1 písm. a) až k) lesního zákona.

⁵⁶⁹ FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 221 až 222. ISBN 978-80-7400-905-1.

činnosti související s hospodařením v lese tak působí spíše *obiter dictum*. Tomuto výkladu je též věnován prostor níže v rámci podkapitoly věnované *forest farming*.

Jak již bylo zmíněno výše⁵⁷⁰, v minulosti byly plochy vyžadující zalesnění hojně propachtovávány, neboť pachtýři zajišťovaly velké výnosy pro úrodnost půdy a pro propachtovatele představovaly nejlevnější a neúčinnější prostředek k odstranění buřeně z lesní půdy, respektive k zalesnění⁵⁷¹. Zemědělským pachtem, který je zvláštním druhem pachtu podle §§ 2345 an. OZ, je i takový pacht, jehož sekundárním předmětem je nikoliv jen zemědělský pozemek, ale i lesní pozemek. Takový zemědělský pacht může být sjednán na dobu určitou i neurčitou. Pokud by měl být sjednán zemědělský pacht výhradně pro účely polaření, tento by musel být sjednán na dobu určitou, neboť se jedná o agrolesnický systém ze své podstaty dočasný. Bylo by ovšem možno sjednat také zemědělský pacht na dobu neurčitou, který by vedle polaření umožňoval jeho využití i pro jiné činnosti.⁵⁷²

4.2.2. Právní úprava forest farming

Jak již bylo uvedeno výše, *forest farming* je oproti polaření trvalý agrolesnický systém, který neslouží k obnově lesa. Uživatelem pozemku využívaného pro *forest farming* může být přirozeně vlastník lesního pozemku, ale také pachtýř, případně osoba oprávněna ze služebnosti. Lesní služebností, která by obsahově umožňovala *forest farming*, by mohla být služebnost poživacího práva podle § 1285 OZ, případně služebnost braní lesních plodů podle § 1261 OZ. Rozdíl by spočíval v tom, že v případě první z uvedených služebností by poživací právo umožňovalo vedle sběru lesních plodů také těžbu dřeva, ve druhém z uvedených případů by poživací právo bylo omezeno pouze na sběr lesních plodů.

Podle Doležalové kombinaci pěstování dřevin a zemědělské produkce v lesích, a tedy provádění *forest farmingu*, brání zákaz narušovat půdní kryt a provádět terénní úpravy podle § 20 odst. 1 písm. b) lesního zákona⁵⁷³. Já jsem však opačného názoru, neboť jak již bylo uvedeno výše podle Flory je pro zákazy podle § 20 odst. 1 písm. a) až k) lesního zákona „vlastník lesa oprávněn povolit výjimku podle odstavce 4 ve prospěch osob, které do lesa vstupují bez ambice a bez oprávnění v lese hospodařit Je-li vlastník lesa oprávněn umožnit

⁵⁷⁰ Vizte podkapitulu 3.2. této rigorózní práce.

⁵⁷¹ NOŽIČKA, Josef. *Přehled vývoje našich lesů* [online]. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1957, s. 264. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: https://archive.org/details/prehled_vyvoje_nasich_lesu/page/n261/mode/2up.

⁵⁷² Blíže k pachtu agrolesnických systémů vizte podkapitulu 3.2. této rigorózní práce.

⁵⁷³ DOLEŽALOVÁ, Helena. *Právní překážky agrolesnictví*. České právo životního prostředí, 2019(52), s. 69. ISSN 1213-5542.

vykon zakázaných činností⁵⁷⁴ zcela mimo rámec hospodaření v lese jeho návštěvníkům, není důvod, pro který by tyto činnosti nemohl vykonávat on sám. Opačný závěr by tudíž podle Flory odporoval obecné zásadě, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než kolik sám má.^{575 576}

V rozporu s názorem Flory se k této problematice vyslovil Nejvyšší správní soud. Podle dřívějšího rozsudku Nejvyššího správního soudu vlastník, respektive osoba v obdobném právním postavení, byl oprávněn činnosti jinak zakázané podle § 20 odst. 1 písm. a) až k) lesního zákona vykonávat jen v souvislosti s hospodařením v lese⁵⁷⁷. Ve svém pozdějším rozsudku již na podmínce souvislosti s hospodařením v lese podle § 2 písm. d) lesního zákona netrval⁵⁷⁸.

Podle Doležalové kombinaci pěstování dřevin a zemědělské produkce v lesích dále brání omezení týkající se dělení lesních pozemků podle § 12 odst. 3 lesního zákona⁵⁷⁹. Podle mého názoru tomu tak není, neboť komentované ustanovení s agrolesnickými systémy jako jsou například lesní pastva, polaření a *forest farming* nijak nesouvisí. Podle komentovaného ustanovení je stanoveno, že „dělení lesních pozemků, při kterém výměra jednoho dílu klesne pod 1 ha, vyžaduje souhlas orgánu státní správy lesů“. Jak uvádí Staněk komentované ustanovení dopadá pouze na problematiku vlastnického práva, například v souvislosti s vypořádáním spoluvlastnictví rozdělením věci na základě dohody spoluvlastníků nebo rozhodnutím soudu podle §§ 1140 an. OZ.^{580 581}

Vlastníci lesů a osoby v obdobném právním postavení⁵⁸² nejsou rovněž omezeni v množství sbíraných plodů, a to na rozdíl od třetích osob disponujících obecným percepčním právem, které tak mohou podle § 19 odst. 1 lesního zákona činit jen pro vlastní potřebu.

⁵⁷⁴ Podle § 20 odst. 1 písm. a) až k) Lesního zákona.

⁵⁷⁵ FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 221 až 222. ISBN 978-80-7400-905-1.

⁵⁷⁶ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 61.

⁵⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 6. 2012, č. j. 7 As 39/2012-24.

⁵⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 6. 2019, č. j. 6 As 19/2019-31.

⁵⁷⁹ DOLEŽALOVÁ, Helena. *Právní překážky agrolesnictví*. České právo životního prostředí. 2019(52). ISSN 1213-5542.

⁵⁸⁰ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 36 a 37.

⁵⁸¹ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 4. 1. 2016, č. j. 46 A 77/2013-40.

⁵⁸² Vedle pachtýře by touto osobou mohla být i osoba oprávněná z pozemkové služebnosti bránit lesních plodů podle § 1261 OZ.

Ke sběru plodů nesmí docházet způsobem, který poškozuje les. Obecné percepční právo je jedním z projevu práva obecného užívání lesa podle lesního zákona.⁵⁸³

Jak uvádí Flora, pojem lesní plod není v zákoně vymezen, je lze však jim rozumět například borůvky, maliny, ostružiny, brusinky, jakož i plodnice hub⁵⁸⁴. V souvislosti s *forest farmingem* však podle mého názoru tyto nebudou spadat pod obecné percepční právo třetích osob podle § 19 odst. 1 lesního zákona, pokud budou pěstovány v lesích záměrně. V rámci *forest farmingu* totiž nemusí být pěstovány striktně jen tzv. lesní plody, ale může se jednat o zemědělské plodiny (při dodržení dalších zákonných předpokladů) obecně. Bylo by proto jen stěží obhájitelné, pokud by třetí osoby při výkonu tohoto práva mohly „sklízet“ plody označované jako lesní a jiné nikoliv. Úmyslem zákonodárce bylo podle mého názoru podřadit pod výkon tohoto práva jen ty (lesní) plodiny, které v lesích rostou samovolně, bez přičinění osoby vykonávající vlastnické nebo obdobné právo k PUPFL.⁵⁸⁵

Tím však zásadně nebude dotčeno právo třetích osob vstupovat do lesů a na konkrétní místa, kde je hospodařeno *forest farmingem*, ledaže by zákaz vstupu třetích osob byl vyloučen z jiného důvodu (např. na zvláště chráněných územích). Pokud by přesto docházelo ke sběru těchto záměrně pěstovaných plodů za jiných okolností se běžně vyskytujících v lesích, nelze vyloučit důsledky v rovině práva přestupkového, případně trestního, neboť by se mohlo jednat o krádež. V této souvislosti se lze opřít například o závěr odborné veřejnosti vztahující se k obecnému percepčnímu právu podle § 39 odst. 3 BNatSchG⁵⁸⁶. Bude však v nejvyšším zájmu vlastníka, respektive uživatele lesního pozemku, provozujícího *forest farming*, aby třetí osoby zcela s jistotou informovány o záměrném pěstování plodin na PUPFL. Obecné percepční právo třetích osob, které je projevem práva obecného užívání lesa podle lesního zákona, dopad na *forest farming* nebude s ohledem na stávající právní úpravu představovat, pomineme-li možnost neznalosti výkonu tohoto práva ze strany třetích osob.

⁵⁸³ Za zmínku stojí, že obecné percepční právo třetích osob se ve Spolkové republice Německo neomezuje pouze na lesy, nýbrž i ve volné krajině (nikoli pro záměrně pěstované plodiny), kde mohou třetí osoby sbírat pro vlastní potřebu houby, byliny, větvičky a další, a to podle § 39 odst. 3 BNatSchG jen na místech, na která se nevztahuje zákaz vstupu (tzv. *Handstraußregelung*). (Srov. *Handstraußregelung: Was darf man aus dem Wald mitnehmen? Deutsche Rechtsschutz-Versicherung AG* [online]. 2021 [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.deurag.de/blog/handstrausregelung/>).

⁵⁸⁴ FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 187. ISBN 978-80-7400-905-1.

⁵⁸⁵ Srov. *Handstraußregelung: Was darf man aus dem Wald mitnehmen? Deutsche Rechtsschutz-Versicherung AG* [online]. 2021 [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.deurag.de/blog/handstrausregelung/>

⁵⁸⁶ Srov. *Handstraußregelung: Was darf man aus dem Wald mitnehmen? Deutsche Rechtsschutz-Versicherung AG* [online]. 2021 [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.deurag.de/blog/handstrausregelung/>.

Zákaz stavět oplocení podle § 20 odst. 1 písm. b) lesního zákona s ohledem na výše uvedené nedopadá podle mého názoru na vlastníky a osoby v obdobném právním postavení. Ani vlastníky a osoby v obdobném právním postavení však podle § 32 odst. 8 lesního zákona nemohou na PUPFL stavět oplocení za účelem omezení obecného užívání lesa, tj. i omezení obecného percepčního práva třetích osob podle § 19 lesního zákona.

Dále nelze opomenout veřejnoprávní limit v podobě kvalitativní ochrany PUPFL. Podle § 13 odst. 1 věty druhé lesního zákona, který navazuje na § 11 odst. 4 lesního zákona je zakázáno využívat PUPFL k jiným účelům. Podle Flory se však nejedná o povinnost vykonávat jen činnosti související s hospodařením v lese podle § 2 písm. d) lesního zákona. Jedná se o povinnost využívat PUPFL v zákonných mezích, zejména v souladu s pravidly stanovenými v hlavě páté lesního zákona.⁵⁸⁷

Zakládání *forest farming* v podobě záměrného pěstování hub nebo bobulovin tak i s očekávanou potřebou *provádět terénní úpravy a narušovat půdní kryt* není podle § 11 lesního zákona při dodržení limitu v podobě kvalitativní ochrany PUPFL zakázáno. Rovněž není zákonem zakázáno záměrné sázení stromů a keřů plodících ořechy. Jednou ze základních povinností vlastníka lesa je podle § 31 odst. 1 lesního zákona „*obnovovat lesní porosty stanovištně vhodnými dřevinami*“. Těmi jsou podle Staňka ty dřeviny, které jsou v daných podmínkách původní, případně nepůvodní, ale nejlépe snášejí působení všech činitelů určujících kvalitu stanoviště⁵⁸⁸. Limity druhového výběru pro zalesňování však mohou představovat i lesní hospodářské plány a osnovy.⁵⁸⁹

Odlíšná regulace je obsažena v jinak právní kulturou blízké rakouské právní úpravě. Podle § 1a odst. 1 Bundesforstgesetz (BGBl. Nr. 440/1975)⁵⁹⁰, ve znění pozdějších předpisů, se lesem pro účely tohoto zákona rozumí plochy, které jsou v rámci obecné právní úpravy vedle podmínek stanovených pro jejich minimální rozlohu doplněny pojmovým znakem osázení

⁵⁸⁷ Srov. FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře, s. 108 a 109. ISBN 978-80-7400-905-1.

⁵⁸⁸ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [I]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 99.

⁵⁸⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 329. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁵⁹⁰ Rakouský spolkový lesní zákon.

vymezenými lesními dřevinami, a to na rozdíl od české právní úpravy. Tyto lesní dřeviny jsou vymezeny v příloze citovaného právního předpisu.⁵⁹¹

4.3. Pastva na zemědělských plochách porostlých dřevinami

Pastva na zemědělských plochách porostlých dřevinami je vedle lesní pastvy dalším typem silvopastevního agrolesnického systému. Ta může mít formu pasených sadů nebo se může jednat o pastvu hospodářských zvířat na trvalých travních porostech porostlých lesními dřevinami, které mohou a nemusí mít produkční funkci. Pěstování lesních dřevin na pastvinách představuje vůbec nejrozšířenější typ agrolesnických systémů na území České republiky. Tyto tvoří odhadem celkem 30 030 ha, tedy 84 % celkové rozlohy agrolesnických systémů na území České republiky a souvisí s extenzivním chovem hospodářských zvířat, a to zejména v podhorských oblastech.⁵⁹²

Tradiční agrolesnický systém pasených sadů doposud přetrval na místech s podmínkami nevhodnými pro intenzivní zemědělství zejména v pahorkatinách a vrchovinách Bílých Karpat, Českého Středohoří a Vysočiny. Tyto sady jsou v relativně nízké intenzitě spásány přežvýkavci, zejména skotem a ovci. Tyto sady vyžadují výsadbu vysokokmenných odrůd ovocných stromů. Lojka odhaduje, že rozloha pasených sadů na území České republiky je přibližně 5 720 ha, přičemž pro své závěry využil data dostupná z Šetření využívání území a krajinného pokryvu v Evropské unii (*Land Use and Cover Area Frame Survey*, LUCAS).⁵⁹³

Stávající právní úprava zvláště definuje pojem krajinnotvorný sad pro účely SZP. Podle § 5 odst. 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS se krajinnotvorným sadem rozumí plocha rovnoměrně osázená ovocnými stromy s hustotou osázení minimálně 50 životaschopných jedinců na 1 ha. Krajinnotvorný sad je považován za ekologicky významný prvek podle § 5 odst. 1 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS, nelze jej však vyhradit jako plochu využívanou v ekologickém zájmu. Podle metodiky Ministerstva zemědělství, která je závazná pro pracovníky Státního zemědělského intervenčního fondu provádějící aktualizaci

⁵⁹¹ HERBST, Peter a kol. *Der Baum im Nachbarrecht : Freude - Änger - Risiko*. 4., erweiterte Auflage. Wien: Graz: NWV Verlag, 2016, No. 10. ISBN 978-3-7083-1123-4.

⁵⁹² LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 27, ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%3%bdzkumn%3%a1-zpr%3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

⁵⁹³ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 1, 14, 24, 26, 27. ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%3%bdzkumn%3%a1-zpr%3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

LPIS, musí být meziradí pokryto bylinným pásmem, přičemž nelze v krajínovorných sadech pěstovat například obiloviny. Naopak pastva v krajínovorném sadu zakázána.⁵⁹⁴

Při zakládání silvopastevního agrolesnického systému na zemědělské půdě může být vyžadována změna druhu pozemku podle přílohy č. 1 katastrální vyhlášky. Jak již bylo uvedeno výše, druh pozemku *trvalý travní porost* zahrnuje též nahodile nebo systematicky vysázené stromy a keře, případně jeho součástí může být mez, stráž, úvoz, či příkop, které mohou být přirozeně tvořeny také dřevinami. Má-li být pozemek souvisle osázený ovocnými stromy nebo ovocnými keři, bude tento splňovat definici druhu pozemku *ovocný sad*. Pokud by byl zemědělský pozemek souvisle osázen neovocnými stromy, stal by se z něj v krajním případě *lesní pozemek*, a tudíž by se jednalo o lesní pastvu, které byl věnován prostor výše.

Stromy tvořící sady přitom představují zákonnou výjimku z práva preventivního zásahu proti sázení stromů v blízkosti hranice sousedního pozemku podle § 1017 odst. 2 OZ. V rámci údržby agrolesnického systému na zemědělských plochách porostlých dřevinami je vlastník⁵⁹⁵ povinen v souladu s principem péče vyjádřeném v § 7 odst. 3 ZOPK provádět ořez těchto dřevin, pokud je to potřebné k jejich ošetřování a udržování. V rámci veřejnoprávní ochrany dřevin rostoucích mimo les je jejich nicméně ořez limitován principem ochrany dřevin vyjádřeném v § 7 odst. 1 ZOPK, který chrání tyto stromy před nedovolenými zásahy do dřevin podle § 2 odst. 2 vyhlášky o ochraně dřevin. Druhý z uvedených limitů pak nezavazuje pouze vlastníky dřevin, ale také pachtýře, respektive na všechny osoby.⁵⁹⁶

Pro kácení dřevin tvořících ovocné sady, respektive pastviny porostlé neovocnými dřevinami, bude relevantní výjimka z povolovacího principu podle § 8 odst. 2 ZOPK, pokud tyto mají být nahrazeny novými dřevinami. Kácení dřevin z důvodů pěstebních za účelem obnovy porostů postačí pouze písemně oznámit orgánu ochrany přírody, a to nejméně 15 dnů

⁵⁹⁴ Závazný metodický postup k aktualizaci evidence půdy a ekologicky významných prvků podle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů [online]. Ministerstvo zemědělství, 2015 [cit. 2022-09-20]. s. 57 a 58. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/426857/met_ep_evp_090216.pdf.

⁵⁹⁵ Srov. možnost výjimky ze superficiální zásady podle § 2 odst. 2 zákona o půdě, které byla věnována pozornost v rámci podkapitoly 3.2.2. této rigorózní práce.

⁵⁹⁶ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 96 a 97. ISBN: 978-80-7400-675-3.

předem. V rámci výjimky z povolovacího principu budou při obnově porostů pod tento pojem vedle ovocných sadů zahrnuty například také stromořadí.^{597 598}

Jak upozorňuje Průchová, stavba oplocení nebo ohrazení může ovlivnit krajinný ráz. Z toho důvodu je při zakládání jakýchkoliv silvopastevních agrolesnických systémů na zemědělských pozemcích využívajících oplocení nebo ohrazení potřeba požádat o souhlas orgánu ochrany přírody podle § 12 odst. 2 ZOPK.^{599 600} Takové povolení je potřebné v širokém okruhu situací, kdy je stavba oplocení způsobila ovlivnit krajinný ráz podle § 12 odst. 1 ZOPK.⁶⁰¹

Tradiční agrolesnický systém pasených sadů jako celek není ze zákona přímo chráněn, pokud tedy není prohlášen za zvláště chráněné území nebo jeho část podle části třetí ZOPK. Jak již bylo uvedeno výše, v rámci veřejného práva jsou dílčím způsobem chráněny zejména dřeviny, které agrolesnický systém tvoří. Lze uvažovat též o ochraně pasených sadů jako biotopu ve smyslu § 3 odst. 1 písm. k) ZOPK, avšak nikoli automaticky a zejména ve vztahu k ochraně konkrétních druhů rostlin nebo živočichů na určitém území, ačkoliv zákon umožňuje definovat biotop i ve vztahu k celému společenstvu.⁶⁰²

Opačný přístup byl zvolen ve Spolkové republice Německo. Pasené sady (*Streuobstwiesen*) jsou označeny přímo ze zákona tzv. *zákonem chráněným biotopem* podle § 30 BNatSchG. Činnosti, které by mohly vést ke zničení nebo jinému významnému poškození pasených sadů (*Streuobstwiesen*) jsou zákonem zakázány. Významným poškozením je podle Endrese v tomto případě myšlena nikoli nepatrná a nepříznivá změna biotopu, která

⁵⁹⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č. j. 5 As 53/2011-109, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 2. 2022, č. j. 10 As 69/2020-29.

⁵⁹⁸ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 103 a 104. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁵⁹⁹ Pokud je pro stavbu oplocení nebo ohrazení rovněž potřeba získat stavební povolení nebo územní rozhodnutí podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, souhlas orgánu ochrany přírody podle § 12 odst. 2 ZOPK bude podkladovým závazným stanoviskem pro získání stavebního povolení. (PRŮCHOVÁ, Ivana. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 499. ISBN: 978-80-7400-675-3).

⁶⁰⁰ PRŮCHOVÁ, Ivana. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 499. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁶⁰¹ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 12. 2006, č. j. 6 A 83/2002-65.

⁶⁰² VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 32 a 33. ISBN: 978-80-7400-675-3.

však nemusí být trvalá⁶⁰³. Právní ochrana biotopů pasených sadů však může být podle § 30 odst. 8 BNatSchG jednotlivými spolkovými zeměmi upravena odlišně od spolkové právní úpravy.

4.4. Pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin

Pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb ovocných nebo lesních dřevin (*alley cropping*) je typem silvoorebného agrolesnictví. Tento typ agrolesnického systému je výhradně spojen se zemědělskou půdou. Dřeviny jsou tak v liniích pěstovány uvnitř půdních bloků, přičemž vzdálenost mezi jednotlivými liniemi umožňuje technické obhospodařování polních kultur pěstovaných mezi těmito liniemi. Dřeviny v rámci tohoto typu agrolesnického systému mají výhradně produkční funkci, a to v podobě produkce dřeva, případně ovoce. Tím není vyloučeno poskytování ekosystémových služeb okolní zemědělské půdě těmito dřevinami. Oproti konvenčnímu pěstování polních plodin poskytuje *alley cropping* ekosystémové služby v podobě například vyšší biodiverzity, zvyšování množství uhlíku v půdě ve víceletém horizontu, snižování míry půdní eroze⁶⁰⁴. Podle některých autorů vede *alley cropping* rovněž ke snižování potřeby používat pesticidy a chemická hnojiva.^{605 606 607}

Zatímco je *alley cropping* například ve Francii poměrně rozšířený⁶⁰⁸, v České republice se v současné době tento typ agrolesnictví až na jednotlivé výjimky nevyskytuje⁶⁰⁹. Stejně tak nebyly podle odborné literatury zjištěny žádné jiné příklady silvoorebných agrolesnických systémů na zemědělské půdě. To může do budoucna představovat široký potenciál v otázce

⁶⁰³ ENDRES, Ewald In: FRENZ, Walter, Hans-Jürgen a kol. MÜGGENBORG. *BNatSchG: Bundesnaturschutzgesetz: Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt, 2011, s. 694. ISBN 978-3-503-12665-1.

⁶⁰⁴ V rámci počáteční fáze po vysazení stromů dochází k mírnému snížení množství uhlíků v půdě. Míra ukládání vzdušného uhlíku do půdy ve víceletém horizontu se odvíjí od charakteru konkrétního agrolesnického systému. (DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science [e-book]*. Singapore: Springer, 2017, s. 273-279. ISBN 978-981-10-7650-3).

⁶⁰⁵ ZAMORA, Diomy. *Why practice alley cropping?* [online]. University of Minnesota Extension, 2018 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://extension.umn.edu/agroforestry/alley-cropping>.

⁶⁰⁶ MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 19 a 20. ISBN 978-80-7509-748-4.

⁶⁰⁷ DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science [e-book]*. Singapore: Springer, 2017, s. 263-297. ISBN 978-981-10-7650-3.

⁶⁰⁸ Ve Francii je například běžná kombinace pěstování ořešáku královského (*Juglans regia*) s pšenicí tvrdou (*Triticum durum*) (MARTINÍK, Antonín. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka – stručně a přehledně o agrolesnictví*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020, s. 19. ISBN 978-80-7509-748-4).

⁶⁰⁹ Za výjimku lze považovat projekt České zemědělské univerzity v Praze v Úholičkách, kde je tento typ agrolesnického systému zkoumán. (JINDRA, Štěpán. *Agrolesnictví: na poli jako v lese. Sedmá generace* [online]. Hnutí DUHA – Sedmá generace, 2019(5) [cit. 2022-10-04]. ISSN 1805-8566).

ochrany životního prostředí a zvýšení produktivity zemědělského, respektive lesního hospodářství v České republice.⁶¹⁰

Nelze pak ponechat stranou, že v rámci německé odborné veřejnosti byla řešena otázka výkladu pojmu *alley cropping* ve vztahu k vymezení předmětu veřejnoprávní úpravy. Podle názoru části odborné veřejnosti se za *alley cropping*, a tudíž za agrolesnický systém (*agroforstliche Nutzung*) ve smyslu § 2 odst. 2 bodu 2 BWaldG dá považovat takový systém, při němž pásy dřevin od sebe oddělují pásy orby nanejvýš trojnásobné šíře zemědělského stroje.⁶¹¹

4.4.1. Polní sady a pásy lesních dřevin

Zakládání *alley cropping* na zemědělské půdě se bude lišit v závislosti na tom, jakou podobu mělo dosavadní využití zemědělské půdy. Jak již bylo uvedeno výše⁶¹², pokud byla zemědělská půda evidována v katastru nemovitostí jako trvalý trvaný porost, lze tuto změnit na ornou půdu jen se souhlasem orgánu ochrany ZPF podle § 2 odst. 2 zákona o ochraně ZPF. Má-li dojít ke změně trvalého travního porostu na ovocný sad, tento souhlas vyžadován není, třebaže je ovocný sad využíván v rámci silvoorebného zemědělství.⁶¹³

Jak již bylo zmíněno výše, v rámci SZP existují omezení pro pěstování polních kultur v meziřádcích liniových výsadeb dřevin. Podle metodiky ministerstva zemědělství není v tzv. *krajinotvorném sadu* vymezeném v § 5 odst. 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS povolena produkce zemědělských plodin v meziřadí. Krajinotvorný sad tak nemůže být zároveň polním sadem. Tato metodika je závazná pro pracovníky Státního zemědělského intervenčního fondu provádějící aktualizaci, respektive správu LPIS.⁶¹⁴

⁶¹⁰ LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 26 a 27 ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf

⁶¹¹ KLAUS, Thomas. *Verschiedene Waldbegriffe und Tatsachlich Verschiedene Walder*. *Natur und Recht. Springer*. 2013(622), s. 627.

⁶¹² Srov. podkapitolu 3.4.3. této rigorózní práce.

⁶¹³ V současnosti se podle odborné literatury na území České republiky žádný silvoorebný agrolesnický systém na zemědělské půdě nenachází. (LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 26 a 27 ISBN 978-80-213-3078-8). Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf

⁶¹⁴ Závazný metodický postup k aktualizaci evidence půdy a ekologicky významných prvků podle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů [online]. Ministerstvo zemědělství, 2015 [cit. 2022-09-20], s. 57 a 58. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/426857/met_ep_evp_090216.pdf

Agrolesnický systém *alley cropping* s sebou zejména v případech využití lesních dřevin přináší potřebu provádět vyvětňování spočívající v odstraňování postranních větví do požadované výšky za účelem tvorby kvalitního kmene⁶¹⁵. Limitem pro vyvětňování je princip ochrany dřevin rostoucích mimo les vyjádřený v § 7 dost. 1 ZOPK⁶¹⁶. Vlastník, respektive pachtýř se tak musí zdržet takových zásahů, které by způsobily podstatné nebo trvalé snížení jejich ekologických nebo společenských funkcí. Vzhledem k tomu, že smyslem vyvětňování je vypěstování kvalitního kmene, jehož přírůstek bude podporován silnou korunou stromu, o nedovolený zásah se jednat nebude, a to s poukazem na § 2 odst. 2 vyhlášky o ochraně dřevin.

Podle odborné literatury by vyvětňování mělo probíhat zejména v termínu od konce května do poloviny července, tedy v začátku vegetačního období, a to z důvodu rychlého zacelení ran^{617 618}. V rozporu s tímto postojem části odborné veřejnosti omezují pravidla podmíněnosti (*cross compliance*) žadatele o dotace v rámci SZP, a to konkrétně ve formě zákazu řezu dřevin v době od 31. 3. do 1. 11. podle § 14 nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům⁶¹⁹. Nad rámec obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les jsou tak žadatelé o dotace v rámci SZP omezeni, a to nejspíše v zájmu upřednostnění ochrany jiných složek přírody, například ptactva hnízdícího mimo vymezenou dobu.

Podle mého názoru by vznik agrolesnického systému *alley cropping* mohlo podpořit zařazení ochranných pásů⁶²⁰ liniové výsadby dřevin na zemědělské půdě pod plochu využívanou v ekologickém zájmu podle § 11 odst. 1 nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů. Ochranné pásy totiž přirozeně vznikají s ohledem na pěstování polních kultur mezi pásy dřevin. V současnosti jsou totiž pod tuto plochu podřazovány v kontextu agrolesnictví samotné dřeviny

⁶¹⁵ LOJKA, Bohdan, Antonín MARTINÍK, Jan WEGER, et al. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020, s. 42. ISBN 978-80-213-3061-0.

⁶¹⁶ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 96 a 97. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁶¹⁷ Ve vztahu k topolům vizte MARTINÍK, Antonín a kol. *Agrolesnictví: Skriptum pro posluchače MENDELU* [online]. [cit. 2022-10-18], s. 76. Dostupné z: <https://akela.mendelu.cz/~xcepl/inobio/skripta/AGLES.pdf>.

⁶¹⁸ Ve vztahu k ostatním dřevinám, zejména třešním a ořešákům vizte MORHART, C. a kol. *Management Guidelines for Valuable Wood Production in Agroforestry Systems*. Freiburg: Albert-Ludwigs-University, s. 21 a 31. 2015. DOI:10.13140/RG.2.1.2070.8325.

⁶¹⁹ Vizte podkapitolu 2.2.3. této rigorózní práce.

⁶²⁰ V odborné literatuře se též objevuje pojem tzv. *příkmený pás*. (NOVOTNÝ, Ivan. *Příručka ochrany proti vodní erozi*: [aktualizované znění – leden 2014]. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, s. 53 a 54. ISBN 978-80-87361-33-7.

jako některé krajinné prvky podle § 5 odst. 2 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS, nikoliv ochranné pásy liniové výsadby dřevin tvořící agrolesnické systémy. Tyto ochranné pásy však poskytují také významné ekosystémové služby zemědělsky využívané krajině. Jako plochu v ekologickém zájmu lze sice vyhradit ochranné pásy ve smyslu § 14 nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů, ty však musí mají zcela jiný charakter. Podle mého názoru, respektive úvahy *de lege ferenda* by zakládání agrolesnických systémů *alley cropping* podpořila také změna § 4 odst. 1 písm. k) 2 zákona o dani z nemovitých věcí, čímž by došlo k osvobození ochranných pásů liniové výsadby dřevin *alley cropping* od daně z nemovitých věcí. Taková změna právní úpravy by alespoň částečně zajistila ohodnocení celospolečensky významných ekosystémových služeb, které *alley cropping* přináší.

4.4.2. Pásy výmladkových plantáží (alley coppice)

Agrolesnické systémy na zemědělské půdě mohou být tvořeny trvalými lesními a ovocnými dřevinami i výmladkovými plantážemi. Právní problematika pěstování výmladkových plantáží v kombinaci s meziřádkovou výsadbou polních plodin do značné míry odpovídá tomu, co již bylo uvedeno k polním sadům a pásům lesních dřevin na zemědělské půdě. Přesto tento typ agrolesnického systému přináší právní specifika, a to zejména s poukazem na to, že výmladkové plantáže budou tvořeny zejména RRD. Ty jsou vysazovány zejména za účelem produkce biomasy, respektive jejich budoucího energetického využití. Definici RRD jakožto zemědělské kultury je obsažena v § 3i nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS⁶²¹, přičemž tato je stanovena pro účely SZP, respektive evidence využití půdy podle užitelských vztahů LPIS. Seznam konkrétních druhů RRD je obsažen v příloze č. 2, respektive příloze č. 4 nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů.^{622 623}

⁶²¹ Srov. článek 4 odst. 1 písm. k) nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013, kterým se stanoví pravidla pro přímé platby zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů.

⁶²² DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science [e-book]: Alley Cropping with Short Rotation Coppices in the Temperate Region: A Land-use Strategy for Optimizing Microclimate, Soil Organic Carbon and Ecosystem Service Provision of Agricultural Landscapes*. Singapore: Springer, 2017, s. 263-266. ISBN 978-981-10-7650-3.

⁶²³ SÁDLO, Jirí. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 3., upr. vyd. Praha: Malá skála, 2008, s. 60. ISBN 978-80-86776-06-4.

V kontextu agrolesnictví vznikl podtyp silvopastevního, respektive agrosilvopastevního agrolesnického systému, při kterém se využívá plocha RRD jako výběh pro nosnice⁶²⁴. Jsou-li porosty RRD zároveň využívány jako výběh pro nosnice o počtu 350 kusů a více, tyto musí splňovat minimální standardy chovu nosnic podle § 8 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů.

Při zakládání výmladkových plantáží tvořených RRD na pozemcích tvořících ZPF platí kvalitativní omezení pro zemědělskou půdu I. a II. třídy, přičemž této problematice byl věnován prostor výše. Vzhledem k tomu, že se jedná o zemědělské využití půdy, není tato zemědělská půda při zakládání výmladkových plantáží vyjímána ze ZPF.⁶²⁵

Podle přílohy č. 2 katastrální vyhlášky mohou být plantáže dřevin zakládány na různých druzích pozemků evidovaných v katastru nemovitostí. V kontextu agrolesnictví se pak jedná zejména o druhy pozemků *orná půda, trvalý travní porost, zahrada, ovocný sad a ostatní plocha*.⁶²⁶ Pro zodpovězení otázky, zda založení agrolesnického systému zahrnujícího také plantáže RRD bude potřeba provést změnu druhu pozemku vymezeného podle katastrální vyhlášky bude zásadní doprovodné využití pozemku podle charakteru konkrétního agrolesnického systému.

Při zakládání výmladkových plantáží RRD, i když nikoli jen v tomto případě, je nutno dávat zřetel na zákonná omezení při šíření nepůvodních druhů rostlin. Těmi jsou takové druhy rostlin, které nejsou součástí přirozených společenstev určitého regionu⁶²⁷. Tyto lze vysazovat jen s povolením orgánu ochrany přírody podle § 5 odst. 4 ZOPK. Na území zvláště chráněných území je šíření nepůvodních druhů zakázáno v základních ochranných podmínkách

⁶²⁴ SPANGENBERG, Göran, Sebastian HEIN a Joachim SCHNEIDER. Hühner und Energieholz als Agroforst-System. *AFZ-DerWald*, 2012(21) [online]. [cit. 2022-10-07]. Dostupné z: https://www.hs-rottenburg.net/fileadmin/user_upload/Forschung/Forschungsprojekte/Forst/Agroforstsystemen/Kurzumtriebsplantagen-Agroforstsysteme.pdf

⁶²⁵ Srov. podkapitolu 3.2.1. této rigorózní práce.

⁶²⁶ V případě druhu pozemku *ostatní plocha* musí být v katastru nemovitostí vyznačen způsob využití pozemku. Dojde-li na tomto druhu pozemku k založení plantáže dřevin, musí být zapsán také nový způsob využití tohoto pozemku.

⁶²⁷ Srov. podkapitolu 3.6. této rigorózní práce.

jednotlivých zvláště chráněných území⁶²⁸. Z tohoto zákazu je pak možno pro hospodaření na zvláště chráněných územích žádat o udělení výjimky postupem podle § 43 ZOPK.^{629 630}

Zakládání agrolesnického systému, jehož součástí jsou výmladkové plantáže, je způsobilé pro svůj charakter ovlivnit krajinný ráz. To bude relevantní zejména v podhorských, venkovských krajinách. V případech, kdy by založením výmladkové plantáže mohlo dojít k pozitivní nebo naopak negativní změně krajinného rázu, je nutné získat souhlas orgánu ochrany přírody podle § 12 odst. 2 ZOPK.

S výmladkovými plantážemi tvořícími *alley coppice* je úzce spojený právní režim kácení RRD, které jej tvoří. Jedná se zejména o tzv. *kopicování*⁶³¹, tedy obmýcení dřevin při zemi, které umožňuje jejich následné obrázení. Jedná se o nástroj sloužící ke zmlazení porostu jako celku a produkci biomasy. Vzhledem k tomu, že se jedná o kácení celé nadzemní části dřevin, dochází k jejich kácení ve smyslu § 8 ZOPK. Na takovéto kácení nicméně dopadá zákonná výjimka, podle níž *kopicování* energetických dřevin pěstovaných pro dosažení rychlé a vysoké produkce nepodléhá povolovacímu ani oznamovacímu principu v souladu s § 3 písm. c) vyhlášky o ochraně dřevin.

Může se však jednat také o tzv. *pollarding*⁶³², který podle mého názoru nelze považovat za kácení, nýbrž za ořez stromů tvořících plantáže dřevin, neboť při něm nedochází k zásadu do kmene dřeviny. I tento způsob hospodaření vede ke zmlazení porostu a rychlé produkci biomasy, je však prováděn v určité výšce. V odborné literatuře se lze setkat také s obdobným pojmem tzv. *řez na hlavu* (např. vrby hlavaté)⁶³³. Při tomto způsobu ořezu dřevin je

⁶²⁸ Srov. § 16 odst. 1 písm. f) ZOPK, § 26 odst. 1 písm. d) ZOPK, § 29 písm. e) ZOPK, a § 34 odst. 1 písm. d) ZOPK.

⁶²⁹ TUHÁČEK, Miloš a JELÍNKOVÁ, Jitka. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. Právo pro každého (Grada), s. 94 a 95. ISBN 978-80-247-5464-2.

⁶³⁰ DIENSTBIER, Filip. In: VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 68-70. ISBN: 978-80-7400-675-3.

⁶³¹ Též pařezení. Viz PEŠOUT, Pavel; ŠÍMA, Jan a STUHLÍKOVÁ, Linda. *Veteranizace, pollarding a kroužkování stromů vs. jejich ochrana: K vybraným otázkám praktické péče o chráněná území II*. Online. Ochrana přírody. 2019, roč. 2019, č. 6, s. 18-23. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/veteranizace-pollarding-a-krouzkovani-stromu-vs-jejich-ochrana/>. [cit. 2023-11-18].

⁶³² Též tzv. vrškové hospodaření, při kterém se ořezávají či osekávají vršky, výmladky dřevin. Viz. PEŠOUT, Pavel; ŠÍMA, Jan a STUHLÍKOVÁ, Linda. *Veteranizace, pollarding a kroužkování stromů vs. jejich ochrana: K vybraným otázkám praktické péče o chráněná území II*. Online. Ochrana přírody. 2019, roč. 2019, č. 6, s. 18-23. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/veteranizace-pollarding-a-krouzkovani-stromu-vs-jejich-ochrana/>. [cit. 2023-11-18].

⁶³³ ŠEBEK, Pavel a ČÍZEK, Lukáš In: KRČMÁŘOVÁ, Jana, ed. *Stromy v zemědělství: historie a současnost agrolesnictví v České republice: výzkumný program Záchrana a obnova krajiny*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR, 2022. Strategie AV21, s. 70-72. ISBN 978-80-200-3333-8.

limitem princip ochrany dřevin rostoucích mimo les podle § 7 odst. 1 ZOPK. Tyto tedy nesmějí být takovým ořezem poškozovány nebo ničeny.^{634 635}

Závěrem lze uvést, že na zakládání typu agrolesnického systému sestávajícího z pásu výmladkových plantáží v aktivní zóně záplavových územích podle § 66 vodního zákona bude dopadat zákaz jejich výsadby podle § 67 odst. 2 písm. c) vodního zákona. Mimo aktivní zónu v záplavovém území může obdobné omezení stanovit vodoprávní úřad opatřením obecné povahy podle § 67 odst. 3 vodního zákona. V případě pochybností se může vlastník, respektive uživatel, pozemku obrátit na příslušný vodoprávní úřad s dotazem podle § 18 vodního zákona. Podle mého názoru by však měl být výše uvedený zákaz pro vysazování pásů výmladkových plantáží podle § 67 odst. 2 písm. c) vodního zákona zrušen s ohledem na zvýšení retenční schopnosti krajiny, případně by tato výsadba měla podléhat schválení vodoprávním úřadem.⁶³⁶

637 638

⁶³⁴ TUHÁČEK, Miloš a JELÍNKOVÁ, Jitka. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. Právo pro každého (Grada), s. 99. ISBN 978-80-247-5464-2.

⁶³⁵ Srov. podkapitulu 3.6.2. této rigorózní práce.

⁶³⁶ Srov. podkapitulu 3.6. této rigorózní práce a HÜBNER, Rico a kol. Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere Fallstricke [online]. *Freising*, 2020, s. 23 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2021/03/49_Rechtliche-Hemmnisse.pdf.

⁶³⁷ K omezení vysazování dřevin v záplavových územích podle § 14 odst. 1 písm. a) vodního zákona vizte podkapitulu 3.7.3. této rigorózní práce.

⁶³⁸ TUREČEK, Karel. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*. Praha: Soudy, 2002, s. 126 až 128. ISBN 80-902766-8-7.

Závěr

Hlavním výzkumným cílem této rigorózní práce bylo poskytnout komplexní právní analýzu agrolesnictví jako celku, jeho jednotlivých dřevinných prvků i specifiky jednotlivých typů agrolesnických systémů. Konkrétně si tato práce kladla za cíl zjistit, zda je stávající právní úprava agrolesnických systémů dostatečná s ohledem na oprávněné zájmy dotčených subjektů a také s ohledem na veřejný zájem na ochraně životního prostředí. V této souvislosti bylo cílem navrhnout možná řešení spočívající v úvahách *de lege ferenda*. Stěžejní problematikou, na níž byla upřena pozornost je ochrana dřevin rostoucích mimo les, ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, věcně-právní problematika a problematika pachtu agrolesnických systémů. Současně bylo cílem nabídnout komparativní pohled na relevantní zahraniční právní úpravu Spolkové republiky Německo zejména z důvodu blízkosti německé a české právní kultury, krajiny a podnebí. Dílčím cílem bylo poukázat na právní specifika typizovaných agrolesnických systémů, přičemž tradiční typy agrolesnických systémů byly doplněny též o zhodnocení historické právní úpravy.

Při psaní této rigorózní práce jsem vycházel zejména z primárních zdrojů stávající právní úpravy ústavní, zákonné i podzákoné, evropské právní úpravy primárního i sekundárního práva. Vzhledem k tomu, že bylo zvoleno téma, které (pokud je mi známo) je do značné míry nové a autory odborné právní literatury v zásadě doposud nezpracované, nebyly až na dílčí výjimky nalezeny zdroje odborné právní literatury vážící se přímo k problematice právních aspektů agrolesnických systémů. Pro účely splnění vytyčeného cíle rigorózní práce se mi podařilo zajistit dostatek odborné právní literatury, a to včetně odborné literatury německé a částečně rakouské. Ta však byly s ohledem na výše uvedené spíše fragmentárního charakteru a vztahovaly se především k jednotlivým právním institutům souvisejícím s problematikou právních aspektů agrolesnických systémů. Ty sice přímo nevedly k poskytnutí souvislého náhledu na problematiku právních aspektů agrolesnických systémů, umožňovaly mi však větší autorskou volnost při zpracování vymezeného tématu. Při zpracovávání dílčích právních institutů byla využita dostupná judikatura, která ovšem zejména ve vztahu k novým typům agrolesnických systémů absentovala.

V rámci evropského práva existuje významný prostor pro přiblížení právní úpravy agrolesnictví, a to v rámci práva veřejného s odkazem na článek 4 odst. 2 písm. d) e) SFEU. Právní předpisy upravující oblast životního prostředí a zemědělství, které spadají do sdílené pravomoci Evropské unie a členských států, jsou totiž podle mého názoru nejzásadnější

z hlediska možné budoucí právní regulace agrolesnictví na evropské úrovni. Sjednocení právní úpravy agrolesnictví vzhledem k charakteru agrolesnických systémů, které nejsou samostatným právním institutem a jejichž právní úpravu je potřeba hledat v právních předpisech veřejnoprávních i soukromoprávních, však není možné.

Inspirací v otázce právní úpravy ekologicky významných prvků, respektive krajinných prvků, může být německá právní úprava. Ta stanovuje výjimku ze zákazu jejich kácení podle § 23 odst. 2 GAPKondV a zároveň je nevylučuje z tvorby podporovaného agrolesnického systému. Tím by bylo alespoň v rovině pravidel podmíněnosti (*cross compliance*) SZP usnadněno zakládání agrolesnických systémů za účelem budoucího využití jejich dřevní hmoty. Praxe Státního zemědělského intervenčního fondu, o nichž je pojednáno v odborné literatuře, spočívající ve snižování rozlohy jednotlivých DPB v systému LPIS o rozlohu ekologicky významných prvků z jednotlivých DPB není v souladu s platnou právní úpravou. Uživatelé zemědělské půdy však mohou v této souvislosti využít právní nástroj v podobě žádosti podle § 3p odst. 4 zákona o zemědělství.

Částí odborné veřejnosti je požadováno nadefinování nového druhu zemědělské kultury podle § 3 nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS, což by mohlo připravit právní základ pro cílenější a vhodnější zvláštní úpravu agrolesnických systémů na zemědělské půdě, která by mohla vést k obecné podpoře zakládání agrolesnických systémů, a tudíž výraznější ekologizaci tuzemské krajiny. Vhodnější se však podle mého názoru jeví definice agrolesnických systémů v jiném sektorovém právním předpise, a to například v lesním zákoně, jak je tomu ve Spolkové republice Německo. Konkrétně by takový krok umožnil vhodněji upravit podmínky vycházející z obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les, neboť dřeviny některých agrolesnických systémů jsou vysazovány za účelem pozdějšího využití jejich dřevní hmoty, respektive dřevní hmoty vysoké kvality. Takové řešení však může přinášet právní úskalí, která by mohla působit z pohledu ochrany přírody a krajiny kontraproduktivně.

Ve vztahu k občanskému právu může za určitých okolností poškození nebo vykácení dřevin tvořících agrolesnický systém mít důsledek i v otázce ochrany osobnostního práva, respektive práva žít v příznivém životním prostředí. Náhrada takto vzniklé nemajetkové újmy podle § 2956 OZ může být přiznána bez ohledu na vlastnictví poškozených nebo pokácených dřevin. Podstatnou občanskoprávní otázkou při vymezení užívacího práva k zejména zemědělského pozemku, na němž se nachází agrolesnický systém, je otázka, zda a za jakých okolností je strom považován za plod pozemku. Braní plodů, tedy kácení dřevin tvořících agrolesnický systém, nesmí spočívat v porušování podstaty plodonosné věci, tj. pozemku.

Podle mého názoru s ohledem na závěry v současnosti aplikovatelné judikatury Nejvyššího soudu a odborné literatury je strom tvořící agrolesnický systém plodem tehdy, pokud to odpovídá požadavku pravidelnosti poskytovaných plodů, respektive účelovému určení dřevin. To nelze automaticky dovozovat z druhů vysázených dřevin ani z druhu pozemku, na nichž byly vysázeny. Při stanovení účelového (hospodářského) určení dřevin, a tedy i pro právní posouzení, zda jsou tyto plodem, je rozhodující účel, pro jaký byly vysázeny, který se však může v průběhu času měnit. Je proto vhodné pro účely pachtu agrolesnického systému na zemědělské půdě jasně vymezit konkrétní subjektivní práva a povinnosti pachtýře ve vztahu k dřevinám. Tato otázka může být významná například také v případě kvalifikované držby pozemku porostlého dřevinami, práv spoluvlastníků, bezdůvodného obohacení a služebnosti požívacího práva. Více světla do této problematiky přímo ve vztahu k agrolesnickým systémům však přinese budoucí judikatura, která se doposud vyjadřovala toliko k hospodaření v lesích.

Problematika preventivního zásadu proti sázení dřevin v blízkosti hranice sousedního pozemku není v souvislosti s agrolesnickými systémy příliš relevantní. Přesto takovéto subjektivního práva může existovat v případě agrolesnických systémů na zemědělské půdě, a to například v souvislosti s nadměrným čerpáním podzemních vod nebo tzv. *alelopatii*. V souvislosti s pachtem agrolesnického systému na zemědělské půdě jsem se zabýval možností veřejnoprávního stanovení těžebního etátu, který by však podle něj měl zůstat pouze soukromoprávním ujednáním pachtovní smlouvy. Souhlas vlastníka, který musí být doložen při podávání žádosti o kácení nebo oznámení o kácení dřevin rostoucích mimo les orgánu ochrany přírody, může být udělen v pachtovní smlouvě *pro futuro*, jeho předmět však musí být dostatečně konkrétně vymezen.

Při zřízení užívacího práva k zemědělským pozemkům je možno sjednat zcizení vlastnického práva k dřevinám na uživatele. Jedná se o výjimku ze superficiální zásady, která nabývá na významu právě pro účely nastavení právního režimu pachtu agrolesnických systémů na zemědělské půdě. V této souvislosti byla zjištěna názorová neshoda v rámci odborné veřejnosti na okruhu případů, na nichž se uvedená výjimka může vztahovat. Podle mého názoru lze tuto výjimku vztáhnout jen na případy smluvních závazků. Sjednání uvedené výjimky ze superficiální zásady má podle mého názoru důsledek i v rovině veřejnoprávní, neboť v takovém případě není potřeba s ohledem na účel právního předpisu dokládat souhlas vlastníka pozemku při podávání žádosti, respektive oznámení, o kácení dřevin rostoucích mimo les.

Založení sofistikovanějšího agrolesnického systému na zemědělské půdě může mít důsledek ve změně hospodářského určení propachtované věci. Podle § 2334 OZ toto přitom

může vést k výpovědi pachtu bez výpovědní doby. V této souvislosti by mohlo podle mého názoru pomoci zakládání agrolesnických systémů uzákonění možnosti náhrady souhlasu propachtovatele soudem se změnou ovlivňující způsob využití zemědělského pozemku nad rámec doby trvání pachtu, a to po vzoru německé spolkové právní úpravy § 590 odst. 2 BGB. Svůj význam by tak mohla mít při rigidním přístupu propachtovatele v této otázce, byl-li pacht sjednán na delší dobu. Jednalo by se však o zásah do smluvní volnosti stran pachtu.

Prvky agrolesnických systémů, které jsou tvořeny dřevinami, mohou být podřazeny pod tzv. protierozní opatření podle zákona o ochraně ZPF. Pro zakládání agrolesnických systémů, respektive jejich prvků, není zásadně potřeba vyjmout dotčené pozemky ze ZPF. S ohledem na citovaný odborný výzkum účinků RRD na kvalitu půdy, respektive sekvestraci vzdušného uhlíku, by mělo dojít k přehodnocení přístupu ochrany zemědělského půdního fondu ve vztahu k těmto dřevinám. Zákaz jejich pěstování na zemědělské půdě I. a II. třídy ochrany ZPF neodpovídá smyslu kvalitativní ochrany ZPF, na něž toto omezení míří. Faktickou podporu agrolesnictví může představovat zakládání agrolesnických systémů jako tzv. společných zařízení v rámci procesu pozemkových úprav.

Podle mého názoru by mělo dojít v souvislosti s vymezenými druhy pozemků v katastru nemovitostí ke změně definice orné půdy, a to zejména ve vztahu k větrolamům a rozptýleným porostům. Inspirací *de lege ferenda* by mohlo být ustanovení § 24 odst. 3 vládního nařízení č. 64/1930 Sb., jímž se částečně provádějí hlavy II., III. a IV. zákona o pozemkovém katastru a jeho vedení (katastrálního zákona), ve znění účinném do 31. 8. 1971, které by problematiku druhového vymezení pozemků v katastru nemovitostí řešilo ve vztahu k agrolesnickým systémům komplexně. S ohledem na právní úpravu ochrany zemědělského půdního fondu by takové řešení bylo do značné míry neúčinné, neboť by postrádalo svou relevanci ve vztahu k pozemkům evidovaným v systému LPIS s ohledem na stávající právní úpravu ochrany zemědělského půdního fondu.

Ochranná pásma liniových staveb představují významný limit při zakládání agrolesnických systémů zejména na zemědělské půdě v tuzemské krajině. Tato veřejnoprávní omezení vlastnického práva jsou velmi variabilní, a to s ohledem na druh a typ liniové stavby. Zakládání agrolesnických systémů je limitováno omezeními pro výsadbu nepůvodních dřevin. Podle mého názoru by vyšší právní jistota v této věci *de lege ferenda* zajistil právně závazný indikativní seznam dřevin, které by mohly být za nepůvodní dřeviny považovány a u nichž by byla stanovena povinnost žádat o souhlas s jejich výsadbou příslušný orgán ochrany přírody. Tím by byla zachována možnost příslušného orgánu ochrany přírody reagovat na specifika

jednotlivých regionů. Požadavek při podávání žádosti o podporu na zakládání agrolesnických systémů na vydávání povolení orgánu ochrany přírody v návaznosti rozšiřování nepůvodních druhů dřevin a jejich kříženců při podávání žádosti o podporu na zakládání agrolesnických systémů postrádá zákonné zmocnění, a tudíž je v rozporu s ústavní zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.

Podle mého názoru robustní obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les regulující jejich kácení je v rozporu s některými agrolesnickými způsoby hospodaření, a to zejména s těmi, při nichž je cílem vedle zemědělské produkce rovněž produkce dřevní hmoty vysoké kvality. Navrhovaným řešením vedoucím k podpoře zakládání agrolesnických systémů by mohlo představovat vynětí typizovaných agrolesnických systémů z obecné ochrany dřevin rostoucích mimo les, případně limitace získávání veřejnoprávních povolení k jejich kácení. Takové řešení však přináší určitá rizika. S ohledem na dostupnou judikaturu Nejvyššího správního soudu lze alespoň částečně kácení vzrostlých dřevin tvořících agrolesnický systém podřadit pod tzv. oznamovací princip pro kácení z důvodu pěstebních, při němž však musí dojít k jeho obnově porostu. V souvislosti s obecnou ochranou dřevin rostoucích mimo les lze uvést, že tato příliš nelimituje ořez dřevin tvořících agrolesnický systém.

Zakládání agrolesnických systémů tak může být prostředkem k obnově či doplnění chybějících funkčních prvků ÚSES. Vhodně nastavené agrolesnické systémy se mohou stát součástí plánu péče maloplošných zvláště chráněných území. Možná omezení pro zakládání agrolesnických systémů ve zvláště chráněných územích a zejména na územích soustavy Natura 2000 je potřeba s ohledem na konkrétní způsob ochrany hodnotit *ad hoc*.

Výsadba agrolesnických systémů může mít pozitivní vliv na změnu odtokových poměrů v záplavových územích, a to s ohledem na retenční schopnost dřevinného porostu. To by mělo být bráno v potaz i při schvalovací činnosti příslušného vodoprávního úřadu. Zákaz zřizovat v aktivní zóně záplavových území oplocení, živé ploty a jiné podobné překážky podle § 67 odst. 2 písm. c) vodního zákona, kterými mohou být například dřevinné prvky agrolesnické systémů tvořících pásy výmladkových plantáží (*alley coppice*), je podle mého názoru v rozporu s účelem komentovaného ustanovení, neboť tyto mohou zvyšovat retenční schopnost krajiny.

Právní úprava lesní pastvy se významně liší v závislosti na kategorizaci lesů. V hospodářských lesích je lesní pastva podle mého názoru povolena, pokud slouží k hospodaření v lese, respektive zajištění plnění funkcí lesa s ohledem na jeho kategorii. V této souvislosti je zásadní volba druhu hospodářských zvířat, intenzita pastvy a její období. Na

rozdíl od názoru Flory jsem toho názoru, že hospodaření v hospodářských lesích, třeba i za pomoci lesní pastvy, musí vést k zachování nebo i podpoře dřevo-produkční funkce lesa. Podle mého názoru lze dovodit odlišný závěr od závěrů jiných autorů ohledně kogentnosti omezení při zřizování služebnosti lesní pastvy v rámci práva soukromého. V lesech ochranných a lesech zvláštního určení může být lesní pastva povolena, je-li to ve prospěch jejich účelového určení. V této souvislosti nelze ani vyloučit potřebu změny kategorizace lesa při zakládání agrolesnického systému.

Podle mého názoru by mělo *de lege ferenda* dojít k zařazení alternativy v podobě polaření vedle tzv. *melioračních a zpevňujících dřevin* ve smyslu § 24 odst. 2 věty druhé lesního zákona, respektive § 25 odst. 3 věty první lesního zákona. Polaření totiž přináší srovnatelný účinek a zároveň umožňuje rozvoj pěstování ekologických zemědělských plodin. Podle mého názoru není *forest farming* v tuzemském právním prostředí významně limitován, byť v dílčích otázkách nepanuje v rámci odborné veřejnosti shoda. Obecné percepční právo třetích osob, které je projevem práva obecného užívání lesa podle lesního zákona, dopad na *forest farming* podle mého názoru mít nebude s ohledem na stávající právní úpravu představovat, pomineme-li možnou neznalost obsahu tohoto práva ze strany třetích osob.

Smyslem této rigorózní práce bylo poskytnout komplexní právní analýzu agrolesnictví jako celku, jeho jednotlivých dřevinných prvků i specifiky jednotlivých typů agrolesnických systémů v tuzemském právním prostředí a nabídnout komplexní pohled na danou problematiku. Agrolesnictví zvyšuje na zemědělce a vlastníky půdy nejen nároky hospodářské, ale i právní. Snad i tato rigorózní práce přispěje širšímu rozvoji přírodě blízkého způsobů hospodaření člověka v krajině za právě využití agrolesnictví.

Seznam použitých zkratk

ABGB	JGS Nr. 946/1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (všeobecný zákoník občanský), ve znění pozdějších předpisů
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), ve znění pozdějších předpisů
BNatSchG	Bundesnaturschutzgesetz (BGBl. I S. 2542), ve znění pozdějších předpisů
BWaldG	Bundeswaldgesetz (BGBl. I S. 1037), ve znění pozdějších předpisů
císařský patent č. 250/1852 ř.z.	císařský patent č. 250/1852 ř.z., zákon lesní, ve znění účinném do 31. 12. 1960
DPB	díl půdního bloku podle § 3a odst. 4 zákona o zemědělství
DZES	standardy pro dobrý zemědělský a environmentální stav půdy
EnerZ	zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů
GAPKondV	Verordnung zur Durchführung der im Rahmen der Gemeinsamen Agrarpolitik geltenden Konditionalität (GAP-Konditionalitäten-Verordnung - GAPKondV) (BGBl. I S. 2244), ve znění pozdějších předpisů
CHKO	Chráněná krajinná oblast
katastrální vyhláška	vyhláška Českého úřadu zeměměřického a katastrálního č. 357/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů
katastrální zákon	zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů,
lesní zákon	zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů

LPIS	veřejná evidence využití půdy podle uživatelských vztahů podle § 3a zákona o zemědělství
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
nařízení EP o strategických plánech	nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, ve znění pozdějších předpisů
nařízení EZFRV	nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), ve znění pozdějších předpisů
nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví	nařízení vlády č. 140/2023 Sb., o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví, ve znění účinném do 31. 12. 2024
nařízení vlády o stanovení podrobností LPIS	nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů
nařízení vlády o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům	nařízení vlády č. 73/2023 Sb., o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům, ve znění účinném do 31.12.2023
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. Z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném do 31. 12. 1950

PPH	Povinné požadavky na hospodaření
protierozní vyhláška	vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí
PUPFL	pozemky určené k plnění funkcí lesa podle § 3 lesního zákona
RRD	rychle rostoucí dřeviny
RRD	rychle rostoucí dřeviny
SFEU	smlouva o fungování Evropské unie, ve znění pozdějších předpisů
správní řád	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
SZP	společná zemědělská politika Evropské unie
ÚSES	územní systém ekologické stability krajiny podle § 3 odst. 1 písm. a) ZOPK
Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
VKP	významný krajinný prvek podle § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK
vodní zákon	zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
vyhláška o ochraně dřevin	vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů
zákon o dani z nemovitých věcí	zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů
zákon o drahách	zákon č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění pozdějších předpisů
zákon o myslivosti	zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

zákon o ochraně ZPF	zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
zákon o posuzování vlivu na životní prostředí	zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon o pozemkových úpravách	zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, ve znění pozdějších předpisů, ve změně pozdějších předpisů
zákon o pozemních komunikacích	zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších zákonů
zákon o půdě	zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
zákon o rozpočtových pravidlech	zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
zákon o zemědělství	zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů
ZOPK	zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
ZPF	zemědělský půdní fond

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. Praha: Vladimír Lelek, 2013. ISBN 978-80-904837-4-3.

LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020. ISBN 978-80-213-3061-0.

KRČMÁŘOVÁ, Jana a kol. *Building Agroforestry Policy Bottom-Up : Knowledge of Czech Farmers on Trees in Farmland*. Land. Basel: MDPI, 2021, roč. 10, č. 3, s. 11. ISSN 2073-445X. doi:10.3390/land10030278.

TUHÁČEK, Miloš a JELÍNKOVÁ, Jitka. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5464-2.

KOZIOL, Helmut a kol. *KBB-Kurzkomentar zum ABGB : Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I-, Rom II- und Rom III-VO. 6., überarbeitete Auflage*. Wien: Verlag Österreich, 2020. ISBN 978-3-7046-8396-0.)

LOJKA, Bohdan a kol. *Agrolesnictví: šance pro regionální rozvoj a udržitelnost venkovské krajiny* [online]. 2020. [cit. 2022-05-31], s. 27 ISBN 978-80-213-3078-8. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%c3%bdzkumn%c3%a1-zpr%c3%a1va-2020_TL01000298.pdf.

DEN HERDER, Michael a kol. *Current extent and stratification of agroforestry in the European Union. Agriculture, Ecosystems and Environment* [online]. 2017, 2017(241), s. 128. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167880917301159?via%3Dihub>.

FRENZ, Walter, Hans-Jürgen a kol. MÜGGENBORG. *BNatSchG: Bundesnaturschutzgesetz : Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt, 2011. ISBN 978-3-503-12665-1.

HAIN, Andrea. *The Potential of Agroforestry for Rural Development in the European Union. Department of Social Science, Rural Sociology Group*, s. 1. Wageningen University, 2014 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://edepot.wur.nl/308667>.

ŠARAPATKA, Bořivoj. *Agroekologie: východiska pro udržitelné zemědělské hospodaření*. Olomouc: Bioinstitut, 2010. ISBN 978-80-87371-10-7.

FLORA, Martin a kol. *Lesní zákon: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-905-1.

HERBST, Peter a kol. *Der Baum im Nachbarrecht : Freude - Ärger - Risiko*. 4. , erweiterte Auflage. Wien: Graz : NWV Verlag, 2016. ISBN 978-3-7083-1123-4.

LOJKA, Bohdan a kol. *Zavádění agrolesnických systémů na zemědělské půdě: certifikovaná metodika: (osvědčení MZe 2/2020-18133)*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2020. ISBN 978-80-213-3061-0.

HORÁČEK, Zdeněk a kol. *Vodní zákon*. 3. vydání. Praha: Soudy, 2015. ISBN 978-80-86846-57-6.

DAGAR, Jagdish Chander, TEWARI Vindhya Prasad a kol. *Agroforestry: Anecdotal to Modern Science* [e-book]. Singapore: Springer, 2017. ISBN 978-981-10-7650-3.

MARTINÍK, Antonín a kol. *Agrolesnictví v České republice: Minulost, současnost a budoucnost*. Lesnická práce [online]. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2015, (6) [cit. 2023-01-02]. ISSN 0322-9254. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2015/06/Agrolesnictvi%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice.pdf>

DOLEŽALOVÁ, Helena. *Právní překážky agrolesnictví*. České právo životního prostředí, 2019(52). ISSN 1213-5542.

SCHULZE, Reiner. *Bürgerliches Gesetzbuch : Handkommentar*. 9. Auflage. Baden-Baden: Nomos, 2017. ISBN 978-3-8487-3308-8.

SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-339-4.

RASKIN, Ben; OSBORN Simone a kol. *THE AGROFORESTRY HANDBOOK Agroforestry for the UK*. Bristol: Soil Association Limited, 2019. ISBN 978-1-904665-07-6.

BOYD, James a Spencer BANZHAF. *What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units. Ecological Economics* [online]. 2007, (63). [cit. 2022-05-31]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.01.002>

BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 3. Auflage.* München: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-3-406-60932-9.

MARTINÍK, Antonín a kol. *Když se řekne agrolesnictví: didaktická pomůcka - stručně a přehledně o agrolesnictví.* Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2020. ISBN 978-80-7509-748-4.

BRUDERMÜLLER, Gerd a kol. *Bürgerliches Gesetzbuch : mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschliesslich Rom I-, Rom II- und Rom III-Verordnungen sowie UE-Güterrechtsverordnungen, Haager Unterhaltsprotokoll und EU-Erbrechtsverordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz.* Kommentar Palandt. 78. Auflage. München: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-3-406-72500-5.

DVOŘÁK, Petr. *Lesní zákon: komentář. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2022. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-526-9.

VESELEK, Axel a kol. *Agrophotovoltaic systems: applications, challenges, and opportunities. A review. Agronomy for Sustainable Development: A journal of the French National Institute for Agriculture, Food and Environment (INRAE)* [online]. 2019, (39) [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13593-019-0581-3#citeas>

SCHWIMANN, Michael a Georg E. KODEK. *ABGB Praxiskommentar. 5., neu bearbeitete Auflage.* Wien: LexisNexis, 2020. ISBN 978-3-7007-7522-5.

VEJVODOVÁ, Anna. *Biopásy: informační materiál pro zemědělce. 2. aktualizované vydání.* Praha: Ministerstvo zemědělství, 2016. ISBN 978-80-7434-302-5.

KALOUSEK, Josef. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích.: Díl 23, Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698.* Praha: Královská česká společnost nauk, 1906.

FERGUSON, Rafter Sass a Sarah Taylor LOVELL. *Permaculture for agroecology: design, movement, practice, and worldview. A review*. *Agronomy for Sustainable Development: A journal of the French National Institute for Agriculture, Food and Environment (INRAE)* [online]. 2014, (34) [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13593-013-0181-6#citeas>

SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9.

WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.

ELIÁŠ, Karel. *Stromy a občanský zákoník*. *Právník* [online]. 2015(11). [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/11/2.Eli%C3%A1%C5%A1_1_1_2015.pdf.

DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. ISBN 978-80-87488-43-0.

ŠEVĚTÍNSKÝ, Jan Evang. *Dějiny lesů a lesnictví: hospodářství lesního a hospodářského lesního zřízení či úpravy lesa – soustav) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Písek: Theodor Kopecký, 1913.

SMOLEK, Martin. *Ochrana půdy v komunitárním právu – dozrál čas na harmonizovanou úpravu?* In: DAMOHORSKÝ, Milan, ed. *Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, CSc. k jeho 70. narozeninám*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2007. ISBN 978-80-85889-85-7.

HUBKOVÁ, Pavlína. *Soft law Evropských orgánů dohledu: nezávazné unijní akty se závaznými vnitrostátními účinky*. *Právní rozhledy*, 2021, č. 17, s. 573-583. ISSN 1210-6410.

TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. *Academia iuris* (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-546-6.

HANÁK, Jakub a kol. *Zemědělské právo v době klimatické krize: Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9748-3.

O aplikaci Registr půdy. Ministerstvo zemědělství [online]. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/>.

Vzájemná provázanost katastru nemovitostí a evidence využití půdy LPIS: Ministerstvo zemědělství ČR a Státní zemědělský intervenční fond [online]. 2019 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/626982/Methodika_katastr_vs_dpb.pdf.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. Daňověprávní aspekty ochrany životního prostředí: Daň z nemovitých věcí. České právo životního prostředí [online]. Česká společnost pro právo životního prostředí, 2018, 3(49) [cit. 2022-10-20]. ISSN 1213-5542., s. 20-22, 25. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_49.pdf.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020-. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-852-8.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 2, (§§ 285 až 530). Reprodukované původní vydání z roku 1935*. Praha: Codex Bohemia, 1998. Komentáře velkých zákonů československých. ISBN 80-85963-64-7.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III*. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8.

DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-935-9.

ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-757-0.

SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-803-0.

MAYR-HARTING, Robert, HORÁK, Ondřej a Jiří SPÁČIL, ed. *Soustava občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-561-3.

ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-656-6.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-955-0.

VOMÁČKA, Vojtěch, KNOTEK, Jaroslav, KONEČNÁ, Michaela, HANÁK, Jakub, DIENSTBIER, Filip, PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-675-3.

TKÁČIKOVÁ, Jana, Vojtěch VOMÁČKA a Dominik ŽIDEK. *Půda v právních vztazích - aktuální otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9696-7.

KRAVKA, Miroslav. *Plantáže dřevin pro biomasu, vánoční stromky a zalesňování zemědělských půd: metody vhodné pro malé a střední provozy*. Praha: Grada, 2012, s. 360 až 363. EPUB. ISBN 978-80-247-7926-3.

DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-425-3.

MACHAČKOVÁ, Jana. In: MACHAČKOVÁ, Jana a kol. *Stavební zákon*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, § 80, s. 447. ISBN 978-80-7400-558-9.

BALOUNOVÁ, Jana. *Chráněná území jako institut omezující vlastnické právo*. *Právní rozhledy*, 2018, č. 6, s. 197-206. ISSN 1210-6410.

HANDRLICA, Jakub. *Věcné břemeno a ochranné pásmo v energetickém zákoně*. *Právní rozhledy* 21/2014, s. 731-739. ISSN 1210-6410.

ZDVIHAL, Zdeněk, SVĚŘÁKOVÁ, Jana, MED, Jakub, OSADSKÁ, Jana a kol. *Energetický zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 828. ISBN 978-80-7400-769-9.

KOŠINÁROVÁ, Barbora. *Zákon o pozemních komunikacích*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 341. ISBN: 78-80-7400-848-1.

ČERNÍNOVÁ, Michaela. *Zákon o pozemních komunikacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 340-342. ISBN 978-80-7478-652-5.

PUKALL, Klaus. *Mögliche Entwicklungslinien für das Bundeswaldgesetz*. *Natur und Recht*. Springer. 2014, (36), s. 173 a 174. ISSN 1439-0515.

KRČMÁŘOVÁ, Jana, ed. *Stromy v zemědělství: historie a současnost agrolesnictví v České republice: výzkumný program Záchrana a obnova krajiny*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR, 2022. Strategie AV21. ISBN 978-80-200-3333-8.

SCHUMACHER, Jochen a kol. *Bundesnaturschutzgesetz: Kommentar mit Umweltrechtsbehelfsgesetz und Bundesartenschutzverordnung*. 3. Auflage. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2021. ISBN 978-3-17-030715-5.

JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 202. ISBN 978-80-7676-021-9.

JELÍNKOVÁ, Jitka a TUHÁČEK, Miloš. *Právní vztahy k dřevinám: praktický průvodce*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-2029-1.

TEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-229-0.

TUREČEK, Karel. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*. Praha: Sondy, 2002. ISBN 80-902766-8-7.

PEKÁREK, Milan. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7750-8.

KNOTEK, Jaroslav. Smluvní nástroje v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015 (2), s. 40 [cit. 2022-05-31]. ISSN 0323-0619. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/1885/Iurid_2_2015_05_Knotek.pdf.

CEMPÍREK, Martin. *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 18-22. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-31-7.

NOVOTNÁ, Dagmar, ed. *Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny*. Praha: Enigma, 2001. ISBN 80-7212-192-8.

Oldřich MAUER. Celoplošná příprava půdy orbou v lužním lese. *Lesnická práce*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2009, 88(2).

SÁDLO, Jiří. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 3., upr. vyd. Praha: Malá skála, 2008, s. 59. ISBN 978-80-86776-06-4.

ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 3*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 741 (§ 1261). ISBN 978-80-7478-546-7.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi. [1]: Úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, 1996.

Ottův slovník naučný. XV. Svazek.: *Illustrovaná Encyklopedie Obecných Vědomostí*. Praha: J. Otto, 1900.

PROCHÁZKA, Jaromír, Jan PELIKÁN a Daniela KNOTOVÁ. *Metodika pěstování žita trsnatého na zrnno: uplatněná certifikovaná metodika*. Troubsko: Zemědělský výzkum, spol. s r.o. Troubsko, 2016. Metodika (Zemědělský výzkum). ISBN 978-80-88000-16-7.

MORHART, C. a kol. *Management Guidelines for Valuable Wood Production in Agroforestry Systems*. Freiburg: Albert-Ludwigs-University. 2015. DOI:10.13140/RG.2.1.2070.8325.

NOŽIČKA, Josef. *Přehled vývoje našich lesů* [online]. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1957, [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: https://archive.org/details/prehled_vyvoje_nasich_lesu/page/n261/mode/2up.

JINDRA, Štěpán. *Agrolesnictví: na poli jako v lese. Sedmá generace* [online]. Hnutí DUHA - Sedmá generace, 2019(5) [cit. 2022-10-04]. ISSN 1805-8566.

KLAUS, Thomas. *Verschiedene Waldbegriffe und Tatsächlich Verschiedene Walder*. Natur und Recht. Springer. 2013, 35(622).

NOVOTNÝ, Ivan. *Příručka ochrany proti vodní erozi: [aktualizované znění - leden 2014]*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-87361-33-7.

TOMÁŠEK, Michal a Václav ŠMEJKAL. *Smlouva o fungování EU: Smlouva o EU ; Listina základních práv EU : komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-508-5.

WEINECKE, Caroline. *Natur- und Baumschutz in Deutschland : rechtliche Entwicklungen und Probleme*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2012. ISBN 978-3-8428-7990-4.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky.
V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1

Seznam použitých internetových zdrojů

Český úřad zeměměřický a katastrální. Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky [online]. 2022 [cit. 2022-09-15]. ISBN 978-80-88197-27-0. Dostupné z: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu.aspx>

AHNE, Verena. *Die sieben Prinzipien ökologischer Landwirtschaft* [online]. 2015 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.greenpeace.ch/de/hintergrund/44309/die-sieben-prinzipien-oekologischer-landwirtschaft/>

TORRALBA, Mario; Nora FAGERHOLM a kol.. *Do European agroforestry systems enhance biodiversity and ecosystem services? A meta-analysis. Agriculture, Ecosystems & Environment* [online]. 2016, 2016(230) [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167880916303097?via%3Dihub>

Agroforestry in Czech Republic. European Agroforestry Federation [online]. [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://euraf.isa.utl.pt/countries/czechrepublic>

Silvoorable Agroforestry For Europe (SAFE); Final Report: European Research contract QLK5-CT-2001-00560 [online]. 2001 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www1.montpellier.inra.fr/safe/english/results/final-report/SAFE%20Final%20Synthesis%20Report.pdf>.

AUGÈRE-GRANIER, Marie-Laure. *Agroforestry in the European Union: European Parliamentary Research Service* [online], s. 4, 5. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651982/EPRS_BRI\(2020\)651982_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651982/EPRS_BRI(2020)651982_EN.pdf).

WHISTANCE, Lindsay a Jo SMITH. Silvopasture as a best practice for achieving good animal welfare in a changing and changeable climate: a review [online]. 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/351848636_Silvopasture_as_a_best_practice_for_achieving_good_animal_welfare_in_a_changing_and_changeable_climate_a_review.

ACHOUR, Gabriel. *Zelená dohoda pro Evropu (Green Deal): Právní povaha, hlavní cíle a strategie* [online]. 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.achourpartners.com/focuses/zelena-dohoda-pro-evropu-green-deal-pravni-povaha-hlavni-cile-a-strategie/>.

LOMBARD, Claire Louise. A comparative review of agroforestry legal frameworks in France, the United Kingdom, Germany, and Ireland. University College Dublin [online]. 2020, s. 14, [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://euraf.isa.utl.pt/files/pub/masters_thesis_regional_agroforestry_legal_frameworks_claire_lombard.pdf.

GÜNZEL, Julia a Christian BÖHM. *Agroforstsysteme auf Pachtflächen* [online]. Deutscher Fachverband für Agroforstwirtschaft, 2022 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2022/02/2022_Themenblatt-AFS-Pachtflaechen.pdf

NÈGRE, François. Financing of the CAP [online]. 2022 [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap>.

CAP transitional regulation: 2021-22: The transitional regulation ensures continued support for agriculture, forestry and rural areas until the planned introduction of CAP strategic plans in 2023. [online]. [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/transitional-regulation_en.

The basic payment [online]. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/basic-payment_en

Udržitelné využívání půdy (ekologizace) [online]. European Commission [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/greening_cs.

European Commission. Sustainable land use (greening) [online]. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/greening_en.

The new common agricultural policy: 2023-27 [online]. European Commission [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_en.

EURAF Policy Briefing 14. Agroforestry in the CAP post 01/01/2023 [online]. European Agroforestry Federation [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: <https://euraf.isa.utl.pt/news/policybriefing14>.

Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti: platný pro rok 2021 [online]. Ministerstvo zemědělství, 2020 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/667190/Prirucka_CC_2021_final_23_12_2020_web2.pdf.

MLÁDEK, Jan, ed. Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích: (metodická příručka pro ochranu přírody a zemědělskou praxi). Praha: Výzkumný ústav rostlinné výroby, 2006. ISBN 80-86555-76-3. [cit. 2022-08-15]. Dostupné z: <http://bioinstitut.cz/documents/PastvajakoprostredekudrzbyTTP.pdf>.

ŠRÁM, Radim J. Stanovisko k semináři KŽP AV ČR o agrolesnictví [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <http://nasekrajina.eu/blog/2019/04/18/stanovisko-agrolesnictvi/>.

DOLEJSKÝ, Vladimír a kol. Otevřený dopis vládě ČR – Open letter to the Government of the Czech rep.: Deklarace [online]. 2018 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2018/11/Semin%03%a1%05%99-10.5.2018-Poslaneck%03%a1-sn%04%9bmovna-deklarace.pdf>.

KALA, Lukáš a kol. Současný pohled zemědělců na zakládání agrolesnictví [online]. 2020 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: https://agrolesnictvi.cz/wp-content/uploads/2020/12/2_Brendzov%03%a1_Konference_spol_prezentace.pdf.

Integrated Farm Survey [online]. Czech Statistical Office [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/integrated-farm-survey-2020>.

Farm Structure [online]. Eurostat, the statistical office of the European Union [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ef_sims.htm?fbclid=IwAR2jCHbpNAnRojwXt0OtMdnHoXXJTEfo0XMMr9kSwPCiyOZ0XyFhmm5aBA.

Eigentums- und Pachtverhältnisse [online]. Statistisches Bundesamt, 2021 [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Branchen-Unternehmen/Landwirtschaft-Forstwirtschaft-Fischerei/Landwirtschaftliche-Betriebe/Publikationen/Downloads-Landwirtschaftliche-Betriebe/eigentums-pachtverhaeltnisse-2030216209004.html?nn=371820>.

DUHA, Hnutí. Návrh protierozní vyhlášky nechrání půdu před erozí, ale naopak ji toleruje [online]. 2021 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://hnutiduha.cz/aktualne/navrh-protierozni-vyhlasky-nechrani-pudu-pred-erozi-ale-naopak-ji-toleruje>.

WEGER, Jan a kol. Odborné stanovisko k zákazu pěstování plantáží dřevin v první a druhé třídě ochrany ZPF dle novelizace zák. č. 334/1992 Sb. a návrh na jeho úpravu. [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z:

https://www.vukoz.cz/dokumenty/isoze/clanky/zakon_o_ZPF/Plantaze_RRD_a_TOZPF_web.pdf.

STANĚK, Jiří. Jak budeme pěstovat rychle rostoucí dřeviny? Lesnická práce [online]. Kostelec nad Černými lesy: Čs. matice lesnická, 2006, 2006(12) [cit. 2022-10-07]. ISSN 0322-9254. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-85-2006/lesnicka-prace-c-12-06/jak-budeme-pestovat-rychle-rostouci-dreviny>.

Metodický výklad vybraných bodů přílohy č. 1 k zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí a souvisejících ustanovení: Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence. Ministerstvo životního prostředí, 2018. [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/dokumentSoubor/166/Metodick%C3%BD%20v%C3%BDklad%20vybran%C3%BDch%20bod%C5%AF%20p%C5%99%C3%ADlohy%20%C4%8D.%201%20k%20z%C3%A1konu.pdf?lang=cs>.

ÚRADNÍČEK, Luboš a kol. Arboristické standardy - Řez stromů: SPPK A02 002:2012 [online]. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2012 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.profitreetwork.cz/standardy.pdf>.

KOLAŘÍK, Jaroslav a kol. Arboristické standardy - Řez stromů: SPPK A02 002:2015 [online]. I. revize. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2015 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: https://nature.cz/documents/20121/1199516/02002_Rez_stromu.pdf/36bb11a4-5676-b1e0-f3a2-5e758c017694?t=1652775980674.

BRELOER, Von Helge. Baum- und Gehölzpflege nach dem neuen Bundesnaturschutzgesetz: Baumpflege und Naturschutzrecht. AFZ-DerWald [online]. 2010(17) ISSN 1430-2713. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.oldenburg-kreis.de/downloads/datei/OTAwMDAyMTI3Oy07L3Vzci9sb2NhbC9odHRwZC92aHRkb2NzL2xrb2xkZW5idXJnL2xrb2xkZW5idXJnL21lZGllbi9kb2t1bWVudGUvNjFfYnJlbG9lc19zY2huaXR0emVpdGVuX2FydGVuc2NodXR6LnBkZg%3D%3D>.

Stanovisko České inspekce životního prostředí. *Kdy se smí provádět kácení a ořez dřevin* [online], 2022 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/prakticky-radce/nejcasteji-kladene-otazky-a-odpovedi/kdy-se-smi-provadet-kaceni-a-orez-drevin>.

HÜBNER, Rico a kol. Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere

Fallstricke [online]. Freising, 2020, s. 23 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2021/03/49__Rechtliche-Hemmnisse.pdf.

Ochrana alejí institutem významného krajinného prvku [online]. Arnika [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://aleje.org/o-alejich/ochrana-a-obnova-aleji/aleje-jako-vkp>.

Aleje: Desatero nenahraditelných funkcí alejí. Arnika, z.s. [online]. [cit. 2022-08-25]. Dostupné z: <https://arnika.org/stromy/nase-temata/aleje>.

ŠTEFANOVÁ, Tereza. Registrované významné krajinné prvky ve Středočeském kraji. Ochrana přírody [online]. 2015, (2), s. 24 až 28 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/registrovane-vyznamne-krajinne-prvky-ve-stredoceskem-kraji/>.

BURKET, Ladislav. Politika lesní: přednášky pro posluchače vyššího ústavu lesnického. Písek, 1912, s. 199 a 200. [online]. [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://dk.uzei.cz/uzei/view/uuid:cf9327a7-0735-498e-8f41-cc23fd4c9d52?page=uuid:9a205732-6761-11e9-bca3-001999480be2>.

Pastva v lese. Fórum ochrany přírody [online]. [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://www.forumochranyprirody.cz/odborne-informace/pravni-nazory/pastva-v-lese?highlight=WyJwYXN0dmEiLCJ2IiwibGVzZSIsInBhc3R2Y5SB2IiwicGFzdHZhIHYgbGVzZSIsInYgbGVzZSJd>.

STEJSKAL, Robert. Stručný přehled dosavadní péče o světlé lesy NP Podyjí [online]. 28. 9. 2021 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.ochranarskaprirucka.cz/svetle-lesy/strucny-prehled-dosavadni-pece-o-svetle-lesy-np-podyji/>.

STEJSKAL, Robert. Asanace borových porostů v pastvině exmoorských koní u Havraníků [online]. 2021 [cit. 2022-08-16]. Dostupné z: <https://www.ochranarskaprirucka.cz/pastva/asanace-borovych-porostu-v-ohrade-exmoorskych-koni-u-havraniku/>.

MARTINÍK, Antonín. Experiment agrolesnictví na lesní půdě aneb koncepce jedlého lesa [online]. 2020 [cit. 2022-08-23]. Dostupné z: <https://ldf.mendelu.cz/experiment-agrolesnictvi-na-lesni-pude-aneb-koncepce-jedleho-lesa/?psn=600>.

Was sind Ökologische Vorrangflächen?. NABU Mecklenburg-Vorpommern [online]. [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://mecklenburg-vorpommern.nabu.de/natur-und-landschaft/Landwirtschaft/AgrarpolitikderEU/23666.html>.

PELIKÁN, Jan. Trsnaté žito - křibice [online]. Výzkumný ústav pícninářský, 2001 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://uroda.cz/trsnate-zito-kribice/>.

MARTINÍK, Antonín a kol. Agrolesnictví: Skriptum pro posluchače MENDELU [online]. [cit. 2022-10-18], s. 54-56. Dostupné z: <https://akela.mendelu.cz/~xcepl/inobio/skripta/AGLES.pdf>.

Handstraußregelung: Was darf man aus dem Wald mitnehmen?. Deutsche Rechtsschutz-Versicherung AG [online]. 2021 [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: <https://www.deurag.de/blog/handstraussregelung/>.

ZAMORA, Diomy. Why practice alley cropping? [online]. University of Minnesota Extension, 2018 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://extension.umn.edu/agroforestry/alley-cropping>.

SPANGENBERG, Göran, Sebastian HEIN a Joachim SCHNEIDER. Hühner und Energieholz als Agroforst-System. AFZ-DerWald [online]. 2012, 2012(21) [cit. 2022-10-07]. Dostupné z: https://www.hs-rottenburg.net/fileadmin/user_upload/Forschung/Forschungsprojekte/Forst/Agroforstsystemen/Kurzumtriebsplantagen-Agroforstsysteme.pdf.

Závazný metodický postup k aktualizaci evidence půdy a ekologicky významných prvků podle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů [online]. Ministerstvo zemědělství, 2015 [cit. 2022-09-20]. s. 57 a 58. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/426857/met_ep_evp_090216.pdf.

Metodická příručka pro podmíněnost: pro rok 2023 [online]. Ministerstvo zemědělství [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/723189/Metodicka_prirucka_pro_podminenost_2023_WEB_2_1_4_2023.pdf.

Biologické centrum podalo žalobu na ministerstvo zemědělství [online]. Biologické centrum AV ČR [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.bc.cas.cz/novinky/detail/5822-biologicke-centrum-podalo-zalobu-na-ministerstvo-zemedelstvi/>

PEŠOUT, Pavel; ŠÍMA, Jan a STUHLÍKOVÁ, Linda. *Veteranizace, pollarding a kroužkování stromů vs. jejich ochrana: K vybraným otázkám praktické péče o chráněná území II*. Online. *Ochrana přírody*. 2019, roč. 2019, č. 6, s. 18-23. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/veteranizace-pollarding-a-krouzkovani-stromu-vs-jejich-ochrana/>. [cit. 2023-11-18].

Seznam použitých právních předpisů

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 75/2015 Sb., o podmínkách provádění agroenvironmentálně-klimatických opatření, ve znění pozdějších předpisů

nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 640/2014, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013, ve znění účinném do 31.12.2022

nařízení vlády č. 48/2017 Sb., o stanovení požadavků podle aktů a standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu pro oblasti pravidel podmíněnosti a důsledků jejich porušení pro poskytování některých zemědělských podpor, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013, o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky EU, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 79/2018 Sb., o způsobu a rozsahu zpracovávání návrhu a stanovování záplavových území a jejich dokumentace

zákon č. 177/1927 Sb., o pozemkovém katastru a jeho vedení. (Katastrální zákon.), ve znění účinném do 31. 8. 1971

Bundesforstgesetz (BGBI. Nr. 440/1975), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úradech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., ve změně pozdějších předpisů

Straßenverkehrsordnung (BGBI. Nr. 159/1960), ve znění pozdějších předpisů

nařízení Rady (ES) č. 1184/2006, o použití určitých pravidel hospodářské soutěže na produkci zemědělských produktů a obchod s nimi, ve znění pozdějších předpisů

vládní nařízení č. 64/1930 Sb., jímž se částečně provádějí hlavy II., III. a IV. zákona o pozemkovém katastru a jeho vedení (katastrálního zákona), ve znění účinném do 31. 8. 1971

zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nouzových zásobách ropy)

zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších zákonů

zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 86/2019 Sb., kterou se mění vyhláška č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění vyhlášky č. 222/2014 Sb.

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném do 31. 12. 1950

zákon č. 166/1960 Sb., o lesích a lesním hospodářství (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství, ve znění účinném do 31. 12. 1995

zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů

nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), ve znění pozdějších předpisů

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 73/2023 Sb., o stanovení pravidel podmíněnosti plateb zemědělcům, ve znění účinném do 31.12.2023

nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2022/1172, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2116

Bundeswaldgesetz (BGBl. I S. 1037), ve znění pozdějších předpisů

Bundesnaturschutzgesetz (BGBl. I S. 2542)

Smlouva o fungování Evropské unie, ve znění pozdějších předpisů

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2220, kterým se stanoví určitá přechodná ustanovení o podpoře z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova

nařízení Komise (EU) 2021/2289, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115 o předkládání obsahu strategických plánů SZP a o elektronickém systému pro bezpečnou výměnu informací

zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB)

vyhláška Českého úřadu zeměměřického a katastrálního č. 357/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 48/2011 Sb., o stanovení tříd ochrany, ve znění pozdějších předpisů, na základě přiřazení bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších předpisů

Wasserhaushaltsgesetz (BGBl. I S. 2585), ve znění pozdějších předpisů

císařský patent č. 250/1852 ř.z., zákon lesní, ve znění účinném do 31. 12. 1960

zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů

Verordnung des Bundesministers für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft über Direktzahlungen im Rahmen der gemeinsamen Agrarpolitik (Direktzahlungs-Verordnung 2015 ((BGBl. II Nr. 368/2014), ve znění pozdějších předpisů.

směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků, ve znění pozdějších předpisů

Verordnung zur Durchführung der Direktzahlungen an Inhaber landwirtschaftlicher Betriebe im Rahmen von Stützungsregelungen der Gemeinsamen Agrarpolitik (DirektZahlDurchfV) (BGBl. I S. 1690), ve znění pozdějších předpisů.

směrnice Rady č. 92/43/EHS, 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve znění pozdějších předpisů

nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 79/1957 Sb., o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny (elektrisační zákon), ve znění účinném do 31. 12. 1994

zákon č. 67/1960 Sb., o výrobě, rozvodu a využití topných plynů (plynárenský zákon), ve znění účinném do 31. 12. 1994

zákon č. 184/2006 Sb. o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů

Brandenburgisches Nachbarrechtsgesetz (BbgNRG), ve znění pozdějších předpisů

Gesetz zur Ausführung des Bürgerlichen Gesetzbuchs (AGBGB) Bayerischen Rechtssammlung, ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění účinném do 31. 12. 1995

Verordnung zur Durchführung der im Rahmen der Gemeinsamen Agrarpolitik geltenden Konditionalität (GAP-Konditionalitäten-Verordnung - GAPKondV) (BGBl. I S. 2244), ve znění pozdějších předpisů,

nařízení ministrů financí a zemědělství č. 86/1953 Sb., o finanční pomoci jednotným zemědělským družstvům a soukromě hospodařícím rolníkům, ve znění účinném do 30. 10. 1953

nařízení vlády č. 140/2023 Sb., o stanovení podmínek provádění opatření agrolesnictví, ve znění účinném do 31. 12. 2024

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 23. 5. 2018, sp.zn. 6 Afs 8/2018.

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 29. února 1984. - Srl CILFIT a další a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Corte suprema di Cassazione - Itálie. - Věc 77/83.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2018, sp.zn. 8 As 243/2016-31.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. Afs 7/2021-31.

Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 22. 10. 1936, sp. zn.: R II 466/36.

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 10. 10. 1975, sp. zn. 4 Cz 68/75.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 22 Cdo 509/2003, ze dne 29. 7. 2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp.zn. 22 Cdo 1554/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3797/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1514/2007-I.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, č.j. 5 As 53/2011-109.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 08. 2. 2022, č.j. 10 As 69/2020-29.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1117/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3217/2011.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 25/04.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2018, č.j. 29 A 63/2016-33.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2358/2013.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 7. 2020, č.j. 3 As 159/2018-81.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2009, č.j. 5 As 94/2008-44.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 8. 2003, č.j. 5 A 27/2001-34.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2020, č.j. 2 As 196/2018-78.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 8. 2008, č.j. 4 As 20/2008-84.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013, č.j. 3 A 42/2010-37.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 1 As 87/2010-108.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 7 Ao 3/2010-25.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2013, sp.zn. 7 Aos 3/2013-30.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2004, č. j. 10 Ca 184/20003-58.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020, č.j. 4 As 492/2019-41.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 11. 2013, č.j. 4 As 84/2013-33.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 9. 2014, č.j. 1 As 100/2014-36.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 5. 2013, č.j. 6 As 65/2012-161.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 1. 2022, č.j. 5 As 412/2020-64.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 225/2006.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 12. 2006, č.j. 6 A 83/2002-65.

Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 4. 1. 2016, č.j. 46 A 77/2013-40.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 6. 2012, č.j. 7 As 39/2012-24.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 6. 2019, č. j. 6 As 19/2019-31.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 6. 2017, č. j. 9 Afs 289/2016-30.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 1. 2023, č.j. č. j. 30 A 1/2021 – 195.

Seznam ostatních zdrojů

Sdělení Komise COM(2021) 699.

Sdělení Komise COM(2019) 640.

Sdělení Komise COM(2020) 381.

Sdělení Komise COM (2020) 380.

VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk č. 339/0.

ČNR. Důvodová zpráva k zákonu č. 114/1992 Sb, o ochraně přírody a krajiny. Sněmovní tisk č. 497.

VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu 364/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie v oblasti invazních nepůvodních druhů. Sněmovní tisk č. 731/0.

VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu k zákonu č. 441/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk č. 846/0.

Metodická instrukce č. ZP28/2013, odboru obecné ochrany přírody a krajiny k registraci významných krajinných prvků, Ministerstva životního prostředí. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 7/2013.

Metodický pokyn č. 3 odboru ochrany přírody Ministerstva životního prostředí ČR k vyhlášení památných stromů, jejich skupin a stromořadí. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 5-6/1993.

Metodická instrukce č. ZP27/2013, odboru obecné ochrany přírody a krajiny pro zajišťování agendy ochrany dřevin rostoucích mimo les v okolí nadzemních vedení elektrizační soustavy. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 7/2013.

Metodická instrukce č. ZP05/2022, odboru adaptace krajiny na klimatickou změnu a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, upravující povolení ke kácení dřevin

rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby. Věstník Ministerstva životního prostředí, částka 3/2022.

VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k zákonu k zákonu č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). Sněmovní tisk č. 1591.

Novela Ústavy České republiky, Sněmovní tisk 497/0, Poslanecká sněmovna, IX. Volební období, 14. 07 2023, Praha, s. 10. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=230050>

Právní aspekty agrolesnických systémů

Abstrakt

Tato rigorózní práce je věnována zevrubné analýze problematiky právních aspektů agrolesnických systémů v kontextu české právní úpravy. Pozornost je však věnována nejen českým právním předpisům, ale také předpisům Evropské unie, které částečně problematiku agrolesnictví jakožto jednoho z udržitelných přístupů k zemědělství upravují.

Cílem této rigorózní práce je seznámit s právními aspekty agrolesnictví jako celku, jejich vybraných typizovaných agrolesnických systémů i jednotlivých dřevinných prvků, které agrolesnické systémy tvoří. Prostor je věnován jak problematice práva soukromého, tak zejména problematice veřejnoprávní doplněných o relevantní judikaturu. Tato rigorózní práce prostupuje s ohledem na specifickou povahu agrolesnictví širokým okruhem právních oborů, mezi nimiž dominuje právo životního prostředí, doplněné již zmíněným evropským právem, právem občanským, daňovým právem, správním právem a ústavním právem. Cílem rigorózní práce je také nabídnout relevantní úvahy *de lege ferenda* s ohledem na specifický charakter agrolesnictví. Součástí rigorózní práce je mezinárodní právní komparace zejména ve vztahu k právní úpravě Spolkové republiky Německo z důvodu blízkosti její právní kultury, krajiny i podnebí.

Tato rigorózní práce je členěna celkem do čtyř základních kapitol. První je se věnuje zejména vymezení pojmu agrolesnictví a jeho relevantní právní úpravy. Druhá kapitola je věnována problematice agrolesnických systémů v kontextu evropského práva, zejména tedy problematice společné zemědělské politiky EU Třetí kapitola tvořící těžiště této rigorózní práce je věnována společné problematice agrolesnických systémů, mezi nimiž je konkrétně věnován prostor zejména věcně právním aspektům dřevin, pachtu agrolesnických systémů, ochraně zemědělského půdního fondu, obecné ochraně dřevin rostoucích mimo les. Čtvrtá kapitola je závěrem věnována právním specifikům vybraných typizovaných agrolesnických systémů.

Klíčová slova

Agrolesnictví, udržitelné zemědělství, obecná ochrana dřevin rostoucích mimo les

Legal Aspects of Agroforestry Systems

Abstract

The thesis is devoted to a thorough analysis of the legal aspects of agroforestry systems in the context of Czech law. However, attention is paid not only to the Czech law, but also to the European Union regulations, which partly regulate the issue of agroforestry as one of the sustainable approaches to agriculture.

The aim of the thesis is to acquaint with the legal aspects of agroforestry, their selected typified agroforestry systems as well as individual woody elements that make up agroforestry systems. Space is devoted to both private law issues and, in particular, public law issues supplemented by relevant case law. Given the specific nature of agroforestry, this thesis is permeated by a wide range of legal disciplines, among which environmental law dominates, complemented by the aforementioned European law, civil law, tax law, administrative law and constitutional law. The objective is also to offer relevant *de lege ferenda* considerations with regard to the specific nature of agroforestry. Part of the rigorous thesis is an international legal comparison especially in relation to the legislation of the Federal Republic of Germany due to the proximity of its legal culture, landscape and climate.

The thesis is divided into 4 main chapters. The first one is mainly devoted to the definition of the concept of agroforestry and its relevant legal regulation. The second chapter is devoted to the issue of agroforestry systems in the context of European law, in particular, the issue of the EU Common Agricultural Policy. The third chapter, which forms the centre of gravity of this thesis, is devoted to the common issue of agroforestry systems, among which space is specifically devoted to the substantive legal aspects of trees, the tenure of agroforestry systems, the protection of agricultural land, and the general protection of trees growing outside forests. The fourth chapter concludes with the legal specifics of selected typified agroforestry systems.

Key words

Agroforestry, sustainable agriculture, general protection of growing out of forests